

ΔΡΙΒΑΣ ΗΛΙΑΣ

Βαβ.

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ—Σ. ΔΟΥΦΒΕΗ
Δ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ—Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

172 L²
72
46

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1957

18018

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ ΔΡΙΒΑ ΉΛΙΑ

ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — ΣΤ. ΔΟΥΦΕΞΗ
Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ — Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ — Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΠΑΝΑΓ. ΚΡΟΝΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΟΛΙΣ
ΟΔΟΣ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ 67
ΤΗΛ. 529-544

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1957

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σὰν ἦρθεν ἡ βραδιά, σοῦ λέω τὴν προσευχή μου.
Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἐβλαψα στὸν κόσμον ἀπ' τ', δική μου.
Ἐκεῖνοι, ποὺ μὲ πλήγωσαν, ἦσαν ἀγαπημένοι.
Τὴν πίκρα μου τὴ βάστηξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.

Δὲν ἔχω δόξα. Εἶν' ἡσυχὰ τὰ ἔργα, ποὺ ἔχω πράξει.
Ἄκουσα τὴ γλυκεῖα βροχή. Τὴ δύσι ἔχω κοιτάξει.
Ἐδῶκα στὰ παιδιὰ χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγαῖδες καλησπέρισα, ποὺ γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ 'ναι τέτοια ἐλπίδα.
Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω...
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνὰ καὶ γιὰ τοὺς κάμπους ποὺ εἶδα.

« Θεῖα Δῶρα »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

2. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τὰ σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, « σὰ φούχτα μαργαριτάρια σὲ σμαραγδένιο χωνὶ σκορπισμένα », ἔφεγγαν κατάσπρα στὶς πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σὲ φουντωτὰ περιβόλια ὅλο σκιές, πορτοκαλιές, δράνες καὶ ροδιές. Οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἔλεγαν « Λαμπάν », τὸ ἀσπροχώρι, καὶ ἄλλοι « Λουλούδι τῆς Γαλιλαίας ».

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ ζωὴ του ἦταν σὰν τὴ ζωὴ ὅλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας.

Γράμματα πολλὰ δὲ μάθαιναν· ὁ ραββῖνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νὰ διαβάζουν τὴ Γραφή καὶ τὸ Νόμο τοῦ Μωυσῆ, καὶ τὸ πολὺ - πολὺ νὰ γράφουν.

Ἀναθρεμμένους σὰν ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς Γαλιλαίας, μαθαίνοντας τὰ ἴδια μαθήματα καὶ παίζοντας τὰ ἴδια παιγνίδια, ὁ Ἰησοῦς ἔμενε διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

Οί γονεῖς του ἦταν ἄνθρωποι ἐργατικοί, πού ζοῦσαν ἀπό τὴν ἐργασία τους. Ὁ Ἰησοῦς δούλευε καὶ αὐτὸς στὸ ἐργαστήρι τοῦ Ἰωσήφ μετ' ἀδέρφια του, παιδιὰ τοῦ Ἰωσήφ ἀπὸ τὴν πρώτη του γυναῖκα, ἔπαιζε μετ' τοὺς συντρόφους του, πήγαινε στὸν ναὸ μαζί μετ' τοὺς γονεῖς του, μάθαινε, ὅ,τι μάθαιναν ὅλα τὰ παιδιὰ.

Καὶ ὁμως ξεχώριζε ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα καὶ ἡ μητέρα του τὸ ἐβλεπε καὶ μάζευε μέσα της τὰ λόγια του ἕνα-ἕνα καὶ τὰ φύλαγε σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Καὶ μεγάλωνε ὁ Ἰησοῦς καὶ δυνάμωνε τὸ πνεῦμά του καὶ γέμιζε σοφία καὶ ἡ χάρι τοῦ Θεοῦ ἦταν ἐπάνω του.

Κάθε χρόνο, κατὰ τὸ ἔθιμο τῶν Ἑβραίων, ὁ Ἰωσήφ πήγαινε μετ' τὴν Μαρία στὴν Ἱερουσαλὴμ γιὰ τὶς ἑορτὲς τοῦ Πάσχα.

Τὸ Πάσχα ἦταν ἡ μεγάλη θρησκευτικὴ ἑορτὴ τῶν Ἑβραίων, πού ἐώρταζαν ἐκείνη τὴ μέρα τὴν ἀπελευθέρωσί τους ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς Αἰγύπτου. Τὴν ἐώρταζαν μετ' μεγάλη ἐπισημότητα στὴν Ἱερουσαλὴμ, στὸν ναὸ τοῦ Σολομῶντος, καὶ οἱ Ἑβραῖοι ὅλης τῆς Παλαιστίνης τὸ θεωροῦσαν καθήκον νὰ πᾶνε ἐκεῖ, νὰ ἐκτελέσουν τὰ θρησκευτικὰ τους χρέη καὶ νὰ φᾶνε τὸ πασχαλινὸ ἄρνι.

Ὅταν ἔγινε ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, ὅταν ἔφτασε δηλαδὴ στὴν ἡλικία, ὅπου τὰ παιδιὰ τῶν Ἑβραίων ἀρχίζαν νὰ διδάσκωνται τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γυμνάζωνται στὰ θρησκευτικὰ τους καθήκοντα, τὸν πῆραν οἱ γονεῖς του κι ἐκείνον στὴν Ἱερουσαλὴμ μαζί τους.

Ἀφοῦ λοιπὸν τελείωσαν οἱ ἑορτὲς καὶ οἱ προσκυνητὲς ὅλοι γύριζαν στὰ σπίτια τους, στὸ δρόμο ἔξαφνα ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Μαρία ἀντιλήφθηκαν, πὼς ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦταν πιά μαζί τους. Μετ' τὴν ιδέα ὁμως, πὼς ἴσως βρίσκεται μετ' ἄλλους ταξιδιωτὲς, φίλους ἢ συγγενεῖς, ἐξακολούθησαν τὸ δρόμο τους ὁλόκληρη τὴ μέρα. Μὰ ὅταν τὸ βράδυ τὸν ζήτησαν παντοῦ καὶ δὲν τὸν βρῆκαν, τρόμαξαν καὶ γύρισαν πίσω στὴν Ἱερουσαλὴμ, ὅπου τρεῖς μέρες τὸν γύρευαν. Τέλος τὴν τετάρτη μέρα πῆγαν καὶ στὸν ναό, κι ἐκεῖ τὸν βρῆκαν.

Καθισμένος ἀνάμεσα στοὺς δασκάλους, μετ' τὸ πρόσωπο φωτισμένο ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ψυχῆς του, ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἄκουε, συζητοῦσε μαζί τους καὶ τοὺς ἐξηγοῦσε ὅσα αὐτοὶ δὲν καταλάβαιναν. Καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ μετ' ἄσπρα μαλλιά, πού εἶχαν γεράσει στὴ μελέτη τῆς Γραφῆς, εἶχαν μαζευτῇ γύρὸ του καὶ μετ' ἀπορία ζητοῦσαν καὶ ἄκουαν

καὶ θαύμαζαν, πῶς νὰ βρίσκεται τόση σοφία στὸ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν.

Καθὼς τὸν εἶδε ἡ Μαρία, ἔτρεξε κοντὰ του καὶ τοῦ εἶπε :

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό ; κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγὼ καταθλιμμένοι σὲ γυρεύομε.

Ἀπόρησε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀποκρίθηκε :

— Καὶ γιατί μὲ γυρεύατε ; δὲν ξέρατε, ὅτι πρέπει νὰ μένω ἐγὼ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου ;

Δὲν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δὲν ἤξεραν, ποίος ἦταν ἐκεῖνος, πού ὁ Ἰησοῦς ὠνόμαζε Πατέρα, οὔτε πῶς ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ σπίτι του. Ἡ μητέρα του ὁμως μάζευε πάλι μέσα στὴν καρδιά της τὰ λόγια του αὐτὰ καὶ τὰ φύλαγε ὅλα σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καὶ μαζί γύριζε στὴν Ναζαρέτ, γλυκὸς καὶ εὐάγωγος σὰν πάντα, ὑποταγμένος σὲ ὅ,τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἡλικία καὶ στὴ γνῶσι, κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

« Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ »

Πηνελόπη Δέλτα

3. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Ἀφοῦ, Θεέ, μ' ἐπροίκισας μὲ νοῦν καὶ μὲ αἰσθήσεις,
τοὺς ὀφθαλμούς μου ἡνοιξα καὶ εἶδα . . . Ποία φύσις !
Εἶδα τὸ πᾶν, πλὴν τοῦ παντὸς τὸν Ποιητὴν δὲν εἶδα
κι ἠρώτησα « Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κρηπίδα ; »

Καὶ μ' ἔκραξε μιᾷ φωνῇ κοινῇ ἡ ἀνθρωπότης :

« Μία ἀρχὴ αὐθύπαρκτος . . . , ἐν ὄν, . . . μία Θεότης ».

. . . Ναι εἶσαι Σὺ, ἀθάνατε, ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων
ὡς παντοδύναμος ἀρχὴ μ' ἐν « Γεννηθῆτω » μόνον
ὄν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμήσας,
τὴν δέρριν τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκεντήσας.

Ἡλίας Τανταλίδης

4. ΧΑΙΡΕ, ΜΑΡΙΑ !

Ὁ συγγραφεὺς περιγράφει τὴν ἐν Τήνῳ κατὰ τὴν 15^{ην} Αὐγούστου λιτάνευσιν τῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου, μετὰ τὴν ἐπίσημον λειτουργίαν.

Τόνοι μουσικῆς φθάνουν ἑξαφνα ἀπὸ τὸ προαύλιον τῆς Παναγίας καὶ τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν ἀναταράσσονται, ὥσάν κύματα θαλάσσης εἰς τὴν βαρεῖαν πνοὴν τοῦ βοριᾶ.

Ὁ κόσμος πυκνὸς γεμίζει φράκτας, πεζοδρόμια, παρὰθυρα, πεζούλια, στρέφων μὲ ἀνυπομονησίαν τὰς κεφαλὰς καὶ ἀλληλοερωτώμενος.

Πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας τὸ πλήθος εἶναι μᾶζα ἀδιάσπαστος.

Ἀπὸ τὰ παρὰθυρα, τὰ κελλία, τοὺς ἐξώστas, ὁλόκληρα ἀνθρώπινα σταφύλια προβάλλουν καὶ κρέμανται πυκνὰ καὶ μυριόχρωμα, ὅπου τὰ τσεμπέρια ἀνακατεύονται μὲ τὰ φέσια, μὲ τὶς ἀνοικτὲς ὀμπρέλλες καὶ τὰ μαῦρα καπέλλα τῶν ἀνδρῶν.

Ἀπ' ἐκεῖ ἕως τὴν ἄκρῃ τοῦ ἱεροῦ δρόμου, ὅπου φθάνει τὸ βλέμμα, δύο ἀτελείωτα μαῦρα φίδια ἀπλώνονται. Εἶναι αἱ δύο γραμμαὶ τοῦ κόσμου, ποὺ περιμένει.

Ἀλλὰ καὶ τὸ λιθόστρωτον εἰς τὸ μέσον δὲν μένει ἐλεύθερον. Θέαμα παράξενον καὶ πρωτοφανὲς ἀπλώνεται ἐκεῖ. Ὅλοι οἱ πάσχοντες, τυφλοί, κωφοί, ἀνάπηροι, ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη δυστυχία ἔχει ἐξαπλωθῇ κατὰ γῆς κατὰ σειράν, σῶμα πρὸς σῶμα, πλευρὸν πρὸς πλευρόν, εἰς σφικτὴν γραμμὴν, καὶ γεμίζει τὸ μέσον τοῦ δρόμου, διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ πάνω τους ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, διὰ νὰ τοὺς λυπηθῇ καὶ τοὺς ἐλεήσῃ ἡ Παναγία.

Τέλος πάντων ἡ λιτανεία προβάλλει.

Βοή συγκεχυμένη, μαζὶ μὲ ψαλμωδίας καὶ τόνους μουσικῆς, φθάνει καθαρώτερα εἰς τὸ πλήθος. Ἡ κεφαλὴ τῆς λιτανείας ἐφάνη εἰς τὴν θύραν τῆς αὐλῆς.

Προπορεύεται ἄργα, ἄργα ἡ μουσικὴ τοῦ ναυτικοῦ, ἡλιοψημένοι ναῦται. Φθάνει μὲ βῆμα βραδύ καὶ κανονικόν, μὲ ζωηροὺς σελαγισμοὺς τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς εἰς τὸ μέταλλον τῶν σαλπίγγων των. Ἀκολουθοῦν κατόπιν τὰ ἱερὰ λάβαρα. Πολύχρωμος κυματισμὸς χρυσοῦ, κεντητῶν πολυτίμων ὑφασμάτων, ἀνακινούμενος εἰς τὸν ἐλαφρὸν

ἄνεμον, ἔπειτα φανάρια, σταυροί, ἑξαπτέρυγα, Χερουβείμ με ἀνοικτὰς πτέρυγας εἰς τὸ ἔνδοξον πρωῒνον φῶς. Καὶ ὁ ἥλιος ἑξακολουθεῖ νὰ πλανᾷ σελαγισμοὺς εἰς τὰ χρυσοκέντητα ἄμφια, λαμπυρίζει εἰς τὰ μέταλλα τῶν ἑξαπτερύγων καὶ τῶν λαβάρων, ἀνταναικᾶται εἰς ἀστραπάς ἐπὶ τῶν ξιφολογχῶν τῶν πεζοναυτῶν, ζωογονεῖ εἰς μυριόχρωμον πανόραμα τὴν ἀτελείωτον θάλασσαν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ μέσον πλήθους ἱερέων ἔρχεται τώρα ὁ Δεσπότης, μεγαλοπρεπῆς καὶ χρυσοκέντητος, με μίτραν σπινθηρίζουσαν ἀπὸ λίθους, προχωρῶν ἀργά, ἀργά. Πλησίον του δὲ τέλος, φερομένη εἰς τὴν ἀγκάλην ἐνὸς ἱερέως ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, ἀστράπτουσα ὅλη ἀπὸ χρυσοῦ καὶ διαμάντια, ἀντανεκλῶσα τὴν ἡλιακὴν λάμψιν, ὡς ἄλλος ἥλιος, ὥσάν φωτοστέφανος καὶ αἴγλη*, κάτι ἔνδοξον καὶ φωτοβόλον, ποὺ περνᾷ ὡς ὀπτασία πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν.

Τὴν εἰκόνα ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι. Ὁ Νομάρχης, ὁ Δήμαρχος, οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀγαπημένοι ναυτικαὶ στολαὶ με πλατείας κροσσωτὰς ἐπωμίδας καὶ χρυσοστόλιστα τρικαντά*.

Τέλος αἱ διμοίριαι τῶν ναυτῶν, οἱ ὅποιοι, μελαψοί, εὐρωστοδεδέμενοι, σοβαροί, βαδίζουν σιωπηλοὶ με τὸ βλέμμα ἔμπρὸς καὶ τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμου.

Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν πυκνός, συμπαγής*, οὐρὰ ἀτελεύτητος, σκεπάζουσα ὅλον τὸν δρόμον, μέσα εἰς ἐλαφρὸν σύννεφον ἡλιοπλημμυρισμένου κονιορτοῦ.

Καὶ ἡ εὐωδία τοῦ μοσχολιβάνου σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα, αἱ ψαλμωδία ἐνώνονται με τοὺς διαρκεῖς ἤχους τῆς καμπάνας καὶ τὰ ἑμβατήρια τῆς μουσικῆς.

Τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ σώματα φρικιάζουν ἀπὸ ἱερὰν συγκίνησιν, τὰ δάκτυλα κινοῦνται εἰς ἀδιάκοπα καὶ νευρικὰ σταυροκοπήματα.

- Παναγία Παρθένε μου !
- Εὐαγγελίστρια μου, βοήθησε !
- Μεγαλόχαρὲ μου, κάμε τὸ θαῦμα Σου !

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ πεζούλια καὶ τὴν πυκνὴν παράταξιν τοῦ κόσμου μιὰ διαρκὴς μόνον κίνησις χιλιάδων χερῶν διακρίνεται. Σταυροκόπημα ἀδιάκοπον, ἐνῶ μικρὰ πῆλινα θυμιατὰ ἀπὸ κάθε σπιτάκι ἀφήνουν μικρὰ θαμβώματα θυμιάματος καὶ τὰ χεῖλη ψιθυρίζουν παρακλήσεις καὶ προσευχάς.

Δάκρυα υγραίνουν τὰ μάτια. 'Υστερικά* γυναίκες αφήνουν διαπεραστικούς φωνάς, ώσάν δυνατά σπαθοκοπήματα, άλλαι κλαίουν σπασμωδικώς.

'Από τούς έξώστας και τὰ πεζούλια τώρα βροχή λουλουδιών ραίνει τήν εικόνα και τούς περιστοιχοῦντας αὐτήν.

'Η λιτανεία εξακολουθεῖ και ὁ ἱερεὺς με τήν εικόνα διασκελίζει τὰ εξαπλωμένα σώματα, πού βρέχουν με δάκρυα τὰς σκληρὰς πέτρας.

— Δός μου τήν υγεία μου, Παναγία μου !

Μερικοί ἀπό αὐτούς, μόλις ἡ εἰκὼν περάσῃ, μένουν εἰς τήν θέσιν των, ώσάν νὰ ἐμαγνητίστησαν. 'Άλλοι σείονται ἀπό σπασμούς και χαράσσουν τὰς πέτρας με τὰ νύχια. 'Όλοι χύνουν δάκρυα.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μαρίας, ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου . . 'Ελᾶτε ὅσοι εἶχατε μητέρας, ὅσοι φυλάσσετε μέσα εἰς τὸ στῆθος σας τήν ἀνάμνησιν μιᾶς εὐλογημένης μορφῆς, ἡ ὁποία σᾶς ἔδωσε τήν ζωὴν και σᾶς ἔμαθε τήν ἀγάπην.

Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ αἰώνια μητέρα αὐτὴ . . . 'Ανοίξατε τὰς καρδίας σας και ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς σας ! Γενεαὶ γενεῶν ἐπέρασαν, ἱστορίαι και δόξα και θρυλοὶ ἐλησμονήθησαν ὑπὸ τήν σκόνην τῶν αἰώνων, σάβανα ὁμίχλης ἐσκέπασαν παρελθόν και δυνατούς, ἀλλὰ Σὺ δὲν θὰ ἀποθάνῃς, Μεγάλῃ Μητέρα ! . . .

Διότι ἐνίκησες τήν νίκην τῆς καρδίας Σὺ ! Δὲν θ' ἀποθάνῃς, ὅπως δὲν θὰ λείψῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἐλπίς και τὸ ἔλεος*. Θὰ μείνῃς αἰωνίως νὰ ἱλαρύνῃ* ἡ γλυκυτάτη μορφή Σου και ἄλλα μέτωπα, νὰ χαρίσῃ γαλήνην και εἰς ἄλλας καρδίας, Παρθένε, Μήτηρ, Μάρτυς, τριάς τρυφερὰ και ἀκατάλυτος, τῆς ὁποίας τὸ ἔπος ἐπλήρωσε τήν ἱστορίαν τῶν γενεῶν.

« Μεγαλόχαρη »

Ἄγγελος Τανάγρας

5. ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλὴ μου Παναγία,
 πού ἀκοῦς τήν δέησι τῶν παιδιῶν, ἀθάνατῃ Μαρία,
 ἀκου και μᾶς, πού ὑψώνουμε σ' Ἐσὲ τήν προσευχή μας,
 πού ἀπ' τήν πιστὴ ψυχὴ μας
 βγαίνει γιὰ σέ θερμὴ.

Ἦχε, Κυρά, στή σκέπη Σου τήν πικραμένη χήρα,
στὸν πεινασμένο ἄνοιξε, Σύ, σπλαχνικά τή θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλευθερὴ πατρίδα,
τοῦ ναύτη τήν ἐλπίδα,
ποὺ πλέει στή ξενιτειά.

Τὴ μάνα παρηγόρησε πῶχει παιδί στὰ ξένα
καὶ χύσε μιὰν ἀκτῖνά Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βυζαίνει,
στρέψε στήν οἰκουμένη
τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μου Παναγία,
ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στήν δυστυχία.
Συχώρεσε καὶ φώτισε καὶ κεῖνον, ποὺ ἐπλανήθη,
καὶ χύσε του στὰ στήθη
τήν πίστι τὴν γλυκειά.

Βοήθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὁμορφὴ Πατρίδα,
πάλλι στὸν κόσμο δεῖξέ την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα*.
Κάμε νὰ σφίξει ἐλεύθερα μέσ' στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ της,
ποὺ κλαῖνε στὴ σκλαβιά.

« Νέα Ἀνθολογία »

Ἀνδρέας Μαρτζώκης

6. ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερ' ἀγγέλοι, ἀρχάγγελοι, ὅλοι μαυροφοροῦνε,
σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται,
σήμερα πᾶνε κι ἔρχονται στῆς Παναγιάς τὴν πόρτα.

Ἡ Παναγία ἡ Δέσποινα καθόταν στὸ θρονί της,
τὴν προσευχή της ἔκανε γιὰ τὸ μονογενῆ της.
Ἀκούει βροντές, ἀκούει ἀστραπές καὶ ταραχές μεγάλες,

προβάλλει από τη θύρα της να δῇ τὴ γειτονιά της.
Βλέπει τὸν οὐρανὸ θαμπὸ καὶ τ' ἄστρα βουρκωμένα,
ἀκούει φωνή, ἀκούει λαλιά ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :

« Σῶσε, κερά μου Παναγιά, τούτηνε δά τὴν ὥρα
καὶ τὸν Ὑγίό σου ἐπιάσανε καὶ στὸ σταυρὸ τὸν πᾶνε ».
Ἡ Παναγιά σὰν ἄκουσε, ἔπεσε καὶ λιγώθη,
καὶ σὰν τὴν συνέφερανε, τοῦτο τὸ λόγο λέει :
« Ὅσοι πονᾶτε τὸ Χριστό, ὅλοι κοντά μου ἔλατε ».
Ἡ Μάρθα, ἡ Μαγδαληνὴ καὶ τοῦ Λαζάρου ἡ μάννα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ ἀδερφή, κι οἱ τέσσερες ἀντάμα,
ἐπῆραν τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι.
Τηρᾷν ζερβά, τηρᾷν δεξιά, κανένα δὲ γνωρίζουν,
τηρᾷν καὶ πιὸ δεξιότερα, θωροῦν τὸν Ἀῖ - Γιάννη.

« Ἀῖ μου Γιάννη, Πρόδρομε καὶ Βαφτιστὴ τοῦ γιουῦ μου,
μὴν εἶδές μου τὸ τέκνο μου καὶ σὲ τὸ δάσκαλό σου ; »
« Ποιὸς ἔχει χεῖλη νὰ σ' τὸ πῇ, καρδιά νὰ μολογήσῃ,
ποιὸς ἔχει χειροπάλαμα, γιὰ νὰ σοῦ τότε δείξῃ ; »
« Ἐχεις καὶ χεῖλη νὰ τὸ πῇς, καρδιά νὰ μολογήσῃς,
ἔχεις καὶ χειροπάλαμα, γιὰ νὰ μοῦ τότε δείξῃς ».
« Θωρεῖς ἐκεῖνον τὸ γυμνὸ, τὸν παραπονεμένο,
ὅπου φορεῖ στὴν κεφαλὴ ἀγκάθινο στεφάνι ;
Ἐκεῖνος εἶναι ὁ γυιόκας σου κι ἐμὲ ὁ δάσκαλός μου ».

Κι ἡ Παναγιά, σὰν τ' ἄκουσε, τοῦτον τὸ λόγο λέει :
« Ποῦναι γκρεμνὸς νὰ γκρεμιστῶ, γιαλὸς νὰ πιάω νὰ πέσω ; »
Κανένας δὲν τῆς μίλησε, νὰ τὴν παρηγορήσῃ.
Μόν, ὁ Χριστὸς τῆς μίλησε ἀπ' τὸν σταυρὸν ἐπάνω :
« Κάνε, μαννούλα, ὑπομονὴ καὶ διάφορο δὲν ἔχεις.
Στρῶσε τραπέζι θλιβερό, νὰ φᾶνε οἱ θλιμμένοι
καὶ τὸ Μεγάλο Σάββατο κάθου νὰ μ' ἀπαντήχῃς.
Τὴν Κυριακίτσα τὸ πρῶι θὰ ποῦν Χριστὸς ἀνέστη ! ».

Δημοτικὸν

7. ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

‘Ο συγγραφεὺς περιγράφει τὸν ἐσπερινὸν τῆς παραμονῆς τοῦ Ἀγίου Νικολάου εἰς τὸν ὁμώνυμον ναὸν τῆς πατρίδος του Σκιαθοῦ.

Ἐβράδυσαν. Ὁ ἥλιος δύνων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτίνας, λαμβάνων μεθ’ ἑαυτοῦ ὅλον τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλπος* καὶ ἀφῆνων εἰς τὰ βουνὰ νὰ στέλλωσι τὸ ὄξύ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγαιον*.

Ὁ λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία, τέσσαρα καίκια ἤρχοντο βιαστικά ν’ ἀράξωσι χάριν τῆς ἐορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Καὶ μόνος ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἐταιρείας ἀνεβοκατέβαιναν ἀκόμη εἰς τὸ παράλιον περιμένων τὸ ἀτμόπλοιο.

Ὅμως ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. Ὁ γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἦχος ἐλαλοῦσεν, ἐκελαδοῦσεν, ἐνόμιζες, τὴν πα- νήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θὰ ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Νικολάου μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκυτέρα τοῦ αὐτοῦ παραμυθία*, τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος. Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθῶσι, διότι ἠτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἐορτὴν του εἰς τὸ νησάκι των. Ὁ ναύτης καὶ ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, εὐχηθεῖς, ὅταν ἦτο εἰς τὸ πέλαγος, νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἐορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν’ ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῇ, ἢ εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα, πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετήσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του. Ἀλλ’ ἐνίοτε δὲν ἐπανέρχεται. Τὸ τάξιμόν του ἦτο βαρὺ.

Εἶχε τάξει ὅλην τὴν ζωὴν του. Νὰ γίνῃ καλόγηρος ! Καὶ οὕτως ὁ εὐλαβής, διασώσας τὴν ζωὴν του ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης

πηγαίνει νά τήν κλείσῃ εἰς τοὺς ἀφώνους τοῦ μοναστηριοῦ τοίχους, εἰς τὸν ᾠθωνα.

Πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συνηθροίζοντο εἰς τὴν ἀγρυπνίαν συνωστιζόμενοι* ἐμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παλαιᾶς βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε διὰ τοῦ σκιεροῦ χρώματος νά παραστήσῃ τὸ αὐστηρόν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ ἀρχιερέως. Καὶ ἦναπτον ὅλοι τὰς μεγάλας λαμπάδας οἱ ναῦται, τὰς ὁποίας εἶχον φέρει ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ ἔλαμπεν ἡ εἰκὼν, καὶ ἔλαμπεν ὅλη ἡ ἐκκλησία. Καὶ ἀκτινοβολοῦσε τὸ πρᾶν τοῦ Ἁγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὡς νά ἡυχαριστεῖτο, ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐβούλιζεν ὁ μικρὸς ναὸς ἐκ τῆς φαιδρᾶς τῶν ἁσμάτων ψαλμωδίας, μετ' ἰδιαίτερας ἀγάπης ἐπαναλαμβάνουσης τὸ « Ἁγιε Νικόλαε » ἐν τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ὕμνοις. Καὶ ἡυχαριστοῦντο γῦρο, γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ᾠσματα καὶ προσβλέποντες ἀτενῶς* εἰς τὴν εἰκόνα, κατάφορτον ἀπὸ τῶν ἀναθημάτων*, ἐν οἷς διέτρεπον ἀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιέρωματα. Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκεῖνας ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν τινὰ κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνιδίον. Ἐνόμιζες ὅτι ἐκινούντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἁγίου καὶ εὐλογοῦσεν ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὄψιν τὸ γηραιόν του πρόσωπον.

Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκύν καὶ μειδιῶντα*, ὡς ὅτε ἔσωζε κρυφὰ τὰς τρεῖς ἐκεῖνας θυγατέρας ἀπὸ τοῦ ἡθικοῦ θανάτου, παρέχων τὰ μέσα τῆς ὑπανδρείας, καὶ ἔτεινε καὶ αὐτὸς τὴν χεῖρα, νομίζων ὅτι ὁ Ἅγιος φλωρία ἐμοίραζε τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἄλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι ποτὲ ὁ ἐπίσκοπος τῶν Μύρων*, ἄγριος καὶ ἀπειλητικὸς ἐμφανισθεὶς, ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νά θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἔβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγριον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ ναύτης, διαλογιζόμενος τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον σκάφος, ἔτοιμον νά καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο τὸν Ἅγιον ἱστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βασιτάζοντα κραταιῶς τὸ πηδάλιον, ἐνῶ ἡ εἰκὼν παρίστα τοῦτον καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν, ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμὴν,

κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς ἐν τῷ πόντῳ ἔσωσεν ἡμίπνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον τὸν ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ κοντὸν λευκὸν τοῦ γένειον ἔσταζεν ἀκόμη θάλασσα.

Τόσῃν ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ὑπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν...

«Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος» (ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

8. ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΠΙΝΔΟ

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὁ Πίνδος μένει βουβός, ἥσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανεὶς, πῶς κοιμᾶται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάτασπρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, βυθισμένος σ' ἓναν ὕπνο ὁλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, ποὺ οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τσοπάνηδες, κατεβαίνουν τότε μαζὶ μὲ τὶς οἰκογένειές τους στὰ χειμαδιά. Ἀπ' ὅσους μένουν ἐκεῖ, οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμμιά δουλειὰ πάνω στὶς ἄγρονες κορυφές του, ξενιτεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουν λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ἀπόστρατοι τῆς βιοτικῆς πάλης, ποὺ ταρασσούν μὲ τὶς πολύλογες συζητήσεις των τὴ μονότονη ἔρημιὰ τῶν μεσοχωριῶν καὶ τὴ σιγαλιὰ τῶν χαγιατιῶν* τῆς κάθε ἐκκλησιᾶς, καθὼς καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ κοπέλλες.

Αὐτὲς κάθονται κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια τους, γνέθουν τὰ μάλλινα ὑφάσματά τους, λένε τὴ νύχτα παραμύθια γύρω ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ στὸν ὕπνο τους ὄνειρεύονται τὸ γυρισμὸ τῶν καλῶν των.

Ὡσπου ἔρχεται ἡ ἀνοιξί... Ὡσπου πλησιάζει τὸ Πάσχα, ἡ χαριτωμένη Λαμπρὴ...

Τότε παύουν οἱ μπόρες κι οἱ κακοκαιριές. Ὁ οὐρανὸς ἀλαφρώνεται ἀπ' τὰ πυκνὰ σύνεφα καὶ τὸ πλάτος του ἀνοίγεται καθαρὸ, καταγάλανο. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει στὸν ὀρίζοντα θερμὸς καὶ ζωογόνος. Λειώνουν τὰ χιόνια στὰ χαμηλῶματα τοῦ Πίνδου, καὶ τὰ νερά σχηματίζουν μεγάλα, θολὰ κι ὀρμητικὰ ρέματα.

Στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ξυπνᾷ τὸ μικρὸ χόρτο καὶ φουντώνει

τὸ λουλουδάκι ἀπὸ τὰ ζεστά τοῦ ἡλίου φιλιά. Μόνον οἱ κορυφές λαμπροκοποῦν ἀκόμα κατάλευκες καὶ παγωμένες.

Τότε ἀρχίζει νὰ ξυπνᾷ κι ὁ Πίνδος. Ἡ καρδιά του πυρώνεται καὶ ξεπαγών' ἡ φωνή του. Οἱ γέροντες τῶν χωριῶν του κατεβαίνουν συχνότερα στὰ μεσοχώρια καὶ στὰ χαγιάτια τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ πρόσωπά τους παίρνουν φαιδρὴ ὄψι κι οἱ συζητήσεις τους ζωηρότερο ὕφος.

Οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλλες δὲν κλείνουν πιά ὀρμητικὰ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Παρατοῦν κάπου - κάπου τὸ μελαγχολικὸ ἀργαλειὸ καὶ πιάνουν τ' ἀνοιχτὰ λιακωτά, μὲ τὴ ρόκα στὴ μασχάλη καὶ μὲ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη τους, τὸ τραγούδι τῆς ἐλπίδας, τοῦ γυρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων τους.

Κι αὐτοί, ἀφοῦ γεμίσουν τὰ πορτοφόλια τους μὲ παρᾶδες, ἀφήνουν πιά τὴν ξενιτεὶά καὶ ξεκινᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὸν Πίνδο.

— Μέρες Λαμπριάτικες... θὰ γυρίσω τώρα στὸν τόπο μου, λέει χαρούμενο κάθε ξενιτεμένο παιδί τοῦ Πίνδου.

Τὸ Μεγαλοβδόμαδο οἱ ξενιτεμένοι βρίσκονται ὅλοι στὸ δρόμο καὶ φτάνουν στὶς πατρίδες τους ὥς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἶναι συνήθεια, νὰ πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τους ἐκεῖνη τὴ νύχτα καὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸ γύρισμα τοῦ Ἐπιταφίου.

Πόση συγκίνηση, πόση χαρά, πόση ποίηση ἔχει ὁ γυρισμὸς αὐτῶν τῶν ξενιτεμένων! Κι οἱ καμπάνες, ποὺ στολίζουν, ἀπὸ τρεῖς κι ἀπὸ πέντε μαζί, τὰ ψηλὰ καμπαναριὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πίνδου, ἀναστατώνουν αὐτὲς τὶς ἡμέρες μὲ τοὺς ἤχους των ὅλη τὴν ἑκτασι τῶν βουνῶν καὶ τὰ βάθη τῶν ἀγρίων ἐκείνων φαραγγιῶν. Νομίζει κανεὶς, πὼς ἀλαλάζουν κι αὐτὰ ἀπ' τὴ χαρὰ τους γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῶν ξενιτεμένων.

Πιὸ χαρωπὲς ὅμως ἀντηχοῦν οἱ καμπάνες στὸν ὄρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, στὴν πρώτη Ἀνάστασι. Καὶ σημαίνουν, σημαίνουν ἀδιάκοπα τότε, σὰν νὰ θέλουν νὰ ξυπνήσουν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπ' τὰ μνήματά τους, γιὰ νὰ γιορτάσουν στὴν ἐκκλησιὰ τὴ μεγάλη Ἀνάστασι.

Εἶναι σὰ νὰ κρᾶζουν τοῦ γέρου - Πίνδου νὰ σηκωθῇ πιά ἀπ' τὸν βαρὺ ὕπνο του, νὰ ξετιναχθῇ, νὰ ἰδῇ τὸν ἐρχομὸ τῆς γλυκειᾶς ἀνοιξῆς, ν' ἀκούσῃ τὸ γλυκὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν τοῦ Ἀπρίλη,

σάν νά σαλπίζουν πολεμικό ἐγερτήριο στὸν κοιμισμένο, στὸ σκλαβωμένο λαὸ τῆς Ἡπείρου.

Μεμιᾶς τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν φωτίζονται ὅλα, οἱ πόρτες ἀνοίγουνε ὥς πέρα καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς οἱ χωρικοὶ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ὅλοι καλοντυμένοι καὶ στολισμένοι μὲ τὰ δῶρα, ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς μακρινὲς χῶρες οἱ ξενιτευμένοι τοὺς καὶ τρέχουν μὲ τὶς λαμπάδες των τὶς λευκὲς στὴν ἐκκλησιά.

Ἡ ἐκκλησιά πλημμυρίζει ἀπὸ φῶτα στὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός », ποὺ λέει ὁ παπᾶς, βγαίνοντας λαμπροφορεμένος στὴν Ὠραία Πύλη μὲ ἀναμμένα τὰ τρικέρια κι ἀντηχεῖ ἀπὸ ψιθυρισμοὺς χαρωποὺς μὲ τὴν ἐκφώνησι τοῦ « Χριστὸς Ἀνέστη ». Ἄλλες κωδωνοκρουσίες δυνατὲς ἐπακολουθοῦν τότε κι' ἄλλοι ἀντίλαλοι μακρινοί.

Κι ὅταν βγαίνουν ἀπολείτουργα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, τοὺς χαϊρετίζει μὲ χαμόγελα τὸ ροδόλευκο γλυκοχάραγμα, ποὺ βάφει μὲ τὴν πορφύρα του τὶς ἄκρες τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν κορυφῶν τὰ χιόνια καὶ μυρῶνει μὲ θεϊκὰ ἀρώματα τὰ χλοερὰ χαλιά τῶν χαμηλωμάτων καὶ τὸν αἰθέρα καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῶν βαθιῶν φαραγγιῶν.

Νὰ κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἀνατέλλει σὲ λίγο, ὁ λαμπρός, ὁ ζεστός, ὁ γλυκός, ὁ πρόσχαρος ἥλιος τῆς Λαμπρῆς, ποὺ φιλεῖ μὲ τόσην ἀγάπη, μὲ τόσον πόνον τοὺς κατοίκους τοῦ Πίνδου, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ξενιτεμένους, σάν νὰ τοὺς σφίγγῃ στὴν ἀγκαλιά του πατρικά, σὰ νὰ τοὺς λήῃ νὰ λησμονήσουν τὴν κακοπέρασι τῆς ξενιτεῖας, σάν νὰ τοὺς ὑπόσχεται γιὰ πολλοὺς μῆνες νὰ μὴ τοὺς ἀναγκάσῃ ν' ἀφήσουν τὸν τόπο τους, τὴν οἰκογένειά τους.

Χαϊδεύει ὁ Λαμπριάτικος ἥλιος τὸν χιονισμένο Πίνδο, τὸν χαϊδεύει καὶ τοῦ ὀρκίζεται, πῶς θὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τὶς φλόγες καὶ θὰ ἀναλύσῃ γρήγορα τὰ παχιά χιόνια του, θὰ τὸν ξεφορτώσῃ ἀπ' τοὺς βαριοὺς πάγους, θὰ τὸν στολίσῃ πάλι μὲ ἥσκιους, μὲ λουλούδια, μὲ πουλιὰ καὶ θὰ φέρῃ πλάι στὴν ἀγκαλιά του κάτω ἀπ' τὰ χειμαδιὰ τὰ πρόβατα μὲ τὰ λαμπρά τους κουδούνια, τοὺς βοσκούς μὲ τὶς γλυκεῖς των φλογέρες, τὶς βλαχοποῦλες μὲ τὰ γλυκά τους τραγούδια καὶ τοὺς κλέφτες του, τοὺς παλιούς μὲ τ' ἀσημένια τους ἄρματα.

Καὶ χαμογελαίει τώρα ὁ Πίνδος καὶ λησμοναίει τὸ μακρὺ χειμωλιάτικο ὕπνο του καὶ ξαναπαίρνει ζωὴ καὶ δύναμι.

Τ' ἀπομεσήμερο τῆς Κυριακῆς γίνεται στὶς ἐκκλησιὰς ἡ δεύτερη

Ἀνάστασι, ἡ λεγόμενη Ἀγάπη. Χορτασμένοι ἐκεῖ ὅλοι ἀπ' τὸ πασχαλινὸ τραπέζι, μεθυσμένοι ἀπ' τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία καὶ ζεσταμένοι ἀπὸ τῆς ἀχτίδος τοῦ εὐεργετικοῦ ἡλίου, ξεχύνουν γυρὸ τους τὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς.

Ἀλλάζουν τώρα τὸ φιλὶ τῆς Ἀγάπης, πάνω στὸ χορό, ποὺ στήνουν οἱ μαυρομάτες στὰ χοροστάσια, στὶς πλατεῖες αὐλές καὶ στὰ χορταρόστρωτα σιάδια* τῶν χωριῶν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο. Εἶναι τὸ πρῶτο ξύπνημα ὕστερ' ἀπὸ τὸν βαρὺ, βαρύτατο χειμωνιάτικο ὕπνο. Εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάστασι τῆς ζωῆς ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη νάρκη κι ἓνα βαθὺ μαρasmus. Καὶ γι' αὐτὸ γιορτάζεται τόσο χαριτωμένα, τόσο πρωτότυπα.†

Ἐφημερίς « Ἡχὼ τῶν Ἀθηνῶν », 1892

Κώστας Κουστάλλης

9. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πολλοὶ ποιμένες συνεκεντρώθησαν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων εἰς μίαν στάνην Ἑπειρωτικοῦ χερμαδιοῦ.

- Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιά κλαδούρια, ρίχνε, Χρῖστο, σ' ἔκαψε κεῖνο τὸ δαυλί, γερο Καψάλη ; σβῆστ' το. Νάσο, πετάξου ἐσύ νὰ ἰδῆς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη καὶ τί καιρὸς θὰ κάνη.
- Κύρ Τάκη, ξεφεγγάρωσε καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζει ἡ Βαλαώρα*. Κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθεῖα στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα, καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μὲς στὸ μαντρί κλειστὰ καταλαγιαίζουν, στὸν τσάρκο* κάπου μοναχὰ μικράκια ἀρνιά βελάζουν. Εἶναι τὰ γκρέκια* τους ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πρᾶτα κομμένο ἀπ' τὰ ζεβάτα.

— Τώρα σταθήτε όλόγυρα, παιδιά, καί άκουρμαστήτε*
 του κόσμου ό 'Αφέντης ό Χριστός — νά μή τό λησμονήτε —
 γεννήθηκε σέ μιά σπηλιά, πού ζωντανά μαντρίζουν,
 τ' άρνια Τόν χουχουλίζουν*.

Μέσ' από κείνη βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
 καί σάν απόψε άόρατος, γυρνᾷ μέσ' στο σκοτάδι,
 καί παίρνει άράδα τὰ μαντριά, κοπάδια όπου φυλᾷνε
 ρωτώντας πῶς περνᾷνε.

Καί τοῦτο άκουρμαστήτέ το — δέν εἶναι παραμῦθι —,
 κατόπι άπ' τὰ μεσάνυχτα καί μέ τό πρῶτο όρνίθι,
 στή μάντρα ένα Χριστόψωμο νά γλείφουν, φέρτε γύρα,
 γαλάρια άρνια καί στείρα.

Τί έμάθαν τόν 'Αφέντη μας, όπώγλειψε στὰ γέονα
 καί τό θυμούνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα,
 κι αν δέν τό γλείφουν τό ψωμί, τήν ὥρ' αὐτή βελάζουν,
 σὰ γνωστικά ανακράζουν.

Καί τώρα φέρτε τὰ δεντρά καί τό κρασί, τό λάδι,
 γιά νά παντρέψω τή φωτιά, άκόμ' αὐτό τό βράδυ,
 τί γέρασα κι εἶν' άγνωρο τοῦ χρόνου τί μέ βρίσκει·
 λίγη ζωή μοῦ μνήσκει*.

Πρῶτα παντρεύω τή φωτιά μέ τοῦτο τό πουρνάρι,
 όπώχει τό κορμί στοιχειό καί δράκο τό κλωνάρι,
 ὡσάν αὐτό χιλιόχρονη νά ζῆς, νά μή γεράζης,
 νά καῖς παντοῦ, νά βράζης.

Σοῦ δίνω καί τόν πλάτανο μέ τὰ πλατιά τὰ φύλλα,
 παντοῦ ν' άπλώνης γύρα σου καί στὰ ψηλά καπνίλα,
 νά δείχνεσαι πῶς πάντα ζῆς καί ζοῦν μαζί σου άνθρωποι,
 σέ πόλι ἢ βοσκοτόπι.

‘Από τήν στρουγγοκάλυβα ποτέ νά μή μοῦ λείπης,
τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωῇ κι ὀχτρός τρανός τῆς λύπης.
Νά σ’ ἀνακραζῶ νά μ’ ἀκοῦς, νά βράζης νά μοῦ κραίνης*
γλυκά νά μέ θερμαίνης.

Νά ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιά μου,
σάν τὰ ρουπάκια τοῦ Ζυγοῦ, σάν τὰ βουνά τοῦ Γράμμου.
Νά μή σᾶς εὔρουνε ποτές τὰ ἔρημα τὰ γέρα ! . . .
— Νά ζῆς καί σύ, πατέρα !

« Τραγουδιστής »

Κώστας Κρυστάλλης

10. Ο ΠΑΠΑ - ΔΙΑΝΕΛΛΟΣ

‘Ο ἥρωας τοῦ παρόντος διηγήματος εἶναι ὁ κυρ Κωνσταντὸς ὁ Ζ’ μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ δήμου Λίτης, τοῦ χωρίου Α, ὅστις ὑπεσχέθη, ὡς εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλως νά ὑπόσχεται, (εἰς τήν ἀρετὴν δὲ ταύτην ἴσως ὥφειλε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ πολιτικά, διότι ἐνῶ ὁ α’ καὶ β’ πάρεδρος εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περὶ τῆς πρώτης τάξεως πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸς μετριόφρων καὶ χωρὶς κεράσματα ἐξελέγετο ἀσφαλῶς τρίτος ἐκάστοτε, μὴ ὑπάρχοντος τετάρτου συναγωνιστοῦ) ὑπεσχέθη, λέγω, νά ὑπάγῃ νά συλλειτουργήσῃ μὲ τὸν παπᾶ - Διανέλλον τὸν Πρωτέκδικον, ἔξω εἰς τὸ παρεκκλησίον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. ‘Ο ναῖσκος εὗρίσκετο τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως, καὶ ὁ παπᾶ - Διανέλλος ὁ Πρωτέκδικος εἶχεν ἀπέλθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς πρωΐας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κύρ - Κωνσταντοῦ, ὅτι θὰ ἔφθανε πρὸς τὸ βράδυ, διὰ νά ψάλῃ καὶ συνεορτάσωσιν ὁμοῦ τὴν Ἀνάστασιν. “Ἄλλον βοηθὸν ὁ παπᾶς δὲν εἶχεν· ὁ νεώτερος υἱὸς του ἐτοιμαζόμενος ἐφέτος δι’ ἐξετάσεις εἰς τὸ Διδασκαλεῖον δὲν ἠδυνήθη νά ἔλθῃ τὸ Πάσχα. ‘Ο ἄλλος ἔλειπε διαρκῶς ναύτης μὲ τὰ καράβια του. Οὐγατέρες, τὸ ἄφθονον τοῦτο προῖον τοῦ τόπου, τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἢ μακαρίτισσα ἢ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν ἀριθμὸν — ἃς εἶχαν ζωὴν — ὅπου δὲν ἔπαυαν ἀενάως νά μεγαλώνουν — νά μὴν ἀβασκαθοῦν· ἦσαν τόσον γείτονες τὴν ἡλικίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθανε νά μεγαλώσῃ ἡ μία, καὶ ἡ ἄλλη ἀμέσως τὴν ἔφθανεν.

ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσον ἐφαίνοντο, καὶ μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, ἴσαι περίπου εἰς τὰ χρόνια, ἴσως καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα· καὶ ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκούσιος ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλεύθερος οὔτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγῃ.

Τὸν τριῶν ὥρων δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρωῒ, ἀπολείτουργα, ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δύο νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδας δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν, καὶ ἀπὸ ὁμάδα ἑπτὰ ἢ ὀκτῶ γυναικῶν φιλεόρτων, προπορευομένου τοῦ ὄνου του φορτωμένου μὲ δισάκκιον μὲ τὰ ἱερὰ τοῦ παπᾶ. Ὁ ἥλιος ἦτον ὥς δύο καλαμιές ὑψηλά, ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι· εἶτα ἔφθασαν εἰς τὰ Βουρλίδια, εἶτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμη ἐκεῖ καὶ εὐηργέτει τοὺς ὁδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιάν του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἐξεφόρτωσαν τὸ ὄναριον.

Ἐκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἤναψαν φωτιάν, διὰ νὰ ψήσωσι καφέν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἱερέα, αἱ δὲ ἔδραξαν ἐκ τῶν εὐωδῶν θάμνων δέσμα σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλέων καὶ συνέδεσαν προχείρως διὰ κλωστής σκούπας, καὶ ἤρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. Ὁ ἱερεὺς ἀπετέλεσε σκούπαν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δεντρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὅλον τὸ Ἱερὸν Βῆμα. Δὲν ἔπαυε δὲ νὰ γογγύζῃ καὶ νὰ διάμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ὀβελτηρίας, ὡς ἔλεγε, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν αἰπόλων, αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τὸ Βουνόν, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κανεὶς δὲν εἶχε φανῇ ἀκόμη· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίοτε μέχρι τῆς βεβηλώσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ἴσως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἐξωκκλησίων, ὡς ἡδύνατο νὰ πεισθῇ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἰχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ ὅποια οὐδ' εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἐξαλείψωσιν. Ἐνδοθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἐνῶ ἔκυπτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἤκούετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ.

— Ἀχ ! ἀλλοίμονο . . . « ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

— Δὲν τσάκισε κανεὶς τὸ ποδαράκι του ; ἔκραζεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ ἱερέως ἡ θειά - Σειραϊνῶ, ἡ ἀληθὴς σημαιοφόρος τῶν ἐξοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγυριῶν.

— « Ἀνθρώπους καὶ κτήνη ! » ἐπιθύρισε πάλιν ὁ ἱερεὺς.

Εἶχε παρέλθει ἤδη ἡ μεσημβρία καὶ ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ μικροῦ ποιμνίου ἐκάθισαν νὰ γευματίσωσιν ὑπὸ τὴν ἱερὰν ἐλαίαν, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναῖσκου, ἐγγὺς τοῦ παμπαλαίου ἐκείνου λιθοκτίστου κιβουρίου, τὸ ὁποῖον κατ' ἄλλους ἦτο στέρνα ὕδατος καὶ κατ' ἄλλους κοιμητήριον ἢ ὀστεοθήκη. Ἡ θεὰ Μαθηνώ, γηραιὰ εὐλαβῆς γυνή, ἀποβλέψασα πρὸς τὸ κτίριον τοῦτο μετὰ στεναγμοῦ εἶπε :

— Ἡμεῖς τρῶμε, κορίτσια· νὰ ἔχουν τάχα κι οἱ φτωχοὶ νὰ φᾶνε ;

— Τρῶν, οἱ πεθαμένοι, θεὰ - Μαθηνώ ; εἶπε τὸ Ἀγλαώ, ἡ δωδεκαέτις παιδίσκη τοῦ ἱερέως.

— Οἱ πεθαμένοι τρῶνε κόλλυβα, ἐγὼ τὸ ξέρω, προσέθηκε τὸ Καλλιοπώ, ἡ δωδεκαέτις μικρὰ ἀδελφή της, καὶ γι αὐτὸ ἡμεῖς στὸ σπίτι, ὅσα κόλλυβα μᾶς φέρνουνε, ὅλα τὰ μοιράζουμε στοὺς φτωχοὺς καὶ στὰ παιδιὰ τὰ γειτονόπουλα, γιὰ νὰ ἔχη ἡ μάνα μας, ἡ φτωχή νὰ φάη στὸν ἄλλον κόσμον . . .

Τὸ δειλινὸν ἐφάνησαν μακρόθεν νὰ κατεβαίνωσι τὴν ράχιν ἐρχόμεναι αἱ καλυβιώτισσαι γυναῖκες, αἱ ποιμενίδες καὶ βοσκίδες τῶν ἀγροτικῶν συνοικιῶν. Ἦλθον φέρουσαι πελωρίους κοφίνους γεμάτων ἄνθη, λαμπάδας, κηρία καὶ ἀγγεῖα μὲ ἔλαιον καὶ πρόσφορα καὶ μικρὰς φιαλίδας μὲ νᾶμα, ἢ ὀδηγοῦσαι ὄνάρια μὲ τὰ σάγματα ἐπεστρωμένα διὰ κιλιμίων καὶ χραμίων, φορτωμένα τορβάδες καὶ δισάκκια μὲ φλάσκας οἴνου, μὲ τυρία νωπὰ ἢ ζεματισμένα καὶ κόκκινα αὐγά.

Κατόπιν ἐφάνησαν σφυρίζοντες ἄλλοκότως δύο ἢ τρεῖς βοσκοὶ μὲ τὰς ἀγέλας των, τὰς ὁποίας ὠδήγησαν παρὰ τὸν ἀπότομον κρημνὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ τράγοι ἐπήδων ἀπὸ βράχον εἰς βράχον, ἀπὸ ὄχθον εἰς ὄχθον, ἀπὸ κοίλωμα εἰς κοίλωμα, ἐνῶ τὰ ἐρίφια χαριέντως σκιρτῶντα ἔτρεχον κατόπιν τῶν αἰγῶν βελάζοντα, ἀγαλλόμενα πρὸς τὴν νέαν δι' αὐτὰ ἀπόλαυσιν τοῦ ἀγνώστου τούτου πράγματος τῆς ζωῆς, ἐκθέτοντα εἰς τὸν ἥλιον τὰ στακτερὰ ἢ στικτὰ καὶ λευκὰ καὶ μαῦρα τριχώματά των.

Τελευταῖοι ἔφθασαν οἱ ποιμένες, ἄνευ τῶν ἀμνάδων των, τὰς ὁποίας εἶχον ἀφήσει ὀπίσω εἰς τὰς μάνδρας, κομίσαντες μόνον δύο ἄρνια σφαγμένα. Ἐφθασαν σιγυρισμένοι, ἀλλαγμένοι, στολισμένοι ὅλοι των, μὲ καθαρὸς χιτῶνας, κοντὰ βρακία καὶ ὑψηλὰς βλαχό-

καλτσας, με πλατέα ζωνάρια κίτρινα ή κόκκινα, ξυραφισμένοι και με τους λινόχρους ή καστανούς μύστακας άγκιστροειδείς.

Ταχέως έκλινεν ή ημέρα και ό ήλιος έδυσε εις μίαν ράχιν του Πηλίου, άντικρύ, άφου επί πέντε λεπτά της ώρας είχε μείνει στεφανωμένος με κυάνεια και περιπόρφυρα χρυσαυγή νέφη, αντιλαμβάνων ό ίδιος όσσην απέδιδε δόξαν και λάμψιν, και επί δέκα λεπτά ακόμη, άφου έβασίλευσεν, αί άκτίνες της στέψεως του έμειναν χρυσοφαείς, πορφυρίζουσai, κυανίζουσai, βάπτουσai τó βουνόν με ίώδες χρώμα.

Είτα κατήλθεν ήρέμα επί του όρους ή νύξ, σπεύρουσα παντού τó βαθύ και άρρητον μυστήριόν της. Και ό μπάρμπα - Κωνσταντός ό Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος του χωρίου Α, του δήμου Λίτης, δέν έφάνη ούδαμόθεν νά έρχεται.

Ήτο δέ άνήσυχος ό ιερεύς και φόβος ήτο νά μείνωσι χωρίς 'Ανάστασιν και λειτουργίαν. Διότι εύλόγως δέν ήδύνατο άνευ βοηθείας νά ιεροπρακτήσῃ. Λειτουργία χωρίς ένα τουλάχιστον ψάλτην ή αναγνώστην δέν γίνεται. Οί ποιμένες και οί βοσκοί ήσαν όλοι, ως εικός, ού μόνον άγράμματοι, αλλά και άλιβάνιστοι οί κάκομοιροι πολλοί τούτων.

Τώρα τί νά κάμωμε ; 'Ορίστε, σου υπόσχονται σίγουρα μιá δουλειά, κι ύστερα σ' αφήνουνε μέσ' τή μέση. «'Ανθρώπους και κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

Ήλπιζεν έν τούτοις ακόμη, ότι ό μπάρμπα - Κωνσταντός θα ήρχετο. 'Αργοστόλιστος ήτο πάντοτε, τόν ήξευρεν. 'Αλλά τώρα ήτο σκοτεινή ακόμη νύξ και μόνον τά άστρα έλαμπαν άνω. 'Ολίγον ύστερα άνέτειλεν ή σελήνη, και τότε έλπίς ήτο νά έλθῃ.

Παρήλθον δύο ώραι και ή σελήνη κολωβή από τó σκοτεινόν βουνόν άνω, άνερχομένη βραδέως εις τó στερέωμα, και αί τάξεις τών άστρων ήραιώθησαν επ' άπειρον και σχεδόν ήμαυρώθησαν εις τήν διάβασίν της. Παρήλθεν ακόμη μία ώρα. 'Ο μπάρμπα - Κωνσταντός δέν έφάνῃ.

‘Ο ιερεύς ήρχισε ν' άγανακτῇ.

— 'Ο άσυνείδητος ! ό μωρός . . . "Ημαρτον κύριε ! «'Ανθρώπους και κτήνη . . . ! ».

—Τά ξέρω έγώ από όξου τά πλεότερα τά γράμματα, παπα, του έλεγεν ή θειά τó Μαθινώ, δια νά του δώσῃ θάρρος· τά κανοναρχώ

κειδὰ στ' αὐτὶ τοῦ γέρο - Φιλίππῃ, κι ὁ γέρο - Φιλίππῃς, ὅπου ν' θεοφοβούμενος ἄνθρωπος θὰ τὰ λήῃ κειδὰ ὅπως - ὅπως . . .

—Νὰ δὰ ἡ ὥρα νὰ σὲ κάνουμε καὶ ψάλτη, Μαθηνῶ ! ἀπήντησε γελάσας ὁ ἱερεὺς.

Ὡς τόσον ἐπλησίαζε μεσονύκτιον καὶ δὲν ἦτον ἐλπίς νὰ ἔλθῃ πλεόν ὁ μπάρμπα - Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος.

Ὁ παπᾶ - Διανέλλος ἐσηκώθη στενάζων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος· εὐθὺς κατόπιν του ἔτρεξαν ἡ γριά - Μαθηνῶ καὶ ἡ θεία Σειραϊνῶ, ἡ σηματοφόρος τῶν πανηγύρεων. Αἱ δύο γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νὰ ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νὰ κάμνωσιν ἐγκαρδίους σταυρούς. Ἡσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικά των. Ἦταν Ἀνάστασις. Ἀνάστασις ! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἔλαμπε μὲ ἅγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφή τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἡστραπτειν ἐξ ἀφάτου χαρᾶς ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος της.

Τέλος δὲν ἦτο ἐλπίς νὰ ἔλθῃ ὁ κυρ - Κωνσταντός, καὶ ὤφειλον ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεως γυναῖκες, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἀποτινάσσας τὴν ὑπνώδη νάρκη, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναῖσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δὲν ἤργησαν νὰ ἐξυπνήσωσιν, ὁ δὲ παπᾶ - Διανέλλος ἐξῆλθε πρὸς στιγμὴν καὶ λαβὼν τεμάχιον παλαιᾶς σανίδος καὶ σφυροειδὲς ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σήμαντρον, διότι φεῦ ! δὲν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, ὅστις νὰ ἐξυπνᾷ τοὺς ἀπὸ αἰώνων κοιμηθέντας, καὶ νὰ συγκινή τὴν κόνιν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης πόλεως. Διὰ τοῦ σήμαντρος τούτου ἤρχισε νὰ κρούῃ ὁ ἱερεὺς εἰς τροχαίους πρῶτον (τὸν ἀδάμ, ἀδάμ, ἀδάμ), εἴτα εἰς ἰάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον). Οἱ βοσκοὶ ἐνωτισθέντες τὸν μονότονον ἦχον ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶς ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάπας των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνος του τὴν παννυχίδα, ὅλον τὸ « Κύματι Θαλάσσης », ἐθυμίασεν, ἔκαμεν ἀπόλυσιν, εἴτα φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον, ἦναψε μεγάλην λαμπάδα καὶ βαστάζων αὐτὴν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βημόθυρα, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μεγαλοφώνως τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ». Οἱ βοσκοὶ ἦναψαν τὰς λαμπάδας των ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες κι ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ προαύλιον,

τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος « Τὴν Ἀνάστασίν σου Χριστέ Σωτήρ ». Εἶτα ἡ ἱερὰ εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπληρούσης χρῆν τρισκελίου, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες εἶχον στρώσει μεταξοῦφες μικρὸν προσόψιον. Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνω ἀργὰ τὸ κατὰ Μάρκον « Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου », εἶτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ « Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ », ἤρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη... ➔

« Λαμπριάτικος Ὑμνος »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

11. ΟΙ ΚΡΥΦΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας τουρκιστί, δηλαδή περὶ τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον, σπάνιοί τινες διαβάται, οἱ τελευταῖοι ἀπομειναντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἀναστάσεως, ἐπέστρεφαν σπεύδοντες εἰς τὰς οἰκίας των. Μετ' ὀλίγον οὔτε ἐν βῆμα ἀντήχει εἰς τὸν δρόμον, σιγῇ δὲ νεκρικῇ ἐβασίλευε καθ' ὅλην τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. Ἐξαφνα ἡ θύρα τῆς αὐλῆς μεγάλης τινὸς οἰκίας ἠνοιχθῇ χωρὶς κρότον καὶ ἐφάνη προκύψασα κεφαλὴ ἀνθρώπου. Ἡ κεφαλὴ ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς νὰ ἐξήταζε μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ σκότους, ἔπειτα ἀπεσύρθη καὶ ἀνεφάνη πάλιν διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξέτασιν.

— Ἐλᾶτε, δὲν εἶναι κανεῖς, ἠκούσθη χαμηλὴ φωνή.

Ψιθυρισμὸς ἐλαφρὸς ἠκολούθησε, καὶ τρία σώματα, σκιαὶ μᾶλλον, ἢ μία μεγάλη, αἱ ἄλλαι μικρότεροι, ἐξῆλθον εἰς τὸν δρόμον.

Ἀλλὰ παρעὐθὺς βήματα ἀντήχησαν, κατ' ἀρχὰς μόλις ἀκουόμενα, ἔπειτα δὲ βαρέα καὶ πλησιάζοντα. Αἱ τρεῖς σκιαὶ ἀπεσύρθησαν ἀμέσως ἐντὸς τῆς αὐλῆς, καὶ ἡ θύρα ἐπανεκλείσθη. Ὅτε ὁ διαβάτης ἐπέρασε καὶ ἔσβησεν ὁ κρότος τῶν βημάτων του, προέκυψεν ἐκ νέου ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς ἡμιοινοχθείσης θύρας, ἐστράφη, ἐξήτασε, καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἐξῆλθον πάλιν.

— Πᾶμε γρήγορα, ἐπιθύρῃσεν ὁ ὑψηλὸς ἀνὴρ· πᾶμε γρήγορα. Ἀργήσαμε πολύ, καὶ θὰ μᾶς περιμένῃ. . . Βάλε καλύτερα τὸ γιασμάκι σου, Ἐλιφὲτ-Ρεσίτ, δώσέ μου τὸ χέρι σου !

Καὶ οἱ τρεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τοῦ μικροῦ δρόμου καὶ

έπροχώρουν σιωπηλοί· αλλά μόλις έστρεψαν αυτόν, εύρέθησαν πρό γραίας γυναικός, κρατούσης είς την χείρα λαμπάδα άναμμένην. Έβάδιζεν αυτή μετά κόπου ένεκα τής ηλικίας της, εύρετο σχεδόν, διά νά φέρη είς τό σπίτι της τό « άγιον φώς », πού είχεν άνάψει είς την έκκλησίαν. Είς την θέαν του φωτός και οί τρεις έστρεψαν την κεφαλήν προς τό αντίθετον μέρος, διά νά μή άναγνωρισθούν.

Ήλλά ματαιώς· ή γραία ύψωσεν όλίγον τό φώς, και έφώτισεν αυτούς περισσότερον διά τών άκτίνων του και τών βλεμμάτων της. Ό δρόμος ήτο στενός. Τά πλατιά ένδύματα τής Έλιφέν, μετατοπίζοντα τόν άέρα, παρ' όλίγον είς τό σκότος νά σβήσουν την φλόγα τής λαμπάδος.

— Πολλά τά έτη σας, Μεχμέτ μπέη, είπεν ή γραία χαιρετίζουσα.

— Καλημέρα, κερά· άπήντησεν εκείνος· και του χρόνου. Και έπροχώρησε μετά τής συνοδείας του.

Ή γραία στραφείσα τότε τους παρηκολούθησεν έπ' όλίγον διά του βλέμματος, όταν δέ τους έχασεν είς τό σκότος είπε μέσα της :

— Τέτοια ώρα ό Μεχμέτ μπέης μέ μιá χανούμ και τό γυιό του. . . Πού νά πηγαίνουνε ; Χριστέ μου, μέρα πού ναι, δέ ρίχνεις μιá φωτιά νά τόν κάψει, νά γλυτώσουν από ένα κακό σκύλο οί Χριστιανοί ;

Είς σκότος ήτο βυθισμένος και ό ναός του Άγίου Μηνά. Πρό μικρού χιλιάδες κηρίων κατεφώτιζον αυτόν· πρό μικρού πλήθη εύσεβών συνωθούντο και είς τās αύλās του άκόμη, πρό μικρού χαρμόσυνοι ψαλμωδίαί άντήχουν υπό τους θόλους του και τό « Χριστός Άνέστη » από στόματος είς στόμα μετεδίδετο ως ό γλυκύτατος τών άσπασμών. Τώρα άπέμεινε μόνον τό άνάμικτον άρωμα τών λιβανωτών και τών κηρίων, γεμίζον την άτμόσφαιραν, ή πρό τής έπαργύρου είκόνος τής Παναγίας κανδήλα, αυτή μόνον διατηρούσα τό άμυδρόν φώς της, και σιγή, σιγή πανταχοϋ. . .

Δύο κτύποι άκούονται αίφνης είς την έσωτερικήν θύραν, έξ ένός παρ' αυτήν στασιδίου έγείρεται τις καθήμενος, άναμένων, και σπεύδει μέ βήμα άσταθές, ύποτρέμων, ν' άνοίξη. Ήτο ό ιερέυς.

Είσέρχεται είς, κλίνει τό σώμα και άσπάζεται την δεξιάν του. Είσέρχεται άλλος, είσέρχεται τρίτος και έπαναλαμβάνουν τά αύτά. Ήπειτα ή θύρα κλείεται, οί δέ είσελθόντες, προπορευομένου του ιερέως, πλησιάζουν άθορύβως πρό του τέμπλου και γονατίζουν, κάμνοντες τό σημεϊόν του σταυροϋ.

Ὁ ἱερεὺς Γρηγόριος, γέρων σεβάσμιος, μὲ μακρὰν ὀλόλευκον γενειάδα, εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰς τὸ Ἱερόν, ἀνοίγει τὴν Ὠραίαν Πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μικρότερον τῶν γονυπετούντων :

— « Ἐλα, παιδί μου, ἐδῶ νὰ μὲ βοηθήσης. Καὶ παραδίδει εἰς τὰς τρεμούσας ἐκ συγκινήσεως χεῖρας τοῦ σπεύσαντος δεκαετοῦς μικροῦ παιδίου μικρὰν λαμπάδα, ἀφοῦ ἤναψεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου φωτός, ποὺ φυλάσσεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

Ἐπειτα, μετὰ τινος στιγμᾶς, φορέσας τὸ χρυσοπράσινον αὐτοῦ πετραχήλιον καὶ λαβὼν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ λιθοκόλλητον δισκοπότηρον τῆς Ἀγίας Κοινωνίας ἐπλησίασε πρὸς τὴν Ὠραίαν Πύλην ψιθυρίζων εὐχὰς τινας μὲ χαμηλὴν φωνήν.

Πρὸ αὐτῆς ἐστέκετο ὁ λαμπαδοφόρος παῖς μὲ συμπαθεῖ ὠραίαν ὄψιν, ὠχρὸς, συγκινημένος, μὴ τολμῶν νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν ἱερέα τὰ ὄμματα.

— Πλησιάσατε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους δύο.

Ἐν πρώτοις ἐπλησίασε γυνή, τριάντα ἕως τριανταπέντε ἐτῶν. Τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐπιπτεν ὅλον ἐπὶ τῆς μορφῆς της, τῆς ὁποίας ἡ ἄπταιστος κανονικότης καὶ ἡ ἐρασμία αὐστηρότης παρουσίαζον τέλειον τύπον βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Ἦτο ἐπίσης ὠχρὰ καὶ βαθέως συγκινημένη. Ἐχρειάσθη νὰ τὴν στηρίξῃ διὰ τῆς χειρὸς ὁ πλησίον ἱστάμενος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ, ἀναβαίνουσα τὰς βαθμίδας, ποὺ τὴν ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ της ἦσαν δακρυσμένοι.

— « Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ».

Ταῦτα ἀπήγγειλε βραδέως καὶ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπισημότητος ὁ ἱερεὺς, πλησιάζων πρὸς τὸ στόμα της τὴν θεῖαν μετάληψιν.

Δύο μεγάλα δάκρυα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκλύσθησαν εἰς τὰς παρεῖας τῆς μεταλαβούσης.

— Μνήσθητί μου, Κύριε, εἶπεν αὕτη μετὰ συντριβῆς, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὀπισθοχωροῦσα. Ἐπειτα, εἰς ἓν νεῦμα τοῦ ἱερέως, ἔλαβε τὴν λαμπάδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ παιδός, δ.α. νὰ πλησιάσῃ καὶ οὗτος.

— « Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος, ἐπανέλαβεν ὁ

ιερεύς, περιβάλλων τὸν παῖδα διὰ φιλοστόργου βλέμματος.

Ἦλθε καὶ ἡ σειρὰ τοῦ ἀνδρός. Ἀνέβη καὶ οὗτος μὲ θάρρος τὴν ἀνωτέραν πρὸς τὸ ἱερὸν βαθμίδα καὶ ἐπλησίασεν. Αἱ ἀκτῖνες τῆς λαμπάδος τρέμουν, διότι τρέμει καὶ ἡ χεὶρ τῆς κρατούσης αὐτὴν Μαρίας. Πρὸ τοῦ « σώματος καὶ τοῦ αἵματος » ἡ αὐστηρὰ καὶ ἐπιβλητικὴ ὄψις του καθίσταται ἡμερος καὶ συμπαθής, ὡς μορφή μάρτυρος, τὸ δὲ κινούμενον φῶς δίδει ἀνέκφραστόν τινα γλυκύτητα εἰς τοὺς συγκινημένους χαρακτήρας τοῦ προσώπου του, εἰς τοὺς ἀκτινοβολώντας ἐκ χαρῆς ὀφθαλμούς του.

— « Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μιχαήλ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος », ἐπανέλαβε διὰ τρίτην φορὰν μετ' ἐπιταθείσης εἰς τὸ ἔπακρον συγκινήσεως ὁ ἱερεὺς καὶ ἐδάκρυσε καὶ οὗτος.

— Ἀμήν· εἶπε διὰ βραχυῆς φωνῆς ὁ μεταλαβών.

Ὅταν μετὰ τινα λεπτὰ αἱ τρεῖς σκιαί, διασχίζουσαι τὸ ἐπικρατοῦν ἔτι σκότος εἰς τὰς στενωπούς τοῦ Ἡρακλείου, ἐπέστρεφαν βιαστικά εἰς τὴν οἰκίαν των, γραῖά τις δὲν ἔτυχεν εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κηρίου τῆς Ἀναστάσεως. Ἄν εὐρίσκετο καὶ ἔβλεπε τὸν Μεχμέτ μπέην, τὴν σύζυγόν του Ἐλιφὲτ καὶ τὸν υἱόν του Ρεσοίτ, θὰ τοὺς κατηρᾶτο καὶ αὕτη « νὰ ρίξῃ μιὰ φωτιά καὶ νὰ τοὺς κάψῃ ὁ Χριστὸς ἡμέρα πού'ναι, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἓνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί ».

Διότι ὁ Μεχμέτ ἔχαιρε φήμην σκληροῦ καὶ τυραννικοῦ μπέη, μόνος δὲ ὁ παπᾶ-Γρηγόρης ἐγνώριζε ποίους θησαυροὺς πίστεως, ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως περιεῖχον αἱ καρδίαι τοῦ Μανουήλ, τῆς Μαρίας καὶ τοῦ υἱοῦ των, οἱ ὅποιοι, κακοὶ εἰς τὸ φανερόν Τοῦρκοι, ἐξήσκουν κρυφὰ διὰ τῆς σεβασμίας χειρὸς του πᾶσαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, θύματα καὶ αὐτοὶ δυστυχισμένα τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς βίας, διατηροῦντα ἄσβεστον, ἀλλὰ μυστικὴν, εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν ἱερὰν παράδοσιν τῆς πίστεως, πτωχοὶ μάρτυρες, φέροντες ἀντὶ βαρέος σταυροῦ ἑλαφρὸν σαρίκιον, ἀλλὰ τὸ ὅποιον μόνον μετὰ τῆς κεφαλῆς των ἦτο δυνατὸν ν' ἀποσπασθῇ.

Ματαίως θὰ κτυπήσετε τώρα τὴν θύραν τοῦ μεγάλου κονακίου. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ. Αἱ σκλάβαι καὶ οἱ ὑπηρέται ὅλοι ἐστᾶλῃσαν ἀπὸ χθὲς εἰς τὸ μακρὰν τῆς πόλεως κείμενον μετόχι τοῦ Μεχμέτ

μπέτη, ὅπου θὰ ἐπήγαιναν τὴν ἐπαύριον καὶ οἱ κύριοί των. Ἐμειναν οὕτοι μόνοι εἰς τὸ κονάκι, ἀλλὰ ματαίως θὰ κρούσετε. Κανεῖς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξη, διότι κανεῖς δὲν θὰ σᾶς ἀκούσῃ. Ὁ Μεχμέτ, ἡ Ἐλιφὲτ καὶ ὁ μικρὸς Ρεσσὶτ δὲν εἶναι ἐδῶ. Τὸ κονάκι κατὰκλειστον, κατασκότεινον. Μόνον εἰς τὸ ὑπόγειον ἡδύνατο κανεῖς νὰ εὕρῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὕτοι γνωστοὶ εἰς κανένα. Εἶναι τρεῖς πτωχοὶ χριστιανοί, προσευχόμενοι πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἑσταυρωμένου. Ὁ τρίτος, ὁ υἱός, στέκεται πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κἀνιστρον γεμᾶτον κόκκινα αὐγά, καὶ ἀναγινώσκει εἰς χρυσόδετον βιβλίον μὲ χαμηλὴν φωνήν :

« Οὐσῆς ὁψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν ».

Καὶ οἱ ἀκούοντες προσθέτουν μετὰ συντριβῆς :

— Κύριε, ἐλέησον. . .

Ἰωάννης Δαμβέργης

12. Ο ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Τὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
τῆς ἀνοιξης τὸ θεῖο καντήλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος γέρνοντας στὴ δύσι,
μπροστὰ στοῦ ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι' ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκεῖα μοσχοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη,
θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ πίστις.

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιὰ
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
Ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

Γεώργιος Δροσίνης

13. ΤΟ ΕΩΚΚΛΗΣΙ

Γίγαντας ό πλάτανος, χιλιόχρονος,
 κι ή κουφάλα του κρυφò ξωκκλήσι,
 καί διωγμένοι οί χριστιανοί τήν πίστι τους
 μέσ' στòν κούφιο πλάτανο είχαν κλείσει.

Άπ' τὰ μάτια τοῦ διαβάτη απόκρυσαν
 σκῖνοι καί λυγαριές τò μονοπάτι
 κι είχε γιὰ σκέπη τὰ πλατανόφυλλα
 καί τήν πόρτα του έφραζαν βάτοι.

Ένας - ένας με λαχτάρα επήγαιναν
 σύθαμπα τòn ὄρθρο καί τò βράδυ,
 γιὰ νὰ θυμιατίσουν τὰ εἰκονίσματα
 καί νὰ βάλουν στò καντήλι λάδι.

Τώρα, όταν διαβαίνωμε άπ' τòn πλάτανο,
 τίποτ' άλλο πιά δέν άπομένει,
 παρὰ μόνον κουφάλα ξέσκεπη,
 σάπια, τρύπια καί σαρακωμένη.

Μ' άπ' τῆς πίστες τ' άγιασμένο χάλασμα
 κάθε γλυκοχάραμα καί δείλι,
 θά μυρίζη κάτι, σά θυμίαμα,
 θά φωτίζη κάτι, σάν καντήλι.

« Θά βραδυάζη »

Γεώργιος Δροσίνης

14. Ο ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗΣ

Α'.

Ό ήλιος γέρνει. Ό Γιουσούφ άγᾶς, άγριος άγᾶς, πίνει τò σιρόπι
 του ξαπλωμένος επάνω σέ μαλακό καί παχὺ τάπητα, σ' ένα προση-
 λιακό μέρος, κάτω άπό τὰ Προπύλαια τῆς Άκροπόλεως, τῆς οποίας
 είναι ό κυρίαρχος Άγᾶς τοῦ κάστρου, σοῦ λείει ό άλλος !...

Δίπλα του ένα κομμάτι σπασμένης κολώνας. Κάποτε άνασκηώ-
 νεται ό Άγᾶς καί άκουμπᾷ σ' αὐτò επάνω τῇ μέσῃ του νὰ ξεμουδιάσει.

Φορεῖ κατακόκκινα. Πυκνὸς καπνὸς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του, σωστὴ καμινάδα.

Καμιά ὅμως ἡμέρα δὲν ἦταν ὁ Ἀγῶς στὶς κακές του, ὅπως σήμερα. Ἀπὸ τὸ πρῶτ' βρίζει καὶ δέρνει. Ἄμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυπήσῃ, χτυπᾷ τὰ χέρια του, τὰ πόδια του. Ὅλα τοῦ φταίνε, καὶ τὸ χῶμα ποὺ πατεῖ· τί χῶμα ! Γυρεῦει κάποιον νὰ ξεσπάσῃ ἐπάνω του καὶ ὁ κάποιος αὐτὸς στὸ τέλος βρέθηκε· ἦταν ἓνας φτωχὸς ζωτάρης, ποὺ ἡ κακὴ του μοῖρα τὸν ἔσπρωξε καὶ πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο καβάλλα στὸ μουλάρι του.

Χτύπησε τρεῖς φορές παλαμάκια καὶ καμιά δεκαριά Καστριῶτες φρουροὶ πετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, σὰ νὰ ξεφύτρωσαν ἀπὸ τὸ γῆ.

— Πιάστε αὐτόν, ποὺ περνᾷ ἀπὸ τὴ μύτη μας καβάλλα ! Δέστε τον χειροπόδαρα, φέρτε τον ἐπάνω καὶ ρίχτε τον στὴ φυλακὴ· ὕστερα βλέπομε . . .

Ὁ Ἀγῶς τώρα περπατεῖ ἐπάνω κάτω· συλλογίζεται, φαίνεται, ποιά τιμωρία τοῦ χρειάζεται. Ἐξαφνα στέκεται, ρὰν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, ποὺ τὸ σκεπάζουν ὁλόκληρο, ἀνασηκώνονται σὰν τόσες καρφοβελόνες . . . Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζί· τρέμει ὁλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμᾶστε ; Δὲ βλέπετε πόσος κόσμος πᾶει τὸν ἀνήφορο ; Γέροι, γριές, νέοι, νέες, ὡς καὶ μωρὰ ἀκόμη ! Ποῦ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιῶδες ;

— Εἶμαστε νιοφερμένοι, Ἀγῶ μου. Πάω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε ὁ πιὸ κοντινός.

— Καὶ ἐδῶ εἶσαι ἀκόμη ; Νά ! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ ὁ ἄγριος ἀγῶς. Πρῶτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμὴ νὰ γυρίσῃ.

Σὰν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αὔριο, Ἀγῶ μου, ἔχει πανηγύρι ὁ Αἰ-Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἐκκλησίτσα, ποὺ φαίνεται ἐκεῖ κάτω, καὶ οἱ ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἑσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαῖικο ! Μπρὸς στὰ μάτια μας ! Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω ! Ὁ Ἀλλὰχ νὰ μᾶς φυλάξῃ ! Καὶ γιατί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ ! Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα . . .

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντια του τρίζουν. Σωστή πυρκαϊὰ ἢ ψυχὴ του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακισμένο... Ὅχι, σταθήτε !...

Κάποια μεγάλη ιδέα κατέβασε ὁ Ἀγᾶς. Τὸ πρόσωπό του γλυκάνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνῃ τὸ θηρίο.

— Χά !... Χά !... Φέρτε τον ἐδῶ τὸ ραγιᾶ, μὲ καλὸ τρόπο. Ἄν τὸν πειράξῃ κανένας, φίδι ποὺ τὸν ἔφαγε.

Β'.

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ Ἀγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα σκοπὸ νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι... Πρόσεξε νὰ κάνῃς, ὅ,τι θὰ σὲ προστάξω, γιατί ἀλλοιῶς χάθηκες !

— Ὅ,τι προστάξῃς, Ἀγᾶ μου ! Ὅ,τι προστάξῃς...

« Σοὺτ ! πολλὰ λές ! Μόνο αὐτιὰ νὰ ἔχῃς, στόμα νὰ μὴν ἔχῃς. Καλὸ ἦταν ἔτσι κοντὰ στὸ Κάστρο μας νὰ μὴ βρίσκεται ἐκκλησία, μὰ μιὰ φορὰ ποὺ βρέθηκε, πρέπει νὰ μένῃ καὶ νὰ λειτουργίεται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ καλοὶ μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... Ἐγώ, ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ὀρίζω τὸ Κάστρο μου, λύκος ποὺ τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξῃ ! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησοῦλα λογαριάζω, πὼς βρίσκεται στὴν ἐξουσία μου μέσα, ἀφοῦ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιροι χριστιανοί !

— Ὁ Δεσπότης σας δὲν ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ ὥς εἶναι. Τὸ κατάλαβε φαίνεται, καὶ αὐτός, πὼς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὀρεξί γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' ὅλον τοῦτο — ὁ ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοὺς δούλους του — καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρος μου καὶ πές του πὼς, ἀφοῦ ἔτυχε καὶ μὲ ἔρριξε ἡ κακὴ μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμ^αϊκὸ πανηγύρι, ποὺ βλέπω, εἰς τὰ μέρη τῆς ἐξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνῃ, ὅπως πρέπει...

Ὁ Ἀγῖος σας κάτι θᾶξιζε, γιὰ ν' ἀγιάσῃ. Θὰ τὸν τιμήσω λοιπὸν ! Πρέπει νὰ γίνῃ μονοκκλησιά. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐκκλησίες νὰ μὴ

λειτουργήσουν καὶ νὰ μαζευτοῦν ὅλες οἱ ἐνορίες μὲ τοὺς ἱερεῖς των ἐδῶ στὸν Ἅϊ - Δημήτρη. Πές καὶ στοὺς ἄρχοντες καὶ στοὺς προεστούς καὶ σὲ κάθε νοικοκύρη, πού θ' ἀπαντήσης, πές ἀπὸ μέρους μου, πῶς αὐτὸ εἶναι ἡ θέλησί μου. Ὅποιος δὲ θὰ ῥθῇ, ἐμένα θὰ προσβάλλῃ· ἔλα τρέχα, φύγε ἀπὸ τὰ μάτια μου ! . . .

Μὰ γιὰ στάσου ! Ἄκουσε. Αὐριο πρωῒ, πού θὰ ψάλλουν στὴν ἐκκλησίᾳ τὸ τροπάρι τοῦ Ἁγίου σας, ν' ἀνεβῆς σ' ἓνα ψήλωμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ καὶ νὰ κουνήσης γιὰ σημάδι ἓνα κόκκινο πανί, γιὰ νὰ βάλωμε φωτιὰ στὴν λουμπάρδα — τὸ μεγάλο πυροβόλο — καὶ στὰ ἄλλα κανόνια τοῦ Κάστρου, νὰ τιμῆσωμε τὸν Ἁγίό σας. Ἔ, ἄς γίνη κι' αὐτό ! . . . Φύγε τώρα· σὲ βαρέθηκα. Τυχερὸς ἀνθρώπος εἶσαι . . .

Ὁ ραγιᾶς ἔκαμε μιὰ μετάνοια καὶ ἄγγιξε ἡ μύτη του στὸ χῶμα. Ὁ Ἁγᾶς, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ, γύρισε στοὺς ἀνθρώπους του καὶ εἶπε :

« Τί ὠραῖος πού θὰ εἶναι ὁ τόπος αὐριο τὸ πρωῒ γύρω στὸν Ἅϊ - Δημήτρη, γεμᾶτος κόσμος, πού νὰ μὴν πέφτῃ χάμω οὔτε μῆλο ! . . » Καὶ κουνώντας τὸ κεφάλι του κοίταζε τὸ ραγιᾶ, πού ἔφευγε τρε-
χᾶτος.

— Τὸν παρασφίξατε τὸν ἀνθρώπο ἀθεόφοβοι, καὶ πηγαίνει τὸν κατήφορο σὰν ξεβιδωμένος. Χά ! . . . Χά ! . . . Χά ! . . . Ξεφώνησε τρεῖς φορές, χωρὶς νὰ γελάσῃ τὸ πρόσωπό του.

Γ'.

Δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν Ἀλλάχ καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ, ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ μιναρὲ τοῦ Παρθενῶνος ἡ φωνὴ τοῦ μουεζίνη, πού καλοῦσε τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν.

Σκοτείνιασε. Ὁ Ἁγᾶς πρόσταξε νὰ φύγουν ὅλοι· καὶ ὅλοι ἔφυγαν. Δύο μονάχα ἔμειναν καὶ κρυφομιλοῦν. Ὁ Ἁγᾶς καὶ ὁ ἀρχι-
πυροβολητὴς Ἀχμέτ.

— Κοίταξε, Ἀχμέτ, νὰ τὰ καταφέρῃς καλά ! Τὸ στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτό μου, καὶ ἔδειχνε τὰ Προπύλαια, πού ἡ τύχη μ' ἔρριξε καὶ κάθομαι μέσα, ἔχει μπαρούτη, ὅση θέλεις· βόμβες ἔχομε, ἄλλο τίποτε, λογιῶν - λογιῶν· δὲ χρειάζεται δὲ καὶ μεγάλη φασαρία ! Τὸ μόνο, πού φοβοῦμαι, εἶναι ὁ καιρὸς, νὰ μὴ μᾶς τὰ χαλάσῃ . . .

“Υστερα από καλοκαιρινή λιακάδα, ο οὐρανός έγινε πίσσα.

— Μή λές τόν κακό λόγο, ‘Αγᾶ μου ! “Ολα θά πᾶνε καλά; μή σέ μέλη . . . ‘Ο μουφτής τί γνώμη θά εἶχε τάχα ;

— Καί ποιός τόν ρωτᾷ ; Μοῦ κάνει τὸ μεγάλο. Αὐριο βλέπομε τίνος τὸ ὄνομα θά βουίξη στὰ ἑπτὰ βασιλεια. Θά εἰποῦμε, πῶς ἔγινε λάθος. ‘Εγὼ εἶπα γιὰ μπαρούτη μονάχα· κατάλαβες ; ‘Εγὼ πᾶω τώρα νὰ φάω καὶ νὰ πλαγιάσω, καὶ πρὶν νὰ χαράξῃ, θά εἶμαι στὸ πόδι. Πέτρες, χῶμα καὶ ἄνθρωποι νὰ γίνουν ἓνα . . . ‘Ησαν τὰ τελευταῖα λόγια, πού εἶπε ὁ Γιουσούφ καὶ ἔφυγε.

‘Ο ‘Αχμέτ προσκαλεῖ τοὺς πυροβολητές. Τὰ πυροβόλα τῶν Προπυλαίων ἐτοιμάζονται· μεταφέρονται ἀκόμη καὶ τὰ κανόνια τῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ‘Ερεχθείου. Στὴ μέση βάζουν τὴν περίφημη λουμπάρδα γιὰ ἐπίδειξι, ὅπως εἶπε ὁ φρούραρχος.

Γενικὴ κίνησης στὸ Κάστρο καὶ συζήτησις γιὰ τὴν τιμὴ, πού θά δώσῃ ὁ ‘Αγᾶς στοὺς ραγιᾶδες. Οἱ περισσότεροὶ βρίσκουν σωστὴ τὴν ἀπόφασί του.

— “Όσο πιὸ εὐχαριστημένοι εἶναι οἱ ραγιᾶδες, τόσο πιὸ πολὺ δουλεύουν, πρόσθεσε ὁ γέρο - μάγειρος τοῦ ‘Αγᾶ. Τὰ τουρκόπουλα εἶναι καταχαρούμενα. ‘Ο ἱμάμης ὅμως τοῦ Μεγάλου τζαμιοῦ τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἓνας ἐπίσημος διαβατικὸς Δερβίσης ἔχουν ἄλλη γνώμη· ἀφοῦ ὅμως δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νὰ ἀντιπράξουν στὴ μεγάλη τιμὴ, φεύγουν μουρμουρίζοντας τὴ γνώμη τους.

Τὸ μυστικὸ μόνον ὁ ‘Αχμέτ τὸ γνωρίζει.

Εἶναι νύχτα βαθεῖα. “Ολοι κοιμοῦνται. Οἱ πυροβολητές ἔφυγαν καὶ οἱ τελευταῖοι. Νέκρα εἰς τὸν βράχον.

Σὲ λίγο μιὰ σκιὰ ζυγώνει στὰ πυροβόλα. Πηγαίνει ἐρχεται. Φέρνει σφαῖρες, τίς βάζει στὰ κανόνια καὶ τίς σπρώχνει μὲ τὸ γεμιστήρι μὲ μεγάλη δύναμι καὶ λίγον κρότο. Γεμίζει καὶ τὴ λουμπάρδα μὲ τὴν πιὸ μεγάλη βόμβα καὶ ξαπλώνεται στὰ μάρμαρα κουρασμένος.

Μιὰ μεγάλη ἀστραπὴ φωτίζει τὸν κατὰμαυρο οὐρανὸ καὶ φανερώνει τὴν ἄγρια τοῦ ‘Αχμέτ ὄψι, ἐνῶ μακριὰ στὰ πρόσβορρα, ἐπάνω ἀπ’ τὸ φρούριο τοῦ Θρασυβούλου, κεραυνὸς αὐλακώνει τὸ στερέωμα. ‘Ο ‘Αχμέτ φεύγει σὲ λίγο καὶ αὐτός. ‘Η δουλειά του τελείωσε.

Εἶναι μεσάνυχτα. ‘Ολίγη ὥρα περνᾷ καὶ βροντὲς τραντάζουν τὸ ἔδαφος. “Ερχεται σὰν ἐλαφρὸς πρόσκοπος ἓνα ψυχρὸ ἀεράκι.

Καὶ ἀρχίζουν ὕστερα νὰ πέφτουν χονδρὲς ψυχάλες. Κουτεύει νὰ ξημερώσῃ, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀκόμῃ βαθύ.

Δ'.

Ὁ κακότηχος καὶ ἀπονήρευτος ξωτάρης ἔχοντας πάντα δίπλα του καὶ ἓναν ἄνθρωπο τοῦ Κάστρου, ἄρματωμένο σὰν ἄστακό, ἔκαμε, ὅ,τι τοῦ εἶπε ὁ Ἀγᾶς.

Ὁ φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, ὁ Ἀνθιμος, ἀφοῦ ἄκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν Δημογερόντων, ἤρε ἓνα μεσιανὸ δρόμο : Νὰ μὴ γίνῃ δηλαδὴ μονοκκλησιὰ, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν μόνο ὅλοι οἱ Ἄϊ - Δημήτρηδες· ὁ Κατηφόρης, ὁ Νέος, τὸ Παρεκκλήσι κ.ἄ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὅλη τὴν κακοκαιρία κάμποσοι φαίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο, ποὺ πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιάδι ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσοι, ὅσους τοὺς ἤθελε ὁ Γιουσούφ.

Ἡ λειτουργία ἄρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἄσκι.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχὴ ! ὠρύεται ὁ Ἀγᾶς μέσα στὸ ὑπνοδωμάτιό του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρι στὴν καλύβα του.

Οἱ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ὁ Ἀγᾶς ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο, ποὺ εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξι, καὶ ἀνεβαίνει σὲ ἓνα φεγγίτη, ποὺ βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στὸ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν ἐκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκάσῃ.

— Τὴν πάθαμε, Ἀγᾶ ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ Ἀχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκώσῃ κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιᾶδες πέρσαν. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις ποῦ καὶ ποῦ φαίνεται ἀπὸ κανένας. Νὰ ἄλλοι δυό, τρεῖς ἀκόμῃ πηγαίνουν.

— Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ ; . . . Ἀ, κουνάει ἓνα κόκκινο πανί !

— Ἀχ ! βογγᾷ ὁ Ἀγᾶς. Ὁ παπᾶς βιάζεται· θὰ ψάλλῃ τώρα τὸ τρώπαρι τοῦ Ἀγίου. Γι' αὐτὸ ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί, καθὼς τὸν πρᾶσταξαι. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία ! . . . Γρήγορα, λοιπόν, Ἀχμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἐπάνω καὶ φωτιά ! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ ! Νὰ μὴ φανῇ

πιά ούτε ή θέσί, πού ήταν ή έκκλησία. Σε θέλω, 'Αχμέτ ,σε θέλω !... Φωτιά !...

Σά δαιμονισμένος ό άρχιπυροβολητής τριγυρίζει τά πυροβόλα, τά κουνεί δεξιά, άριστερά, σκύβει, σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ως πού τά βάζει στο σημάδι. Δυνατή βροχή έπιασε τώρα. 'Ο 'Αχμέτ ζυγώνει άναμμένο τó άλειμματοκέρι πρώτα στην λουμπάρδα...

Τήν ίδια στιγμή όμως, επάνω από τó κεφάλι του, χύνεται από τόν ούρανό φωτιά. Κρότος φοβερός και ξερός, κρότος άγριος... 'Όλη ή 'Ακρόπολις σείεται... Κεραυνός πέφτει στα Προπύλαια, επάνω στην πυριτιδαποθήκη. Καταστροφή και θάνατος !

"Αν είναι ό 'Αχμέτ καλός σημαδευτής, είναι ό ούρανος καλύτερος. 'Η καταστροφή είναι φοβερή. Οί περιηγητές γράφουν γι' αυτή μέ φρίκη και θαυμασμό !... 'Ηταν μιá φορά κάποιος φρούραρχος Γιουσούφ. Είχε μάννα, είχε τέσσερες γυναίκες, είχε δυό γιουούς, είχε και μιá κόρη όρφανή· ούτε σημάδι δέ βρέθηκε από όλους αυτούς.

'Ηταν μιá φορά ένας άρχιπυροβολητής 'Αχμέτ. Χάθηκε κι αυτός...

Τά πυροβόλα σκορπίστηκαν, ή λουμπάρδα έγινε κομμάτια. Πέτρες και χῶμα και άνθρωποι έγιναν ένα.

'Η 26η 'Οκτωβρίου 1658 έμεινε πιá ιστορική.

Οί Καστριῶτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στον τόπο τής καταστροφής. Οί χριστιανοί σταυροκοπούμενοι πετιοῦνται όλοι έξω από τó έκκλησάκι τ' "Αϊ - Δημήτρη και μόνο ό παπάς μένει νά τελειώση τή λειτουργία.

'Η βροχή ύστερα από τήν καταστροφή έπαυσε. 'Ο ούρανος καθάρισε. Σάν νά μὴν έγινε τίποτε ! Τό θαῦμα και ποιός δέν τó έμαθε !

'Ο "Αϊ - Δημήτρης πῆρε μέ τó δίκιο του τó παρανόμι, πού τοῦ έπρεπε, και ίσαμε τώρα λέγεται Λουμπαρδιάρης - βομβαρδιστής.

Δυστυχισμένα Προπύλαια !...

« Τό 'Ελληνικό Διήγημα »

Δημ. Καμπούρογλου

15. ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔΟ

Γλυκεῖα ἔναι ἀπόψε ἡ βραδιά κι ἡ φύσις ἡσυχάζει.
Κανένα ἤχο δὲν ἀκοῦς, μηδὲ βοσκοῦ φλογέρα,

μηδὲ κελάδημα πουλιοῦ ἡ βέλσισμα προβάτου,
μηδὲ στὰ φύλλα δὲν ἀκοῦς τὸ χάϊδεμμα τοῦ ἀγέρα.

Ἀπανεμιὰ καὶ σιωπὴ βαθεῖα . . . Νά ! — τί καμπάνα
ἡχολογεῖ ἀπὸ μακριὰ στὸν ἡσυχο ἄερα ;

Μήπως γιὰ θάνατο κτυπᾷ ἡ γιὰ χαρὰ σημαίνει ;
Ἀπόψε Σαββατόβραδο κι ἀπὸ τὴν Ἑκκλησίᾳ

σημαίνει γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα ἡ καμπάνα·

ὦ χωρικοί, σπογγίσατε ἀπὸ τὸ μέτωπό σας

τὸν ἴδρωτα, ποὺ ἁγίασεν ἐξ ἡμερῶν σας κόπος.

Αὔριον εἶναι Κυριακή, χαρᾶς κι ἀγάπης μέρα !

Εὐτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε
καὶ θάλθουν ὄνειρα γλυκὰ στὸν ἡσυχό σας ὕπνο·

καὶ αὔριο πρῶτ' - πρῶτ' καλόκαρδοι, ἀθῶοι,
μὲ τὴ γυναῖκα στὸ πλευρό, τὸ τέκνο στὴν ἀγκάλη,

πηγαίνετε στὴν Ἑκκλησίᾳ γιὰ νὰ λειτουργηθῆτε.

« Θρησκευτικὴ Ἀνθολογία »

Δημήτριος Βικέλας

16. ΣΙΜΩΝ ΠΕΤΡΟΣ

Χαράματα. Βαριὰ κοιμᾶται ἡ Ρώμη
μὲ τ' ὄνειρο τῆς πυρκαγιᾶς στὰ μάτια.
Στάχτη οἱ ναοὶ καὶ στάχτη τὰ παλάτια.
μ' αἵματα χριστιανῶν βαμμένοι οἱ δρόμοι.

Μιά κουστωδία, μὲ δόρατα ὠπλισμένη
φέρνουν τὸν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον ὅλοι
στοῦ μαρτυρίου τὸν τόπο, ἔξω ἀπ' τὴν πόλι.
Ἐκεῖ ὁ σταυρὸς στημένος τὸν προσμένει.

Σκυφτός, χλωμὸς ἐκείνος, μὲ τὰ χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, ἀργὰ βαδίζει
στὴ νέα ζωή. Ἡ ἀνατολὴ ροδίζει,
σβηοῦν τὰ στερνὰ ξαγρυπνισμένα ἀστέρια.

Τώρα δειλὰ - δειλὰ χαράζ' ἡ ἡμέρα,
πάχνη θολὴ σηκώνεται ἀπ' τὰ βύθη
τοῦ ποταμοῦ, καὶ τῆς αὐγῆς τ' ὀρνίθι,
τὸ τρίτο ὀρνίθι, ἀκούγεται ἀπὸ πέρα.

Στὴν ἀγωνία τοῦ σταυρικοῦ θανάτου
τ' ἀκούει ὁ Πέτρος καὶ θυμᾶται πάλι
μιὰ νύχταν ἀλησμόνητη, μιὰν ἄλλη
νύχτα, τὴ νύχτα ἐκείνη τοῦ Πιλάτου.

Τότε εἶχε κλάψει, τώρα στὴ θλιμμένη
τὴν ὄψι του ἡ χαρὰ γλυκοχαράζει,
καὶ στρέφοντας ψηλὰ τὰ μάτια, κρᾶζει :
— « Βλέπεις ; δὲν σ' ἀπαρνιέμαι ! » Καὶ πεθαίνει . . .

Ἰωάννης Πολέμης

17. ΑΙ ΔΥΟ ΔΕΗΣΕΙΣ

Τὸ κατωτέρω συμβάν ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν
πόλεμον τοῦ 1913, ὅτε αἱ ἡρωϊκαὶ Ἑλληνικαὶ φάλαγγες ἠλευθέρω-
νον τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

Ὁ λόχος ἐκίνησε βουβὸς πρὸς τὸ πλάτωμα, ποὺ τὸ ἐπλαισίω-
νεν ὁ ψίθυρος τῶν δρυῶν, καὶ ἐστάθη εἰς τὴν ἐλαφροκύμαντην πρασινάδα
τῆς χλόης. Εἰς τὸ πλάγι του παρετάχθησαν οἱ λοιποὶ λόχοι τοῦ
Τάγματος. Καὶ ὅταν συνεκεντρώθησαν οἱ λόχοι ὅλων τῶν ταγμάτων
τοῦ συντάγματος, ἐσχηματίσθησαν τρεῖς πλευραὶ μεγάλου τετρα-
γώνου.

Στὴ μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ Διοικητής. Γύρῳ του, ἀμίλητοι οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπασπιστής του, ὁ γιατρός.

Ὁ παπᾶς ἐπροχώρησε τότε εἰς τὸ μέσον. Δεξιὰ καὶ ἄριστερά του ἐστάθησαν δύο στρατιῶται, οἱ ψάλται τῶν ὑπαιθρίων ἱεροτελεστιῶν. Ἐξεδίπλωσεν ἀργὰ τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν λαιμόν του. Ἔβγαλε τὸν κοῦκον μὲ τὸ μαῦρο καταυχένιον* καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὤμους. Ἐπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή κατὰ τὴν ἀνατολὴν τὸν οὐρανόν, πέρα ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τετράγωνο, ποῦ ἀνάσαινε βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτη σιωπῇ, εἶπε :

— Προσοχή, παιδιά ! Θὰ κάμουμε μιὰ προσευχή στὸ Θεὸ γιὰ τὰ ὅπλα μας κι ἄλλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπαυσι τῶν ψυχῶν ἐκείνων, ποὺ ἔπεσαν ἔως τώρα. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολισμένες ἐκκλησίες, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴν δέησί μας. « Καρδίαν καθαρὰν » θέλει ὁ Κύριος· αὕτῃ εἶναι ἡ ὠραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε, ὅτι ἡ Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ μᾶς ἐμπιστευθῇ τὰ ὅπλα της, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμε. Μὲ τὸν Θεόν, ποῦ μᾶς παραστέκει, θὰ κάμωμεν ὅλοι, ὅ,τι μποροῦμε.

Προσοχή λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηληκιά σας !

Μιὰ γενικὴ κίνησις χειρῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγειραν ἀκάλυπτα μπροστὰ στὴν ἄφραστην* ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἡλιοκαμμένα μέτωπα εὐλαβητικά, τὰ μέτωπα, ποὺ ἀντίκρυζαν ξάστερα καὶ περήφανα στὶς μάχες τὸν θάνατον.

Ὁ παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμιμήθη ὁ Διοικητής καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα.

Ἐνα πουλὶ ἐκελαδοῦσε μακριά, μέσα στὸ δάσος. Ἀπὸ μακρύτερα ἔφθανε ξεψυχισμένη ἡ ἀπήχησις τοῦ μυκηθμοῦ κάποιου βωδιοῦ, ποῦ θὰ ἔβροκε στὰ ἡλιοφώτιστα λειβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο.

Ὁ παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἡρεμα καὶ μ' εὐλάβεια ἐκστατικὴν τὴν πρόσευχόν, ποῦ χίλιες φορές εἶχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

« Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς . . . ».

Ἄλλ' ἔπαιρναν τώρα οἱ πρόσευχες αὐτὲς μιὰ ἐξαιρετικὴ σημασία· σὰν νὰ τίς ἄκουαν πρώτη φορά· κι ἦταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο

τὸ καταστάλαγμα τῶν στῖς διάπλατες καρδιές τῶν μαχητῶν, ποὺ αὐριο θὰ ἐτρικυμίζοντο ξανὰ ἀπὸ τὸ κάλεσμα τῆς Νίκης, στὸν ἀνεμοστρόβιλο τῶν ἐφόδων . . .

« Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου . . . », ἔφελναν τώρα μελωδικὰ οἱ δύο στρατιῶτες, ποὺ ἐπαράστεκαν τὸν παπᾶ. Ὁ Διοικητὴς ἐσήκωσε τὸ μέτωπο καὶ μ' ἓνα ἐλαφρὸ γενικὸ κίνημα οἱ στρατιῶτες ἔκαμαν τὸ ἴδιο· γιατί ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου ἐνοιωθε, πῶς ἦταν ἄξιος τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ του.

« . . . Νίκας τοῖς εὐσεβέσι . . . ».

Ἀστράφτουν τὰ μάτια σὲ βουβὴν εὐγλωττίαν. Τρεῖς φορές βαφτισμένο στὸ ἀγίασμα τῆς πίστεως καὶ τῆς παντοδύναμης θελήσεως λαμποκοπᾷ σὲ κάθε ματιὰ τὸ ἀτσάλι τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐνδόμυχης ὑποσχέσεως.

Ἐπειτα, ἐνῶ μόνον τὸ ψιθύρισμα τοῦ δάσους ἀπλώνεται ἀπαλὰ κάτω ἀπὸ τὸν ἀνέφελον, ὀλογάλανον οὐρανόν, ὑψώνεται ἡ ὑποβλητική μελωδία τῶν ἐπιμνημοσύνων ψαλμωδιῶν :

« . . . καὶ κατὰταξον αὐτοὺς ἐν Παραδείσῳ, ὅπου χοροὶ τῶν Ἀγίων, Κύριε, καὶ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάπαυσις ».

Ἀσυναίσθητα τὰ μέτωπα ὑψώνονται πρὸς τὸν οὐρανόν. Οἱ φυσιογνωμίες φωτίζονται, ὥσάν ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς μακαριότητος τῶν ἀγαπημένων, ποὺ ἐκάλεσεν ὁ Ἀγγελος τοῦ Πολέμου στὴν αἰωνιότητα τῆς ἐλληνικῆς ἀναμνήσεως. Ἕνας στρατιώτης μ' ἔντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατό καὶ πλούσια μαῦρα μαλλιά, ποὺ τὰ ἡλιοκαμμένα του μάγουλα μόλις σκιάζει τῆς « ἐρατεινῆς* ἡβης του » ἡ ἄβρὰ ἄνθησις, στηλώνει τὴ σοβαρὴ του ματιὰ στὴν κορυφὴ ἑνὸς δένδρου, ποὺ ἀργολικνίζεται* στὸ πέρασμα τῆς αὔρας. Ἕνας ἄλλος, μὲ γένεια πυκνά, μὲ τὴν ἀπλοϊκὴν ἔκφρασιν τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, ποὺ λάμπει ἀπὸ τιμίαν ἐγκαρδιότητα, ἔχει τὰ μάτια του καρφωμένα στὸν παπᾶ σὲ μιὰ βαθυτάτην ὄνειροπόλησιν. Μερικοὶ σταυροκοποῦνται μὲ συγκινητικὴ ταπεινοσύνη. Ἕνας ταγματάρχης εἰς στάσιν προσοχῆς, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, εἶχεν τὴν ἔκφρασιν βαθεῖας περισυλλογῆς* στὸ αὐστηρὸ πρόσωπό του.

« Αἰωνία ἡ μνήμη . . . » ψάλλουν οἱ δύο στρατιῶτες μαζὶ μὲ τὸν παπᾶ. « Αἰωνία τῶν ἡ μνήμη », ἐπαναλαμβάνει μὲ μιὰ βαθύφωνη βοή τὸ σύνταγμα καὶ μὲ τὰ μέτωπα χαμηλωμένα ὅλοι σταυροκοποῦνται.

Ὁ παπᾶς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρίβει μέσα στὸν κοῦκο του. Ὁ Διοικητὴς κάτι τοῦ ψιθυρίζει.

— Παιδιά ! λέγει ὁ παπᾶς, μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας, ποὺ σκοτώθηκαν, νὰ σᾶς εἶχε πικράνει μὲ κανένα του λόγο βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλό του, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ καλύτερα τὴν ὑπηρεσία του· νὰ εἴσατε βέβαιοι, ὅτι θὰ τὸ ἔκαμε χωρὶς κακία. Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χεῖλη ἀληθινὰ χωρέστε τους !

— Θεὸς χωρέσ' τους ! ἀντήχησε σὰν ψίθυρος ὁλόθερμος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα, ποὺ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθηκαν στὸ ἀντίκρυσμα τοῦ θανάτου, ἔγυραν βαριά ἀπὸ κάτι, ποὺ τὰ ἔκαιγε.

Ἐπειτα ὁ παιπᾶς ἔβγαλε τὸ πετραχήλι του.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν Διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνὴν του. Οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ' ἀντίσκηνά των. Μιὰ ἱερότης ἐμοσχοβολοῦσε στὸν ἀέρα. Ἐνα αἶσθημα βαθὺ καὶ δυνατὸ καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευε τίς ψυχὲς σὲ μιὰ καὶ μόνη καὶ κάθε καρδιά ἄκουε μέσα της τοὺς δυνατοὺς παλμοὺς ὅλων τῶν ἄλλων.

« Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας »

Νικ. Καβούνης

18. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἐχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακή. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι μαζεμμένοι στὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπάνω στὸ ὑπερῶο, ποὺ ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Εἶναι γεμάτοι λύπη κι ἀπογοήτευσι γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Δασκάλου κι ἐτοιμάζονται, μόλις περάσῃ ἡ μπόρα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, νὰ ξαναγυρίσουν στὰ δίχτυα καὶ τίς ἀκροθαλασσιὲς τῆς Τιβεριάδος.

Μὰ δὲν εἶχαν τίς ἴδιες σκέψεις καὶ οἱ ἅγιες γυναῖκες, ποὺ ἀγαποῦσαν τὸ Χριστό. Δὲν ἔβαλαν βέβαια μὲ τὸ νοῦ τους, πῶς θ' ἀναστηθῇ, οὔτε τίς ἐνοιαζε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Στὶς δικές τους καρδιὲς ἦταν πιὰ Ἐκεῖνος βασιλιάς.

Τὸν ἀγαποῦσαν μ' ὅλη τὴ δύναμί τους. Γι' αὐτὸ εἶχαν προμηθευτῇ ἀποβραδὶς πολύτιμα μύρα, γιὰ νάρθουν τὰ ξημερώματα στὸν Τάφο καὶ ν' ἀλείψουν μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ

Δασκάλου. Ήταν ακόμα νύχτα βαθειά, όταν όλες μαζί ξεκίνησαν για τὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ.

Δὲν κατάλαβαν διόλου πότε ἀνέβηκαν τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο καὶ πότε ἔφθασαν στὸ Γολγοθᾶ· τόση ἦταν ἡ λαχτάρα τους. Τί τις περίμενε ὁμως ἐκεῖ ! . . . Ὁ Τάφος ἦταν ἀνοιχτὸς καὶ ἄδειος· οἱ στρατιῶτες ἦσαν φευγάτοι· κι ἐρημιὰ κι ἡσυχία ἦταν ἀπλωμένη παντοῦ. Δὲν μπορούσαν νὰ καταλάβουν τί συνέβη. Πῶς ἔλειπε τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου ; Τὸ μετέφεραν ἄλλοῦ ; Καὶ ξέσπασαν σ' ἓνα κλάμμα ! . . .

Ξαφνικά, ἐπάνω στὴν πλάκα τοῦ Τάφου βλέπουν καθισμένο ἓνα παλληκάρι, ποῦ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὰ φορέματά του ἦταν λευκὰ σὰν τὸ χιόνι. Τραβήχτηκαν τρομαγμένες.

— Μὴ φοβάστε, τοὺς λέει ὁ ἄγγελος μ' ὀλόγλυκη φωνή. Ποιὸν ζητᾶτε ; Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸ Σταυρωμένο ; Δὲν εἶναι ἐδῶ Δὲ σᾶς τὸ εἶχε πεῖ ; Ἀναστήθηκε.

Οἱ ἀπλοϊκὲς γυναῖκες δὲν κατάλαβαν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. Ἔνοιωσαν μόνον μιὰ ἀνακούφισι στὴν καρδιά τους, ἔτσι σὰν δροσιὰ ἀπ' τὸν Οὐρανό.

Σαστισμένες πιὸ πολὺ τώρα, ἄρχισαν μὲ θρήνους νὰ γυρίζουν τὸ λόφο, σὰ νὰ ἤθελαν νὰ ψάξουν γιὰ νὰ βροῦν τὸ Χριστό. Ὅλα εἶναι ἀναστατωμένα ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν προχθεσινὴ ταραχή. Οἱ τρεῖς σταυροὶ εἶναι ακόμα ὑψωμένοι ἐπάνω στὸ λόφο. Στὶς πρῶτες ἀντιφλεγγιὲς τῆς ἀνατολῆς μοιάζουν μὲ μαῦρες κολῶνες καὶ μόνο ὁ μεσαῖος Σταυρὸς ἔχει ἐπάνω του μιὰ φωτεινὴ δέσμη ἀπὸ λεπτὲς ἀκτίνες.

Ζυγώνουν κοντά του, γονατίζουν εὐλαβικά, φιλοῦν μὲ σπαραγμὸ τὰ πηγμένα αἵματα καὶ θρηνοῦν ἀδιάκοπα, κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ βάζα μὲ τὰ πολύτιμα μύρα. Νόμιζαν, πῶς Τὸν ἔβλεπαν κρεμασμένον, πῶς ἄκουγαν τὰ παραπονετικὰ λόγια Του, πῶς αἰσθάνονταν τὴ δίψα του.

Μὰ πάλι ἐτρόμαξαν. Κάποιος ἄγνωστος πέρασε ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν σκιὰ μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ στάθηκε κοντά τους.

— Χαίρετε ! τοὺς εἶπε μὲ γλυκεῖα φωνή, γεμάτη στοργή.

Κι ἀμέσως ρωτᾷ τὴ Μαγδαληνὴ, ποῦ ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα.

— Γυναῖκα, γιατί κλαῖς ; Ποιὸν ζητᾶς ;

Ἐκεῖνη σκέφθηκε, πῶς θὰ εἶναι ὁ κηπουρὸς τοῦ κήπου καὶ θὰ ξέρη αὐτός, ποῦ πῆγαν τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου. Πῆρε θάρρος, ζύ-

γωσε κοντά του, γονάτισε μπροστά του κι ἄρχισε μὲ θρῆνο νὰ τὸν παρακαλῇ :

— Κύριε, ἂν σήκωσες ἐσὺ τὸ Σῶμά Του, πές μου, ποῦ τὸ ἔβαλες ; Θέλω νὰ τὸ πάρω. Μὴ μοῦ ἀρνηθῆς αὐτὴ τῇ χάρι, κύριε. Ἦρθαμε μὲ λαχτάρια ν' ἀλείψωμε μὲ μύρα τὸ Σῶμα καὶ δὲ λογαριάσαμε τίποτε· οὔτε ποῦ ἦταν νύχτα ἀκόμα. Ἄν σὺ Τὸν πῆγες σ' ἄλλον τάφο, κύριε, πές μας νὰ πᾶμε νὰ τὸν σηκώσωμε. Μὴ μᾶς ἀρνηθῆς, κύριε, αὐτὴ τῇ χάρι !...

Ὁ ξένος στάθηκε ἀμίλητος γιὰ λίγες στιγμές, κι ἔπειτα βῆκε ἀπ' τὸ στόμα του μιὰ γνώριμη φωνή !

— Μαρία !...

— Δάσκαλέ μου ! φώναξε τρομαγμένη καὶ χαρούμενη ἡ μυροφόρα κι ἔπεσαν ὅλες στὰ πόδια τοῦ Δασκάλου. Εἶχαν ἀξιωθῇ, πρῶτες αὐτὲς νὰ ἰδοῦν τὸ Χριστὸ μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του.

Ἄλλὰ χαλάλι τους ! Μόνο αὐτὲς Τὸν εἶχαν νοιώσει βαθιά. Μόνο αὐτὲς δὲν ἔφυγαν οὔτε μιὰ στιγμή ἀπὸ κοντά Του τὶς ὥρες τοῦ πόνου Του. Κι ἄξιζαν αὐτὲς πρῶτες νὰ δοῦν καὶ τὴν Ἀνάστασί Του καὶ νὰ τὴ διαλαλήσουν στοὺς φοβισμένους Μαθητάς.

Τὸν ξαναεἶδαν λοιπὸν τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλο καὶ ἀνακουφίστηκαν. Καὶ τώρα τί τις ἔνοιαζε κι ἂν ἔπειτα ἀπὸ ἓνα προδοτικὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα, Τὸν ἔπιασαν σὰν κακοῦργο ; Τί κι ἂν τὸν ὠδήγησαν δέσμιο στὶς αὐλὲς τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα ; Τί κι ἂν Τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο ; Τί κι ἂν Τὸν κάρφωσαν μὲ λύσσα ἐπάνω στὸ ξύλο ; Τί κι ἂν ἐπάνω σὲ ὀδυνηρὲς στιγμὲς φώναζε τὸ « τετέλεσται » κι ἔγειρε τὸ κεφάλι Του νεκρό ; Ἐκεῖνος τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστήθηκε ! Καὶ χιλιάδες στόματα προφέρουν σήμερα τὶς δυὸ αὐτὲς λέξεις μ' ἀνατριχιασμένα κορμιά καὶ δακρυσμένα μάτια. Καμμιά χαρὰ σὸν κόσμῳ δὲν ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. Χριστὸς ἀνέστη !

Ὁ μυρωμένος ἀνοιξιάτικος ζέφυρος σφυρίζει γλυκά. Τὰ καθάρια ρυάκια κελαρύζουν· τ' ἀνθισμένα κλαδιὰ τῶν δένδρων σκορπίζουν ὁμορφιὰ καὶ μύρα· τὰ ῥοδία τραγουδοῦν ὁλόγλυκα· οἱ ἄνθρωποι σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ κι' ὅλα μαζὶ ψάλλουν :

— Χριστὸς ἀνέστη !

Π. Φωστίνης, Μητροπολίτης Καρυστίας

19. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

Ἐκεῖνο τὸ χρόνο — 1820 — τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Κολοκοτρώνης μαζί με τοὺς λίγους ἐμπίστους του στὸ πλάτωμα τοῦ ξωκκλησιοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ μποροῦσε νὰ συγκεντρωθῇ περισσότερο στὸν ἑαυτό του καὶ στὶς σκέψεις του. Γιατὶ στὴν ἐκκλησιὰ ἐκείνη εἶχε ταφῇ ἡ ἀγαπημένη του γυναῖκα, γιατί στὴν ἐκκλησιὰ ἐκείνη ὁ παπᾶ-Ἀνθιμος Ἀργυρόπουλος τὸν εἶχε ὀρκίσει στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία, γιατί ἀπὸ τὸ ρωμαντικὸ αὐτὸ τοπίο μποροῦσε ν' ἀντικρύζῃ με μαράζι τὸν ἀπέναντι Μωριά, τὴν ὠνειρευμένη πατρίδα του, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ξαναῖδῃ ὅσο ὁ ξένος δυνάστης τὴν πατοῦσε.

Μόλις εἶχε περάσει ἓνας χρόνος ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ ὁ Φιλικὸς Πάγκαλος εἶχεν ἔρθῃ στὴ Ζάκυνθο κι εἶχε ξεμυστηρευθῇ σὲ λίγους Ζακυνθινούς καὶ σὲ μερικοὺς Μωραίτες, ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ πρόσφυγες, περιμένοντας τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους, τὸ μυστήριό τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας με τὸν ἀόρατο ἀρχηγό, με τὴ ρωσικὴ βοήθεια, με τὶς χιμαρικές ἐλπίδες. Κι ὅλοι οἱ πατριῶται εἶχαν ὀρκισθῇ καὶ περίμεναν τὴ φωνή, ποὺ θὰ τοὺς ἐκραζε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος.

Ὁ Κολοκοτρώνης, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ βροντήσῃ τὸ καριοφίλι, γιατί εἶχε παλιούς λογαριασμούς με τοὺς δυνάστας, ποὺ τοῦ εἶχαν σκοτώσει τόσους ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ ν' ἀναγκασθῇ νὰ ζῇ στὴ Ζάκυνθο κάνοντας τὸ χασάπη. Ἀλλὰ χρόνια τώρα περίμενε, πολλὰς ὑποσχέσεις εἶχε ἀκούσει, καὶ τίποτε δὲν ἔβλεπε. Ὁ γαλανὸς οὐρανὸς τῆς Ζακύνθου, τὰ λουλούδια τοῦ ὠραίου νησιοῦ, ἡ γλυκεῖα καὶ γελαστὴ φύσις, ποὺ τὸν τριγύριζε, δὲν ἔφθανε νὰ τὸν κάμῃ εὐθυμο. Ξενιτεμένος ἦταν, μολονότι δὲν εἶχε κανένα παράπονο γιὰ τοὺς Ζακυνθινούς, ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ γύρευαν με κάθε τρόπο νὰ τοῦ κάμουν ὅσο τὸ δυνατό λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτειά.

Πολλὰς φορὲς εἶχε τραβήξῃ τὸν ἀνήφορο ἐκεῖνον κι εἶχε πάει στὴν ἐπαυλὶ τοῦ Στράνη, ὅπου περνοῦσε ἡσυχὰ ὁ κόντε-Σολωμός. Στὸν ποιητὴ εὗρισκε ὁ πολεμιστὴς παρηγοριά, γιατί τοῦ μιλοῦσε με τὴ φαντασία του, με τὰ ὄνειρά του, με τοὺς πόθους του, ποὺ ἦσαν

καὶ δικοὶ του. Γιατὶ τοῦ ἔλεγε, πῶς δὲν μπορούσε ν' ἀργήσῃ ἡ ἅγια ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ὁ ἄξεστος Μωραΐτης ἄκουγε μὲ θαυμασμό τὸν ἄρχοντα ποιητὴ, ὁ πατριώτης τὸν πατριώτη, γιατί τοὺς ἔνωνε καὶ τοὺς ἐξίσωνε τὸ ὑψηλὸ αἶσθημα τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμή παρηγορεῖτο.

Ὅταν ὅμως ἔμενε μονάχος ὁ Κολοκοτρώνης, πάλι συννέφιαζε, πάλι κυριεύονταν ἀπὸ μικρὴ μελαγχολία, γιατί ἔβλεπε νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς ἄδικα κι οἱ ἐλπίδες του νὰ μένουν πάντα ὄνειρα. Γι' αὐτό, τὸ χρόνο ἐκεῖνο, τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ πικραμμένος. Τὰ παιδιὰ του, οἱ φίλοι του ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἄρνιου, ποὺ μοσχοβολοῦσε γυρίζοντας στὴν ξύλινη σούβλα. Πάνω στὸ χορτάρι εἶχε στρωθῇ τὸ τραπέζι πρόχειρο, ἀπλό, φτωχικό. Ἡ ὀλόξανθη Ζακυνθινὴ βερντέα ἐχρύσιζε στὶς χιλιάρες μπουκάλες ἀραδιασμένες ἐκεῖ σιμά. Ἔλεπε ὅμως κάτι πολὺτιμο — ἡ εὐθυμία — ποὺ κανένα κρασί δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ. Κι ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρωγε μελαγχολικός, σιωπηλός, σὰν νὰ μὴ βρισκόταν πραγματικὰ ἐκεῖ. Ἦταν μακριά, ἐκεῖ ἀπέναντι, στὸ Μωριᾶ του, ποὺ ξαγνάντευε μὲ μαράζι καὶ νοσταλγία.

Ξάφνου ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους του φωνάζει χαρούμενος.

— Λοιπὸν τοῦ χρόνου θὰ κάμωμε Πάσχα στὸ Μωριᾶ ! Καλὰ μαντᾶτα ! Γιὰ κοιτᾶχτε ἐδῶ !

Καὶ σήκωσε ψηλὰ γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πλάτη τ' ἄρνιου.

— Νά το, ἐδῶ εἶναι γραμμένο ! Κοιτᾶχτε !

Οἱ ἄρματωλοι καὶ οἱ κλέφτες πίστευαν στὴ μαγικὴ δύναμι τῆς πλάτης τοῦ ἄρνιου. Ὑπῆρχαν μάλιστα καὶ μερικοὶ γέροι, ποὺ μπορούσαν νὰ διαβάσουν στὴν πλάτη αὐτῇ, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ βιβλίον, τὸ μέλλον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γέρους λοιπὸν τῆς συντροφιάς τοῦ Κολοκοτρώνη διάβασε τὴν προφητικὴ πλάτη τοῦ ἄρνιου, κι εἶδε γραμμένο μέσα τὸ εὐτυχισμένο προμῆνυμα, ποὺ μὲ τόση χαρὰ τοὺς ἀποκάλυψε.

Ὅλοι τότε γελαστοί, εὐθυμοὶ, χαρωποὶ σήκωσαν τὰ ποτήρια των κι ἐφώνησαν :

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί. Καλὴ πατρίδα τοῦ χρόνου !

Γνώριζαν, ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτὴ ἐσήμαινε πόλεμον, ματοκύλισμα, θανατικό, κίνδυνον τῆς ζωῆς των, ποὺ τώρα περνοῦσε ἡσυχὰ κι

ἀμέριμνη. Ἀλλά δὲν τοὺς ἐμελλε. Γιά τήν πατρίδα ἦσαν ἔτοιμοι νά δώσουν καί τή ζωή των.

Κι ὅταν τὸ πασχαλινὸ τραπέζι τέλειωσε, ὁ Κολοκοτρώνης σηκώθηκε πρῶτος, ἔκοψε ἓνα κλαδὶ ἀπὸ μιὰ φουντωτὴ δάφνη, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, καὶ δείχνοντας μ' αὐτὴ τὸ ἀντικρινὸ κάστρο Χλουμοῦτσι, στὸ Μωριᾶ, τοὺς εἶπε μὲ συγκίνησι, ποὺ δὲν κατῴρθωνε νὰ κρύψη :

—Ὁ Θεὸς νὰ δώση, παιδιά, τοῦ χρόνου νὰ ψήσωμε τὰ πασχαλινὰ ἄρνια ἐκεῖ κάτου, ποὺ μᾶς καρτεροῦν τ' ἀδέλφια μας γιὰ τὴν ἐλευθερία !

Κι ἓνα δάκρυ κύλισε ἀπὸ τὰ μάτια του, ποὺ τὰ σκέπαζαν πυκνὰ κατάμαυρα φρύδια.

Καὶ ἡ εὐχὴ γίνηκε πραγματικότης. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἄργησε νὰ μάθῃ τὶς ἑτοιμασίες γιὰ τὴν Ἐπανάστασι. Οἱ Μωραῖτες δὲν ἐσηκώνοντο, ἂν δὲν εἶχαν μαζί των τὸ πρωτοπαλλήκαρό των, τὸ Γέρο τοῦ Μωριᾶ.

Τὰ πράγματα ἦσαν πιὰ ἑτοιμα. Ἐπρεπε ὅμως νὰ φύγῃ, χωρὶς νὰ δώσῃ ὑποψία στὴν ἀγγλικὴ ἀστυνομία τῆς Ζακύνθου, ποὺ παρακολουθοῦσε τοὺς πατριῶτες μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, νὰ περάσουν στὸ Μωριᾶ. Ἀλλὰ ὁ Κολοκοτρώνης κατῴρθωσε νὰ τοὺς γελάσῃ, προφασισθεῖς, ὅτι θὰ πῆγαινε στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου γιὰ ἐμπόριο.

Στὰς 16 τοῦ Γενάρη τοῦ 1821 ὁ Κολοκοτρώνης κατῴρθωσε νὰ φύγῃ μὲ καίκι καὶ νὰ περάσῃ στὴ Μάνη, ὅπου κρύφθηκε στὸ σπῖτι τοῦ Μούρτζινου, ἕως τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ σηκώθηκαν πιὰ οἱ Ἑλληνες.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1821 τὸ πέρασε πολὺ διαφορετικὰ ὁ Κολοκοτρώνης. Δὲν εἶχε πιὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ καταπράσινου μαγικοῦ τοπίου τῆς Ζακύνθου, ὅπως τὸν περασμένο χρόνο. Ἀλλὰ πατοῦσε τὸ ἀγαπημένο του χῶμα, ἦταν στὸ Μωριᾶ του, καὶ μ' ὅλας τὰς στερήσεις, μ' ὅλους τοὺς κινδύνους, μ' ὅλες τὶς στενοχώριες, ὁ Κολοκοτρώνης τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἦταν χαρούμενος. Καὶ στὸ πασχαλινὸ του δεῖπνο θυμήθηκε τὸ σύντροφό του, ποὺ στὴ Ζάκυνθο εἶχε διαβάσει στὴν πλάτῃ τοῦ ἄρνιου τὴν εὐτυχίαν, ποὺ εἶχε γίνῃ πιὰ πραγματικότης. Σήκωσε λοιπὸν τὸ ποτήρι, ὅχι μὲ δακρυσμένο μάτι, ἀλλὰ χαρούμενος, εὐτυχισμένος κι ἐβροντοφώναξε !

— Χριστὸς ἀνέστη, παλληκάρια ! Ἡ Πατρίδα ἀνέστη !

— Ἀληθῶς ἀνέστη, ἀπάντησαν οἱ σύντροφοί του.

Κι ἐφιλήθησαν ὅλοι μὲ τὸν ἀδελφικὸ ἀσπασμὸ τοῦ Πάσχα,
εὐτυχισμένοι, θαρρετοί, βέβαιοι γιὰ τὴ νίκη...

« Νεολαίκα »

Κώστας Καιοφύλας

20. Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομνηοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσᾶτο ὕστερο ἄστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἄργοφουσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἄερί,
ποὺ λές καὶ λέει μέσ' στῆς καρδιάς τὰ φύλλα
γλυκειὰ ἢ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε
μέσα στὶς ἐκκλησιῆς τὶς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχθῆτε·
ἀνοίξατε ἀγκαλιῆς εἰρηνοφόρες
ἐμπροστὰ στοὺς Ἀγίους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε Χ ρ ι σ τ ὸ ς Ἀ ν έ σ τ η, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
καὶ βρέφη ὠραῖα στήν ἀγκαλιά οἱ μαννάδες,
γλυκόφωνα, κουνῶντας τὶς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες·
λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς, ποὺ χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἁγιοκέρι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Διονύσιος Σολωμός

21. « Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ »

...Ἐπάνω εἰς τὸν θαλασσόπληκτον βράχον, ὅπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριῶδες νανούρισμα, ἐκεῖ ἄσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκῦπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εἰς τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανάς, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ωραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἀσελήνου, ὅπου ἐβασίλευε γλυκά, σιγὰ ὁ ἥλιος, ὡς νὰ ἔκρυπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ χρυσὰ καὶ στίλβοντα στολιδιά του μέσα εἰς τὸν θησαυρόν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκούς τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν προσευχὴν — οἱ ὅποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ' ἔκαναν μακρόθεν ἓνα σταυρόν — κι ἐδιάβαζεν ὁ πάτερ Ἐφραίμ, ὁ πνευματικός, τὸν ἑσπερινὸν μαζί μὲ τὴν Μιχαίαν, τὸν ὑποτακτικόν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ γέρον ἕως τὴν βρύσχη, διὰ ν' ἀπολαύσῃ καὶ ἅπαξ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξιάς, μέσα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει « γωνίαν τοῦ Παραδείσου ». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἠμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις, μισοσβησμένους τοὺς ἱαμβικοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους εἶχε γράψῃ ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, ὁ διάσημος ἀσκητὴς Διονύσιος :

Χεῖρας, πρόσωπα καὶ πόδας νίπτων ἀβρῶς,
ὁμοῦ δὲ καὶ διαυγὲς νῦν ὕδωρ πίνων, τῆς
καλλιρρεΐθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένη,
ψυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εἰς τὸ πλάγι, σιμὰ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἴστατο ἀκόμη ὀρθὸς ὁ χιλιετῆς πεῦκος, ὅπου εἰς τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνάς του, εἶχεν εὐρεθῇ ἓνα καιρὸν αἰωρουμένη ἢ λαμπρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

Ὁ πεῦκος ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρη τὴν κόμην εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἐξάμωσε νὰ κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. Ὅλοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναρίθμητοι, ἐξ ἀνημνεύτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνάς του.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω εὐρέθη μίαν πρωΐαν εἰς τὰ χίλια ἑξακόσια τόσα, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἦτο ζωγραφισμένη ὡς προ-

τομή παιδίσκης, χωρίς νὰ ἔχη τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας
της, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς
« τριετίζουσα δάμαλις » εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ναῖσκος τοῦ μι-
κροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα
παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς, τοὺς τότε, ὡς νὰ
ἦτο κόρη εὐαίσθητος, ἥτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμῃ κούνια,
νὰ λικνισθῇ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καὶ διὰ τοῦτο
ὠνομάσθη « Παναγία Κουνιστριώτισσα ».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόφι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄφι,
ποῦ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

3

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἐ λ α π ἄ λ ι, νὰ σοῦ πῇ.

5

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λῆς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

7

κι ἔλεες: πότε, ἅ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἔρμιές ;
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαίνες κρυφὰ
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

11

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἄλλ' ἀνάσασιν καμιά·
ἄλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

2

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἑλευθεριά !

4

Ἄργειε νὰ ἴλθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ὄσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

8

Τότε ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλαῖματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλῇ.

12

Ἄλλοι, οἰμέ ! στὴ συμφορά σου
ὅπου ἔχαίροντο πολὺ,
« σῦρε νὰ ἴβρης τὰ παιδιάσου,
σύρε », ἔλεγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει όπίσω τό ποδάρι
καί όλογλήγορο πατεΐ
ή τήν πέτρα ή τό χορτάρι,
πού τή δόξα σου ένθυμεί.

14

Ταπεινότατη σου γέρνει
ή τρισάθλια κεφαλή,
σάν πτωχοϋ, πού θυροδέρνει
κι εΐναι βάρος του ή ζωή.

15

Ναί· αλλά τώρα αντίπαλεύει
κάθε τέκνο σου μέ όρμή,
πού άκατάπαυστα γυρεύει
ή τή νίκη ή τή θανά.

16

Ήπ' τά κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Έλλήνων τά ιερά,
καί σάν πρώτα άνδρειωμένη,
Χαΐρε, ὦ, χαΐρε, Ήλευθεριά.

«Ήπαντα», έκδ. Α. Πολίτη, 1948, σ. 71 - 73.

Διονύσιος Σολωμός

2. Η ΔΟΞΑ

Δόξα στό πνεϋμα τῶν αρχαίων,
παγκόσμιον φωτός πηγήν,
δόξα στά ὄπλα τῶν ήρώων νέων
πού λύτρωσαν αϋτήν τήν γήν.

Μ' εκείνων τή χρυσή σοφία,
μέ τούτων τήν αγία όρμή,
νέαν ἄς πλάσωμε ιστορία
γεμάτη δόξα καί τιμή.

Έχει στεφάνι ή Νίκη άκόμη
στό δέντρο της τό ιερό.
Ήπάτητοι τής Δόξας δρόμοι
προσμένουν ήρωα τολμηρό.

Έμπρός ! Στῶν έργων τόν άγῶνα !
έκεΐ εΐν' ό πύρινος παλμός.
Έκεΐ τής νίκης ή κορώνα,
κι άθανασίας άσπασμός.

« Νέα Ήνθολογία »

Ήριστομένης Προβείγγιος

3. Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Δικαίως θαυμάζεται ὁ Ἀριστείδης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τὴν σῶφρονα διαγωγὴν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ὁ Ἀριστείδης παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, ὅχι μόνον ἀνδρείως ἡγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωσε μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καὶ φιλοπατρίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδασκεν ὅτι δὲν εἶναι ἐξευτελισμός, ἀλλὰ μάλιστα ἐντιμὸν εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριον εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ ἱκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος μᾶς ἐδίδασκεν ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικὸν πάθος πρέπει προθύμως νὰ θυσιάζωμεν, κάθε ἔχθραν νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ ν' ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ μας δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, μᾶς ἐδίδασκεν, ὅτι εἶναι μωρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἱκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις καὶ ὅτι χωρὶς ἔνωσης καὶ ὁμόνοιας κανὲν μέγα ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχὸν ἀλλ' ἐνάρετον Ἀριστείδην νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἐγγίσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. « Χρεωστοῦμεν » ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του « νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὅχι διὰ νὰ πλουτίσωμεν ἢ διὰ νὰ δοξασθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ χωρὶς πληρωμῆς, ἔστω καὶ χωρὶς δόξαν ».

Εἰς τὴν εὐγενῇ του ψυχὴν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμηδένιζε κάθε ἄλλο αἶσθημα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐὰν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ πλείστοι τῶν συμπολιτῶν του δὲν ἦσαν

τοιούτοι, ἀλλὰ φιλοχρήματοι, τρυφηλοὶ καὶ πολυτελεῖς, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν δὲν ἤθελε σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐλευθερία, τὰ φῶτα καὶ ὁ πολιτισμὸς ἤθελον ἐκλείψει ἔκτοτε διὰ παντός.

Ὁ Ξέρξης, ἀναχωρήσας ἐντροπιασμένος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγὸν τοῦ Μαρδόνιον, διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς ἐλευθέρους Ἕλληνας. Ὁ δὲ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι εὐκολώτερον ἦτο νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ χρυσοῦ παρὰ διὰ τῶν ὀπλων, ἀπέστειλε πρέσβυν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι τότε δυστυχεῖς, πένητες καὶ ἄστεγοι εἶχον ἐπανέλθει εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος τοῦ Ξέρξου εἶχον ἐρημώσῃ καὶ καταστρέψει.

Ὁ πρέσβυς τοῦ Μαρδονίου ἐπρότεινε λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἑξῆς: Ὁ Μαρδόνιος εἶναι ἔτοιμος ν' ἀνιδρῶσῃ δι' ἐξόδων τοῦ ὅλας τὰς κατακαείσας οἰκίας σας καὶ τοὺς καταστραφέντας ναοὺς, νὰ σᾶς χορηγήσῃ δὲ ἄφθονα χρήματα καὶ νὰ σᾶς κάμῃ κυρίους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐὰν ἐδέχεσθε νὰ καταθέσητε τὰ ὄπλα σας.

Οἱ Σπαρτιάται, γνωρίζοντες τὴν ἄκραν πτωχείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταντήσῃ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἀγρῶν των, ἐφοβήθησαν, μήπως εἰς τὴν ἀπελπισίαν των παραδεχθῶν τὰς χρηματικὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Δι' αὐτὸ ἔστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀπορρίψουν τὰς περσικὰς προτάσεις καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Τότε ὁ Ἀριστείδης, ἐκφράζων καὶ τὰ ἰδικὰ του καὶ τῶν συμπολιτῶν του τὰ αἰσθήματα, ἔδωκε τὴν ὠραίαν ἐκείνην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀπάντησιν, ἡ ὁποία καὶ μόνη ἦτο ἱκανὴ ν' ἀπαθανάτισῃ τὸ ὄνομά του. Ἰδοὺ ἡ ἀπάντησις τοῦ πτωχοῦ Ἀριστείδου.

Συγχωροῦμεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ νομίζουν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ ἐξαγορασθῶν μὲ τὰ χρήματα, διότι αὐτοὶ οὐδὲν πολυτιμότερον τοῦ χρυσοῦ γνωρίζουν. Ἀλλ' ἀγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀποβλέποντες εἰς τὴν πτωχείαν καὶ δυστυχίαν μας, λησμονοῦν τὴν ἑλληνικὴν ἀρετὴν καὶ φιλοτιμίαν μας. Ὡς πληροφορηθῶν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι οὔτε δι' ὅλον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐντὸς αὐτῆς χρυσίον ἤθελαν ποτὲ πωλήσῃ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὡς μάρθη δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅτι μόνον, ὅταν

ὁ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ἐλευθερίας.

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἐγένετο, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη.

«Ὁ Γεροστάθης»

Λέων Μελάς

4. ΣΑΛΑΜΙΝΑ

1

Σαλαμίνα, νησὶ πολυδόξαστο,
ποῦ ὁ ὁμορφότερος κόλπος θωπεύει
τὰ λευκὰ σου ἀκρογιάλια κι ὡς μάγουλα
ντροπαλῆς κοκκινίζουν παρθένας,

2

τὰ νερά σου τὸ θαῦμα τὸ ἀσύγκριτο
τῶν αἰώνων κρατᾶνε βαθιά τους
καὶ ρυθμοὶ μακρυντὶλαλοι οἱ φλοῖσβοί τους
νικητήριους παιᾶνες ἀρμόζουν.

3

Τῆς Εὐρώπης ἐσὺ ἄφταστο Τρόπαιο
κι ἐσὺ τάφος ὑγρὸς τῆς Ἀσίας,
οἱ γενιὲς ποῦ διαβαίνουνε θά ῥχωνται
σάν σ' αἰθέριο ναὸ καὶ γαλάζιο

4

νὰ προσφέρουν λατρείας ἀφιερώματα
στὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας τὴν ἴδια,
πού, θεὰ ἀναδυομένη, στὰ κύματα
τὰ γλαυκὰ σου ἀφρολούζεται αἰώνια.

«Ἀπολλώνιον ᾠδὴ», 1919

Σωτήρης Σκίπης

5. Η ΑΡΓΕΙΑ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑ

Ἡ Τελέσιλλα, λυρική ποιήτρια ἀπὸ τὸ Ἄργος, εἶχε καρδίαν εὐαίσθητον, ἐξευγενισθεῖσαν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν. Ἐχουσα δὲ τοιαύτην καρδίαν, ἡγάπα θερμῶς τὴν πατρίδα της.

Ὅθεν, ὅτε οἱ Ἀργεῖοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Τελέσιλλα κατάρθωσε νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐξ Ἀργείων γυναικῶν καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῇς αὐτοῦ, συνηγωνίσθη ἀνδρείως μετὰ τῶν συμπολιτῶν της, ἐξάπτουσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιότητά των διὰ τῆς ποιητικῆς της λύρας καὶ διὰ τοῦ ἰδίου της παραδείγματος.

Τοιοτοτρόπως οἱ Σπαρτιάται ἐνικήθησαν καὶ εἰς τὴν Τελέσιλλαν προσεφέρθη ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἀνήγειρον οἱ Ἀργεῖοι τὸ ἄγαλμα τῆς ἡρώιδος, φέρον ἐμβλήματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἡρωϊκῆς φιλοπατρίας.

Ὅρθότατα ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σόλων, ὅτι ἐκεῖναι αἱ πόλεις εὐδαίμονοι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ μὲν ἀγαθοὶ τιμῶνται, οἱ δὲ κακοὶ τιμωροῦνται. Ἐνόσω οἱ Ἕλληνες ἐτίμων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἀπαθανατίζοντες μὲ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας τὰς Τελεσίλλας καὶ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, ἡ Ἑλλὰς ἡνύχτει καὶ ἐδοξάζετο. Παρήκμασε δὲ καὶ κατεστράφη, ὅτε οἱ μὲν μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄρπαγες Κλέωνες καὶ Δημάδαι ἐτιμήθησαν, οἱ δὲ ἐνάρετο Σωκράται καὶ Φωκίωνες ἔπιναν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ κώνειον.

« Ὁ Γερσάτης »

Λέων Μελάς

6. Ο Λ Υ Μ Π Ι Α

Ἕνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδοφύλλα τῆς αὐγῆς.

Ἕνας ἥλιος γεννιέται καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Μέσα εἰς τὸ λευκὸν μεθύσι τοῦ φωτὸς σπινθηρίζουν τρελλὰ

τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ, σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Κλαδέου κάτω ἀπὸ τὰς σιωπηλὰς σκιὰς.

Καὶ ὁ ἀθάνατος λαὸς* τῶν μαρμάρων θριαμβεῦει μέσα εἰς τὶς πρασινάδες τῆς Ἀλτεως.

Ἕνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς
καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Οἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωῒνον ἀέρα, ὦ νεότης. Καὶ ἡ καλλιστέφανος ἐλαία χαμηλώνει τοὺς κλάδους τῆς κάτω ἀπὸ τὰ μάρμαρα τοῦ προστύλου. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ἐμπρός σου. Ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ ἀστράφτει ἀντικρὺ σου ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἐλέφαν* καὶ τοὺς τιμίους λίθους. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ διφρηλατεῖ* ὁ ἥλιος. Ὁ αἰώνιος, μὲ τὴν χρυσοῦν χαίτην τοῦ σοῦ δείχνει τὴν χρυσελεφαντίνην Νίκην καὶ ὑψώνει ἐνώπιόν σου ἐπὶ τοῦ ἀστραφτεροῦ σκῆπτρου τὸν Ἄετον.

Ὅμοσε*, ὦ νεότης, τὸν ἱερὸν ὄρκον !

Αἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωῒνον ἀέρα. Ρίψε τὴν χλαμύδα καὶ δεῖξε θριαμβευτικὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον τὸ ἐφηβικὸν σῶμα. Πέτα, ὦ νεότης ! Ἡ γῆ γλιστρᾷ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ ὁ ἀέρας σχίζεται ἐμπρός σου καὶ σοῦ φιλεῖ τὸ ἰδρωμένον μέτωπον καὶ σοῦ ἀνεμίζει τὴν ξανθὴν κόμην.

Οἱ θαλλοὶ τῶν φοινίκων ὑψώνονται εἰς τὸ τέρμα, ἔτοιμοι νὰ φιλήσουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης σου. Ὁ Πραξιτέλης μεθ' εἰς τὸ ἄνθισμα τῆς σαρκὸς σου καὶ τὸ μάρμαρον, μὲ τὸ ὅποιον πλάττει τοὺς θεοὺς, ἀνατριχιάζει μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς.

Ἡ αἰωνία Ἀλτις ἀπλώνεται ἐμπρός μας.

Ὁ ἥλιος γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνὰ καὶ τὰ διαμάντια τοῦ Κλαδέου.

Ἡ καλλιστέφανος ἐλαία γέρνει τ' ἀθάνατα κλαδιά τῆς ἐπάνω εἰς τοὺς κροτάφους τῆς παντοτινῆς νεότητος.

« Φύσις καὶ ζωὴ »

Παῦλος Νιρβάνας

7. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΟΣ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός* καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἐξ ἐκείνων στῦλοι, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμέ-

νοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος ! Ἄρκει νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ ὅλην μας τὴν μικρότητα. . .

Τί θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον ! Φαντασθῆτε ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἐξ κίονες, ἐνῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας ! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναὸς, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἐξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὀρθοί. Ὁ δέκατος ἕκτος κατάκειται « μέγας μαγαλωστί », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τῇ νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, εὗρισκονται κατὰ γῆς τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειρὰν, ὅπως, ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἔνδοξον ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἡλλοίωσαν τὴν ὄψιν του ! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἀνεμοὶ δὲν θὰ εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου. . . Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη ! Εἶναι γνωστὸν, ὅτι κάποιος Βοϊβόδας τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἓνα τῶν κίωνων χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἀλλὰ πόσαι δὲν εἶναι αἱ ἄγνωστοι βεβηλώσεις καὶ καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαντάζεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τὴν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμα, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἐδέξασεν νὰ παρέλθουν ἐξ αἰῶνες ὁλόκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ ! Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν Ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ

τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμα, καὶ τὸ ἔργον συνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ. Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνια τοῦ παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότης, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαιοθὲν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεοθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων !

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος, γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωσε νέαν αἴγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἡ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτήν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἡ παρὰ τὰς ὀχθὰς τοῦ Ἰλισοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐξοχικὴ, κατεκοσμήθη ἤδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ Ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἥρδευε πλουσιῶς τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός,

ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος Ἀψίς, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου. Εἶναι μιὰ μεγάλη Ἀψίς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἀνοιγμα πλάτους ἕξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ περιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστὰς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν —, καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' αἰτώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

Αἶδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις.

δηλαδή : αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως· Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ :

Αἶδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις·

δηλαδή : αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι οὐχὶ τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἱστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἄφ' ἐνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἄφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπίου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῆ καὶ τόσον ἐνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὠραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἐγίνεν εἰς τὸν κόσμον !

Γρηγόριος Ξενόπουλος

8. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἀρχαῖο πνεῦμα ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα,
τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερῶσου κι ἄστραψε δῶ πέρα
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
τῶν εὐγενῶν ἀγώνων λάμψε τὴν ὁρμὴ
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σὰν ἓνας λευκοπόρφυρος μέγας ναὸς
καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητὴς σου,
Ἀρχαῖο Πνεῦμα, ἀθάνατο, κάθε λαός.

« Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή »

Κωστῆς Παλαμᾶς

9. ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ

Βλέπω μπροστὰ στὰ πρόθυρα βωμὸ αἵματοβαμμένο.
Ἐκεῖ τ' ὀλάστραφτο σχοινί, δεμένο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
προσμένει νὰ τ' ἀφήσουνε κάτω στὴ γῇ νὰ πέσει,
νὰ δώση αὐτὸ τὴν προσταγή, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίσει.

Ὀλόρθη μπρὸς τοῦ στέκεται τετράγωνη κολώνα,
χιονόλευκη μέσ' στὴ σκιὰ κι ἀστραφτερὴ στὸν ἥλιο.
Βουβὴ σὰν τ' ἄλλα μάρμαρα δὲν εἶναι· ἡ θεία χάρι
βροντόφωνη τὴν ἔστησε κι « ΑΡΙΣΤΕΥΕ ! » φωνάζει.

Ἔχει δυὸ ἄλλες ἀδελφές, ὅμοιες μ' αὐτὴ στὴν ὄψι.

Ἡ τρίτη στέκεται μακριά, κατὰ τὴν ἄλλη ἄκρη,
περήφανη, καμαρωτὴ κι αὐτὴ φωνάζει : « ΣΤΡΕΨΕ ! »

Ἡ δεύτερη σηκώνεται ἀνάμεσα στὶς δυὸ των
καὶ δίνει θάρρος καὶ ζωὴ σ' αὐτοὺς, ποὺ τρέχουν πλάγια
καὶ λέγει στὸν καθένα των : « Βιάσου νὰ ξεπεράσης ! »

Ἰωάννης Πολέμης

10. Ο ΧΡΥΣΟΣ ΤΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Ἐνῷ μερικοὶ Κῶοι ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ δίκτυόν των, μερικοὶ Μιλήσιοι ἠγόρασαν ὅσα μὲ αὐτὸ ἐπρόκειτο ν' ἀνασυρθοῦν.

Ἀλλὰ τὸ δίκτυον μεταξὺ τῶν ἰχθύων ἀνέσυρεν καὶ ἓνα χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἑλένη τοῦ Μενελάου εἶχε ρίψει ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἐγεννήθη τότε φιλονικία μεταξὺ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου τρίποδος. Διότι οἱ μὲν διετείνοντο ὅτι μόνον ἰχθύς ἐπώλησαν, οἱ δὲ ὅτι ἠγόρασαν πᾶν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ δικτύου. Ἀλλὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διέλυσε τὴν διαφοράν, διότι, ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία, ἀπήντησεν ὅτι ὁ τρίπους ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὸν σοφώτατον πάντων.

Ὅθεν οἱ Κῶοι προθύμως προσέφερον τὸν χρυσοῦν τρίποδα εἰς τὸν Θαλῆν, ἂν καὶ Μιλήσιον, διότι αὐτὸν ἐσέβοντο περισσότερον μεταξὺ τῶν τότε ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θαλῆς ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν προσφοράν, εἰπὼν ὅτι σοφώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του θεωρεῖ τὸν Βίαντα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βίας ἀπέστειλε τὸν τρίποδα εἰς ἄλλον ἐκ τῶν ἐπτὰ σοφῶν.

Τοιοιουτρόπως ὁ τρίπους περιῆλθε καὶ τοὺς ἐπτὰ σοφούς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη αὐτόν, διότι ἡ μετριοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, δὲν ἐσυγχῶρει εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν νὰ νομισθῇ σοφώτερος τῶν ἄλλων.

Ὅθεν ὁ χρυσοῦς τρίπους ἀφιερώθη τότε ὑπὸ τῶν Κῶων εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, ὡς τὸν σοφώτερον πάντων.

«Γεροστάθης»

Λέων Μελάς

11. ΟΡΚΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

«οὐ καταισχνῶ ὅπλα τὰ ἱερά...»

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω.
Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω,
καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω.
Καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους,
θὰ κατατρέχω τὸν κακὸ, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
κι ἀνίσως ψέμματα μιλῶ, κολάστε με, θεοί μου!

«Ἕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν», 1889

Κωστής Παλαμᾶς

12. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Όταν αποφασίσανε οἱ Ἕλληνες νὰ ἐλευθερωθοῦνε καὶ ἀρπάξανε τὰ ὅπλα, ἔτυχεν ὁ φοβερός Ὀδυσσεύς, ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου εὐρίσκοντο κλεισμένοι οἱ τοῦρκοι καὶ τὴν ὑπερασπίζοντο μὲ μεγάλη καρτεροψυχία. Τότε ἀκόμη καὶ ὁ πόλεμος ἐγένετο καθὼς εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὀμήρου. Μάλιστα εἰς τὶς πολιορκίες ἐπροχωροῦσε ἀργά. Οἱ ἄνθρωποι ἐσκοτώνοντο μὲ τὴν ἡσυχία τους, δὲν ἐγνωρίζοντο ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταστρεπτικὰ μέσα, ὅπου ἡ φιλανθρωπία τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ Χριστιανοσύνη τῶν βασιλέων ἐφεύρηκαν μετὰ ταῦτα καὶ δὲν ἦτο σπάνιο κάπου νὰ βλέπῃς τὰ ἐναντία χέρια σταυρωμένα καὶ ἀνεργα διὰ τὴν ἔλλειψι ἀπὸ πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέραν, ὅπου ἔτυχε τὸ ἀκόλουθον συμβάν.

Ἐξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοῦ Ὀδυσσεῶς πρῶτῃ - πρῶτῃ καὶ ρίχνοντας κατὰ τύχην τὰ μάτια ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολι, ροδόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, ἔμειναν ἐκστατικοὶ βλέποντας τοὺς τούρκους ἀνεβασμένους ἐπάνω στὸν Παρθενῶνα καὶ ἐργαζομένους μὲ μεγάλη βία νὰ χαλοῦν τὰ ὥραϊα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνη τέτοια ἀνωφελὲς βαρβαρότης, ὅπου ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Ὀδυσσεά. Ἀφοῦ ὁ στρατηγὸς ἐβεβαιώθηκε μὲ τὰ μάτια του, ἀπέλυσε τρία τέσσαρα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς τούρκους, γιατί ἔδειχναν τέτοιαν ἀγριότητα μὲ τὰ μάρμαρα, τὰ ὁποῖα δὲν τοὺς προξενοῦσαν καμμία βλάβη. Ἐπέταξαν μὲ μιᾶς ἐκεῖνοι οἱ γενναῖοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγην ὥραν ἔφεραν στὸ στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισι, ὅτι οἱ τοῦρκοι, μὴ ἔχοντες ἄλλο μολύβι διὰ νὰ χύσουν βόλια καὶ ξανοίξαντες ὅτι μέσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μάρμαρα εὐρίσκετο τοῦτο τὸ μέταλλο χωμένο ἐπίτηδες διὰ νὰ δίνη δύναμι καὶ σταθερότητα, εἶχαν ἀποφασίσει νὰ προστρέξουν εἰς ἐκεῖνο τὸ χαλασμό, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμο.

Τέτοια ἀπόκρισι ἐπροξένησε μεγάλη ἀπελπισία εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀφοῦ ἐστοχάσθησαν τί νὰ πράξουν διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸν ὀλεθρὸ τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου των, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ μηνύσουν εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ παύσουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ τοὺς προμηθεύουν ὅσο μολύβι τοὺς ἐχρειάζετο,

διὰ τὴν ὑπεράσπισί τους. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ἔστερξαν οἱ τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες, δίδοντας εἰς τοὺς ἐχθροὺς βόλια, διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἐξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα ἦσαν προωρισμένα νὰ ζήσουν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἀναστημένο ὁλόγυρά τους ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο σὲ λήθαργο.

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

13. ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ὅταν μιλόρδος ἐπῆρε τὴ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐξ κόρες τοῦ Κάστρου, ἄφησε παραγγελία στοὺς τούρκους νὰ τοῦ κουβαλήσουν καὶ τὶς ἄλλες τὴ νύχτα. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ πῆγαιναν νὰ τὶς βγάλουν, τὶς ἀκοῦν νὰ σκουίζουν λυπητερὰ καὶ νὰ φωνάζουν τὴν ἀδερφή τους. Οἱ τοῦρκοι τρομαγμένοι ἔφυγαν καὶ μὲ κανένα λόγο δὲν ἤθελαν νὰ δοκιμάσουν νὰ τὶς βγάλουν. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο τὶς ἄκουγαν τὶς μαρμαρένιες κόρες νὰ κλαῖνε τὴ νύχτα γιὰ τὴν ἀδερφή τους, ποὺ τοὺς τὴν πῆραν.

« Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ »

Νικόλαος Πολίτης

14. Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν προτερημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν μέγαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ἦτο καὶ ἡ ἐγκράτεια. Πολὺ βασιλικώτερον ἐθεώρει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ νὰ νικᾷ τὰ πάθη του, παρὰ τοὺς ἐχθροὺς του. Μὲ τὴν ἐγκράτεια σωζόμεθα ἀπὸ πληθὺς κινδύνων καὶ δυστυχιῶν καὶ ζῶμεν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς.

— Εἶναι πολὺ χειρότερον, ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας, νὰ εἴμεθα δοῦλοι τῶν παθῶν, παρὰ δοῦλοι τῶν τυράννων. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ εἶναι τὶς ἐλεύθερος, ἂν εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν του καὶ κυριεύεται ἀπὸ αὐτά.

Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διώρισε βασιλίσσαν τῆς Καρίας τὴν Ἀδαν, αὕτη ὡς δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης της ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητὰ

καὶ ζυμαρικά. Ἐπὶ τέλους δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλυτέρους μαγείρους καὶ ἄρτοποιούς της, νομίζουσα ὅτι θὰ ἡυχαρίσται τὸν εὐεργέτην της.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὔτε τὰ ὠραῖα φαγητὰ τῆς Ἀδᾶς ἐγεύετο, οὔτε τοὺς περιφήμους μαγείρους της ἐδέχθη, εἰπὼν ὅτι « πολὺ καλυτέρους μαγείρους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ παιδαγωγὸς του Λεωνίδας· αὐτοὶ δὲ ἦσαν ὁ πρωῒνός του περίπατος διὰ τὸ νοστιμώτατον γεῦμά του καὶ ἡ εἰς τὸ γεῦμά του ὀλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δεῖπνόν του ».

Ἐκστρατεύων δὲ κάποτε μετὰ τοῦ ἵππικοῦ του διὰ μέσου ξηρῶν καὶ ἀνύδρων τόπων, πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, βασιλέως τῆς Περσίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἵππεις του δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήντησαν Μακεδόνες τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον μακρόθεν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πάσχοντα ἐκ δίψης, προθύμως τῷ ἔδωκαν νὰ πῖν. Ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ὕδωρ ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς ἵππεις του καὶ παρατηρήσας ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἔξαρκεῖ δι' ὅλους, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίση εἰς τὰ διψῶντα χεῖλη του, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνες, εἰπὼν ὅτι « δὲν ἀνέχεται αὐτὸς μὲν νὰ πῖν, οἱ δὲ Μακεδόνες του νὰ διψοῦν ».

Τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θαυμάσαντες οἱ στρατιῶταί του καὶ ἐνθουσιασθέντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἐλθισμόνησαν ἀμέσως καὶ τὴν δίψαν καὶ τοὺς κόπους των καὶ κτυπήσαντες τοὺς ἵππους των ἐφώναξαν :

— Ἐμπρός ! Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν οὔτε δίψαν οὔτε κόπους αἰσθανόμεθα, ἀλλ' οὔτε ὅτι εἴμεθα θνητοὶ πιστεύομεν.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

15. ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.

Τριγύρα νύχτ' ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, ποὺ ἐλαφρὰ τὰ κύματα χαϊδεύει,

τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει

σὰν νύφη, ποὺ ὅλο καὶ λυγρὰ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνω, σὰ νὰ κάρφωσε σ' ἀμμουδιαστό ἀκρογιάλι
 τὶς δυό του ἄγκυρες μαζί,
 τὸ μπρίκι στέκει καὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει
 Γοργόνα θαλασσόβρεχτη μὲ ἀγριωπὸ κεφάλι.
 —'Ο βασιλιάς 'Αλέξανδρος ἀπέθανε γιὰ ζῆ ;

Βροντολογᾷ τὸ στόμα της καὶ τὰ νερὰ ἀναδεύει
 μὲ τὴν ψαρίσια της οὐρά
 καὶ τὸ γυναικείο της αὐτὶ ἀπόκρισι γυρεύει.
 —'Ο βασιλιάς 'Αλέξανδρος στὸν κόσμον βασιλεύει,
 ὁ ναύτης ἀποκρίνεται, ζωὴ νάχης, Κυρά !

'Αλλοίμονο ἂν τῆς ἔλεγε, πὼς εἶναι πεθαμένος
 ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά !
 Εὐθύς τὴν ἴδια τὴ στιγμὴν ὁ ναύτης ὁ καημένος
 μαζί μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πνιγμένος
 καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἄρχιζε νὰ κλαίῃ τὸ βασιλιά.

Μὰ τώρα πῶμαθε πὼς ζῆ, τὴν ὄψι της ἀλλάζει
 καὶ μ' ὁμορφιὲς στολίζεται·
 γίνεται κόρη λυγερή, στὰ κύματα πλαγιαίνει
 μὲ δυὸ ματάκια ὁλόγλυκα τριγῦρο της κοιτάζει
 κι ἀπ' τὰ ξανθὰ της τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίκι πάλι ξεκινᾷ καὶ σιγαλαρμενίζει
 στὴ θάλασσα τὴ γαλανή
 καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἄφρὸ σὰ γλάρος φτερουγίζει.
 Λύρα κρατᾷ ὁλόχρυση καὶ παίζοντας ἀρχίζει
 νὰ τραγουδῇ στὸ πέλαγος μ' οὐράνια φωνή !

Γεώργιος Δροσίνης

16. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Α'

1
Τὰ Διόνυσια τελεῖ
τῆς Ἀθηνᾶς ἡ φίλη πόλις,
καὶ θεαταὶ ἐκεῖ πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἦλθον ὅλης.

2
Πολλὰ θεάματα αὐτῇ
θὰ περιλάβῃ ἡ ἡμέρα.
Ὡς μία παύση τελετῇ
ἀμέσως θ' ἄρχεται ἑτέρα.

3
Τῆς Ἀκροπόλεως ἔμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον ἀνέρπει
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
ὁ Παρθενῶν τὸ βλέμμα τέρπει.

4
Δραματικὸς ἐκεῖ ἄγων
θὰ γίνῃ, πάντας προσελκύων,
κι εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν
θὰ δοθῇ τρίπους ὡς βραβεῖον.

5
Μ' εὐθύμους ὁ λαὸς φωνᾷς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει.
Διψῶν μεγάλας ἡδονάς,
τὴν ὥραν κἄν δὲν περιμένει.

6
Πολλὰ ἐδώλια πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνοι τῶν συμμάχων,
ὅσοι ὡς φόρον θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

7
Οἱ ἄρχοντες, ἐγγὺς αὐτῶν,
ἐπὶ πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων.
Ἀρχῆς σημεῖον φθονητόν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

8
Καὶ ὑπεράνω αἱ σειραὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων.
Εἶν' αἱ φωναὶ των τολμηραὶ
κι ἦθος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

9
Οἱ δοῦλοι ὀρθιοὶ μακρὰν
βαναύσως παίζουν ἡ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησμονοῦσι.

10
Ὅλων τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ ὁ νεανίας.
Ἐχει μορφὴν περικαλλῇ
καὶ σῶμα ἔμπλεον μαγείας.

11
Εἶν' ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσῇ
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθέτει.
Ἀλκιβιάδῃ, εἶσαι σὺ
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

12
Ὁ Εὐριπίδης παρεκεῖ
τὸ νέον δράμα περιμένει.
Εἶναι τὸ ἦθος του γλυκὺ
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

13

Θὰ ἴδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
ἄλλου τὸ μέτωπον νὰ στέφη,
χωρὶς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
νὰ συσκιάζουν φθόνου νέφη.

15

Ὁ ὄχλος ἀνυπομονῶν,
ὅτι βραδύν' ἡ ὥρα βλέπει
καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

16

Ἄλλ' αἴφνης γίνεται σιγὴ
καὶ ἡ αὐλαία πίπτει ἄμα.
Εὐδαίμων ὅστις χορηγεῖ !
« Νεφέλαι » λέγεται, τὸ δράμα.

17

Χαῖρε, μέγαλε ποιητά !
Εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
ἀπὸ τὰ στόματα πετᾷ
ὄνομα ἓν : « Ἀριστοφάνης ».

18

Ὅλων εὐφραίνει τὴν ψυχὴν
τῆς στιχουργίας σου τὸ μέλος,
κι εἰς πάντα στίχον σου τραχὺν
ἄσβεστος ρήγνυται ὁ γέλως.

19

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
τόση χαρὰ καταλαμβάνει ;
Τί ὄνομ' ἄρα γε πετᾷς
εἰς τὸν λαόν, Ἀριστοφάνη ;

20

Ἐχθρὸς ραγδαῖος τῆς τρυφῆς
τὰ χαλαρὰ μαστίζεις ἦθη
ἢ τοὺς ἀσήμους συγγραφεῖς,
οἵτινες φθείρουσι τὰ πλήθη ;

14

Ὡς πρὸς τὰ ἦθη θεωρῶν
ἐπιβλαβεῖς τὸς κωμωδίας,
κάθηται μ' ἦθος λυπηρὸν
ὁ εὐσεβὴς ἐκεῖ Νικίας.

B'

21

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
ἐμπαίζεις ἴσως τὰς μωρίας,
ὅσοι τὸν φαῦλόν των ζυγὸν
καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας.

22

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα ἰδέ,
πῶς τρέμει ὅλος περιμένων
νέον σου βέλος, ἀοιδέ,
εἰς δηλητήριον βαμμένον.

23

Ἄλλ' ὄχι ! Τῆς σκηνῆς αὐτῆς
ἡ μνήμη ἄς ταφῇ εἰς ζόφον.
Ὑβρίζει μέγας ποιητὴς
τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων !

24

Ὁ ὄχλος ἐπληττε σκληρὰ
καὶ ἀπηττεῖτο παιδιὰ τις,
καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
μεγάλῃ δόξα, ὁ Σωκράτης.

25

Ναί, ὁ Σωκράτης ! Ἀγενεῖς
μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται.
Αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
βαρβάρως τώρα κωμωδεῖται.

26

Εἰς σοφιστὴν, τῶν σοφιστῶν
ἐχθρὸς ἐκεῖνος, μετεβλήθη,
ἀπὸ ἀσέβειαν μεστὸν
καὶ φενακίζοντα τὰ πλήθη.

27

Ἀλλὰ μὴ χαίρης, ποιητά,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα.
Ἄν θάλλῃ τώρα, σ' ἀπατᾷ.
Ταχέως θὰ βαφῇ μὲ αἷμα !

28

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαὸν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου ῥῆσμα
καὶ ὀπισθέν σου μειδιῶν
τὸ τοῦ Μελήτου βλέπω φάσμα·

Γ'

29

Τῶν Ἀθηναίων ἡ ψυχὴ
εἰς τὸ δριμύ ἐθέλχθη δρᾶμα
καὶ ἀκροῶντ' ἐν προσοχῇ
τῆς στιχουργίας του τὸ νᾶμα.

35

Ἐαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀδαμάστου.
Ἄλλ' ὁ Σωκράτης νοθετεῖ
καὶ καταστέλλει τὰς ὁρμάς του.

30

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πάντα χαίρει,
προσεκτικὸς ἐπικροτῶν
τὰ εὐτελῇ τοῦ ἔργου μέρη.

36

Τοὺς ὀφθαλμοὺς των πρὸς αὐτὸν
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἄπειροι δόκτυλ' εἰς τοὺς ξένους.

31

Πρεσβύτης οὗτος κεκυφώς,
εἶναι βαθεῖς οἱ ὀφθαλμοὶ του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνεται ἡ μορφὴ του.

37

Εἶδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαόν,
νὰ τὸν ἰδῇ, ὅτι ἐπόθει,
καὶ γαληναίως μειδιῶν
ἐπὶ τῆς ἔδρας ἀνωρθώθη.

32

Λευκὸν ἱμάτιον φορεῖ,
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων,
πρὸς τὴν θυμέλῃν θεωρεῖ
ὄψιν γαλήνιον φυλάττων.

38

Ἀντὶ μακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεῖς ν' ἀποχωρήσῃ,
φαιδρὸς προσέφερ' ἑαυτὸν
κι εἰς εἰρωνείας καὶ εἰς μίση.

33

Εἶν' ὁ Σωκράτης. Εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι.
Μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

39

Τὸ πλήθος ἔπαυσε γελῶν
εὐθύς, κι εἰς σέβας ἐκινήθη.
Ὡ ποιητὰ τῶν « Νεφελῶν »,
ὁ ὕβρισθεις ἐξεδικήθη.

34

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διατρέπει.
Τὸν πέριξ ὄχλον ἀψηφῶν
ὀργῇ ἀκράτου ρίπτει ἔπη.

40

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἅπασα συνάμα,
καὶ παραβλέπει — ὦ, τιμὴ ! —
χάριν τοῦ ἥρωος τὸ δρᾶμα.

41

Πλὴν τοῦ Σωκράτους ἀπαθὴς
ἔμειν' ἡ ὄψις ἡ γλυκεῖα.
Γνωρίζει ὅτι ἀσταθὴς
εἶναι τοῦ ὄχλου ἡ φιλία.

42

Γέλως, τοὺς ἄλλους ἀπατῶν,
ἐπὶ τὰ χεῖλη του ἀνέβη.
Ὑπὸ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
ἴσως τὸ κώνειον μαντεύει.

Δ'

43

Συμβάντων ἔμπλεοι αὐτοὶ
ἤδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι.
Καὶ ἤδη πάλιν τελετὴ
τοὺς Ἀθηναίους συνενώνει.

49

Διὰ τοῦ θείου του νοὸς
κατὰ τῆς φύσεως παλαιῶν,
ἀκόμη δὲν ἦτο θεός,
ἀλλ' ἄνθρωπος δὲν ἦτο πλέον.

44

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορὰ
πρὸς τί λαοῦ τοσούτου βρίθει ;
καὶ πόθεν ἄραγ' ἡ χαρά,
ἣτις κατέλαβε τὰ πλήθη ;

50

Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
τῆς Ἰουδαίας ἡ θρησκεία.
Κι ἐμάντευ' ἴσως τὸν Χριστόν,
ἐνῶ ἐλάτρευε τὸν Δία.

45

Ἄγγελος ἴσως φθὰς ταχύς
νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις
καὶ διὰ τοῦτο εὐτυχεῖς
φαίνονται ἅπαντες ἐπίσης ;

51

Ὅταν προβαίνει ἡ αὐγή,
ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
πρὶν φωτισθῇ ἡ ἄλλη γῆ,
τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὄρη.

46

Ἄλλ' ὄχι, ἡ πόλις ἀφρονεῖ
κι ἔγκλημα εἶναι ἡ χαρά της.
Πάθη ἐξάσπας ἀγενῆ,
κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

52

Ὁ κοῦφος ὄχλος μὲ χαρὰν
διὰ τὸν θάνατον ὠμίλει
καὶ μίαν ὕβριν ἡ ἄραν
ὅλων ἐπρόφερον τὰ χεῖλη.

47

Δρόμον διέτρεξεν εὐρύν.
Πλὴν θῦμα ἀχρείων κατηγορῶν,
σήμερον ἔτισε βαρύν
τῆς εὐφυΐας του τὸν φόρον.

53

— Δὲν ἦτον φίλος τῶν θεῶν.
— Διαφθορεὺς τῶν νέων ἦτον.
— Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαόν,
ψευδῇ σοφίσματα κηρύττων.

48

Τοιαύτη ὑπῆρξ' ἡ ἀμοιβή
τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
ὅσα μὲ χεῖρα εὐλαβῆ
τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων !

54

Ὁ πέριξ ὄχλος μὲ θυμὸν
αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφήμει,
νὰ μείνη μὴ ἐπιθυμῶν
ἀγνή τοῦ μάρτυρος ἡ μνήμη.

Ε'

55

Μακρὰν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνὴρ βαρὺς βαδίζει μόνος.
Εἰς πρώτην ὄψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανὲς εἶναι ὁ πόνος.

56

Τὸν ὀφθαλμόν του τὸν θολόν
συχνὰ ὕψοι πρὸς τοὺς αἰθέρας
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ ὄν τι ἄλλης σφαίρας.

57

Εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητής,
ὁ ἐξυβρίσας τὸν Σωκράτην.
Πρὸ τῆς πικρᾶς του τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

58

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἐτῶν
ἡ παλαιὰ ἐσβέσθη πλάνη
κι ἔνοχον βλέπει ἑαυτόν.
Ὡ, σὲ λυποῦμ' Ἀριστοφάνη !

59

Πλήρης θελγῆτρων δαψιλῶν,
ὅταν ἐποίει τὰς « Νεφέλας »,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν
ἴσως ἠγάλλεσο κι ἐγέλας.

60

Ἄλλ' ἂν σοὶ ἔλεγε κανεῖς,
ἐνῶ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
ὁποίας ἔμελλε θανῆς
νὰ τύχη τώρα ὁ Σωκράτης,

61

Καὶ ὅτι σύ, ἀπατηθεῖς,
εἰς τὴν θανὴν του θὰ συντείνης,
μακρὰν θὰ ἔρριπτες εὐθύς
τὸν κάλαμόν σου μετ' αἰσχύνης.

62

Πλὴν τὸ ἠγνόεις, κι ἐκφυγὸν
μακρὰν ἐπέταξε τὸ βέλος.
Πρὸς παιδιὰν ἦν ὁ ἀγὼν
κι αἵματηρὸν ἔλαβε τέλος.

ΣΤ'

63

Ἐνῶ βαδίζει ἐμβριθὲς
κι εἶν' ἡ ὀδὺν του μεγάλη,
φωνὴ γλυκεῖα, συμπαθὲς
αἶφνης τὰ ὦτα του προσβάλλει.

64

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις,
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἱ κωμωδίαι σου τὰς λύσεις ».

65

Ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ, τίς
ὁ τὰς μελέτας του ταραττων
στρέφει· εὐθύς ὁ ποιητὴς
καὶ βλέπει ὅτι εἶν' ὁ Πλάτων.

66

Ἀπὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνὴν
μὲ βαρὺ βῆμα ἐπιστρέφει
καὶ τὴν ὀδὺν ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καρδίαν ἔτι τρέφει.

67

Πρὸ τῶν βημάτων του εὐρών
τὸν ὕβριστὴν τοῦ διδασκάλου,
σκῶμμα τῷ ἔρριπεν ἄβρόν,
δεῖγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

68

Ἐπληξ' ἡ φράσις ἡ δεινὴ
τὸν δυστυχῇ Ἀριστοφάνη.
Ὡς ἡ ἀμείλικτος φωνὴ
τοῦ συνειδότος τῷ ἐφάνη.

69

Θέλων νὰ μάθῃ ἀκριβῶς
σκηνὴν ἀκόμη πλήρη ζόφου,
προσαγορεύει εὐλαβῶς
τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου :

70

— Εἰπέ μοι, Πλάτων, θλιβεράς
ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας.
Ἐνῷ ἐξέπνεεν, ἄράς,
εἶπέ, μοι ἔστελλεν ἀγρίας ;

71

— Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
οἱ ἔσχατοὶ του ἦσαν λόγοι.
Κι εἰς φίλους κι εἰς ἐχθροὺς γλυκὺς,
ἐπίσης ἅπαντας ηὐλόγει.

72

Εἶχ' εἰς τὰ βάθη τοῦ νοὸς
ζωῆς μελλούσης προαισθήσεις.
Ἦτο ἀνέφελος ἡὼς
ὁ θάνατός του, ὅχι δύσις.

73

Ἐδίδασκ' ἔτι ἀπαθίης,
ἐνῷ τὴν κύλικα ἐκράτει,
καὶ στοχασμὸς ἦτο βαθὺς
καὶ ἡ πνοή του ἡ ἐσχάτη.

74

Ἐὰν εὐρίσκεσο παρῶν
κι ἔβλεπες θνήσκοντα ἐκείνον,
θρῆνον θὰ ἦνους γοερὸν
μὲ τῶν ἐταίρων του τὸν θρῆνον.

75

Πῶς συνεχῶρει ἐκ ψυχῆς
τοὺς ὕβριστὰς ἂν ἡκροᾶσο,
διὰ τοὺς στίχους τοὺς τραχεῖς
σύ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσο.

76

Διότι εἶναι ἀγαθὴ,
Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχὴ σου,
καὶ μὲ δακρύων θὰ πλυθῇ
χοὰς ἀφθόνους ἡ κηλὶς σου.

77

Ἀλλὰ σ' ἀφήνω. Ἱερὸν
νὰ ἐκπληρώσω χρέος πρέπει,
ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
τ' ἀθάνατά του σώζων ἔπη.

78

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητὰ,
μετ' εὐλαβοῦς ἐγὼ καλάμου,
κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετᾷ
μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

79

Ὡς γλύπττης ὄνομα θνητοῦ
εἰς θεοῦ ἄγαλμα χαράττων,
ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργα αὐτοῦ
τρέμων κι ἐγὼ θὰ γράφω «Πλάτων».

80

Ὁ τοῦ Σωκράτους προσφιλεῖς
ὑπὸ λιγμῶν πικρῶν ἐπνίγη.
Κι ἐκεῖ νὰ κλαύσῃ συσταλεῖς
μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

81

Σκοτία ἤδη ζοφερά
περικαλύπτει τὰς Ἀθήνας.
Καὶ εἰς τοὺς οἴκους τὰ πυρὰ
ἀμυδρὰς ρίπτουσιν ἀκτῖνας.

82

Τὸ πλῆθος φεύγει τὸ πολὺ
διατριβὰς ζητοῦν ἑτέρας,
καὶ φεῦγον ἔτι, ὁμιλεῖ
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

83

Καὶ ὅμως μόνος του μακρὰν
ὁ ποιητῆς ἐκεῖ βαδίζει
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεύην ψιθυρίζει :

84

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσει
κι ἔχουσι λίαν τραγικάς
αἱ κωμωδίαί σου τὰς λύσεις ».

Ζ'

85

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἀπανταχοῦ ἡ νύξ ἐκτείνει.
Δὲν ρίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμέν' εἰς νέφη ἡ σελήνη.

86

Ἄλλ' ἐνῶ ἅπασα κοιῆ
ἡ ἡχηρὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἡ σκιά ἡ σκοτεινὴ,
ἣτις ἐκεῖ ὁρᾶται μόλις ;

87

Εἶναι ἀνὴρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὠραῖον
κι ἐκεῖ ἐπάνω ἀναρτῶν
θάλλοντα στέφανον ἀνθέων.

88

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμοὺς πολυωδύνους.

89

Ἡ φοῖβη πρὸς στιγμήν χρυσῇ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων. . .
Ἀριστοφάνη, εἶσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μῆμα στέφων.

« Ἔργα »

Ἀλέξανδρος Βυζάντιος

17 ΔΗΛΟΣ

Ἐνα ταξίδι μὲ μιὰ φανταστικὴ μηχανή, πού δὲ διασχίζει μόνο τὴ
θάλασσα, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνας, εἶναι τὸ ταξίδι τῆς Δήλου. Ἀποβι-
βάζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοῖο στ' ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ καὶ νομίζει,
πὼς βρίσκεται αἰῶνας πίσω.

Μόλις πατήση ό ταξιδιώτης τώ πόδι του στην ξηρά, πληροφορείται ότι πριν από λίγες μέρες είχαν εκεί γεννητούρια.

— Βλέπετε εκεί επάνω μιá μικρή λίμνη, που γυαλίζει μέσα στα καλάμια ; Πληροφορεί τους νεοφερμένους ταξιδιώτες ό ξεναγός τους καθηγητής τής αρχαιολογίας. Λοιπόν, εκεί κοντά, κάτω από μιá φοινικιά γέννησε ή καμήνη ή Λητώ.

Τόσο ήταν βέβαιο, ότι τώ πράγμα είχε γίνει μόλις τώρα, ώστε πολλοί από τους ταξιδιώτες νόμισαν, πώς άκουσαν καί τις φωνούλες του μωρου.

Τώ μυστήριον αυτό τής Δήλου, όπου γίνεται κανείς σύγχρονος όλων των αίωνων, που πέρασαν επάνω της, όφείλεται άποκλειστικά στην παρουσία όλων εκείνων των πραγμάτων, που ήρθαν σ' άμεση έπαφή προς την ιδιαίτερη ζωή των αρχαίων ανθρώπων.

Βέβαια, τά μάρμαρα των ναών, των κιόνων, των αγαλμάτων, των στοών, ό άπέραντος λευκός σωρός των έρειπίων, που άπλώνεται έμπρός στον σημερινόν άνθρωπον, όλ' αυτά μάς μιλούν για μιá πολύ μακρινή έποχή. Άλλα τώ σπίτι, όπου έζησαν οί άνθρωποι, τά δρομαλάκια, όπου περπάτησαν, τά μαγαζιά, όπου έκαμαν τά ψώνια τους, αυτά είναι κοντά, πολύ κοντά μας.

Μόλις άποβιβαστή κανείς στην ξηρά, βρίσκεται άμέσως έμπρός στις άποθήκες του λιμένος, όπου άποβιβάζονταν τά πλούσια έμπορεύματα, που έφταναν άπ' όλα τά μέρη του κόσμου.

Νά άκόμη άνάμεσα στους τοίχους μιá άποθήκη κι ένας μαρμαρινος λουτήρας. Δεν είναι λουτήρας όμως, είναι ένα είδος παναρχαίου κανταριού. Μόνον οί αρχαίοι χαμάληδες λείπουν, για νά πάρη ό τόπος όλη τή δαιμονισμένη κίνησι του έμπορικού λιμανιού.

Έπάνω στο λόφο άπλώνεται ή πόλι. Είναι κι αυτή χτεσινή. Νομίζεις ότι ένας σεισμός χτεσινός τή γκρέμισε. Περπατεί κανείς στα δρομαλάκια της, μπαίνει στα σπίτια της, τριγυρίζει στα δωμάτιά τους, πατεί ώραία μωσαϊκά τής κεντρικής αύλης τους.

Αυτό τώ σπίτι θά ήταν βέβαια κάποιου αρχαίου πλουσίου έφοπλιστου. Έχει τά σήματά του χαραγμένα στο ψηφιδωτό τής εισόδου : μιάν άγκυρα κι ένα Τρίωνα.

Σταθήκαμε καί καμαρώναμε τώ άρχοντόσπιτο.

— Κρίμα νά μην είναι ό ίδιος ό οίκοδεσπότης έδώ νά μάς περιποι-

ηθῆ ! εἶπε ὁ ὁδηγός μας. "Ἐνα γλυκὸ κι ἕνα ποτήρι νερὸ θάξιζε ὅ,τι πῆς αὐτὴ τὴν ὥρα.

"Ἐνας μικρός, ποὺ μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρῦο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιηθῇ, σὰ νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμίαν μας καὶ σὰ νᾶθελε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν οἰκοδεσπότη.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι ! . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστησι. Κάποιος τότε γύρισε πρὸς τὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲ μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι καὶ σύ ;

Ὁ μικρὸς δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπε. . .

Καὶ σὰν παιδί τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φανταστῇ, μοίραζε ὁλόγυρα λουκούμια καὶ νερό. Πιστεύαμε, ὅτι τὴν περιποίησι μᾶς τὴν ἔκανε ὁ φιλόδοξος οἰκοδεσπότης. Τότε ἕνας ξένος, ποὺ ἦταν μαζί μας στὴν ἐκδρομὴ, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριό του καὶ σημείωσε :

« Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὠραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νερό. . . »

— Ἀπὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; Ρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— Ὅριστε ἢ σκάλα, κύριε ! μᾶς ἀπαντᾷ ὁ μικρός. Δὲν τὴ βλέπετε ;

Ἐμπρὸς ἦταν πραγματικὰ ἡ σκάλα, ποὺ ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιακίστικα ὀρνιθοσκαλίσματα, ποὺ βρίσκονται χαραγμένα στὸ σοβᾶ τοῦ τοίχου ; Δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς. Τὰ παιδιὰ τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴν κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινὰ παιδιὰ, νὰ γράφουν ἀνοησίες ἐπάνω στοὺς τοίχους. Ὁ μικρὸς Ἑρμίας, λοιπόν, ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸ μικρούλη Δημήτριον — παιδιὰ πλουσίων πατέρων — καὶ ὁ Ἑρμίας ἔκλεβε τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ παίρῃ εἶδησι. Κάποιος ἄλλος μικρὸς τότε, ποὺ εἶχε μυριστῇ τὴν ἀπάτην, ἔπιασε κι ἔγραψε ἐπάνω στὸν τοῖχο μὲ τὸ παιδικὸ ὕφος, μὲ ταυτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις :

« Δημήτριος τυφλός, οὐδὲ βλέπει οὐδὲν, παίζων ἀστραγάλους. Ἐκλεπεν αὐτῷ Ἑρμίας ἀστραγάλους ». Δηλαδή :

« Ὁ Δημήτριος εἶναι στραβὸς καὶ δὲ βλέπει τίποτε, ὅταν παίζει κότσια. Ὁ Ἑρμίας τοῦ ἔκλεψε κάμποσα κότσια ».

—'Εσὺ τ' ἄγραψες, παιδί μου, αὐτά ; εἶπα στὸ παιδάκι μὲ τὰ συ-
ριανὰ λουκούμια.

Ὁ μικρούλης τὰ χρειάστηκε.

—'Οχι, μπάρμπα ! φώναξε. Δὲν τ' ἄγραψα ἐγώ.

Καὶ ὅμως δὲν ἦταν καθόλου ἀπίθανο νὰ τὰ εἶχε γράψει αὐτό.

Στὴ Δ' ἡλο γίνεται κανεὶς σύγχρονος ὅλων τῶν αἰώνων.

«'Ημερολόγιον Ὀδοιπορικοῦ Συνδέσμου »

Παῦλος Νιρβάνας

18. ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

—'Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
ἐδῶθε.

—'Εχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
τρία ἀδέρφια, γιό, πατέρα Ὀλυμπιονίκες.

Νὰ μὲ ἀφῆστε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
κι ἐγὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ὠραῖα
κορμιά, πού γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
παλεύουν θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια.
Στὸν αἰῶνα τὸ σόϊ μου θὰ φαντάζη
μὲ τῆς ἀντρεῖας τὰ ἀμάραντα προνόμια.

Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμαρου
ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

«'Εργα »

Λορέντζος Μαβίλης

19. ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

'Εσένα, τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοζακουσμένο
θὰ ψάλω τοῦ τρανοῦ Διὸς, 'Εσένα τὸ βλαστάρι,
τὰ λόγια Σου τ' ἀθάνατα θὰ τραγουδήσω ἐκεῖνα,
πού φανερώνεις, ὦ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους

κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
τὸν μαντικό τὸν τρίποδα, ποὺ ὤρμησες καὶ πῆρες,
τὸν τρίποδα, ποὺ ὁ δράκοντας ὁ ἐπίβουλος κρατοῦσε
σφυρίζοντας, ἀλύπητος· καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι
τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
κορμί ! Καὶ πῶς ἐκράτησες παράλυτο μπροστὰ Σου,
μ' ὅλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη*!
Τοῦ βροντεροῦ Διὸς 'Εσεῖς πανώριες θυγατέρες*,
ποὺ ὀρίζετε πυκνόδεντρο τὸν 'Ελικῶνα, ἔλατε,
καὶ μὲ τραγούδια καὶ χοροὺς ὑμνεῖτε, διαλαλεῖτε
τ' ἀδέρφι σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
'Απάνου κεῖ στοῦ Παρνασσοῦ τοὺς δίκورφους τοὺς θρόνους,
στὰ κρουσταλλένια τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας προβάλλει
ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια 'Αφέντης
τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
Καὶ χαῖρε, ὦ πολυδόξαστη μεγάλη χώρα, 'Αθήνα,
τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη
σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτὴ σου τὴν λατρεία !
'Ο 'Ηφαιστος καὶ ἄραβικό θυμίαμα σοκρπίζει
ψηλὰ-ψηλὰ ὡς τὸν 'Ολυμπο μαζί μὲ τὴ φωτιά Του.
Χίλια λαλήματα κι ὁ αὐλὸς ὁ λυγερός* κυλάει,
ῥυθμούς κι ἡ γλυκερόφωνη χρυσὴ κιθάρα ἀπλώνει·
Τῶν 'Αθηναίων ὁ λαός, Θεέ, σὲ προσκυνάει.

« Σχολικὴ 'Ανθολογία »

Κωστής Παλαμᾶς

✠

20 ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

'Ο τρόπος, κατὰ τὸν ὅποιον διεξάγονται σήμερον οἱ πόλεμοι,
δὲν βοηθεῖ νὰ λάβωμεν πλήρη ἰδέαν τῶν καταστροφῶν, αἵτινες κατὰ
τοὺς μέσους χρόνους ἀνέμενον τοὺς κατοίκους τοῦ ἡττηθέντος κρά-
τους, ἅμα ὁ ἐχθρὸς εἰσῆρχετο εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας κατελάμβαν-

εν. 'Ο φόνος, ὁ ἐξανδραποδισμὸς* καὶ ἡ ἀτίμωσις ἦσαν ἡ διαβολικ-
ῇ τριάς, ἡ ὁποία μὲ τοὺς πολιορκητικούς κριοὺς ἐκλόνιζε καὶ συνέτρι-

βε τὰς πόλεις. 'Η θέσις τῶν γυναικῶν ἦτο τότε λίαν ὀδυνηρά. Καὶ
διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἁμυδρὰν* ιδέαν πόλεως παραδοθείσης ὡς

λείας εἰς τὸν νικητὴν αὐτῆς, ὥς ἀτενίσωμεν τὴν ζωντανὴν εἰκόνα, ποὺ ἐζωγράφησεν Ἰωάννης ὁ Ἀναγνώστης, περιγράφων τὴν ὑπὸ τῶν τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.

Πανταχοῦ, διηγεῖται ὁ χρονογράφος, ἤκουοντο οἰμωγαὶ καὶ ἔρρεον δάκρυα. (Τὰ νήπια, ὅσα ἐφέροντο εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην, ἐκλαυμύριζον ἐλεεινά, ζητοῦντα τὰς μητέρας, ποὺ ἔτρεχον θρηνοῦσαι καὶ δεικνύουσαι αἰμοσταγεῖς ἀπὸ τὸν κοπετὸν * παρειάς.) (Κύπτουσαι αἱ δυστυχεῖς μητέρες ἀνὰ μέσον τῶν συντριμμάτων ἡρεύνων, ὅπως ἀνακαλύψουν τὰ μικρά των.) Οἱ ἄνδρες, βλέποντες τὰς γυναῖκας τῶν νὰ ἔχουν περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν ἄλλων, ὠδύροντο καὶ αὐτοί, ἐνῶ ἄλλα πλήθη γυναικῶν ἐθεῶντο, περιερχόμενα τὰς σκηνάς, ὅπου ἡρώτων πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, διὰ νὰ εὗρουν καὶ πάλιν τοὺς συζύγους των.) Τὸν μεγαλύτερον ὅμως θόρυβον τὸν ἐπροξένουν τὰ παιδιὰ ὧν τῶν ἡλικιῶν, ποὺ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν στέρησιν τῶν γονέων των.

Ἡ φρικιαστικὴ μοῖρα, ἣ ὁποία ἀνέμενε τὰς γυναῖκας τῶν βυζαντινῶν πόλεων, ἔκαμεν αὐτὰς νὰ ἐγκαταλείπουν τὰς οἰκιακάς των ἀσχολίας καὶ εἰς ἡμέρας κοινῶν κινδύνων νὰ ἀναλαμβάνουν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν.

Αἱ γυναῖκες τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὴν μοιραίαν ὑπὸ τῶν τούρκων πολιορκίαν τῆς, ἔδειξαν ἀνδρείαν ὄντως ἐπικήν*. Διότι καὶ γυναῖκες ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐπιφανῶν συμμετεῖχον τοῦ πολέμου ἀνδρικῶς, κομίζουσαι μὲ ὅλην των τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῶν τειχῶν λίθους καὶ δοχεῖα πλήρη ζέοντος* ὕδατος, ὅπως ἐκσφενδονίζωνται κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἐφόδους ἐχθρῶν. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτὰς, λησμονήσασαι ὅτι ἦσαν γυναῖκες, ἐπεδείκνυνον ἐντελῶς ἀνδρικὸν θάρρος, ἰστάμεναι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ προτρέπουσαι αὐτοὺς νὰ ἀγωνίζωνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν μὲ ἀντοχὴν καὶ γενναιότητα.

Δὲν φαίνεται δὲ νὰ περιορίζεται τὸ γυναικεῖον ἐνδιαφέρον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς, μόνον εἰς πολεμικὰς ἀσχολίας. Ἡ φιλαλληλία δὲν τὰς ἀπησχόλει καὶ τότε ὀλιγώτερον.

Βεβαίως, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον οὔτε οἱ σημερινοὶ Ἐρυθροὶ Σταυροὶ οὔτε αἱ ὠργανωμέναι ὑπηρεσίαι εἰς τοὺς στρατοὺς. Ἄλλ' ὥς ἄγγελοι παρηγορίας, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους αἰῶνας, δὲν ἔπαυον νὰ κύπτουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν τραυ-

ματιῶν, νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὰς πρώτας βοηθείας καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζουν ἀπὸ τὰς ἀλγηδόνας * τῶν ῥδυνηρῶν πληγῶν, ποὺ ἤνοιγον εἰς τὸ σῶμά των τὰ ἀγκιστρωτὰ βέλη καὶ αἱ βαρεῖαι λόγχοι.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν τούρκων εἰς τὰ 1422, (γυναῖκες τῆς πρωτευούσης κατὰ τὴν ἀφήγησιν Ἰωάννου τοῦ Κανανοῦ *, ὅσαι δὲν μετέφερον πέτρας εἰς τὸ τεῖχος, ἐκρατοῦσαν «ὡὰ καὶ στουππία * καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρευον».) «Ἄλλαι, φορτωμέναι μεγάλα δοχεῖα πλήρη ἀπὸ νερὸ ἢ ἀπὸ κρασί, ἔσπευδον πρὸς τὰ μέρη, ὅπου ἐμαίνετο ἡ συμπλοκή, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ χάλαζαν βελῶν, λίθων καὶ ἀκοντίων, μέσα εἰς τὰ δαιμονιώδη κρημνίσματα, τὰ ὁποῖα ὑφίσταντο τὰ ρηγνύμενα * τεῖχη,) ἔδιδον νὰ δροσισθοῦν καὶ νὰ τονώσουν τὰς δυνάμεις των οἱ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐξηντλημένοι ὑπερασπισταί, διὰ νὰ τρέξουν πάλιν καὶ νὰ τοξεύσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν βέλη περιτυλιγμένα διὰ στουππιῶν ἀλειμμένων μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τρεχάματα αὐτὰ τῶν γυναικῶν μιᾶς πόλεως ὑφισταμένης ἐπίθεσιν δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα, παρατηρεῖ δὲ ὁ χρονογράφος, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτὴν μερικαὶ γυναῖκες ἐκ τῶν εὕρισκομένων ἐκεῖ ἐπάνω «ἐλαβώθησαν μὲ σαγίττας». Ὁ κίνδυνος ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἠπείλει μόνον αὐτάς, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ των, τοὺς ἔδιδε πάντοτε θάρρος, ὡς φαίνεται, μεγαλύτερον ἐκείνου, ποὺ ἐνέπνεε κάποτε τοὺς συζύγους των. Διὰ τοῦτο ἀναδεικνύονται ἡρώιδες μυθικῶν χρόνων, ἔνεκα τοῦ μητρικοῦ των φίλτρου, ἐσήκωναν τὰ φορέματά των καὶ ἀνερριχῶντο * μέχρι τῶν ἐπισφαλεστέρων μερῶν τῶν προμαχόνων καὶ «τοὺς γνησίους αὐτῶν ἀδελφούς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὁμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ κάστρου».

Ὁ ρόλος ὁ ἥρωικὸς τῶν γυναικῶν εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς πόλεις τὰς ὑφισταμένας ἐφόδους μαρτυρεῖται παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ εὐσεβὲς θρύλος διασωθεὶς μέχρις ἡμῶν παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύμφωνα πρὸς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμήν τῆς τουρκικῆς ἐφόδου ἐναντίον τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἀγαρηνοὶ εἶδον μετὰ θάμβους νὰ περιπατῇ ἐπὶ τῶν προμαχόνων μία γυναῖκα, στολισμένη μὲ φορέματα ἰόχροα *, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ὁποίας ἐσκοτίσθησαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Εἰς ἄλλην ἐποχὴν

προγενεστέραν, όταν οἱ ἝΑβαροι ἐπολιόρκουν τὴν Πόλιν, ἡ ἰόχρωμος ὀπτασία ἐφάνη καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν τειχῶν καί, όταν ὁ ἐχθρὸς ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα δεκατισθεὶς *, ἐτονίσθη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ὁ θριαμβευτικὸς ψαλμός :

Τῇ ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια !

Μήπως κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος δὲν συνεντρίβησαν τὰ πλοῖα τῶν Ρώσων, ποὺ εἶχον φράξει τὸν Βόσπορον, χάρις εἰς τὴν τρικυμίαν τὴν ἐγερθεῖσαν μόλις ἡ καλύπτρα τῆς ἐβυθίσθη εἰς τὸ γαληνιαῖον παράλιον ;

Οὕτως ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ἀγωνιζομένων γυναικῶν εὕρισκετο, κατὰ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, ἡ Παναγία, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας εἶχε ταχθῇ ἡ Θεοφύλακτος *, καὶ ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια τῆς ὁποίας ἀνῆρχοντο ὕμνοι λατρείας, χαιρετίζοντες τὴν βλαστήσαν τὸ ρόδον τὸ ἀμάραντον, τὴν τέξασαν τὸ μήλον τὸ εὖσμον. †

« Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι »

Πλάτων Ροδοκανάκης

21. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ἀκόμη καὶ σήμερον, όταν εἰσερχώμεθα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, μένομεν ἔκθαμβοι. Τί θὰ ἡσθανόμεθα, ἂν εἰσπρῶμεθα κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν. . . Ἡ μουσικὴ ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς. Ἐκείνη ἡ μουσικὴ, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Βυζαντινοὶ ὕμνουν τὸν Θεὸν κατόπιν ἀπὸ μεγάλας νίκας ἢ τὸν παρεκάλουν εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς, ἦτο ἀπλῆ, χωρὶς τὴν σημερινὴν τετραφωνίαν. Ἦτο ὅμως τόσον μεγαλοπρεπής, τόσον σοβαρὰ καὶ κατανυκτικὴ *, ὥστε ἔφερε συγκίνησιν εἰς τὰς καρδίας ὅλων.

Διὰ τὴν κτίσιν τῆς Ἀγίας Σοφίας ὑπάρχουν πολλὰ παραδόσεις. Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς :

Ὁ ὈΙουστινιανὸς μίαν ἡμέραν, πολὺ λυπημένος, ἔστεκεν εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ παρηκολούθει τοὺς κτίστας, οἱ ὅποιοι εἰργάζοντο. Πέντε χιλιάδες ἔκτιζον εἰς τὴν μίαν πλευρὰν καὶ πέντε χιλιάδες εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ οἰκοδομὴ εἶχεν ὑψωθῇ ἄρκετὰ ! Πῶς νὰ εἴπη εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅτι θὰ σταματήσει ἡ ἐργασία, διότι δὲν εἶχε χρήματα νὰ τοὺς πληρώσῃ ;

Ἦδη εἰς πολλοὺς ἐχρεώσται τὰ ἡμερομίσθια. Καὶ ὅμως μὲ πόσον ζῆλον εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον ! Μετὰ τὸν ἀγιασμόν εἶχε τοποθετήσῃ ὁ ἴδιος τὸν θεμέλιον λίθον, ἐπῆρεν ὁ ἴδιος ἀσβέστην μὲ τὰ βασιλικά του χέρια καὶ πρῶτος αὐτὸς ἤρχισε νὰ κτίζῃ.

Τώρα, μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν ἐσκέπτετο καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι κάποιος τὸν ἐκοίταζε προσεκτικά. . . Ὡμοίαζε μὲ ἄρχοντα, διότι ἦτο πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος.

Ὁ ἄγνωστος τὸν ἐπλησίασε.

— Δέσποτα Βασιλεῦ, τὸν ἐρωτᾷ, διατί εἶσαι τόσον λυπημένος;

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶπε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐστενοχωρεῖτο.

— Μὴ στενοχωρῆσαι, Δέσποτα· ἀπαντᾷ ὁ ἄρχων. Στείλε τοὺς πιστοὺς σου ἀνθρώπους εἰς τὴν Χρυσὴν Πύλην, ὅπου μένω, στείλε καὶ ζῶα. Θὰ σοῦ δανείσω ὅσα χρήματα χρειάζεσαι.

Ἔτσι καὶ ἔγινεν.

Ὅταν ἔφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν Χρυσὴν Πύλιν, εἶδον ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν ἐνὸς ὠραίου παλατίου τὸν ἴδιον ἐκεῖνον ἄρχοντα νὰ τοὺς περιμένῃ. Μόνος ἐβοήθησε νὰ φορτώσουν τὰ ζῶα μὲ βαρεῖς σάκκους. Ἦσαν ὅλοι γεμάτοι μὲ χρυσᾶ νομίσματα.

Ἔστειλεν ἀμέσως ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον δωρητὴν, νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ, νὰ γνωρισθοῦν περισσότερον.

Ἐκπληκτοὶ ὅμως διεπίστωσαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι οὔτε παλάτι ὑπῆρχε πλέον εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν οὔτε ἄνθρωπος !

Ἦτο ἄγγελος, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς εἶχε στείλει. . .

Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομή, τὴν ἐκαλλώπισεν * ἐσωτερικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πλουσιώτατα. Τὸν ἄμβωνα τὸν ἐστόλισε μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πολυτίμους λίθους. Πλησίον τοῦ ἄμβωνος ἔφερε καὶ ἔστησε τὸ ἴδιον τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν, ὅταν ἐδίδασκε τὴν Σαμαρείτιδα.

Γύρο δὲ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ἐχάραξε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

« Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρονται, Χριστέ, οἱ δοῦλοί σου Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. Δέξου τα, Σὺ, ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς ».

« Ἀσημένια Στέγη »

Ἀρσινόη Παπαδοπούλου

22. ΘΟΥΡΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιῆς νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
 νὰ φεύγωμ' ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδέλφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωῇ,
 παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακή.
 Τί σ' ὠφελεῖ κι ἂν ζήσης καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά ;
 Στοχάσου πῶς σὲ ψήνουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά !
 Ἐλᾶτε μ' ἓνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρό,
 νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
 Σᾶς κράζει ἡ πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾷ τὴν συνδρομὴ σας μὲ μητρικὴ φωνή.

Ἀπόσπασμα

Ρήγας Φεραίος

23. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἀπ' ἔξω μαυροφόρ' ἀπελπισιά,
 πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι,
 καὶ μέσα στὴ θολόχτιστη ἐκκλησιά
 (στὴν ἐκκλησιά, ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
 τὴν ὄψι τοῦ σχολειοῦ),
 τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ ὀνειράτα ἀναδεύει
 καὶ γῦρο τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.

Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ἀλυσόδετη πατρίδα.
 Βραχνὰ ὁ παπᾶς ὁ δάσκαλος ἐκεῖ
 θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά·
 ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾷ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιάς της, ἐκεῖ βλέπει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἅπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾷ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
 κι ἅπὸ τὴ σιγαλιά,
 ποὺ δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλειὰ
 κι ἅπ' τῶν προγόνων τᾶφθαρτα βιβλία,
 ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

ἓνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθὺς
 σὲ μελωδίᾳ ἑνὸς κόσμου ἄλλου
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
 μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :
 « Μὴ σκιάζεστε στὰ σκότη. Ἡ λευτεριά,
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι,
 τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρῃ ».

« Ἀλάβαστρα »

Ἰωάννης Πολέμης

24. ΚΛΕΦΤΙΚΟ

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε, τὰ καημένα.
 Κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
 Μὸν τ' ἄρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
 « Τουφέκι μου περήφανο, σπαθὶ μου παινεμένο,
 πολλὲς φορές μὲ γλύτωσες, βόηθα κι αὐτὴ τὴν ὥρα,
 νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαρτώσω ἀσήμι ».

Ἐκλογαὶ Ν. Πολίτου

Δημοτικόν

25. Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΙ Ο ΚΙΣΣΑΒΟΣ

Ὁ Ὀλύμπος κι ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν,
 τὸ ποιοὺ νὰ ρίξῃ τὴ βροχή, τὸ ποιοὺ νὰ ρίξῃ χιόνι.
 Κι ὁ Κίσσαβος ρίχνει βροχή κι ὁ Ὀλύμπος τὸ χιόνι.
 Γυρίζει τότε ὁ Ὀλύμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου :

- Μή μὲ μαλώνης, Κίσσαβε, μπρὲ τουρκοπατημένε,
 πού σέ πατάει ἡ Κονιαριά κι οἱ Λαρσινοὶ ἀγάδες.
 Ἐγὼ εἶμ' ὁ γέρο Ὁλυμπος, στὸν κόσμον ξακουσμένος·
 ἔχω σαράντα δυὸ κορφές κι ἐξήντα δυὸ βρυσούλες·
 κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο*, κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης.
 Κι ὅταν τὸ παίρνῃ ἡ ἀνοιξὶ κι ἀνοίγουν τὰ κλαδάκια,
 γεμίζουν τὰ βουνὰ Κλεφτιά καὶ τὰ λαγκάδια σκλάβους.
 Ἐχω καὶ τὸν χρυσὸν αἵτό, τὸν χρυσοπλουμισμένο,
 πάνω στὴν πέτρα κάθετα καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέγει:
 — Ἡλιε μ' δὲν κρούς τ' ἀποταχύ, μὲν κρούς τὸ μεσημέρι,
 νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, τὰ νυχποδόραρά μου;

Συλλογὴ Ν. Πολίτου

Δημοτικόν

(26) ΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ὁ πατέρας μου κατήγετο ἀπὸ ἓν χωρίον τῆς Παρνασσίδος. Εἶχεν ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν Ἀμφισσαν καὶ ἔκαμνεν ἐκεῖ τὸν πραγματευτὴν μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ἠναγκάσθη ἔξαφνα νὰ φύγῃ διὰ νευτὸς καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην, διὰ τὸν ἐξῆς λόγον:

Ἐνας τοῦρκος ἀγᾶς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Ἀμφίσσης ἠγόρασε πολλὰς πραγματείας ἀπὸ τὸν πατέρα μου, τὰς ὁποίας δὲν ἐπλήρωσεν ἀμέσως, ἡρνήθη δὲ καὶ κατόπιν νὰ πληρώσῃ. Ὁ πατέρας μου ἐπέμενεν εἰς τὸ δίκαιόν του καὶ ἔφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν τοῦρκον δικαστὴν, τὸν κατῆν. Ἀλλ' ὁ ἀγᾶς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, ἔθεώρησε τὴν ὑπόληψίν του προσβληθεῖσαν καὶ τόσον ἐξηγριώθη, ὥστε ἠπειλήσεν, ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ καύσῃ τὸ μαγαζί του. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε πολὺ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν του, ὁ πατέρας μου ἀνησυχῶν ὄχι τόσον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅσον περὶ τῆς μητρὸς μου, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ μου καὶ ἐμοῦ, μᾶς ἐπῆρε μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινὴν, ἐπῆρε καὶ τὰς πολυτιμωτέρας πραγματείας του καὶ κατέβημεν εἰς τὸ Γαλαξείδιον καὶ ἀπ' ἐκεῖ διὰ τοῦ πλοίου ἐνὸς κουμπάρου του μετὰ δύο ἡμερῶν ταξίδιον ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἰθάκην.

Τότε ἤμην μόλις ὀκτῶ ἐτῶν, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλὰ τὸ δυσάρεστον ἐκεῖνο ταξίδιον. Εἰς τὴν Ἰθάκην εἶχαμεν πλήρη ἀσφάλειαν

καὶ συγγενεῖς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔστρωσαν αἱ ἐργασίαι τοῦ πατέρα μου καὶ ἐπῆραν καλὸν δρόμον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐλάττωσε τὴν διαρκὴ λύπην, ποὺ τὸν κατεῖχεν, ὅτι ἄφησε τὴν πατρίδα του, καὶ ἔβραζε μέσα του κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν τούρκων, μῖσος πατροπαράδοτον, ποὺ τὸ ἐδυνάμωσεν ἡ τελευταία αὐτὴ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ πατέρας μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Θανάσην καὶ ἐμέ. Ὁ Θανάσης ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἤθελε μὰ γίνῃ παπᾶς· ἐμένα ἤθελε νὰ μὲ κάμῃ πραγματευτὴν, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστελλεν εἰς ἑνὸς γέροντος διδασκάλου τὸ σπίτι, ὅπου μαζὶ μὲ πέντ' ἕξ ἄλλα παιδιὰ ἐμανθάναμεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατήχησιν καὶ ἱστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτον πολυμαθὴς καὶ σοφός, εἶχεν ὅμως πολὺ ζῆλον καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξερὰ γράμματα, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα, ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη κοντόν, σκυφτόν, μὲ τὰ ἄσπρα του γένεια, μὲ τὰ μικρά του μάτια καὶ τὰ μεγάλα γυαλιὰ εἰς τὴν μύτην, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν του, ποὺ τὴν ἐσκέπαζε διαρκῶς μαῦρος σκούφος. Τὸν ἐνθυμοῦμαι, πῶς ἤναπτεν ἡ ὄψις του ἡ γεροντικὴ, πῶς ἐσπιθοβολοῦσαν τὰ μάτια του, ὅταν μᾶς ὠμιλοῦσε διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους, πῶς αὕτῃ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ὅλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἑξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδα πολемоῦντα εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα τρέποντα εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον κατακτῶντα τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἐχαμήλωνε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας : τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατὰκτησιν τῶν τούρκων.

—Ἐχάθη πλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν, κατήντησε ταπεινὴ σκλάβα τῶν τούρκων αὕτῃ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς.

Ἀλλ' ἑξαφνα ἀνεσθῆκωνε τὴν κεφαλὴν, ὥσάν νὰ ἤκουε μακρινὴν φωνήν, ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ὥσάν νὰ

διέκρινε μακρινόν σημεῖον, καὶ μὲ φωνὴν ζωηράν καὶ μὲ ὄψιν φωτισμένην ἀπὸ ἐνθουσιασμόν ἐπρόσθετεν :

—“Ὁχι, ὄχι ! δὲν εἶναι μακριὰ ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ σπόρος τοῦ Ρήγα θὰ φυτρώσῃ καὶ σεῖς θὰ θερίσετε τὸν καρπὸν ὄχι μὲ δρέπανα ἀλλὰ μὲ σπαθιά. Νὰ εἰπῆτε τὸν θούριόν του τώρα καὶ ἔπειτα νὰ σχολάσετε.

Καὶ ὁ γέρων διδάσκαλος μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους, καὶ ἡμεῖς ὅλοι μαζί τοὺς ἐπαναλαμβάναμεν :

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενὰ,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά !

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σπίτι ὁ πατέρας μου, ἂν καὶ δὲν ἤξευρεν ἱστορίαν, μᾶς ὠμιλοῦσε ὅμως διὰ σύγχρονα ἢ χθεσινὰ πράγματα, διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τὴν ἐπαναστάσεως τοῦ 1770, διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καὶ τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραῖον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν ὅτι ἡ κατάστασις αὕτῃ δὲν ἔμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πλεόν ἐπὶ πολὺ καὶ ἴσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἦτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἡ μητέρα μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδυ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νὰ προσθέτωμεν καὶ τὴν παράκλησιν :

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας !

Καὶ δὲν ἠξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἠσθανόμην κάτι εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα, ὥσάν νὰ μ' ἔβρεχεν ἔξαφνα παγωμένον νερόν.

Ἀπὸ τὰ 1814 ἤρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ μαγαζί μας κάτω εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ μόνον ὅταν ἐνύκτωνε ἐπηγαίναμεν εἰς τὸ σπίτι. Ἄνθρωποι πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μαγαζί· οἱ περισσότεροι διὰ ν' ἀγοράσουν πραγματείας, μερικοὶ διὰ νὰ ἰδοῦν τὸν πατέρα μου καὶ νὰ συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγὼ ἅμα ἔβλεπα, κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθὺς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καὶ ἂν μὲν ἔβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ ν' ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ, ἂν ὅμως ἤρχετο μὲ τὸν σκοπὸν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καὶ συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ μάτια μου δυσαρεστημένως, ὅτι ἤρχετο νὰ μᾶς χασομερήσῃ ἀδίκως.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἓνα πρῶτ' ὃν πρῶτον ἄν-

θρωπον, ποὺ ἐμβήκεν εἰς τὸ μαγαζί μας. Ἦτον μεσόκοπος μὲ μαῦρα γένεια, σκεπασμένος μὲ μακρὸν, χονδρὸν ἐπανωφόρι καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφοροῦσε καλογηρικὸν σκούφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ξένος καὶ ὅτι ἤρχετο ἀπὸ ταξίδι. Ἄμα τὸν εἶδα εἶπα μέσα μου :

— Ἐδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά !

Καὶ ἔτρεξα γελαστός νὰ τὸν προαπαντήσω. Αὐτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὕψος :

— Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σου ;

— Ἐδῶ εἴμ' ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅ,τι θέλετε. Προστάξτε !

— Καλὰ, παιδί μου, σ' εὐχαριστῶ, μὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

Ὁ πατέρας μου ἦτον ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἤνοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ πανικά, ποὺ μᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. Ἐτρεξα νὰ τοῦ φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, ποὺ δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον ἐμένα, ἀλλὰ ἤθελε καὶ καλὰ τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἄφησέ τον εἰς τὴν ἐργασίαν του· πηγαίνω ἐγὼ καὶ τὸν εὐρίσκω. Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ βάθος.

Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἓν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἐδιάβαζε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάπως ἐταράχθηκε· ἄπλωσε τὸ χέρι του εἰς τὸν ξένον καὶ εἶπε :

— Καθίστε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἐκλείσε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε :

— Δῆμο, ὅποιος μὲ ζητήσῃ, πὲς πὼς ἔχω δουλειὰ καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἐστὶν στὸ μαγαζί.

Τί ἔλεγον ἐκεῖ ὀπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἀγνωστος δὲν ἠξεύρω. Θὰ ἦσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. Ὄταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξῆλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ πατέρα μου μοῦ ἐφάνηκε πολὺ συλλογισμένη. Ὁ ξένος ἐπέρασε κοντά μου, ἐστάθηκεν ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐκοίταξε μέσα εἰς τὰ μάτια· ἔπειτα μ' ἐκτύπησε μὲ τὸ χέρι εἰς τὸν ὦμον καὶ εἶπε :

— Καρδιά, παλληκάρι μου !

Καὶ ἐχάθηκε ...

‘Ο τρόπος, που μου τὰ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος· τὸ ὅλον φέρεσιμον τοῦ ἀγνώστου μ’ ἐβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου :

— Τί ἀνθρωπος εἶναι αὐτός ;

Καὶ ἐκεῖνος μου ἀποκρίθηκε ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μου ἔκοψε κάθε ἄλλην ἐρώτησιν :

— Ἕνας καλὸς πατριώτης· μου ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὸν δεσπότην μας τὸν Ἡσαΐαν.

Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἀνθρωπον αὐτόν, παρὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Ἐμβῆκε πάλιν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἕνα πρωὶ καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὥραν κλεισμένοι μαζί. Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθηκεν ὀλίγον ἐμπρὸς μου. Μοῦ ἐφάνηκεν, ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῇ καὶ γηράσει ἀπὸ τὸν καιρόν, που τὸν εἶχα πρωτοῖδεῖ. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν μ’ ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὦμον· μοῦ ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά :

— Δῆμο, ὅ,τι σοῦ εἶπῃ ὁ πατέρας σου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος !

Καὶ ἐχάθηκε πάλιν. . .

Τόσον μ’ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχα νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω· τὸν ἐβλεπα καὶ ἐκείνον πολὺ συγχυσμένον καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἐφάνη ὅτι μὲ τὸ δάκτυλον ἐσφόγγισε τὰ δακρυσμένα μάτια του.

Τέλος πάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἦταν ὥρα νὰ κλείσωμεν, μοῦ λέγει :

— Κλείσε ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ κι ἔλα κάθισε νὰ σοῦ εἰπῶ.

Ἀφοῦ ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνήν, που ἔτρεμε ἀπὸ συγκίνησιν :

— Δῆμο μου, παιδί μου, ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ εἶναι μεγάλο μυστικό. Ξεύρω τὴν καρδιά σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικό δικό μας εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ ὀρκισθῇς, πὼς θὰ τὸ κρατήσης· ἂν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἄκουσε· ὅλα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἢ φωτιὰ θὰ ἀνάψῃ ἀπ’ ἄκρη σ’ ἄκρη· οἱ τοῦρκοι θὰ διωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ γυρίσωμεν πάλιν

εἰς τὴν πατρίδα μας, νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰ ὑστερνὰ μας χρόνια, ἂν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός! Ὁ ξένος αὐτός, ποὺ εἶδες σήμερα, εἶναι ἓνας ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπον εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Ἑταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι νὰ συνενώνῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους πατριώτας, διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζί καὶ τὸ κατὰ δύναμιν καθένας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λὲς λοιπόν;

Ὅσον ἄκουα αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινεν εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτυποῦσε δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατέρα μου :

— Σ' εὐχαριστῶ, πατέρα ! ἐψιθύρισα.

Καὶ τὸν ἐκαταφιλοῦσα δακρυσμένος καὶ τὸν εὐχαριστοῦσα καὶ διὰ τὴν χαρμόσυνον αὐτὴν εἴδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, ποὺ μοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ. Ἐπειτα ἀνατινάχθηκα ἐπάνω· μία ἰδέα ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου :

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ στὸ μαγαζί ;

— Ὅχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς ἐσένα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Θανάσης μικρὸς καὶ ἀρρωστιάρης, ἐσὺ θὰ πᾶς γιὰ ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν καπετὰν Πανουριᾶ. Πρὸς τὸ παρὸν ἡ μητέρα σου καὶ ὁ ἀδελφός σου νὰ μὴ μάθουν τίποτε. Σιωπὴ ! Ἄς πηγαίνωμεν τώρα στὸ σπίτι, νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, ποὺ ἀργοῦμε. Εἶσαι ἄνδρας, δὲν εἶσαι πλιὰ παιδί τώρα. Θάρρος καὶ φρόνησις, Δῆμό μου !

«Ὁ Μπάρμπα - Δῆμος»

Γεώργιος Δροσίνης

27. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννινα, σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
ἐσβήσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.
Ἡ μάinna σφίγγει τὸ παιδί βαθιὰ στὴν ἀγκαλιά της,
γιατὶ εἶναι χρόνοι δίσεχτοι καὶ τρέμει μὴν τὸ χάσῃ.

Τραγούδι δὲν ἀκούγεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
 Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος, καὶ μνήμα τὸ κρεβάτι,
 κι ἡ χώρα κοιμητήριο, κι ἡ νύχτα ρημοκκλήσι.
 Ἄγρυπνος ὁ Ἀλῆ - πασᾶς, ἀκόμη δὲν νυστάζει,
 κι εἰς ἓνα δέρμα λιονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
 Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρὺ, θολό, συγνεφιασμένο
 καὶ τῷ βαλεν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μὴν πέση.
 Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια,
 ποὺ σέρνονται στοῦ λιονταριοῦ τῇ φοβερῇ τῇ χαίτῃ.
 Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνονται, πῶς ἔχουν
 ἓνα κορμὶ δικέφαλο· τὸ μάτι δὲν γνωρίζει
 ποιὸ τάχα νὰν τὸ ζωντανὸ καὶ ποιὸ τὸ σκοτωμένο.

« Ἐ ρ γ α »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

28. ΤΗΣ ΔΕΣΠΩΣ

(25 Δεκεμβρίου 1803)

- Ἀχὸς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
 Μῆνα σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπτι !
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπτι.
 Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.
 Ἀρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν πύργο.
 — Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Σούλι.
 Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανιτῶν.
 — Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνῃσε κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
 ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει.
 Δαυλὶ στὸ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
 — Σκλάβες τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ' μαζί μου ἔλατε.
 Καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψανε, κι ὅλοι φωτιά γενῆκαν.

Δημοτικὸν

29. Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Στὰ 1810 ἡ σκλαβωμένη Ἀθήνα φιλοξενεῖ τὸ μεγάλο ἄγγλο
 ποιητὴ καὶ θερμὸ φιλέλληνα λόρδο Βύρωνα.

Λίγα κιτρινιασμένα φύλλα ἀπόμειναν πιά στὴ μεγάλη κλημα-

ταριά, πού σκεπάζει όλο τὸ παζάρι· γύρο στὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι, γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς κατακτητὲς, πού κάθονται σταυροπόδι. Ὁ καφετζῆς πηγαينوέρχεται, κι αὐτοὶ καπνίζουν τὸ τσιμπούκι τους ἢ ρουφοῦν τὸ ναργιλέ τους, εὐχαριστημένοι πού ἔχουν σκλάβα μιὰ τέτοια ὁμορφὴ χώρα.

Εἶδαν νὰ διαβαίνει ἀποκεῖ καὶ νὰ τοὺς περιεργάζεται ὁ Βύρων. Τὸν φώναξαν νὰ πάρῃ καφέ καὶ αὐτὸς δέχτηκε. Ἦταν ὅλοι εὐθυμοὶ καὶ γελαστοὶ καὶ ἀκόμη — σπάνιο πρᾶμα γιὰ τοὺς κατακτητὲς — ἦταν ὁμιλητικοί.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἓνας εἶπε, πὼς τῇ νύχτα βρέθηκε σκοτωμένος ἓνας ἐπίσημος Ἀθηναῖος καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε ποιὸς τὸν σκότωσε.

— Μὴ σκοτίζεστε γι' αὐτό, εἶπε εἰρωνικά ἓνας ἄλλος, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, αὐτὸ θὰ εἶναι !. . . εἶπαν κ' οἱ ἄλλοι, κι ἔβαλαν ὅλοι τὰ γέλια.

Ὁ Βύρων θύμωσε πολὺ. Σηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔφυγε, χωρὶς καλὰ — καλὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι του ἓνα χριστιανό, πού κοντοστεκόταν καὶ κρυφάκουγε τὴν κουβέντα τῶν κατακτητῶν.

Ἦταν ἓνα ὥραϊο καὶ εὐρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός. Πιὸ κάτω ὁ Βύρων τοῦ γνέφει νὰ σταθῇ.

— Εἶσαι Ἑλληνας, τοῦ λέει.

— Ναί, Μιλόρδε.

— Ἀθηναῖος ;

— Μάλιστα.

— Πὼς σὲ λένε ;

— Νικόλα Σαρῆ.

— Ἀκουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγᾶδες καὶ γελοῦσαν ;

— Τὸ ἄκουσα.

— Καὶ τραβᾶς τὸ δρόμο σου ; Στάσου !. . . Ὅχι ἔτσι ταπεινά. Στάσου ἴσια ! Δυστυχησμένοι, πὼς καταντήσατε !

— Μᾶς τσάκισε ἡ σκλαβιά, Μιλόρδε, εἶπε ὁ νέος.

— Ἡ σκλαβιά αὐτὴ θηρίο εἶναι ;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτώστε το.

— Ἐχει ἓνα σωρὸ κεφάλια.

— Καὶ σεῖς ἔχετε ἓνα σωρὸ χέρια.

— Τὰ χέρια τί ὠφελοῦν σάν. . .

— Σάν δὲν ἔχετε καρδιά ;

— Σάν δὲν ἔχομε ἄρματα.

— Τὰ λιοντάρια ἔχουν ἄρματα ;

Τότε ὁ Σαρῆς ἤσυχα - ἤσυχα καὶ μὲ κάποια ἀξιοπρέπεια τοῦ λέει :

— "Ακουσέ με, Μιλόρδε. "Αν σηκώση κανεὶς ἀπὸ μᾶς χέρι πάνω σὲ κάποιον κατακτητὴ, δὲ θὰ χαθῇ μονάχα αὐτός. Θὰ πάθῃ ὅλο του τὸ σόϊ. Θὰ πάθουν ἀθῶοι ἄνθρωποι. Καμμιά φορὰ κι ὅλη ἡ χώρα. "Επειτα τί νὰ κάμουν δυὸ καὶ τρεῖς ἄνθρωποι ;

— Φρόνιμα τὰ λές, δυστυχισμένε ραγιά ! Μὰ ἡ φρονιμάδα δὲ χρησιμεύει πάντα. Φρονιμώτερο ἀπ' τὴ δειλία δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο. Πάντα ἔχει τὸ δίκιο της. Μὰ ὅταν σᾶς σκλάβωσαν οἱ κατακτητὲς, ἦταν φρόνιμο ; Τὸ ἀλυσοδεμένο χέρι πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ σπάσῃ τὶς ἀλυσίδες του, ὅχι νὰ ζητᾷ βοήθεια ἀπὸ τὸν οὐρανό. "Ενας ἀλυσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιὰ φορὰ ψηλὰ τὸ χέρι του καὶ ζητοῦσε τὴν προστασία τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ξέρεις τί ἔκαμε τότε ὁ οὐρανός ; "Ερριξε κεραυνὸ καὶ τὸ ἔκαψε. . . "Όταν ἓνας κάμῃ τὸ χρέος του στὴν πατρίδα του, τὸ κάνουν, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν, κι ὅλοι οἱ ἄλλοι μαζί. Φαίνεται, πὼς ἡ φωτιά σας ἔσβησε πιά ! "Όλο κυπαρίσσια εἶναι γεμάτη ἡ "Αθήνα σας. Δὲν εἶδα πουθενὰ μυρτιές !. . . Δὲ σᾶς ἀξίζει πιά οὔτε ἀγάπη οὔτε ἐλπίδα !

“Ο Σαρῆς, ὅσο μιλᾷ ὁ Βύρων, ἀλλάζει ὀλοένα ἔκφρασι στὸ πρόσωπό του. Καὶ τώρα σκεπάζει τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ δυὸ του χέρια καὶ κλαίει.

“Ο Βύρων ἀλλάζει ἀμέσως, μαλακώνει καὶ τὸν πλησιάζει.

— Δυστυχισμένο παιδί !. . . Μὴν ἀλλάζῃς τὸ αἷμά σου σὲ δάκρυα ! "Απὸ τὴ σκλαβιά ὡς στὴν ἐλευθερία καὶ τὸν τάφο ἡ ἐκλογή εἶναι εὐκολη. Σώνει πιά. "Αν ἡ χώρα σας εἶναι σκλαβωμένη, τὰ βουνὰ σας κι ἡ θάλασσα εἶναι ἐλεύθερα. Τί ἔχετε νὰ φοβᾶστε ἐκεῖ ;

“Ο Σαρῆς προχωρεῖ δυὸ-τρία βήματα καὶ γυρίζει πίσω. Εἶναι τώρα ἄλλος ἄνθρωπος.

— Μιλόρδε ! Κάθε φορὰ, ποὺ βρίσκεται σκοτωμένος κι ἀπὸ ἓνας χριστιανὸς — τὸ ἀκούσατε — οἱ κατακτητὲς μᾶς ἐμπαίζουν καὶ μᾶς λένε πὼς τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Λοιπόν ;
— Σοῦ ὀρκίζομαι, Μιλόρδε, πῶς ἡ Λάμια θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τώρα νὰ τρώῃ καὶ κατακτητὲς.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες.

Κι ὁ Βύρων ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τραβᾷ μὲ βῆμα γοργό.

Ἀπὸ τότε, ἀλήθεια, βρίσκονταν συχνὰ σκοτωμένοι καὶ κατακτητὲς : Τοὺς σκότωνε ὁ Σαρῆς, ποὺ εἶχε γίνει ἀντάρτης καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του εἶχε πάρει τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς. ~~ΤΕΛΕΙΑ ΑΝΑΛΥΣΙ~~

Δημήτριος Καμπούρογλου

30. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Κόβω γιὰ σὲ τὰ βάγια
τοῦ τραγουδιοῦ ἱερὰ
στὸ μέτωπο στὰ πλέκω
στεφάνια γιορτερά.

Βωμὸς τὸ μέτωπό σου !
θυμᾶσαι μιὰ φορά ;
Στὸ ἔγγισαν καὶ στ' ἀγιάσαν
τῆς Δόξας τὰ φτερά.

« Στροφές »

Κωστής Παλαμᾶς

31. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΟΜΙΛΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου ἐγὼ πατῶ σήμερα, ἔπατοῦσαν καὶ ἐδημιουργοῦσαν τὸν παλαιὸ καιρὸ ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἄνδρες, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὔτε νὰ φθάσω τὰ ἴχνη των !

Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἰδῶ, παιδιά μου, εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ, ὅσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνός μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ἴδιος ἐπαρτήρησα.

Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον κατοικοῦμεν, ἐκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβαμε τὸ ὄνομα

τουτο. Αὐτοὶ διέφεραν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν θρησκείαν. Ἀφοῦ ὕστερα ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός, οἱ λαοὶ ὅλοι ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν Του καὶ ἔπαυσαν νὰ λατρεύουν τὰ εἰδωλα. Δὲν ἐπῆρε μαζὶ Του οὔτε σοφοὺς, οὔτε προκομμένους, ἀλλὰ ἀπλοῦς ἀνθρώπους, χωρικούς καὶ ψαρᾶδες, καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἔμαθαν ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου. Μολονότι καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ τύραννοι τοὺς κατέτρεχαν, δὲν ἠμπόρεσε κανένας νὰ τοὺς κάμῃ τίποτα. Αὐτοὶ ἐστερέωσαν τὴν πίστι.

Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, οἱ πρόγονοὶ μας, ἔπεσαν εἰς τὴν διχόνοιαν καὶ ἐτρώγονταν μεταξύ τους καὶ ἔτσι ἔλαβαν καιρὸ πρῶτα οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἔπειτα ἄλλοι βάρβαροι καὶ τοὺς ὑπέταξαν. Ὑστερα ἦλθαν οἱ Μουσουλμάνοι καὶ ἔκαμαν ὅ,τι ἠμποροῦσαν, διὰ νὰ ἀλλάξῃ ὁ λαὸς τὴν πίστιν του. Ἐκοψαν γλῶσσες εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐστάθῃ ἀδύνατον νὰ τὸ κατορθώσουν. Τὸν ἓνα ἔκοπταν, ὁ ἄλλος τὸν σταυρό του ἔκαμε.

Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ προκομμένοι, μὴ ὑποφέροντες τὸν ζυγόν, ἔφευγαν καὶ οἱ γραμματισμένοι ἐπῆραν καὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα των, καὶ ἔτσι ἔμεινε ὁ λαός, ὅστις στερημένος ἀπὸ τὰ μέσα τῆς προκοπῆς ἐκατάντησεν εἰς ἀθλίαν κατάστασι. Καὶ αὕτῃ αὖθις ἀπὸ τότε ἡμέρα χειρότερα.

Εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχισμένην κατάστασι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φυγάδες γραμματισμένους ἐμετάφραζαν καὶ ἔστελναν εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία.

Καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνη, διότι εὐθὺς ὁποῦ κανένας ἀνθρώπος ἀπὸ τὸν λαὸ ἐμάνθανε τὰ κοινὰ γράμματα, ἐδιάβαζεν αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ ἔβλεπε ποίους εἶχαμε προγόνους, τί ἔκαμεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι πολλοὶ παλαιοὶ μας καὶ ἐβλέπομε καὶ εἰς ποίαν κατάστασι εὕρισκόμεθα τότε. Ὅθεν μᾶς ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ τοὺς μιμηθούμε καὶ νὰ γίνωμε εὐτυχέστεροι. Καὶ ἔτσι ἔγινεν καὶ ἐπροώδευσεν ἡ Ἑταιρεία*.

Ὅταν ἀποφασίσουμε νὰ κάμωμε τὴν Ἐπανάστασι, δὲν ἐσυλλογισθήκαμε οὔτε πόσοι εἴμεθα, οὔτε πῶς δὲν ἔχομε ἄρματα, οὔτε ὅτι οἱ τοῦρκοι ἐβαστοῦσαν τὰ κάστρα καὶ τὰς πόλεις, οὔτε καὶ κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε « ποῦ πᾶτε ἐδῶ νὰ πολεμήσετε μὲ σταροκάραβα β α τ σ έ λ α * », ἀλλὰ ὡς μία βροχὴ ἔπεσεν εἰς ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας.

Καὶ ὅλοι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ καπεταναῖοι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ ἔμποροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε καὶ ἐκάμαμε τὴν Ἐπανάστασι.

Εἰς τὸν πρῶτο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαμε μεγάλη ὁμόνοια καὶ ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνοι. Ὁ ἓνας ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερνε ξύλα, ἡ γυναῖκα του ἐζύμωνε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε ψωμί καὶ μπαρουτόβολα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἡθέλαμε κυριεύσει καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἴσως ἐφθάναμεν καὶ ἕως τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τόσον ἐτρομάξαμε τοὺς τούρκους, ὅπου ἄκουγαν Ἑλληνα καὶ ἔφευγαν χίλια μίλια μακριά. Ἐκατὸν Ἑλληνες ἐβαζαν πέντε χιλιάδες ἐμπρὸς καὶ ἓνα καράβι μίαν ἀρμάδα.

Ἄλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. Ἦλθαν μερικοὶ καὶ ἡθέλησαν νὰ γένουν μπαρμπέρηδες εἰς τοῦ κασίδι τὸ κεφάλιν. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ τί νὰ κάνωμε; Εἶχαμε καὶ αὐτουνῶν τὴν ἀνάγκη. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ διχόνοια καὶ ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια. Καὶ ὅταν ἔλεγε τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἐθνους ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καὶ τοῦτο ἐγένετο, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε ἓναν ἀρχηγὸ καὶ μίαν κεφαλὴν.

Ἰσως ὅλοι ἡθέλαμε τὸ καλὸ, πλὴν καθένας κατὰ τὴ γνώμη του. Ὅταν προστάζουμε πολλοί, ποτὲ τὸ σπῖτι δὲν χτίζεται, οὔτε τελειώνει. Ὁ ἓνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρινὸ καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορέα, σὰν νὰ ἦταν τὸ σπῖτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ καὶ νὰ γυρίζῃ καθὼς λέγει ὁ καθένας. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπο δὲ κτίζεται ποτὲ τὸ σπῖτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάξῃ, πῶς θὰ γενῇ.

Παρομοίως καὶ ἡμεῖς ἐχρειαζόμεθα ἓναν ἀρχηγὸ καὶ ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάξῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα εἰς τέτοια κατάστασι ἐξ αἰτίας τῆς διχόνοιας, μᾶς ἔπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καὶ κοντέψαμε νὰ χαθούμε. Καὶ εἰς τοὺς στερνοὺς ἑπτὰ χρόνους δὲν κατωρθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴ τὴν κατάστασιν ἔρχεται ὁ βασιλεὺς, τὰ πράγματα ἡσυχάζουν καὶ τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ γεωργία καὶ οἱ τέχνες ἀρχίζουν νὰ προοδεύουν καὶ μάλιστα ἡ παιδεία. Αὐτὴ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ

καί θά μᾶς εὐτυχήσῃ. Ἀλλά διὰ νὰ αὐξήσωμεν, χρειάζεται καί ἡ στερéωσις τῆς πολιτείας * μας.

Πρέπει νὰ φυλάξετε τὴν πίστι σας καί νὰ τὴν στερεώσετε, διότι, ὅταν ἐπιάσαμε τὰ ἄρματα, εἶπαμε πρῶτα ὑπὲρ πίστεως καί ἔπειτα ὑπὲρ πατρίδος. Ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἔχουν καί φυλάττουν μιὰ θρησκεία.

Νὰ μὴν ἔχετε πολυτέλεια, νὰ μὴν πηγαίνετε εἰς τοὺς καφενέδες. Νὰ δοθῇτε εἰς τὰς σπουδὰς σας καί καλύτερα νὰ κοπιᾶσετε ὀλίγον δυὸ καί τρεῖς χρόνους καί νὰ ζήσετε ἐλεύθεροι εἰς τὸ ἐπίλοιπο τῆς ζωῆς σας, παρὰ νὰ περάσετε τέσσαρους - πέντε χρόνους τῇ νεότητά σας καί νὰ μέινετε ἀγράμματοι. Νὰ σκλαβωθῇτε εἰς τὰ γράμματά σας. Νὰ ἀκούετε τὰς συμβουλὰς τῶν διδασκάλων καί τῶν γεροντοτέρων καί, κατὰ τὴν παροιμία, « μύρια ἤξευρε καί χίλια μάθαινε ».

Ἡ προκοπὴ σας καί ἡ μάθησί σας νὰ μὴν γίνῃ σκεπάρνι μόνον διὰ τὸ ἀτομόν σας, ἀλλὰ νὰ κοιτάζῃ τὸ καλὸ τῆς Κοινότητος, καί μέσα εἰς τὸ καλὸ αὐτὸ εὐρίσκεται καί τὸ δικό σας.

Ἐγώ, παιδιά μου, κατὰ κακὴ μου τύχη, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καί διὰ τοῦτο σᾶς ζητῶ συχώρεσι, διότι δὲν ὁμιλῶ καθὼς οἱ διδάσκαλοί σας.

Σᾶς εἶπα, ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἤκουσα καί ἐγνώρισα, διὰ νὰ ὠφεληθῇτε ἀπὸ τὰ περασμένα καί ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχόνοιας, τὴν ὁποίαν νὰ ἀποστρέψετε καί νὰ ἔχετε ὁμόνοια. Ἐμᾶς μὴ μᾶς τηρᾶτε πλέον. Τὸ ἔργο μας καί ὁ καιρὸς μας ἐπέρασε. Καί αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία σᾶς ἀνοίξε τὸ δρόμο, ἔλουν μετ' ὀλίγον περάσει. Εἰς σᾶς μένει νὰ ἰσάσετε καί νὰ στολίσετε τὸν τόπο, ὅπου ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε. Καί διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τὴν ὁμόνοια, τὴν θρησκεία καί τὴν φρόνιμον ἐλευθερίαν.

Τελειώνω τὸν λόγο μου.

Ζήτω ὁ βασιλεὺς μας Ὁθων ! Ζήτω οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι ! Ζήτω ἡ ἑλληνικὴ Νεολαία !

« Ἱστορικὸν Λεύκιωμα »

Γεώργιος Τερτσέτης

32 ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

Στὶς εἴκοσι ἑπτὰ τοῦ Ἀπρίλη τὰ καράβια τοῦ Μιαούλη, ποὺ ἐπῆγαν νὰ φέρουν τρόφιμα καὶ νερὸ γιὰ τὸ στόλο, ἔμαθαν τὴν ἄλωσι τῆς Σφακτηρίας. Ὁ ναύαρχος ἀπόμεινε ἀμίλητος καὶ συντριμμένος.

Σὲ δυὸ μέρες πέρασε ἔξω ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο, νὰ ἰδῇ τί γίνεται. Ἀκουσε τὸ φοβερὸ κανονίδι, ποὺ ἐδούλευε ἀκατάπαυστα. Ὁ Ἰμπραήμ χτυποῦσε τὸ κάστρο. Ὁ Μιαούλης φώναξε τοὺς καπετάνιους στὸ καράβι του.

— Ἡ καρδιά μου ραγίζει, τοὺς εἶπε, νὰ βλέπω τὴν καταστροφὴ καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ δώσω βοήθεια. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώμαστε. Ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος. Θὰ μᾶς λυπηθῇ. Ἐχῶ τὴν γνώμη, πὼς πρέπει νὰ πᾶμε στὸ Μαραθωνήσι, νὰ κοιτάξωμε τίς ἑλλείψεις τῶν караβιῶν μας καὶ νὰ περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθουν μπουρλότα *. Τότε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πασχίσωμε νὰ δώσωμε στὸν ἐχθρὸ κανένα δυνατὸ χτύπημα. Προσέχετε νὰ μὴν παραλύσουν τὰ πληρώματα. Ἡ ψυχὴ μᾶς ἀπόμεινε ἂν τὴ χάσωμε κι αὐτή, ὁ ἀφανισμὸς μας θὰ γίνῃ τέλειος.

Οἱ καπετάνιοι συμφώνησαν.

Λίγο πρὶν χαράξῃ, πῆρε νὰ φυσῇ κάπως. Ὁ Μιαούλης μὲ τὰ καράβια του ἄρμενίζει. Εἶναι σκοτάδι ἀκόμη κι ἔχει πέσει ὀμίχλη στὸ πέλαγο.

Ὁ ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες ἀπὸ τὴν Ὑδρα, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸ μυαλό του τὸ πὼς θὰ δώσῃ τὸ χτύπημα. Θέλει νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ μπουρλότα.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Πιπίνος κι ὁ Πολίτης ἐτοίμαζαν τὰ μπουρλότα καὶ τὰ πληρώματά τους, εἶδαν ἑξαφνα νὰ τοὺς ζυγώνῃ μιὰ μικρὴ κολώνα караβιῶν. Ὅλοι ἀνάσαναν, ἅμα τὰ εἶδαν νὰ σηκώνουν τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία. Ἦταν ἡ βοήθεια, ποὺ πρόσμεναν ἀπὸ τὴν Ὑδρα.

Ἡ μορφή τοῦ Μιαούλη φωτίστηκε ἀπὸ χαρὰ κι ἐλπίδα. Στὴ στιγμή πῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ χτυπήσῃ. Φώναξε τοὺς καπετάνιους τῶν μπουρλότων· βεβαιώθηκε, πὼς ὅλα ἦταν ἑτοιμα, κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ Νιόκαστρο *.

Ἐκεῖ ποὺ ἄρμενίζαν τὸ ἀπόγευμα στὰ ἀνοιχτὰ τῆς Σαπιέτζας, πάντησαν ἓνα καράβι ἐφτανησιώτικο. Ὁ καρβεκύρης, Θιακός,

τούς ζύγωσε για να τούς πη : « 'Αν πᾶτε για τὸν ἐχθρό, δὲν εἶναι πιά στὸ Νιόκαστρο· στὰ Μοθωκόρωνα τραβάτε. Αὐτοῦ εἶναι ἀραγμένος ».

Κι ἔτσι ἀπλοϊκὰ γυρίζει καὶ λέει στὸν Ἀντώνη Κριεζή :

— Μωρὲ δὲν πᾶτε νὰ τὸν κάψτε ;

Ὁ καπετὰν Ἀντώνης ἔβαλε τὰ γέλια· τρέχει νὰ τὸ πη στὸν Μιαούλη.

Ὁ ναύαρχος σηκώνει στὴ στιγμή τὸ σῆμα : « Ἀκολουθεῖτε τὰ κινήματά μου ! »

Κι ἔβαλε πλώρη για τὸ στενό, ἀνάμεσα Σαπιέτζας καὶ στεριᾶς, πρὸς τὴ Μεθώνη. Ἦταν ἀνήσυχος για τὴν τύχη τοῦ φίλου του καπετὰν Ἀναστάση Τσαμαδοῦ, τοῦ Σταύρου Σαχίνη καὶ τόσων Ὑδραίων. Ἔβλεπε, πὼς ἦταν ἀνάγκη νὰ βρεθῇ τρόπος νὰ σηκωθῇ τὸ πεσμένο φρόνημα τῶν ἀνδρῶν. Εἶχε κανονίσει νὰ μπῇ ἑξαφνα στὸ λιμάνι τῆς Μεθώνης, νὰ παραλύσῃ τὸν ἐχθρό μετὰ τὴ ξαφνικὴ παρουσία του, νὰ μὴν προφτάσῃ νὰ κάμῃ τὸ παραμικρό.

Δὲν ἔχουν ζυγώσει στὸ λιμάνι ἀκόμα. Κατεβαίνει στὴν κάμαρά του. Ἀπὸ τὴ μιά της πάντα, πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη κουρτίνα, εἶναι τὸ ἐκκλησάκι τοῦ καραβιοῦ. Μέσα στὸ μισόφωτο, ψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι, φαντάζουν οἱ μορφὲς τῶν ἁγίων. Ἐνα καντήλι καίει σὲ τούτη τὴ σεπτὴ μοναξιά.

Ὁ Μιαούλης μπαίνει στὸ ἐκκλησάκι. Στέκεται μετὰ τὸ κεφάλι γυρτὸ μπροστὰ στὰ εἰκονίσματα. Σταυροκοπιέται καὶ δέεται ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς του :

« Ταπεινὸς κι ἁμαρτωλὸς δοῦλος Σου εἶμαι, Κύριε· καὶ τὸ Γένος μου ἔχει μακρύνει πολλὰς φορὲς ἀπὸ τὸ δρόμο Σου. Μὰ κάμε τώρα τὸ ἔλεός Σου. Καὶ συμπόνεσε τὰ πάθη μας. Καὶ βοήθα νὰ συντρίψωμε τὸν Ἀγαρηνό*... »

Ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ λoστρόμος του, για νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εἶδησι, πὼς εἶναι ἀγνάντια στὴ Μεθώνη. Βρίσκεται στὴ στιγμή στὸ κατάστρωμα, στὴν πρύμη, πάνω ἀπὸ τὸ δοιάκι, στὴ συνηθισμένη θέσι του, μετὰ τὸ κιάλι καὶ τὴν τρόμπα - μαρίνα.

Μετὰ τὴ χαρούμενη λαχτάρα τοῦ γερακιοῦ, ποὺ ξανοίγει ἀπὸ ψηλὰ μπόλικο κινήγι, βλέπει δάσος τὰ κατάρτια στὸ λιμάνι. Εἶναι ὡς εἰκοσιοχτὼ καράβια, δεκάξι πολεμικά, τὰ περισσότερα ἄλγερίνικα, καὶ δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στο λιμάνι σάν κεραυνός με γεμᾶτα πανιά, σηκώνοντας τὸ ἄλικο * σῆμα τοῦ πολέμου. Ἡ ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του ἀδειάζουν τὶς μπαταρίες τους στὸν ἀραγμένο ἐχθρό, πρὶν προφτάσῃ καλὰ - καλὰ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται.

Ἦταν κάτι ἀφάνταστο ἡ σύγχυσι καὶ ἡ ταραχὴ στὰ δεμένα καράβια τῶν ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά τους εἶναι στὴ στεριά. Οἱ ἀξιωματικοί, ποὺ βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς κρᾶζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα, νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. Ἄλλοι ἀκοῦν καὶ φτάνουν. Ἄλλοι φεύγουν. Κι ὅσοι βρίσκονται στὰ καράβια δὲ ξέρουν τί νὰ κάμουν. Ἄλλοι κόβουν τὶς ἄγκυρες, χωρὶς ὥστόσο νὰ εἶναι κι εὐκολο νὰ κουνήσουν τὰ καράβια. Καὶ ἡ τρομὰ καὶ ἡ παραζάλη κυριεύει ὅλους, μεγάλους καὶ μικροὺς.

Ὁ Μιαοῦλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στὸ πρῶτο σάστισμα τοῦ ἐχθροῦ κάνει σημεῖο στὰ μπουρλότα νὰ προχωρήσουν. Προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο, κι ἔχουν ὅλα μπροστά τους πλούσια τροφή. Ἀγνάντια του στέκει ἡ « Ἀσία », περήφανη φρεγάδα, μὲ πενήντα τέσσερα κανόνια, ἓνα πολεμικὸ ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ Ἰμπραήμ· μιὰ ἄλλη φρεγάδα μὲ τριανταεξ κανόνια· δυὸ κορβέτες μὲ εἰκοσιεξ κανόνια ἢ καθε μιὰ· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα μπουρλότα μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμάτια· τ' ἄλλα δυὸ πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν καπνὸ καὶ στοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο τὰ καράβια τοῦτα τῆς καταστροφῆς. Ὅσοι πυροβοληταὶ βρέθηκαν στ' ἀραγμένα καράβια πάσχισαν νὰ χτυπήσουν μὲ τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν· οἱ μπάλες τους χτυποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ ἡ ψιλὴ φωτιά· μὲ τούτῃ δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ λύσσα τῶν μπουρλοτιέρηδων εἶναι τόση, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει τὸ σκοπὸ του· καὶ τὰ ἐξ μπουρλότα ποὺ ὤρμησαν, καὶ τὰ ἐξ κόλλησαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαίνουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σάν νὰ ἦταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὥρα δυνατὸς ἀέρας· κι ἐφυσοῦσε ἀπ' τὴν εἴσοδο γεμᾶτα κι ὀλόϊσα στὸ λιμάνι· καὶ δὲν ἄφηνε τὰ καράβια τοῦ ἐχθροῦ νὰ σηκώσουν πανιά. Καὶ τὰ ἐσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ συδαύλιζε μὲ μανία τὶς φωτιές.

“Όταν βράδυασε, όλα τὰ καράβια είχαν πάρει φωτιά, οὐτ’ ἓνα δὲν εἶχε μείνει.

Οἱ βάρκες τῶν μπουρλότων εἶχαν γυρίσει στὰ καράβια. Κανεὶς δὲν ἔπαθε. Ὁ Μιαούλης ἔκαμε σημεῖο νὰ τὸν ἀκαλουθήσουν· τραβήχτηκε καὶ στάθηκε στὶς μικρὲς βόλτες.

Νύχτωσε. Οὐρανός, στεριά, πέλαγο ἔφεγγαν ἀπ’ τὴν τεράστια πυρκαϊά. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὀχτὼ καράβια ἔφτιαναν ἓνα πελώριο τόξο, τετράψηλο καὶ κυματιστό. Ἐγλείφαν ὅλο τὸ λιμάνι, σπίτια κι ἀποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ’ αὐτὴ τὴν πόλι κι ἀνέμιζαν ψηλὰ-ψηλὰ στὰ οὐράνια μὲ ἄπειρα πύρινα κρόσσια.

Ὁ ἄνεμος βογγοῦσε. Κάθε τόσο ἀκουόταν κι ἓνας φοβερὸς κρότος ἀπ’ τὶς μπαρουταποθήκες τῶν караβιῶν. Σύγνεφα πυκνὰ σκέπασαν σὲ λίγο τὴ Μεθώνη. Ὡς τὰ μεσάνυχτα ἔβλεπαν ἀπ’ τὰ καράβια τοῦτο τὸ ἀτελείωτο πυροτέχνημα.

Ἀποτραβήχτηκαν. Πρῶτ’ - πρῶτ’ οὓς ἔφεραν εἶδησι γιὰ τὸν χαμὸ τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ Σαχίνη. Ὁ Μιαούλης θλίβεται. Ἡ μόνη του παρηγοριὰ εἶναι, πῶς ἐκδικήθηκε τὸν ἐχθρὸ γιὰ τὸ θάνατό τους. Πρόσταξε νὰ γίνη μνημόσυνο γιὰ τὴν ψυχὴ τους καὶ δοξολογία γιὰ τὸ τρόπαιο στὴ Μεθώνη.

Ὁ Στόλος εἶχε ξαναῦρει τὸ θάρρος του !

« Νάυαρχος Μιαούλης »

Σπύρος Μελάς

33. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάνυχτα ὁ πυρπολητὴς ἐγύρισε
κι ἐπῆδησε ἀπ’ τὸ γλήγορο καῖκι,
πιστὸς νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιὰ τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, πού ἄτρομο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ — τὸ φοβερὸ τὸ χέρι —
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγιὰν ἀνάφτει ἓνα ἁγιοκέρι.

« Πύρινη Ρομφαία »

Γεώργιος Δροσίνης

34 Τ Ο Φ Ι Λ Η Μ Α

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὅλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλλας, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογεροὺς των ὀφθαλμούς, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα, δύνων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκροὺς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ-ἀργὰ, ὡς μέγα κλειόμενον ἐρυθρόν ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, ἐχλεύασαν τὴν ὀρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος τῆς ἐσώθη, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιγαγάνι ἔσπασεν μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἡττημένοι ὄχι. Κι ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἐξηπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἰμοστάζον μὲ σφιχτὰ δάκτυλα.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῇ, ἐνῶ αἱ σημαῖαι τοῦ ἀναπεπταμέναι φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἐσπέρας. Μυρμηκιᾷ ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὑψώματα ὁ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του.

Ἦδη ὁ ἀρχηγὸς των ἔφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου, ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαϊμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησεν τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτόν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτον, ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὄψιν του νέφος τι

διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, παλμὸς συσπᾷ τὰ χεῖλη του.

— Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες !

Καὶ βλέπει, βλέπει γῦρο, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὥσάν νὰ μὴ πιστεύη, ὅτι ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες.

— Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτώμα, διάβροχον, περιρρέομενον ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστέ τον, πιάστε τον. . . Πλύντε τον, πλύντε τὸ παλληκάρι...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, κι ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλόν καὶ τὸν ἰδρώτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἐσπόγγισαν, ἐτακτοποίησαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του κ' ἐγύρισαν πίσω φέροντές τον.

— Στήστε τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω. . .

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες αὐτόν, ὤδυσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ὥσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἔτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς ἰδίας του δυνάμεως. Τὸ πτώμα ἐναπέμεινε ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἴσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτώμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην, αἱματόχρους, ὥσει βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὀρθιον νεκρόν.

Μιχαὴλ Μητσάκης

36. ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς ἐκοίταζε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ ποτήρι, ἀνεβοκατέβαζε τὰ κατάσπρα δασιά του φρύδια, καὶ κουνώντας τὸ κεφάλι του εἶπε :

— Μωρέ, ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο τὸ Μεσολόγγι μ' αὐτὸν τὸν θεο-

σκοτωμένο τὸ Δήμαρχο ! Οὔτε στὸν « κλεισμόν » δὲν πίναμε τέτοιο νερό. . .

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα, μ' ἓνα πῆδημα νὰ φτάνη στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἔξοδο, καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρι σὲ μένα, πού, παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἱστορίες, ἤμουν ὁ πιὸ καλόβολος ἀκροατὴς του.

— Οὔτε στὸν κλεισμό, μωρὲ παιδί μου, μὰ τοῦτον τὸ σταυρό, νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ μου.

Τὸν καιρό, πού ὁ Μπραϊμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, πάντεχε, πὼς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια· ἐμεῖς ὁμως ἀνοίξαμε πηγὰδια στὸν Ἀῖ - Νικόλα, στὶς τάπιες, ὅπου βλέπαμε χῶμα γλυκό, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς κακὸ καὶ ψυχρὸ, ἀρμυρὸ, θολό, βαρὺ, μὰ κείνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραϊμη καὶ τοῦ Κιουτάγια. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερὸ πίναμε καὶ ἀποροῦσαν, πὼς ἀκόμα βαστάμε.

Μιὰ φορὰ κάμαμε ραΐ (ἀνακωχὴ) καὶ μᾶς στείλανε μέσα τρεῖς μπέηδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορὲς τὸ ἔκαναν αὐτό.

Τὸ περισσότερον ὁμως ἤθελαν, νὰ ἰδοῦν τί νερὸ πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμα.

Ὁ Θανάσης ὁ Ραζηκότσικας ἦταν τότε πολιτάρχης. Αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλὸ καὶ κατάλαβε τὸ σκοπὸ τους.

— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες, πού μᾶς ἔδιναν τὰ φυσεκία καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαί, καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερὸ ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίσουν καλά, καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορὲς ἀπὸ πανὶ ἐξῆντα νούμερο, καὶ ἅμα λαγαρίση καλά, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἓνα ἄσκι. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, πού ἦταν ἔξυπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὁρμηνεύει τί νὰ κάμη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἦρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ, πού εἶναι ἀκόμα τώρα τὸ Κοτσικέϊκο, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπτες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Ἐκαμαν τεμενάδες, ρώτησαν « πὼς τὰ περνᾶμε » καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

— Καπετάν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε ; δὲ βλέπετε, ποὺ εἶστε κλεισμένοι ἀπ' ὅλες τὶς μεριές ; Νὰ παραδοθῆτε τώρα, καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασαῖδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βίό σας, νὰ ζήσωμε, ὅπως καὶ πρὶν, ἡσυχοὶ καὶ ἀγαπημένοι.

‘Ο Ραζηκότσικας τοὺς λέει :

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπέηδες μου, νὰ παραδοθοῦμε, εἶναι ντροπὴ μας τώρα, ποὺ περιμένομε ὥρα τὴν ὥρα τὸν καπετάν Μιαούλη, καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλὰ.

Ψέμματα τοὺς ἔλεγε.

Κάμαμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ὥρα οἱ μπέηδες καμώθηκαν, πὼς δῖψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

‘Ο πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρῃ τ' ἀσημένιο τάσι. ‘Ο Ντάγλας, ὅπως ἦταν ὀρμηνεμένος, εἶχε δυὸ ἀσκή, ἓνα μὲ τὸ καθαρό, ποὺ εἶχαν λαγαρίσει οἱ γυναῖκες, καὶ ἓνα μὲ τὸ νερό, ποὺ πίνουμε.

Λύνει τὸ ἀσκὶ μὲ τὸ θολὸ νερὸ καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερό, ποὺ ἔχομε γιὰ τὰ ζᾶ μας, δίνεις στοὺς μπέηδες ;

Τοῦ δίνει ἓνα μπάτσο, δίνει καὶ μιὰ κλωτσιὰ στ' ἀσκὶ καὶ χύνει ὅλο τὸ νερό.

‘Ο Ντάγλας λύνει τὸ ἄλλο ἀσκὶ, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέηδες.

‘Εκεῖνοι, σὰν βγῆκαν γελασμένοι, χαιρετᾶν καὶ φεύγουν. Πᾶνε στοὺς πασαῖδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσολογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ θολὸ τῶχουν γιὰ τὰ ζᾶ τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασαῖδες ἀπελπίστηκαν τότε, πὼς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιοι ἦταν ὁ πολιτάρχης μας. Τώρα κάνουμε δημάρχους καὶ μουλάρια.

‘Εσύ, μωρέ, νὰ γράψῃς αὐτά, σὰ μεγαλώσῃς, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος· νὰ ἰδῇ πὼς τὸ βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.

— Θὰ τὰ γράψω, μπάρμπα - Γεωργούλα.

Καὶ νὰ, ποὺ ἐκτελῶ τὴν ὑπόσχεσί μου, τώρα ποὺ ἔγινε κι ἐγὼ μπάρμπα - ‘Αντώνης.

« ‘Αναμνήσεις καὶ ‘Εντυπώσεις »

‘Αντώνιος Τραυλιαντόνης

36. ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΩΤΡΩΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

Ὅταν ὁ Ἰμπραήμ μὲ τὸν κεχαγιᾶτου ἔστειλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν διαταγὴν νὰ προσκυνήσουν, διότι ἄλλως, καθὼς ἠπείλει, « θ' ἀκολουθήσῃ φωτιά καὶ τσεκούρι », ὁ Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν, « ὅχι ἀπὸ μέρος του, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας » :

« Αὐτό, ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι, ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβώνουν· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὅχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὅχι τὰ δένδρα, ὅχι τὰ σπίτια, ποὺ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἐπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσης. Καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆ, ποὺ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ γῆ θὰ μένῃ δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ, πάντα πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς, πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου, βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου ».

« Ἀπομνημονεύματα »

Γεώργιος Τερτσέτης

37. ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΩΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνὰ κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκάδια,
λάμπουν καὶ τάλαφρὰ σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων,
πῶχουν τὰ στήμια τὰ πολλὰ, τὶς ἀσημένιες πάλες,
τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ τσαπράζια·
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆ νὰ τὴν πατήσουν.
Καβάλλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε,
καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρν' ἀντίδερὸ ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἁγίους,
καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.
« Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια ».

Δημοτικὸν

38. Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνας πᾶσα συγκέντρωσις οἰασθῆποτε φύσεως ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τελῶνται ἀγῶνες. Καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐξελίχθησαν ἀπὸ θρησκευτικὰς τελετὰς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν πρῶτην φορὰν τὸ 884 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου, βασιλέως τῆς Ἡλίδος, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πανήγυριν παμπελοποννησιακὸν χαρακτῆρα. Ἐκτοτε οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τακτικῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν. Τὸ μεταξὺ δὲ ἐκάστης ἐορτῆς τετραετὲς διάστημα ἐκαλεῖτο Ὀλυμπιάς. Ἡ Ὀλυμπιάς ἐχρησιμοποιήθη ὡς κοινὴ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰς Ὀλυμπιάδας ὁμως ἐτακτοποίησε πρῶτος καὶ ἡρίθμησεν ὁ Ἥλειος Ἱππίας. Καθωρίζετο δὲ ἡ Ὀλυμπιάς μὲ τὸν αὐξοντα ἀριθμὸν τῆς καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονίκου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς πρῶτη Ὀλυμπιάς καθωρίσθη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ 776 π. Χ., ὅτε νικητὴς τοῦ σταδίου ἀνεκηρύχθη ὁ Ἥλειος Κόροιβος. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐτελοῦντο κατὰ Ἰούλιον μῆνα. Μέγιστον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν. Προσῆρχοντο, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀλκίμους ἀθλητάς.

Ἀπὸ τοῦ Κοροίβου καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν 293 φορές. Τὸ 394 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, οἱ περίλαμπροι παλαιοὶ ἀγῶνες κατηργήθησαν καὶ δὲν ἐτελέσθησαν πλέον.

Ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τὸ 1896 ἐθεωρήθη ὡς μέγα βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ μέγιστον γυμναστικὸν γεγονός τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν ιδέαν τῆς ἀνασυστάσεως συνέλαβεν ὁ Γάλλος βαρῶνος ντε Κουμπερτέν καὶ τὴν ἐξέθεσε τὸ 1893 εἰς Παρισίους κατὰ τὸν ἐορτασμὸν τῆς πέμπτης ἐπετείου τῆς ἑνώσεως τῶν ἀθλητικῶν σωματείων τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 εἰς Παρισίους ἔγινε διεθνὲς ἀθλητικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὸ θέμα τῆς ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἐκυριάρχησε τῶν ἄλλων θεμάτων. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν ἠκούσθη καὶ ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος τότε προσφάτως εἶχεν ἀνευρεθῆ εἰς τὰ ἑρείπια τῶν Δελφῶν. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἦτο ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς Δημήτριος Βικέλας.

Ὅταν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἀνασυσταθοῦν οἱ περίφημοι ἀγῶνες διὰ τὸ ἔτος 1896, ὁ Βικέλας ὡς μέρος τελέσεως αὐτῶν προέτεινε τὰς Ἀθήνας. Καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συνέδρους :

— Δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τελέσωμεν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τὸ ἐγκάρδιον τῆς ὑποδοχῆς θ' ἀναπληρώσῃ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις μας. Δὲν θὰ παρὰσχῶμεν εἰς τοὺς ξένους μας διασκεδάσεις ἀξίας τῆς περιστάσεως. Ἀλλ' ἔχομεν νὰ δείξωμεν τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος, θὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνάς των, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Ἰσθμίαν, τοὺς Δελφοὺς, τὴν Ἐπίδαυρον.

Τὸ συνέδριον ἐκθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν. Ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο τόσο ἀνθηρὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Τρικούπη μὲ κανένα λόγον δὲν ἐδέχετο νὰ συνδράμῃ ὑλικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα, ὁ λαὸς εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ θύελλαν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πολυμελὴς τότε ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὀστᾶ εἰς τὴν μεγάλην ἰδέαν. Τὸ οἰκονομικὸν ὅμως πρόβλημα πάντοτε δὲν ἦτο τόσο εὐκολον διὰ νὰ λυθῇ. Οἱ ἔρανοι, οἱ ὅποιοι ἔγιναν, δὲν ἦσαν τόσο ἱκανοποιητικοί. Ἐχρειάζετο κολοσσιαῖον ποσόν, διὰ νὰ παρουσιασθῇ τὸ στάδιον, τὸ ὅποιον τότε ἦτο ἀκαλλιέργητος ἀγρός, πλήρης μαρμαρίνων συντριμμάτων, ὅπου παῖδες διεξήγον τὰ διάφορα παιγνίδια των.

Εὐτυχῶς, ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁ Γεώργιος Ρώμας, προτείνει ν' ἀποσταλῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ μέγας φιλόπατρις Τιμολέων Φιλήμων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἑθνους Γεωργίου Ἀβέρωφ. Ὁ διάδοχος ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν πρότασιν καὶ ἀποστέλλει τὸν Φιλήμονα εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομιστὴν ἰδιογράφου ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ἀβέρωφ. Ὁ γενναῖος ἐθνικὸς χορηγός, εὐθύς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ σταδίου. Καὶ μειδιῶν ἔδειξε τότε εἰς τὸν Φιλήμονα ἐν παλαιὸν φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Αἰὼν » τοῦ 1872, εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἴδιος ὁ Φιλήμων, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἄλλας γενναιοδωρίας τοῦ Ἀβέρωφ, εἶχε γράψῃ : « Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ θὰ καταστή ὁ πρῶτος Ὀλυμπιονίκης, ἀνασυνιστῶν τοὺς

αγῶνας τῆς ἀρχαιότητος διὰ τῶν γενναίων χορηγιῶν του ».

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Φιλήμονος, ἡ ἐπιτροπὴ ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ σταδίου ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξᾶ. Καὶ τὸ στάδιον μετ' ὀλίγον ὑψοῦτο ἀρκετὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, κατάλευκον ἐκ πεντελῆσιου μαρμάρου μεγαλουργημα. Συγχρόνως ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέστειλεν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον προσκλήσεις συμμετοχῆς διὰ τοὺς πρώτους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ παγκοσμίου ἀθλητισμοῦ, οἱ ὅποιοι ἐφιλοδόξησαν ὡς ὑψίστην τιμὴν τὴν ἀπόκτησιν ἑνὸς στεφάνου ἀπὸ κότινον, ἔσπευσαν ἀθροοὶ πρὸς τὴν φωνὴν τῆς Ἑλλάδος, τῆς μεγάλης Μητρὸς τοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ οἱ πρώτοι νέοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθῆναις μὲ πᾶσαν μεγαλοπρέπειαν. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 1896 ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀβέρωφ, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σταδίου. Τὴν δ' ἐπομένην, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἡ 25ῃ Μαρτίου, ἤρχισαν οἱ ἀγῶνες. Ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὁ εὐγενὴς καὶ ἐκ κληρονομικότητος φίλαθλος, μὲ τὸ ἀγωνιστικὸν του πνεῦμα ἐχάρισεν εἰς τοὺς ξένους συγκινήσεις, τὰς ὁποίας οὗτοι ἠγνόησαν κατὰ τὰς ἐπομένας Ὀλυμπιάδας.

Τὸ στάδιον, ἐπεὶ δὴ τὸ προϋπολογισθὲν ποσὸν εἶχεν ἐξαντληθῇ, πρὶν ἀκόμη ἀποπερατωθῇ τὸ ἔργον, κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ διάζωμα εἶχε συμπληρωθῇ διὰ σανίδων. Τὸ 1899 ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης ἀπέθανε. Διὰ διαθήκης του ὅμως ὥριζε τὸ ἐν πέμπτον τῆς περιουσίας του νὰ διατεθῇ ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σταδίου. Τοιοῦτοτρόπως τὸ μέγα ἔργον συνεπληρώθη τάχιστα.

Στέλιος Σπεράντσας

δ

39

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαΐτογικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες, ποὺ ἔφερε τὸ « Πανελλήνιον ». Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγχε καὶ ὁ Ἀνδρουλῆος νὰ πάρῃ, ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους, ποὺ ἐλάμβανον ὅπλα,

ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν :

— Καλορρίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾷς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ ! καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

(Ὁ Ἀνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος * καὶ ἀπωθῶν ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου εἶχον τοποθετηθῇ τὰ ὅπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. Ἦνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν καὶ ὁ Ἀνδρουλιός ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ :)

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ποὺ ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. Ἐσύ, τί νὰ σοῦ πῶ ; . . .

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ : Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμῃς ;

Καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. (Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἐβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ.) Ὁ Σαῖτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληρὰν του φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά, διότι ἔσπευσαν καὶ ἦρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Τὸ πιστεύεις αὐτό, ποὺ σοῦπα, Ἀνδρουλιό, κι ἀφήκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἐφώνασε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θαρροῦσα γιὰ πιὸ ξυπνητό. Ἀκοῦς, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα, ποὺ τὸν πῆρε ἄλλος. Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγώ. . . κάνει κι αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμεῖδία * μάλιστα τῶρα τὸ σύνθηες καλοκάγαθον μειδιάμα του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίετο ἐν δάκρυ.

Ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντός, μὲ παχὺ ξανθὸν μουστάκι καὶ μὲ κνήμας ἰσχνάς.

Ἀλλ' ἂς μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον * ὑποκείμενον. (Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό.) Ἄμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο *

ἐπὶ τινὰς μῆνας τὸν κτίστην, εὗρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῇ χρεὴ νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας, νὰ φέρῃ φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῇται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῇ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἐλυπεῖτο δέ, διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ χρεὴ ψάλτου, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμωδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς αὐτά, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεὶς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος, καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ τοῦρκον ἀκόμη.)

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρόν, φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυνεν εὐστροφίαν καὶ ἐχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη, διὰ νὰ μὴ ξεκαρδιοθοῦν.

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερὰ ἐβλεπεν, ὅτι τὸν ἐχλεύαζον *, δὲν ὠργίζετο, οὐδὲ ἐδυσθύμει *. Ἐνίοτε μάλιστα συνεμερίζετο * τοὺς γέλωτας τῶν ἄλλων, ὡς διὰ νὰ διασκεδάξῃ περισσότερον τοὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω, ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων του ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ παλληκαρισμόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσε φιλονικίαν καί, ἂν κάποτε ἄλλοι τὸν προεκάλουν, αὐτὸς ὑπεχώρει.

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐγέλασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει ἡ Τουρκία! Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι, ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος μ' ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροτάλαιμα καὶ ὅτι εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ τοῦρκοι.

Ὅς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν ἰδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιός δὲν ἐμνησικάκησε * (μετὰ τινὰς ὥρας μάλιστα ἐφαί-

νετο, ὥς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν * ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν τοῦ. Τί γέλια ἔγιναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μακρὸς τριῶν πήχεων !

— Μωρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι, εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμειχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανοὺς ἢ πιθανώτερον εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπαγεῖδον καὶ τὸ φέσι τοῦ ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησεν μὲ τὴν λαζαρίναν τοῦ. Τουλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολὴν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. (Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὀρθίος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν, ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἀπὸ ἄγνοίαν τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι *. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα, εἶπε, μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα ; Πῶς τὸ κατέχεις * ;

— Ἐχω τίμιο ξύλο.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν τοῦ. Δὲν τὸ κατέχετε ; Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό τοῦ, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό τοῦ.

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυἀριθμὸς τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί· θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὁ ὁποῖος πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δὲ ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτῃ ! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσης στοὺς τούρκους.

(Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ'

ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν, ὅτι ἦτο Κιρκάσιος. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸ καλοσκεφθῇ, καὶ ἐκεῖνος, (τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐβελοντήν), ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

*Ὅπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρημνός, στρωμένος μὲ χαλίκια, ἡ δὲ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσον μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν μακρὰν λαζαρίνα.

(Ἡ λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεέ μου !

(Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικὸν της θόρυβον τῆς λαζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἐβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτηε μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ νὰ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἐπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ καταβαίνει, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλιός. Ὁ Θεὸς εἶχε βοηθήσει, ὥστε μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει. Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἤκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τὴν ἤρπασεν, ἔρριψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστραν καὶ κρά-κράκ τὴν ἔστριψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός. . .)

Τὴν ἐπιοῦσαν * ἔξαφνα ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἡ κραυγὴ « Τούρκοι ! Κερκέζοι ! »

(Ὁ κόσμος ἐγίνεν ἄνω κάτω καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχον νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιὰ των, ἄλλοι νὰ ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν. Ἀλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων εἶδον ἓνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευε * δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστί :

— Μωρ' ἐγὼ 'μαί ! Ἐγὼ 'μαί ! Μὴ φοβᾶστε !)

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ Κιρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκασιανὸν ἱματισμὸν τοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ στήθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσισγινοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετὰν Σαΐτονικολῆν καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ χῆς τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολῆ.

Ὁ Σαΐτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὥραϊον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον. Ἀλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρὸς τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— Ὅχι ! ὅχι ! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τόχῃς.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος. X

«Ὅταν ἤμουν δάσκαλος »

Ἰωάννης Κονδυλάκης

40. ΗΡΩΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Α'

Ὁ ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀνεμίμησε τόσας νίκας, ἡ δὲ ἀνδρεία του ἐγένετα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννους καὶ κατηφῆς πρὸ οἰκίσκου, τὸν ὁποῖον εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπὴ του ὠμίλει καὶ ἔλεγε λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμοφόδια. Ὁ ἐχθρὸς, προσλαβὼν ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἐκλείσε πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, ἠπείλει ἤδη καὶ τὸ χωρίον, τοῦ ὁποίου ἐτάχθησαν φρουροί.

— Ἐναν ἄνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα. . . εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγός συνεχίζων σκέψιν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἐνεκνύμει ἡ κεφαλὴ του.

— Ἐναν ἄνθρωπο ; Καὶ τί εἴμαστε ;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος ; ἡρώτησαν τὰ παλληκάρια τὸν ἀρχηγόν των.

— Για πέταμα ; "Οχι ! ἀπήντησε διὰ βαρείας φωνῆς ὁ ἀρχηγός, περιβάλλων ὅλους ὁμοῦ δι' ἡδέος καὶ φιλοστόργου βλέμματος. Μετὰ μικρὰν δὲ σιωπὴν, προσέθηκε :

— Ἀφῆστε νὰ συλλογιστῶ ἀκόμη.

Θρησκευτικὴ σιγὴ ἐπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε καὶ πότε ὑπὸ θορυβώδους φυσήματος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἀρχηγός ἐξετεμπεν ἐκ τοῦ στόματός του τὸν καπνὸν τοῦ βραχέος τσιμπουκίου του καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

— Ἄς περάσῃ καὶ ἀπόψε, εἶπε τέλος ἐγειρόμενος. Ἐχει ὁ Θεός. Ἄς πάῃ καθένας στὴ θέσι του. Ὅλοι-ὅλοι ἀπομείναμε εἰκοσιδύο. Ὅποιος κάμῃ τίποτε χωρὶς τὴ διαταγὴ μου, εἶναι σὰν νὰ σκοτώῃ δέκα χριστιανούς. Συλλογισθῆτε πόσοι κρέμονται ἀπὸ μᾶς !

Καὶ στραφεὶς ἐπροχώρησε μὲ βῆμα βραδύ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἰκίσκου.

Ὁ λόφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξετείνετο τὸ χωρίον, ἦτο δυσπρόρητος. Οἱ ἐχθροὶ τὸ ἐγνώριζον καλῶς καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ κάμουν τρίτην ἐφοδὸν, ἀφοῦ τόσο ἀκριβὰ εἶχον πληρώσει τὰς δύο προγενεστέρας. Ἐκριναν φρονιμώτερον νὰ καταβάλουν τοὺς χριστιανούς διὰ τῆς πείνης καὶ ὀχυρωθέντες εἰς τὰς πέριξ διόδους ἀνέμενον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Ὁ ἀρχηγός, ἐννοήσας τὸ σχέδιον, ἐμαίνετο ὡς λέων ἐν κλωβῷ. Νὰ ἀποτολμῇ ταχεῖαν κάθοδον, θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ὠδήγει τοὺς ὀπλίτας του εἰς βεβαίαν παγίδα. Νὰ περιμένῃ ; Ἀπὸ δύο ἡμερῶν εἰς ἐκείνους μὲν εἶχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίου, αὐτὸς δὲ δὲν ἔφαγε καθόλου.

Καὶ τί θὰ ἔλεγον οἱ καλοθεληταὶ του, ὅταν θὰ ἐμάνθανον, ὅτι ἐκ τῆς ἀδεξιότητός του βέβαια καὶ αὐτὸς ἔπεσε καὶ τοὺς ἀνθρώπους του κατέστρεψε, χωρὶς νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πρόοδον τοῦ ἐχθροῦ ;

— Βέβαια, τὰ λόγια εἶναι εὐκόλα ! ... ἐμονολόγει χαμηλοφώνως. Αὐτὸ θὰ ποῦνε, ἅς εἶμαι καὶ σκοτωμένος. Ἐκείνη ἡ μαίμου, ὁ Κοντονικόλας, ποὺ δὲν εἶναι γιὰ τίποτε ἄξιος, θὰ κάμῃ τὴ φωνή μου — θαρρῶ πὼς τὸν βλέπω — καὶ θὰ λήῃ ὅ,τι τοὺς εἶπα, σὰν τοὺς ἀποχαιρετοῦσα : « Ἐννοια σας ! Ἐγὼ θὰ εἶμαι ἐκεῖ ! » Νὰ τώρα...

Καὶ ἀνοίξας τοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς κατέφερε βαρέως τὴν παλάμην ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

Β'

— Γιατί βαρυβογγᾷς ἔτσι, καπετάνιο μου ; ἠρώτησε πλησιάζουσα γραῖα ἐξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἰσχνή. Σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— Ἄ ! ἐσύ εἶσαι, κερά - Χρυσῇ ;

— Ἐγώ, γυιέ μου.

— Ἀμ' τί νὰ ἔχω ; Δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου ; Ἐχαθήκαμε, κερά - Χρυσῇ !

— Ἐχει ὁ Θεός, παιδί μου...

— Τὸ ξέρω, μά... πρέπει νά'χωμε καὶ μεῖς.

Καὶ ἐκτύπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταίξιμο ;

— Μὴ κοιτάζης τί εἶναι, τί θὰ ποῦνε...

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἓνα λόγο, σὰν μάννα σου, ποὺ εἶμαι στὰ χρόνια ;

— Στους ὁρισμούς σου, Κερά - Χρυσῇ, ρώτα.

— Εἶπες πρωτύτερα στὰ παλληκάρια... ἤμουνα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα... εἶπες, πὼς ἂν εἶχες ἓναν ἄνθρωπο γιὰ πέταμα...

— Αἱ ! Τί ! Ξέρεις κανένα, ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου... Μὴ θυμώσης... Δὲν κάνω ἐγώ ;... ἠρώτησε μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβὴν ἡ γραῖα.

Ὁ ἀρχηγὸς κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— Ω ὁδελφή, εἶπα ἄνθρωπο, δὲν εἶπα γυναῖκα. Ἄσε με στὸ χάλι μου, κερά - Χρυσῇ, δὲν εἶναι δική σου δουλειά...

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας τοῦ ἐστράφη ἀντιθέτως, ὅπως κοιμηθῇ δῆθεν. Ἀλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῇ ; Τὸν ἔβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὦραν καὶ πλέον ἡ κερά - Χρυσῇ, τὸν ἤκουε φουσῶντα καὶ στενάζοντα καὶ ἔρραγιζετο πράγματι ἡ συμπαθὴς τῆς καρδιά.

Αἴφνης ἡ βαρεῖα φωνὴ του ἠκούσθη εὐκρινῶς λέγουσα :

— Ἐπήγαινα ἐγώ, μά ὕστερα ; Θὰ τοὺς κατάκοβαν ὅλους. Νὰ ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μαντρί ;

Τὸ σῶμα του ἐν τούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Θὰ παραμιλᾷ, ἐσκέφθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἡρέμα.

— ... Νὰ τονε στείλω, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεβῇ

εἰς τὸν γκρεμισμένο πύργο καὶ νὰ σηκώσῃ ἐπάνω μιὰ σημαία μὲ σταυρό. Βέβαια δὲν θὰ γύριζε, μὰ οἱ τοῦρκοι τὸ πρωῒ, γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦν ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωτιές, θὰ μ' ἄδειαζαν τὴ ρεματιά καὶ θὰ γλύτωναν...

— Ἄ ! Αὐτὸ ἦταν... εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ κερά - Χρυσὴ καὶ ἀνέμεινε ν' ἀκούσῃ ἀκόμη.

Ἄλλ' ἤδη ὁ ἀρχηγὸς ἐκοιμᾶτο καὶ δὲν παρελήρει πλέον.

Ἡ κερά - Χρυσὴ ἦτο ὁ μόνος θῆλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀρνηθεῖσα νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ λοιπὰ γυναικόπαιδα καὶ παραμείνας, ἵνα περιποιῇ τὸν καπετάνιον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔτρεφε μητρικὴν στοργήν. Ἀπὸ δύο ἡμερῶν συνεμερίζετο ἀγογγύστως τὴν ἀσιτίαν του, αὐπνος δὲ ἐφρούρει αὐτόν, ὡς ὁ ἄριστος τῶν ὑπασπιστῶν.

Γ'

Ἦδη ὑφαρπάσασα τὸ σχέδιον, ὅπερ ἡδυνάτει ἐκεῖνος νὰ ἐκτελέσῃ, ὑπὸ παραδόξου κατείχετο παραχῆς. Ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς τὸ ἀπεκάλυψεν, ἵνα αὐτὴ τὸ ἐκτελέσῃ. Ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἦτο ἡδὴ ἡ ζωὴ ὅλων, ὅτι πᾶσα στιγμή βραδύτητος θὰ κατέστρεφε τὸ σχέδιον.

— Θὰ χαθῶ, ἐσκέπτετο, μὰ θὰ σώσω εἴκοσι παλληκάρια καὶ τὸν ἀρχηγό. Εἶδες τί εἶπε ; Καθένας τοὺς ἀξίζει γιὰ δέκα. Θεέ μου, δῶσε μου φῶτισι καὶ δύναμι.

Ἦνοιξε μικρὸν σακκίδιον, ὅπερ περιεῖχε ὅλας τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέσυρεν ἐξ αὐτοῦ μικρὰν κυανὴν σημαίαν, φέρουσαν λευκὸν σταυρόν, καὶ ἡσπάσθη αὐτόν.

— Θεέ μου, δῶσε μου φῶτισι καὶ δύναμι, ἐπανέλαβε καθ' ἑαυτὴν, νὰ κάμω ἓνα τόσο μεγάλο καλό, ποῦ μήτε τὸ ὠνειρεύτηκα ποτέ μου.

Καὶ ἐξῆλθεν ἀκροποδητὴ ἐκ τῆς ἐτέρας θύρας τοῦ οἰκίσκου.

Ὁ Θεὸς τὴν περιέβαλε διὰ νέφους, ὥστε νὰ διέλθῃ ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν ; Ὁ Θεὸς ἐνίσχυσε τοὺς τρέμοντας πόδας τῆς πρεσβύτιδος καὶ τῆς ἔδωκε πτερὰ νὰ τὴν φέρουν μακρὰν εἰς τὴν κορυφήν τοῦ παρακειμένου λόφου ; Ὁ Θεὸς τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ γκρεμισμένου πύργου καὶ νὰ ὑψώσῃ ἐπὶ κλάδου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς σωτηρίας ; Ὁ Θεὸς ἔπεμψε τοὺς ἀγγέλους του νὰ τὴν παραλάβουν ὡς ψυχὴν δικαίου καὶ νὰ τὴν ἐπαναφέρουν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετὰ

δίωρον κοπιώδη ὁδοιπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἀκόμη ἐκοιμᾶτο ὁ ἀρχηγός ; 'Ο Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάσης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του.

Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προηγέθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν ἐξῆλθεν οὗτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἐβλεπε καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτον του βλέμμα.

—'Ονειρεύομαι ; εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ εἰς ὅ,τι ἐβλεπεν· 'Ονειρεύομαι ἀκόμη ; Κύριε, ἐλέησον !

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεώς του ἐπὶ τοῦ κυανολεύκου ὑφάσματος, ὅπερ σειόμενον ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας διεγράφετο ἤδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κώστα ! Φραγγιό ! Μιχάλη ! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ οἱ πλεῖστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγόν των.

— Δέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημαίαν · ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε !...

"Οτε κατόπιν ἐσώθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερά - Χρυσῇν. 'Εκείνη δέ ; 'Εκείνη ἐντράπη καὶ νὰ ὁμιλήσῃ. Δὲν τῆς εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε ἐκείνη προσεφέρετο : « δὲν εἶναι δική σου δουλειά » ; Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους : « 'Ο Θεὸς μᾶς ἔσωσεν ».

Ἰωάννης Δαμβέργης

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ

Προτοῦ ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κηρυχθῇ τὸ θέρος τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν αἰφνιδιστικὰς ἐπιθέσεις κατὰ διαφόρων ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

... Ἡ μεραρχία εἶχε κινήσει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπιούσης * τῆς πρωτακούστου μάχης, ποὺ διεξήχθη * ἀπὸ παραθύρου εἰς παράθυρον καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων καὶ πλατειῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν οἰκημάτων. Εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν Ἑγνατίαν ὁδὸν ἀνάμεσα ἀπὸ πεζοδρόμια ἐπευφημοῦντα. Οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν :

« Τί ζητοῦν οἱ Βούλγαροι
 στή Μακεδονία ; ...
 Τί ζητοῦν οἱ βάρβαροι
 στὸν Ἑλληνισμό ; ... »

Καὶ τώρα ἐβάδιζαν, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν. Ἔτσι ἔφθασεν ἡ μεραρχία εἰς τὸ Ἀϊβάτι *. Μετὰ ὀλιγώρων ἀνάπαυσιν, τὴν αὐγὴν τῆς ἄλλης ἡμέρας, εἶχε ξεκινήσει διὰ τὸ Δριμίγκλαβα. Καὶ ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν τὸ Κιλκίς, ὁ ἥλιος ἐπύρωνε τὰ ὑψώματα τοῦ Ἀλμπάνκιο καὶ ἄστραφτεν ἀριστερά, εἰς τὸ βάθος τοῦ χρυσοκιτρίνου κάμπου, ὁ Ἀξιός. Γύρο ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς ἐγεννῶντο καὶ διελύοντο αἱ μικραὶ λευκαὶ τολύπαι * τῆς ἐκρήξεως τῶν ἑλληνικῶν βολιδοφόρων.

Μαγνήτης ἀληθινὸς ἔσυρεν ἀκαταμάχητα κατ' ἐπάνω του τὴν ὄργην τὴν ἑλληνικὴν. Ἔτρεχεν ὁ ἰδρὼς ποτάμι ἀπὸ τὰ ὀρειχάλκινα πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' αἱ στάσεις ἦσαν σύντομοι. Τὰ μάτια ἀστραποβολοῦσαν. Τὰ στήθη ἐσυγκρατοῦσαν τὴν παντοδυναμίαν των, γιὰ νὰ τὴν ἐξαπολύσουν παντοδύναμον κατὰ τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν κοιτατζήδων. Τὰ συντάγματα ἐπροχωροῦσαν. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος πρὸς βορρᾶν τὸ κανόνι ἐκαλοῦσε μὲ ἀκαταμάχητον μανίαν :

— Ἐλᾶτε ! ἐλᾶτε ! τρέξτε ! πετάξτε ! σᾶς περιμένει ἡ Δόξα !
 Ὁ Θάνατος ! Ἡ Νίκη ! Ἐμπρός ! Ἐμπρός !

Οἱ Βούλγαροι, συνηθισμένοι εἰς εὐκόλους αἰφνιδισμούς, ἐνόμισαν, ὅτι θὰ ἤρκει μία νυκτερινὴ προέλασις των, γιὰ νὰ μᾶς ἀπωθήσῃ * εἰς τὴν γραμμὴν ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ὅταν τὴν νύκτα, κάτω ἀπὸ τὰ ἄστρα, ποὺ ἐμάρμαιραν * θριαμβευτικά, ὁ χεῖμαρρος τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος ἐπροχωροῦσεν ἀπὸ τὸ Ἀλμπάνκιο πρὸς τὰ πραινῇ, ποὺ ἀνέβαιναν ἐλαφρὰ κατὰ τὸ Δριμίγκλαβα, συνήντησε τὸν κυματοθραύστην τῶν ἑλληνικῶν στηθῶν.

Πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα, κανεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ περιγράψῃ. Μέσα εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἠκούσθη κατ' ἀρχᾶς ὁ ξηρὸς διακεκομμένος κρότος τῶν πυροβολισμῶν τῶν προφυλακῶν. Ἐπειτα ἐπηκολούθησε δαιμονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἐκπυρσοκροτήσεων, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελμάτων, θόρυβος κυλιομένων χαλικιῶν, δοῦποι πετάλων, ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ ἄστρα, ποὺ ἐμάρ-

μαιρον θριαμβευτικά καὶ μέσα εἰς τὰς φωτεινὰς ἀναλαμπάς. Ἐξαφνα ἡ μεραρχία ἡσθάνθη ἑκτασιν ἀνοικτὴν ἐνώπιόν της· ὁ σάλαγος εἶχε κοπάσει ἀποτόμως, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ χαρακώματά του καὶ ἡ αὐγὴ ἐπρόβαινε τώρα χρυσορρόδινη ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὑψώματα μὲ κάποιες μακρόσυρτες αἱματόχρυσες πινελιές εἰς τὸν αἵθριον οὐρανόν, ὅπου ἔσβηναν τρέμοντα τ' ἄστρα.

Πίσω ὠρθώνετο γλαυκὴ ἡ σιλουέττα * τοῦ βουνοῦ τοῦ Δριμί-γκλαβα μὲ τὰς δύο ὀξείας κορυφάς. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἔφθανε τὸ μούγκρισμα τοῦ κανονιοῦ· ἐπολεμοῦσαν ἐκεῖ αἱ μεραρχίαι τοῦ δεξιοῦ μας. Τὰ στεφάνια τοῦ καπνοῦ τῶν βολιδοφόρων μας ἔζωναν τώρα στενότερα τὸν λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς. Ἀριστερὰ ἐφαίδρυνε τὸν ξανθὸν κάμπον τῶν σπαρτῶν ἓνα δροσερώτατον πυκνὸ-δενδρον δάσος. Τὸ ἀριστερόν τῆς μεραρχίας ἠνοιχθὴ πρὸς τὰ ἐκεῖ· τὸ ὑπεδέχθησαν αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες· ἀτάραχον ὥρμησε πρὸς τὰ δένδρα. Μετὰ τινα ὥραν μία μαύρη πυκνὴ γραμμὴ φυγάδων ἐβγήκεν ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τοῦ δάσους καί, ἐλισσομένη ὥσάν φίδι πληγωμένο μέσα εἰς ἓνα ρεῦμα, πλαισιούμενον ἀπὸ καλαμιές, ἔσπευδε πρὸς τὸ Κιλκίς.

—Ἐτσάκισαν ! Ἐτσάκισαν στὸ δεξιόν τους !

Ἡ ἀναφώνησις αὕτη τοῦ ἀξιωματικοῦ, ποὺ παρηκολοῦθε με τὰς διόπτρας τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀριστεροῦ μας, ἐπενήργησεν ὡς κέντρισμα εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ κέντρου. Ἐνα γιγαντιαῖον ἄλμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Νὰ τὸ πρῶτον ἐχθρικὸν χαράκωμα ! Μία ἑλαφρὰ λάμψις, μία ἑλαφροτέρα καταχνιὰ καπνοῦ καὶ ἓνας βαρὺς κρότος συμπτυροσκοροτήσεως ἀπλώθη διὰ μιᾶς εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χαρακώματος.

Δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι στρατιῶται κάνουν μίαν ἐξαφνικὴν στροφήν περὶ ἑαυτοὺς καὶ πέφτουν. Οἱ λόχοι ὁρμοῦν πρὸς τὸ χαράκωμα, ὅπως ὁ Σιμόυν. Μιὰ ἀστραπὴ λογχῶν, ἓνα πανδαιμόνιον φωνῶν καὶ τὸ χαράκωμα τὸ βουλγαρικὸν εἶναι δικό μας. Τὸ σύνταγμα προχωρεῖ. Ὁ ἥλιος φλέγει τώρα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὴν φλόγα του. Ἀπὸ ὑψώματος εἰς ὑψωμα, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ χάνδακος εἰς ρεμματιὰν διεξάγεται τὸ θανάσιμον κυνηγητό. Αἱ ὀβίδες τοῦ ἐχθροῦ ἐκρήγνυνται ἐμπρός, ὀπίσω, δεξιὰ, ἀριστερὰ, ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν προελαυνόντων. Ὁ ἐχθρὸς ἐγκαταλείπει τὰ χαρακώματα του καὶ φεύγει· φεύγει πρὸς τὸ Κιλκίς.

Πρὸς δυσμὰς ἀναλύονται εἰς ἀχνοκύανον ἀτμόν, κάτω ἀπὸ χρυσὴν βροχὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τὰ ὑψικάρηνα βουνὰ τῆς Καρατζόβας. Τὸ κανόνι μαίνεται γῦρο ἀπὸ τὸ Κιλκίς. Ἕνας διαγγελεὺς φέρνει τὴν εἶδησιν ὅτι ἡ πέμπτη μεραρχία προσελαύνει μὲ μεγάλας θυσίας, ἀλλὰ νικᾷ. Κάτω πρὸς τὸν κάμπον, διακρίνεται μακρὰ συνοδεία, ποὺ βραδυπορεῖ παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἶναι οἱ τραυματίαι μας. Τὸ θέαμα ἐξοργίζει τοὺς μαχητὰς καὶ μία φρικώδης βλασφημία συνταράσσει τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς καὶ πνίγεται ἀμέσως εἰς ἓνα ἀλαλαγμόν :

— Ἐμπρός, παιδιὰ ! Ἐμπρός ! Πιαστοὺς !

Ὁ κάματος εἶναι λέξις χωρὶς σημασίαν. Ἀγρία χαρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λύσσα σπρώχνει, συναρπάζει, φτερώνει, ἐξαυλώνει, θεοποιεῖ, φλογίζει, πυρακτώνει *, μεθ' ἧς τὶς καρδιές, περιδινεῖ * τὶς ψυχές, κάμνει θεοὺς τοὺς ἀνδρείους, ἥρωας τοὺς ἀδυνάτους καὶ καλεῖ πρὸς τὰ ἔμπρός, ἔμπρός, τὴν ἑλληνικὴν λαίλαπα.

Ἐκοιμήθη κανεὶς τὴν νύκτα ; Τὸ κανόνι ὠρύετο πρὸς βορρᾶν, βαθεῖοι ἀντίλαλοι ὑπόκωφοι ἀπὸ τὰ δεξιὰ κάμνουν τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀνασκιροῦν κάθε στιγμήν.

— Μάχονται στὸν Λαχανᾶ ! Θὰ τσακίσουν καὶ ἀπ' ἐκεῖ !

Ὅταν ἐξημέρωσε τὸ Κιλκίς ἐκαίετο. Κάτω ἐλαμπύριζεν ὁ Γαλικός, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ γράψουν μίαν αἱματηρὰν ἐποποιίαν * οἱ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος.

« Πόλεμος Ἑλλάδος Βουλγαρίας »

Νικόλαος Καρβούνης

42. Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἀπρίλης ἦταν· χαρούμενος ὁ ἥλιος ἀσήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλατα νερά καὶ μὲ ὀρμή γονιμοποιοῦσε τὴν ὁμορφίαν, τὴν πλούσια, τὴν ἐλεύθερη γῆ τῆς Ἀνατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της τὰ δρασσερά κι εὐτυχισμένα καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, ὅπου ἔμελλε νὰ περάσωμε τὴ νύχτα μας. Πηγαίναμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖο ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακὲς τῶν Σερρῶν στὴ Μουσθαίνη τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἰδιαίτερη συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος καὶ ὁ ἀντεισηγητής,

ὁ μόνος μεταξύ μας νέος, ὁ Θανάσης Π. . . , συμπολίτης μου καὶ φίλος μου ἐξαιρετικὰ ἀγαπημένος.

Καταλύσαμε σ' ἓνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, ὅπου τώρα κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων καὶ νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας καὶ τ' ἄλλο προσωπικό, μείναμε στὸ ἴδιο χωριὸ καὶ θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσουμε, γυρίζοντας τὰ στενὰ καὶ σκιερὰ του μονοπάτια.

Ἦταν ἄλλοτε χωριὸ καθαρὰ τουρκικό, μὰ τώρα ἀπὸ τὸν κατακτητὴ πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἔχνος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσίζονται ἀπὸ τὸν ἴσκιο τὸ βαθύ ἐνὸς πλατάνου καὶ τὸ νεράκι, ποὺ κελάρυζε σὲ ἓνα πλατὺ καὶ καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἂν καὶ φτωχοντυμένους.

Προσηκώθηκαν, τοὺς εἶπαμε νὰ καθίσουν καὶ πιάσαμε κουβέντα.

Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ. Ἐγὼ ρώτησα, ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖό τους. Μοῦ ἔδειξαν ἓνα σπίτι ψηλὸ, στερεό, μὲ ἓναν ἀπέραντο κῆπο· μᾶς εἶπαν, ὅτι ἦταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

— Καὶ τί ἔχετε ; δάσκαλο ἢ δασκάλα ; ρώτησε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Οὔτε δάσκαλο οὔτε δασκάλα, εἶπε ὁ πιὸ ὁμιλητικὸς ἀπὸ τοὺς γέρους, ἴσως ὁ πάρεδρος.

— Γιατί ;

— Γιατὶ ἔτσι· γιατί δὲν μᾶς ἔστειλε ἡ Κυβέρνησι.

— Ἄκου τα, κύριε ἐκπαιδευτικὲ σύμβουλε· μοῦ εἶπεν ὁ πρόεδρος.

— Ἰσως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἐλληνόφωνοι ἐδῶ καὶ ἔχομε μεγάλη ἔλλειψι ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθηκαν τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, πατριώτη, ἐδῶ κοντὰ κανένα ἄλλο χωριὸ δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνετε τὰ παιδιά σας ;

Κάπως κρῦα μᾶς ἀπάντησε ὁ γέρος :

— Εἶναι δάσκαλος ἐκεῖ· καὶ μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἓνα συνοικισμό, ποὺ φαινόταν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ φτωχός· ἦταν ἓνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του καὶ γῦρο ἀπὸ αὐτὸ μερικά καλυβόσπιτα.

— Καὶ γιατί λοιπὸν δὲν στέλνετε ἐκεῖ τὰ παιδιά σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντὰ ;

Ὁ γέρος δὲν ἀπάντησε.

— Μίλα βρέ· τοῦ εἶπε μὲ ἄγριο ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος, γιατί δὲν τὰ στέλνετε ἐκεῖ στοὺς σχολεῖο ;

— Γιατ' ἔτσι.

— Τί θὰ πῇ γιατί' ἔτσι ;

— Νά, γιατί αὐτὸ εἶναι Γυφτοχώρι· στοὺς Γυφτοδόσκαλο θὰ στείλωμε τὰ παιδιὰ μας ;

Μᾶς γεννήθηκε περιέργεια.

— Πᾶμε τὸ δειλινὸ σ' αὐτὸ τὸ Γυφτοχώρι ;

— Πᾶμε.

— Καὶ κοίταξε καλὰ, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἂν εἶναι κανένας καλὸς δάσκαλος καὶ δὲν τὰ στέλνετε, τώρα, ποῦ θὰ περάσῃ ὁ στρατηγός, θὰ σᾶς δέσῃ ὅλους.

— Τί καλός, καπετάνιο μου ; Γυφτοδόσκαλος, τί ἄλλο νὰ σοῦ πῶ !

Ἦταν ἀκόμη ζέστη, ὅταν πήραμε τὸ δρόμο γιὰ τὸ Γυφτοχώρι, ὅπως μᾶς τὸ εἶχαν ὀνομάσει.

Στὸ δρόμο μάθαμε, πὼς ὠνομαζόταν Πύργος· καὶ τὸ μάθαμε ἀπὸ ἓνα μεγάλο παιδί, ποῦ πήγαινε ἐκεῖ μὲ ἓνα κουτὶ κρεμασμένο στοὺς λαιμοῦ του.

— Καὶ σὺ εἶσαι ἀπὸ τὸν Πύργο ; τὸν ρωτήσαμε.

— Ἄ ! μπᾶ ! μᾶς εἶπε μὲ κάποια ἀποστροφή. Ἐγὼ εἶμαι πρόσφυγας.

— Καὶ τί πᾶς νὰ κάμῃς στοὺς Γυφτοχώρι ;

— Πάω, τώρα ποῦ θὰ σκολάσουν τὰ γυφτόπουλα, νὰ τοὺς πουλήσω σταφίδες.

— Ἄ ! γι' αὐτὸ πᾶς ! γιὰ νὰ μάθῃς γράμματα δὲν πᾶς ! Καὶ πῶς σὲ λένε ;

— Εὐρυβιάδη.

— Τίνος εἶσαι ;

— Ἐκείνου τοῦ Χαρίση πῶχει τὸ μαγαζὶ στοὺς σχολεῖο, ποῦ περάσατε καὶ ρωτήσατε γιὰ τὸ δρόμο.

— Καλὰ· στάσου νὰ μᾶς δείξῃς καὶ μᾶς τὸ δρόμο γιὰ τὸν Πύργο.

Ὁ ἥλιος ἔγερνε στὴ δύση του· τὰ κοπάδια γύριζαν ἀπὸ τίς βοσκές, τὰ σιτάρια ἦταν μεστωμένα καὶ οἱ βρίζες ἦταν ψηλότερες ἀπὸ τὸ ἀνάστημά μας. Εὐτυχισμένη χώρα· ὕστερα ἀπὸ τόσα

βάσανα εἶχε ἀκόμα κοπάδια καὶ σιτάρια, εἶχε ἀκόμα πλοῦτο καὶ χαρά.

— Νά, ἐκεῖνο εἶναι τὸ σχολειό, μᾶς εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης.

— Μὰ τώρα ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιὰ· εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Ἀ ! μπᾶ ! εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης, ἂν δὲν πέσῃ ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδόσκαλος.

Καὶ ἀλήθεια· ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος, ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριά, ὅτι ὁ Γυφτοδόσκαλος ἐργαζόταν ἀκόμα.

— « Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἁρμονία γλυκυτάτη », εἶπε ὁ πρόεδρος, ποὺ εἶχε διαβάσει καὶ θυμόταν πολλὰ ποιήματα τῶν παλαιοτέρων χρόνων.

Τὸ σχολεῖον ἦταν ἓνα εὐρύχωρο καὶ στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρές του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτή καὶ μπήκαμε μὲ τὴν ἱεραρχικὴ πάντα τάξι.

— Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε ; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.

— Ὅριστε, καπεταναῖοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ μάθημά του.

Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλούσιο, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ ὄργανα πρώτης ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομμένα, ἀλλὰ ἄνετα, κάθονταν καμμιὰ τριανταριά παιδάκια μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ὅλα βαθιὰ μελαχροινὰ, μὲ κατάμαυρα ζωηρὰ μάτια καὶ μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

Ὁ δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος, μὲ φορέματα ἐγγώρια, μὲ ἓνα ζευγάρι ματογυάλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ χοντρή του μῦτη καὶ μιὰ χοντρή ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντὰ στὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἔκανε ἀριθμητικὴ ἀπὸ μνήμης.

Ἔδωσε ἓνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, ποὺ ἐγὼ ἀμέσως σχημάτισα τὴν ιδέα, πὼς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἔνοιωθε πολλὰ πράγματα ὁ Γυφτοδόσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψὰ χέρια τους. Ἐνα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα, μὲ μάτια ποὺ ἄφηναν ἀστραπές, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντησι μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

— Σιωπή, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατί θὰ σὲ δείρω.

— Γιατί τὴν καμμένη ; ρώτησε ὁ Θανάσης.

— Γιατί δὲν ἀφήνει ἄλλον νὰ μιλήσῃ.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὰ χέρια της ἐπάνω στὸ θρανίό καὶ ἔκλαιε· ὡς τόσο μὲ τὸ ἓνα της ματάκι κοίταζε γελαστὰ τὸ Θανάση μὲ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ἓνα πρόβλημα ἀκολούθησε ἄλλο καὶ τὰ παιδιὰ ἀπαντοῦσαν, ἂν ὄχι πάντα μὲ ὀρθότητα, ἀλλὰ πάντα μὲ σέψι καὶ μὲ ζωηρότητα πνεύματος.

Νόμισα, πὼς θὰ εἶχε κάποια εἰδικότητα στὴ λογιστικὴ ὁ δάσκαλος ἢ κάποια ἰδιοφυΐα τὰ παιδιὰ, καὶ ζήτησα νὰ διαβάσουν· ὕστερα ζήτησα νὰ ποῦν Ἱστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νὰ μᾶς δείξουν τὴ γραφὴ τους, ἔπιασα κουβέντα μὲ τὰ μικρά, ρώτησα γιὰ τὸ χωριό τους, γιὰ τὴν πατρίδα τους. Ἐκαμα δηλαδὴ μιὰ ἐπιθεώρησι ἀρκετὰ ἐπαγγελματικὴ καὶ τὸ συμπέρασμα ἦταν, πὼς ὅλοι μας πέφταμε ἀπὸ θαυμασμό σὲ θαυμασμό, ὅσο ποὺ ἄρχισαν νὰ ὑγραίνονται τὰ μάτια ὅλων μας καὶ ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴ συγκίνησί του.

Ὁ δάσκαλος μ' ἄφησε ἐλεύθερον· ἀκολουθοῦσε μόνον μὲ τὰ μάτια, ζωηρεμένα τώρα σὰ μάτια νεανικά, πότε τὰ παιδιὰ του καὶ πότε ἑμένα. Τὰ ρώτησα :

— Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ, ξέρετε ἄλλη γλῶσσα ;

— Ξέρομε, ἀπάντησε μονάχα ἡ Θεσσαλονίκη.

Ὁ δάσκαλος πῆγε κοντά της σιγά - σιγά.

— Καὶ πὼς τὸ λένε τὸ ψωμί σ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα ;

— Μαρό· εἶπε ἡ Θεσσαλονίκη.

— Σιωπὴ ! εἶπε μὲ ὀργή ὁ δάσκαλος· καὶ ἡ ρίγα του μ' ἓναν ξηρὸ κρότο στὸ θρανίό συμπλήρωσε τὴν παιδαγωγικὴ τοῦ Γυφτοδασκάλου.

— Ξέρουν καὶ τραγούδια, δάσκαλε ;

— Πὼς δὲν ξέρουν ; θέλετε τροπάρια ἐκκλησιαστικά ;

— Τὸν ὕμνο στὴν Ἐλευθερίαν τὸν ξέρουν ;

— Τί θὰ πῇ αὐτό ; τὸν ὕμνο δὲ θὰ ξέρουν ; Τὸν ἤξεραν καὶ τὸν τραγουδοῦσαν οἱ μαννάδες τους στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς καὶ δὲ θὰ τὸν ξέρουν αὐτά ;

Τὰ παιδάκια σηκώθηκαν, διώρθωσαν τὰ φτωχικά τους φορέματα, ὁ δάσκαλος ἔβγαλε μιὰ σκούφια, ποὺ φοροῦσε στὸ φαλακρό του κεφάλι, βγάλαμε καὶ μεῖς τὰ πελίκια καὶ σταθήκαμε σὲ προσοχή.

Ὁ δάσκαλος χτύπησε μιὰ ρίγα στοῦ θρανίου καὶ τὰ γυφτόπουλα εἶπαν τὸν ὕμνο· εἶπαν πολλὰς στροφάς, ἔλεγαν ὅλα τὰ λόγια σωστά καὶ ἡ μουσικὴ τοὺς δὲν ἦταν πολὺ παράτονη· μόνο ποὺ ὁ δάσκαλος χτυποῦσε πολὺ συχνὰ τὸ θρανίον μὲ τὴ ρίγα καὶ κινεῖτο τόσο ζωηρὰ τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ κολτσοδέτα, ἀλλὰ δὲν ἔσκυψε νὰ τὴ δέσῃ· εἶχε ἰδρώσει καὶ μεῖς δὲν κοιτάζαμε πιὰ νὰ κρύψωμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μάτια μας τὰ δακρυσμένα.

Ἡ Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκεῖα φωνή, ἀρκετὰ ἀρμονικὴ, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μάτια της.

Ὁ δάσκαλος τὴ χαίδεψε, ὅταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε :

— Γιὰ τελευταία φορὰ θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγκλημα, ποὺ ἔκαμες σήμερα, Θεσσαλονίκη.

— Ἄν τὸ ξανακάνω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσης.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη, φτάνει νὰ τὸ πῶ τῆς Μαρίας.

— Ἡ Μαρία, ποὺ τὴ φοβέρισες, ποιά εἶναι ; ρωτήσαμε.

— Ἡ μάννα της· ἔτσι ἦταν καὶ κείνη ζωηρὴ· μὰ τώρα ἔγινε ἡ καλύτερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτρια καὶ τὴ μητέρα της ;

— Καὶ τὴ μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δάσκαλος σ' αὐτὸ τὸ χωριό· νά, σὲ τρεῖς μῆνες κλειοῦν σαράντα χρόνια ἐδῶ, ποὺ βλέπετε.

— Καὶ ποίος σὲ πληρώνει ;

— Οἱ χωρικοί· ποίος θὰ μὲ πληρώνει ; ὁ ἀγᾶς, ποὺ εἶχαμε, ποὺ μᾶς ἔβγανε ἀπὸ τὴ λειτουργία μὲ τὸ βούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλῃ νὰ θερίσωμε τὴν Κυριακή ; Οἱ χωρικοὶ οἱ καημένοι μούδιναν μιὰ λίρα τὸ μῆνα καὶ τὸ ψωμί μου καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν κι' αὐτοί. Φτωχόκοσμος, βλέπεις, τὸ χωριὸ ἦταν τσιφλίκι· δὲν εἶχαν δικὰ τοὺς χωράφια. Κι ἔπειτα εἶναι ἐργατικοὶ πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ξέρουν καὶ τὴν τέχνη· πλέκουν καλάθια. Τώρα, δόξα νάχῃ ὁ Θεός, ποὺ ἀπόχτησαν χωράφια, ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν καὶ μένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ Κυβέρνησι ; ρώτησε ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος.

— Ὁχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίσθηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὔτε ἀπολυτήριον σχολαρχείου· πῶς ν' ἀναγνωρισθῶ ;

— Καὶ τὰ γράμματα ποῦ τᾶμαθες λοιπόν ;

— Ποιά γράμματα, καπετάνιο μου ; τὰ σπουδαῖα γράμματα, πού ξέρω ; "Ε ! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμμιὰ φορὰ καὶ στὴν Καβάλλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, ὅπου εἶχαμε ἓνα μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· μὲ προστάτευε πολὺ καὶ μ' ὠδηγοῦσε. "Ε ! ἔτσι κάτι ἔμαθα. Τὸν ὕμνο τὸν διάβασα σ' ἓνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ' ἔξω· ἔπειτα ἄκουσα νὰ τὸν ψάλλῃ μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, πού εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφὰ στὴ Μητρόπολι. "Ε ! ἔτσι κάτι πῆρα· τώρα καλὰ - καλὰ ἡ δουλειὰ ἔγινε· αὐτὸ μποροῦσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— "Ω ! καὶ ἔκαμες τόσα πολλὰ, φτωχέ μου δάσκαλε ! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιὰ, νὰ μὴν περιμένουν.

— "Α ! δὲν τὰ μέλλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν Ἕλληνες ἀξιωματικούς καὶ ν' ἀκούν τὶς κουβέντες τους ! "Α ! δόξα νάχη ὁ μεγαλοδύναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἶδαμε· φτάνει αὐτό. "Ελα τώρα, προσευχή καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο, καὶ σύ, Θεσσαλονίκη, εἶπαμε ἄλλῃ φορὰ...

— "Εννοια σου, δάσκαλέ μου, ἔννοια σου.

Στὴν πόρτα στεκόταν ὁ Εὐρυβιάδης μὲ τὸ κουτί του καὶ διαλαλοῦσε τὶς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν' ἀγοράσουν· τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. "Εφαγε κι αὐτὴ, μοίρασε καὶ στὰ μικρά, πού τὴν τριγύρισαν.

Αὐτὸ ἔφερε μιὰ ἔμπνευσι στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εὐρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου ; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το дуόμιση.

Ὁ ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πήραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμε στὰ παιδιὰ !

Τὸ τί ἔγινε, ὁ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εὐτυχία σκόρπιζε ἡ μαυρομάτα τοῦ Μωριᾶ στὰ μαυρομάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα ! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωσι σωστὴ φωνάζοντας ζήτω.

— Θέλετε τώρα νὰ ἰδῆτε καὶ τὸ χωριό μας ; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— Ἀκοῦς, δὲ θέλομε ;

— "Εχομε καὶ μιὰ παλιὰ ἐκκλησία καὶ ἓνα ἀγίασμα καὶ ἓνα Εὐαγγέλιο θαυματουργό· πᾶμε νὰ τὰ ἰδῆτε πρὶν νυκτώση.

Πήγαμε. Στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε πὼς ὁ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῇ ἓνα τέτοιο

ὄνομα ! — πὼς ἦταν ψάλτης, παντρεμένος μὲ πέντε παιδιὰ καὶ ὅτι τὰ δύο ἀπ' αὐτὰ τὰ μικρότερα ἦτανε στρατιῶτες, καθὼς καὶ ἓνα ἐγγόνι του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἄλλα στὴν παλιά 'Ελλάδα καὶ ἄλλα στὴν Ἑπειρο. Μάθαμε ἀκόμα, ὅτι τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει μὲ τὰ χέρια τους οἱ χωρικοί, ὅτι τὰ θρανία καὶ τοὺς πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει μὲ τὰ χέρια του ὁ δάσκαλος, ὅτι τὸν τόπο καὶ τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἓνας παλιὸς ἀγᾶς, πληρώνοντας ἔτσι τὴ θεραπεία τῆς γυναίκας του, ποὺ τὴ χρωστοῦσε στὸ ἀγίσμα τῆς ἀγίας Μαρίας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησίαν· μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθειά, σκοτεινή, σωστή δουλείας ἐκκλησία καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητική, πιὸ κατανυχτική.

Ὁ δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὐαγγέλιο. Ἦταν ἓνα Εὐαγγέλιο παλιό, ποὺ τὰ ξώφυλλά του ἦταν στολισμένα βαριά μὲ ἀσήμι καὶ μὲ χρυσάφι. Φιλήσαμε μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ καὶ μπήκαμε ἀπὸ κεῖ στὸν περίβολο, ποὺ ἀποτελοῦσε ὅλο σχεδὸν τὸ χωριό.

Στὴ μέση ἡ μεγάλη σιταποθήκη τοῦ ἀγᾶ καὶ γῦρο τὰ καλυβόσπιτα τῶν ραγιαδῶν. Γυναικοῦλες καὶ γέροι κάθονταν στὶς πορτοῦλες τους καὶ ἐπλεκαν καλάθια· παιδιὰ πλῆθος φτερούγιζαν στὸν ἐλεύθερο χώρο, ποὺ ἦταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ σιταποθήκη καὶ τὰ καλυβόσπιτα καὶ θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια· σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτούλα καὶ καληστερίσαμε μιὰ γριά καὶ μιὰ νέα, ποὺ ἐπλεκε κάλτσα.

— Ἐσὺ δὲν πλέκεις καλάθια ;

— Ἐ ! Δόξα σοι ὁ Θεός· ἐπλεξα κι' ἐγὼ πολλά !

— Αὐτή, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι ἡ Μαρία, ποὺ ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεσσαλονίκης.

— Ἀ ! νὰ σοῦ ζήση, κυρα - Μαρία, εἶναι τόσο ἔξυπνο κοριτσάκι καὶ τόσο ὁμορφο, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση ! εἶπεν ἡ κυρα - Μαρία, καὶ τὰ κατάμαυρα μάτια της ἄστραψαν ἄγρια· ἂν δὲν μάθῃ γινῶσι, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήσῃ· ἢ λέτε, πὼς δὲν τᾶμαθα ἐγὼ τὰ παλιόλογα, ποὺ εἶπε στὸ σχολεῖο μέσα ; Ἀλλὰ ποῦ εἶναι τὴν ; Τὸ κατάλαβε καὶ τράβηξε κάτω στὸ χωράφι, στὸν πατέρα της· μὰ κάποτε θάρρη καὶ θὰ λογαριαστοῦμε.

Καὶ δάγκασε μὲ μανία τὸ δάχτυλό της ἡ Μαρία.

— Μὰ τί εἶπε ; ρωτήσαμε μὲ ἀπορία.

— Αὐτό, πού σ'ἔειπε, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πὼς λένε τὸ ψωμί· ἐδῶ δὲν ἐπιτρέπουμε αὐτὴ τὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καμμιά φορὰ τὴν ἀκοῦν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς γέροντες.

— Ποιούς γέροντες, δάσκαλε ; ρώτησε μὲ θυμὸ ἡ γριά, ἡ μάννα τῆς Μαρίας· δὲν ξέρεις τί λὲς τοῦ λόγου σου καὶ νὰ μὲ συμπαθῆς· ποιοὺς μιλά σπίτι μας ἄλλη ἀπὸ τὴ γλῶσσά μας !

— Μὰ δὲ σοῦ εἶπα, χριστιανὴ μου, στὸ σπίτι σας, μὰ νά, οἱ πολὺ γέροι τὴ θυμοῦνται, βλέπεις, ἀκόμα...

Τὴ στιγμή ἐκείνη ἔγινε τριγῦρο μας, μιὰ μικρὴ τρικυμία· ἓνα κοριτσάκι ὥρμησε μὲ φωνὲς καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ μιὰ γυναῖκα ἀγριεμένη τὸ κυνηγοῦσε.

— Θὰ σὲ σκοτώσω, μὲ τὰ παλιόλογα πού λές...

Γνωρίσαμε ἀμέσως τὴν κακομοίρα τὴν Θεσσαλονίκη καὶ τὴ φοβερὴ τὴ μάννα τῆς καὶ καταλάβαμε, πὼς πλήρωνε ἀκριβὰ τὸ « μαρό », πού μᾶς εἶχε πῆ. Τὴν κρύψαμε λοιπόν, ὅσο μπορούσαμε, ἀλλὰ ἡ Μαρία ἦταν ἀκαταμάχητη. Καὶ τότε, σὰν ξεθύμανε, γέλασε λίγο καὶ γύρισε καὶ ἔφυγε μὲ βάδισμα θριαμβευτικὸ.

Ὅταν φύγαμε ἀπὸ τὸ Γυφτοχώρι καὶ ἀποχαιρετήσαμε τὸ Γυφτοδάσκαλο, εἶχαμε ἀκόμα τὸ γέλιο στὸ στόμα καὶ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, ἀλλὰ σωπαίναμε :

— Ἐγώ, μοῦ εἶπε κάποια στιγμή ὁ Θανάσης, ἂν ἤμουν σὰν ἐσένα, γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα θὰ ἔκανα μιὰ ἐγκύκλιο σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ τοὺς φοβέριζα, πὼς, ἂν δὲν γίνουν ὅλοι σὰν τὸ Γυφτοδάσκαλο, θὰ τοὺς παύσω.

— Κι ἐγώ, εἶπε ὁ Πρόεδρος, ἀντὶ γιὰ ὅλα αὐτά, θὰ ἔκανα σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς Ἕλληνες μιὰ ἐγκύκλιο μὲ μιὰ μόνη λέξι, πού περιλαμβάνει κάθε συμβουλὴ καὶ κάθε σύστημα καὶ φιλοσοφία.

— Δηλαδή ;

— Τὴ μαγικὴ λέξι, πού ἄφησε γιὰ διαθήκη του στὴν ἀνθρωπότητα ὁ Σεπτίμιος Σεβήρος : « Λαμπορέμους ».

Ἄς ἐργαζώμεθα.

Ἀντώνιος Τραυλαντώνης

43. ΘΟΥΡΙΟΝ

Ἡ λόγχη μου ἔχει ἀνάψει κι ἀστράφτει ἀπὸ ψυχὴ !
 Ὕκου ! Ἡ φωνὴ τοῦ Γένους σὰν πόλεμος ἤχει.
 Μοῦ γνέφει ὁ Βασιλιᾶς μου σ' ἄλογο, ὀρθός, λαμπρός !
 Γιὰ μᾶς, γιὰ τὰ παιδιὰ μας, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐμπρός !

Χαρὰ στὸν ποὺ χυμάξη, γεράκι ὀρμητικό,
 καὶ νικητήρια κράξη σὲ πρόχωμα ἐχθρικό.
 Στῆς φλόγας τὸ μεθύσι, στῶν κανονιῶν τὴ βοή,
 χίλιες ζωὲς θὰ ζήση ἀφίνοντας μιὰ ζωὴ !

Τῆς νιότης τῶν Ἑλλήνων ἡ θύελλα σὰν κινᾷ,
 τί χαμηλὰ εἶν' τὰ ὕψη, τί κάμποι τὰ βουνά !
 Σὲ τέτοια ὀρμὴ προσμένω τὴ νέα μου τὴν καρδιά
 νὰ τήνε κάψῃς τοῦ Ἕθνους ἀθάνατη φωτιά !

« Στρατιωτικὰ τραγούδια »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

44. ΟΧΙ, ΠΟΤΕ ΣΚΛΑΒΑ ΖΩΗ !

Εἶπεν ὁ νέος ἀνταριασμένος :
 —Ὅχι, ποτὲ σκλάβα ζωὴ !
 Καὶ τοῦ χαλύβδωσε τὸ μένος
 καρδιὰ καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ.

Κι ὅπως οἱ πρόγονοί του, νά τον,
 γράφει καὶ πάλι μὲ ἀστραπὲς,
 μέσ' στὸ βιβλίο τῶν ἀθανάτων,
 καινούριες πράξεις ἥρωικες.

Γεῖά σου, παλληκαράκι, γεῖά σου !
 ξεπεταρούδι, χρυσαετὲ !
 Πόλεμα γιὰ τὴ λευτεριά σου,
 καὶ δὲ θὰ ξεχαστῇς ποτὲ !

Καὶ ζωντανὸ καὶ ἀποθαμένο,
 ἢ Ἑλλάδα μπρὸς σου, ποιά τιμή !
 Μὲ τὸ δεξί της ὑψωμένο
 θὰ σκύβῃ καὶ θὰ σ' εὐλογῇ.

« Σπαθὶ καὶ λύρα »

Μιλτιάδης Μαλακάσης

45. ΝΙΚΗ

Παιδιά μου, ὁ πόλεμος γιὰ σᾶς περνάει θριαμβευτής,
 τῶν ἄδικων ὁ πόλεμος δὲν εἶν' ἐκδικητής·
 εἶναι ὁ θυμὸς τῆς ἀνοιξης καὶ τῆς δημιουργίας.
 Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀβασίλευτη, μὲ δάφνες καὶ μὲ κρίνα
 τῆς νίκης. Παντοδύναμος τὴν ἔπλασε τεχνίτης.
 Ἡ δόξα τὸ καμάρι της· ἡ ἀλήθεια εἶναι δική της.
 Κι ἂν εἶναι, καὶ στὸν πόλεμο μέσα, ἡ ζωὴ θυσία,
 ὁ τάφος εἶναι πέρασμα πρὸς τὴν ἀθανασία !

« Τὸ τελευταῖο του ποίημα »

Κωστής Παλαμᾶς

46. ΠΙΝΔΟΣ

Τῶν προγόνων βλαστοί, μ' ἄτσαλένια κορμιά,
 τοῦ πολέμου περνώντας τὴ φρίκη,
 τῆς καρδιάς μας τὴ φλόγα τὴ φέραμε μιὰ
 ὡς ἐκεῖ, ποὺ μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

Μὲ τὴ λόγχη χαράξαμε ἄδρὸ στὰ βουνὰ
 τ' ὄνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —,
 νὰ τὸ πάρῃ ὡς στὰ πέρατα ὁ θρῦλος ξανά,
 στοὺς λαοὺς νὰ τὸ κάνῃ τραγούδι.

Προσταγὴ στὴ φυλὴ μας, σὰν νόμος βαρειά,
 τὸ παλιὸ ν' ἀναστήσωμε θᾶμα.
 Νᾶναι αἰώνια σὲ τούτῃ τὴ γῇ ἡ λευτεριά,
 κάποιος μοίρας ὀρίζει τὸ τάμα.

Μάννα Ἑλλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ἤχει,
 λές ἀκόμα στῆς Πίνδου μιὰ κώχη,
 στοὺς λαοὺς νὰ θυμίζει γεμᾶτο ψυχῇ,
 τὸ τρανό, ποὺ ξεστόμισες «Ὅχι».

« Γαλάζιες ρίμες »

Στέλιος Σπεράντης

47. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

Ὅλοι βεβαίως γνωρίζετε, κατ' ὄνομα τοῦλάχιστον, τὸν μέγαλον ἄγγλον ποιητὴν, ὁ ὁποῖος ἠγάπησε τόσο τὴν πατρίδα μας, ὥστε ν' ἀφιερῶσθαι εἰς τὸν ἀγῶνά της καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν. Ὅλοι γνωρίζετε, ὅτι ὁ Βύρων κατῆλθε τῷ 1823 εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ συμπολεμήσῃ μὲ τοὺς ἡρωϊκοὺς Ἕλληνας, καὶ ὅτι ἀπέθανεν εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἀπὸ κρυολόγημα, πρὶν προφθάσῃ νὰ ἴδῃ τὸ ὄνειρόν του πραγματοποιούμενον.

Δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεσκέπτετο τὴν κλασσικὴν * γῆν. Κατὰ τὴν νεότητά του ἔκαμε ἄλλα δύο ταξίδια εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μία κρίσις τοῦ Βύρωνος περὶ τῶν νέων Ἑλλήνων, ὑπάρχουσα εἰς ἐπιστολὴν του γραμμένην, νομίζω, ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, μοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν: « Οἱ Ἕλληνες — ἔγραφεν ὁ μέγας φιλέλληνας — ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ πράγματα· πρὸ πάντων ἀπὸ ὁμόνοιαν καὶ πειθαρχίαν ». Καὶ παρακάτω ἐξηγοῦσε διὰ ποίους λόγους, κατὰ τὴν γνώμην του, οἱ Ἕλληνες οὔτε ὁμονοοῦν οὔτε πειθαρχοῦν εὐκόλως, συμπεραίνων ὅτι ἡ ἀνυποταξία καὶ ἡ ἀπειθαρχία εἶναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρός των. Οὕτως εἰπεῖν *, τὸ ἐθνικὸν των ἐλάττωμα.

Αὐτό, καθὼς σᾶς εἶπα, μοῦ ἔκαμε ἐντύπωσιν, διότι, μολονότι παρῆλθεν ὁλόκληρος σχεδὸν αἰὼν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, ποὺ τὸ ἔγραφεν ὁ Βύρων, μολονότι ἡ Ἑλλάς, ἑλευθέρα ἔκτοτε, ἔκαμε τόσας προσόδους, καὶ μολονότι οἱ ἡρωϊκοὶ Ἕλληνες, οἱ ἄξιοι *, οἱ ἀγράμματοι, οἱ ἡμιᾶγριοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἐξεπαιδεύθησαν, ἐλεπτύνθησαν, ἐξεπολιτίστησαν, ἐν τούτοις διατηροῦν τὸ γνώρισμά των, τὸ ἐλάττωμά των.

Εἶναι, ἀγαπητοί μου, μία πικρὰ ἀλήθεια. Μικροὶ καὶ μεγάλοι οἱ Ἕλληνες οὔτε ὁμονοοῦμεν οὔτε πειθαρχοῦμεν. Δὲν ἀναγνωρί-

ζομεν κανένα ανώτερόν μας, κανένα καλύτερόν μας. Μόλις κρατούμεν την ιεραρχίαν * έκείνην, άνευ τής οποίας κοινωνία δέν ύπάρχει.

Πόσον είναι κακόν και όλέθριον δέν είναι ανάγκη νά σ'ς τό είπω. Τό έννοεíte, όπως τό έννοοýμεν όλοι. Καί όμως δέν βάζομεν τά δυνατά μας νά τό κόψωμεν. Συλλογίζομαι ότι, άν κατά τύχη, όταν είχα την ώραίαν, την τρυφερήν ήλικίαν σας, άνεγίνωσκα την κρίσιν τοý Βύρωνος, θά μοý έκαμε μεγάλην έντύπωσιν και θά κατέβαλα π'σσαν προσπάθειαν, διά νά είμαι όσο τό δυνατόν περισσότερον πειθήνιος * είς τούς ανωτέρους μου και πειθαρχικός. Πρέπει νά μάθη κανείς πρώτα νά ύπακούη, διά νά ήξέυρη κατόπιν νά διατάσση. Δι' αύτό έσυλλογίσθην νά σ'ς όμιλήσω σήμεραν και νά σ'ς αναφέρω την κρίσιν τοý Βύρωνος.

Έν τούτοις, όταν είπα πρό όλίγου είς ένα φίλον μου : « Θά τό γράψω στα παιδιά τής Διαπλάσεως », ό φίλος μου μέ απέτρεψε *. « Μή, — μοý είπε —, διότι ήξέυρεις τί θά πάθης; Θά ίσχυροποιήσης την έμφυτον * ανυποταξίαν και άπειθαρχίαν τών Έλληνοπαίδων. Είς τό έξής θά δικαιολογοýνται λέγοντες μέ καμάρι : « Μπα ! είναι τό ένθινόν μας έλάττωμα !... »

Η παρατήρησις αύτή μέ έκαμε νά σκεφθώ : Μήπως ό φίλος μου έχει δίκαιον ; Άλλ' όχι ! Αύτός δέν ήμπορεί νά γνωρίζη τόσον τούς Έλληνόπαιδας, όσον έγώ, ποý επικοινωνώ μαζί των τόσα χρόνια ! Οί Έλληνόπαιδες δέν είναι και τόσον άνόητοι, διά νά καυχθούν δι' ένα έλάττωμα, είτε άτομικόν είτε ένθινόν. Άπεναντίας, όσάκις τοý λοιποý θά αισθάνωνται τό αίμά των νά βράζη και νά έξωθή πρός την διχόνοιαν, πρός την άπειθαρχίαν, θά ένθυμοýνται, είμαι βέβαιος, τούς λόγους τοý Βύρωνος, και θά όμνοοýν και θά ύποτάσσωνται !

« Περιοδικόν Διάπλασις »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

48 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Τό έπεισόδιο, ποý θ' άφηγηθούμε, είναι έξακριβωμένο και αυθεντικό. Έγινε στα 1940 σέ κάποιο χωριό τής Κύπρου.

Ό γάμος είχε τελειώσει στην εκκλησία και ή γαμήλιος πομπή, μ' έπικεφαλής τούς νεονύμφους και τούς « κουμπάρους » (στην Κύπρο οί κουμπάροι είναι πολλοί, κάποτε και δέκα και είκοσι ζεύ-

γη), περνοῦσε τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, κατευθυνομένη στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Σὲ κάποιον δρόμον ἡ πομπὴ συναντήθηκε μὲ τρεῖς ἀγνώστους κυρίου, πού, ὅπως φαίνονταν ἀπὸ τὸ ντύσιμό τους, εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἕνας χωρικός ἀποσπιάστηκε ἀπὸ τὴν πομπὴ καὶ μὲ τὴν προθυμίαν τῆς παντοτεινῆς ἐλληνικῆς φιλοξενίας ρώτησε τοὺς τρεῖς πολῖτες τί ἤθελαν. Σὲ λίγο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἐνῶ ἡ πομπὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ προχωρῇ, ἐμαθεύτηκε ὁ λόγος τῆς ἐπισκέψεώς των, πού ἔφθασε στὸ τέλος καὶ στ' αὐτιά τῆς νύμφης. Ἀμέσως ἐκείνη σταμάτησε καὶ μαζί της σταμάτησαν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

— Τί ζητοῦν ; εἶπε ἡ νύμφη. Ἐράνους γιὰ τὸν πόλεμον ;

Καὶ μὲ μιᾶς σηκώνει τὸ λευκὸ της πέπλο, βγάζει τὰ σκουλαρίκια ἀπὸ τ' αὐτιά της καὶ καλῶντας κοντά της τοὺς τρεῖς κυρίου, τοὺς τὰ δίνει.

— Δὲν ἔχω λεπτὰ, εἶπε.

Τότε, μὲ μιᾶς, χωρὶς καμμιά συνεννόησι, ἐντελῶς αὐθόρμητα, ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, ἄρχισαν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ προσφέρουν, ἐκεῖ, καταμεστῆς τοῦ δρόμου, ὅ,τιμποροῦσαν. Οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πόλιν ἔκλαιαν. Ὅλων τὰ μάτια εἶχαν βουρκώσει.

Ἀφηγηθήκαμε πλατύτερα τὸ ἐπεισόδιον αὐτό, γιατί εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τῶν αἰσθημάτων, πού δονοῦν καὶ τὴν ἐθνικὴ Κυπριακὴ ψυχὴ, ὅπως καὶ γενικώτερα τὴν πατριωτικὴ ψυχὴ ὅλου τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ Κύπρος, πάντα βαθύτατα ἐλληνικὴ στὴν ψυχὴ καὶ στὸ φρόνημα, ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἑθνους, πότε πιὸ ἐνεργητικὰ καὶ πότε πιὸ παθητικὰ, πάντοτε αὐθόρμητα καὶ πρόθυμα, συμβαδίζοντας πιστὰ καὶ ἀναπόσπαστα μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα τὸν μακραίωνα δοξασμένον δρόμον της.

Ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ὑστερήσῃ ἡ Κύπρος στὴ γενικὴ ἔκρηξι τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς φυλῆς μας ἐνώπιον τῆς ὑπούλου ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς χώρας μας. Καὶ μόλις ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιβουλὴ, ὁ Κυπριακὸς λαὸς ἐξηγέρθη καὶ αὐτὸς μαζί μὲ ὅλον τὸν Ἑλληνισμό καὶ ἐξεδήλωσε κατὰ τρόπον ἀληθινὰ μεγαλειώδη τὴν ἀλληλεγγύη του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα.

Σὲ πολλές χιλιάδες ἀνέρχονται οἱ ἐθελονταί, ποὺ ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ γραφοῦν, γιὰ νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ.

Καὶ οἱ ἐθνικοὶ ἔρανοι, ποὺ ἄρχισαν ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες τοῦ πολέμου μὲ ἀφάνταστον ἐνθουσιασμό, σ' ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά τῆς Μεγαλονήσου, ἔφθασαν σὲ χιλιάδες λίρες.

Ἐξ ἄλλου, οἱ γυναῖκες τῆς Κύπρου ἔπλεκαν διαρκῶς κι αὐτές, ὅπως ὅλες οἱ Ἑλληνίδες, μάλλινα εἶδη γιὰ τοὺς στρατιώτας μας, ὑπῆρξαν δὲ τόσο πρόθυμες καὶ σημαντικὲς οἱ ἰδιαίτερες προσφορὲς τῶν Κυπρίων στὸν Ἑλληνικὸ Ἑρυθρὸ Σταυρό, ὥστε νὰ δημοσιεύσῃ ἰδιαίτερην εὐχαριστήριον ἀνακοίνωσι στὸν Τύπο, γιὰ νὰ τονίσῃ τὸ γεγονὸς καὶ νὰ τὸ προβάλῃ ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

Ὅλ' αὐτὰ σημειώνονται, ὅχι γιὰ νὰ ἐξάρουν τὸν Κυπριακὸ πατριωτισμό, ὁ ὁποῖος εἶναι γνωστότατος καὶ ἐξεδηλώθη πάντοτε σὲ κάθε ἐθνικὴ περιπέτεια κατὰ τὸν θερμότερο καὶ ἐντονώτερο τρόπο. Οἱ γραμμὲς αὐτὲς γράφονται, γιὰ νὰ δώσουν μίαν ἀκόμα εἰκόνα τῆς βαθυτάτης ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ἀδιαρρήκτου ἐθνικῆς ἐνότητος, ποὺ συνδέουν ὅλα τὰ τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἐθνικὴ ψυχὴ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

« Νεολαία »

Μελῆς Νικολαΐδης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Ο ΓΑΜΟΣ

Τοῦ ποιοῦ ν' τὸ συμπεθερικό, τοῦ ποιοῦ ν' αὐτὸ τὸ ψίκι,
ποὺ κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ πεζούρα καὶ καβάλλα,
μὲ τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, μὲ τὰ διπλὰ παιγνίδια,
μὲ τὰ τραγούδια τὰ πολλὰ, μὲ τὰ βαριά τουφέκια,
σὰν νὰ σηκώθη ὁ βασιλιάς καὶ σύναξε τ' ἀσκέρια
κι ὅλον τὸν κόσμον κάλεσε νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ...

- Ὁ Φλῶρος κάνει τῇ χαρὰ, παντρεύει τὸν υἱό του,
τὸ γυιό του τὸ μονάκριβο, τὸ μοσχαναθρεμμένο,
κι ὅλο τὸν κόσμον κάλεσε κι ὅλο τ' ἀρχοντολόγι.
Τρεῖς χρόνους γράφαν τὰ προικιά καὶ τρεῖς τὰ πανωπροίκια
καὶ τρεῖς ὅπου συνάζονταν καὶ χάλναγαν τὸν κόσμον.
Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρα ἀπὸ πίσω,
κι ἀράδ' ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνουν οἱ συμπεθεροί.
Καὶ μέσ' τὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη
καβάλλα σ' ἄλογα ψαριά καὶ χρυσοσελωμένα.
Λάμπουν τ' ἀσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσὰ τῆς νύφης.
Δεξιὰ - ζερβὰ παίζουν νουνὸς καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους,
κι ὅλο κοιτᾷ τὰ νιόγαμπρα κι ὅλο χαμογελᾷνε.
Πάει ὁ γαμπρὸς σὰν ἀετός, ὀρθὸς χαμηλωμένος,
κι ἡ νύφη πάει σὰν πέρδικα, γλυκειά, χαμηλομάτα.
Βγαίνει στὴν πόρτα νὰ δεχτῇ τὴ νύφη ὁ γέρο - Φλῶρος
καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χοῦφτες χύνει.
Τήνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τήνε φιλεῖ στὰ μάτια,
κι εὔχεται καλορρίζικα κι εὔχεται γεννητούρια.
Στὶς μαρμαρόστρωτες αὐλὲς πεξεύει ὅλο τὸ ψίκι.
"Ὅξω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν
καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια,
ἄλλοι χρυσὲς δίνουν εὐχὲς κι ἄλλοι καλοτυχίζουν.
— Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόπαντρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους !

« Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

2. ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Στὸ σπῖτι, ποὺ γεννήθηκα, ἴδιο στὴν ἴδια στράτα,
στὰ μάτια μου ὅλο ὑψώνεται καὶ μ' ὅλα του τὰ νειάτα.
Κι ἀπείραχτο κι ἀνέγγιχτο στὴ μοῖρα ἀγνάντια στέκει,
κι ἀπὸ τὸν κῆπο του γιὰ μέ χλωρὰ στεφάνια πλέκει.
Ἀπὸ τὴν ἰσκιερὴ ἐμπατὴ στὴ φωτισμένη σάλα
μὲ τ' ἀκριβὸ ρολοῖ χρυσὸ στὴν κρουσταλλένια γιάλα,
ὅλα βαλμένα ρυθμικά, γιορτιάτικα ντυμένα,
πρόσωπα, ἀντικείμενα, μὲ καρτεροῦν ἐμένα.
Τὸ σπῖτι, ποὺ γεννήθηκα — κι ἄς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι —
στοιχείο, καὶ σὰν ἀπάτητο, μὲ ζῇ καὶ μὲ προσμένει.

« Τὰ παρόκαιρα »

Κωστής Παλαμᾶς

3. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ὑπνε μου, πάρε τὸ παιδί, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσης
στὰ ρόδα τῶν περιβολιῶν, στὰ κρύα νερὰ τῆς βρύσης.
Πάρ' το καὶ δεῖξέ του νὰ βρῇ τῶν παλατιῶν τὴ στράτα,
ποῦναι τοῦ ρήγα οἱ θησαυροὶ μὲ τὰ κωνσταντινᾶτα.
Καὶ χάρισέ του τὰ κλειδιά, ν' ἀνοίξη καὶ νὰ πάρη
μαργαριτάρι ἀτρύπητο, σπυρὶ μαργαριτάρι.

Κοιμήσου, φῶς μου, κι ὁ Χριστὸς σοῦ παραστέκει πλάϊ.
Κοιμήσου κ' ἡ μαννούλα σου τὴν κούνια σου κουνάει.
Τὴν κούνια σου τὴν ἔστρωσα μὲ μαλακὸ σεντόνι,
ποὺ τὸπλυναν καὶ τὸκαναν Νεράϊδες σὰν τὸ χιόνι.
Στὸ πάπλωμά σου κέντησα αἵτους, νὰ σὲ στολίζουν,
γαρύφαλλα τῆς Βενετιάς, νὰ σοῦ μοσκομυρίζουν.
Σοῦ κέντησα μιὰ Παναγιά στ' ἄχνὸ προσκέφαλό σου
κι ἀκόμα τὴν Ἁγία Σοφιά, νᾶχης στὸ μάγουλό σου.

« Ὅταν φεύγουν οἱ ὄρες »

Στέλιος Σπεράντσας

4. ΠΩΣ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ὅταν, μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς τὸν καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιᾶς, ἐπιστρέφῃ ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποὺ ἀρχίζει νὰ γέρῃ ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πράσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινο χωράφι του εἰς τὸ μικρὸ του χωριό... τότε, μετὰ τὸ λιτὸν καὶ ὑγιεινὸν δεῖπνον, ποὺ τοῦ παρεσκεύασεν ἡ γυναικὰ του, ἀφοῦ δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιά, κροταλίζει καὶ τὴν γλῶσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθεται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας του, ἕως τὴν ὥραν ποὺ θὰ κουρνιάσουν οἱ κότες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νάτος ! Ἦσυχος - ἡσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δυὸ του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκουμπᾷ τὸ πηγούνι του. Ὅμοιάζει μὲ ἀττικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον. Ἀλλ' ἂν φαίνεται θλιμμένος, θλίψιν δὲν ἔχει κατὰ βάθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος.

Βλέπει καὶ κρίνει. Χωρὶς νὰ ἐκδηλώνῃ τοῦτο, διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του παρατηρεῖ πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα, ποὺ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὀπτικῆς του ἀκτίνος. Παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηνὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἂν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἄνθρωποι ἢ ζῶα. Κουνεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελᾷ, καὶ κάπου - κάπου ἐκστομίζει καὶ ἀπὸ κάποιαν ἑκφρασιν. Ἡ ἑκφρασις αὕτη εἶναι ἡ παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπτέθερόν του τὸν Θανάση, ποὺ τρέχει δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐπάνω καὶ κάτω, ψάχνοντας ναῦρῃ τὸν γαῖδαρόν του. Ὁ γέρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸν ἐξεσαμάρωσε, τοῦβαλε εἰς ἓνα κουρούπι πίτουρον, εἰς ἓνα ἄλλο νερόν, καὶ ἐφυγεν. Ὁ γέρος ὅμως εἶχε παρατηρήσει καὶ κάτι ἄλλο· ὅτι τὸ ζῶον ἦτο λυτὸν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐράν του, καὶ ὅτι ἅμα ἡ μυῖγα τοῦ ἐχώθη καὶ εἰς τὸ ροθούνι, ἀρχισε τὶς κλωτσιές.

Καὶ τώρα, ποὺ ἀπελπισμένος ὁ Θανάσης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει : « Νὰ μὴν εἶδες, συμπτέθερε, κατὰ ποῦ ἔκαμε ὁ γαῖδαρός μου ; », ὁ γέρος, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἄλλης, τοῦ ἐκστομίζει, ἐμμέτρως μάλιστα, τὸ ἐξῆς :

« Κάλλιο γαῖδουρόδε, παρὰ γαῖδουρογύρευε ».

Καί ὅταν βλέπῃ νὰ κατηφορίζῃ ὁ γείτονάς του ὁ Σιδέρης μὲ τὸ ταγάρι εἰς τὸν ὠμον, ποὺ κάπου χασομέρησε καὶ τώρα μόλις φθάνει εἰς τὸ χωριό, ἰδρωμένος καὶ μὲ τὴ γλῶσσά του ἔξω ἀπὸ τὴν τρεχάλα, τὸν κοιτάζει μόνο καὶ χαμογελᾷ. Καὶ ἐκεῖνος τοῦ λέγει πρῶτος :

— Μὴν τὰ γυρεύεις, γείτονα. Ξέχασα τὸ ταγάρι μου κρεμασμένο στὸν πεῦκο, καὶ γύρισα πίσω πάλι, γιὰ νὰ τῷ βρῶ. Μιὰ ὥρα δρόμο !

Καὶ ὁ γέρος μὲ κίνησιν τῆς κεφαλῆς καὶ μὲ μορφασμὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀπαντᾶ :

« Ὅποιοι δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια ».

Αἱ παροιμίαι, τὰς ὁποίας ἀπὸ αἰῶνων δημιουργεῖ ὁ λαϊκὸς νοῦς — ἐκδηλώσεις δυνατὰς καὶ συμπεπικνωμένας τοῦ ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἀμαθείας σωζομένου ἐλληνικοῦ πνεύματος — ὁμοιάζουν σὰν τὸ ἐξαφνικὸν καθρέπτισμα ἡρέμου ρυακίου. Τὸ νερὸ τοῦ ρυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰῶνας τώρα, καθαρὸν καὶ διαυγέστατον, ἀπὸ τὴν παντοτεινὴν καὶ ἀστείρευτον πηγὴν τοῦ ἐλληνικοῦ κορφοβουνιοῦ μέσα εἰς λεῖα πέτρινα αὐλάκια — τὰ ὁποῖα τὸ ἴδιο τὸ νερὸ ἐσχημάτισε τρέχοντας ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, — χώνεται κατόπιν μέσα εἰς τὰ βάτα καὶ τοὺς ἀγροκισσοὺς τῆς ρεμματιάς, καὶ πάλιν ἀναφαίνεται κάπου-κάπου, ὡς διὰ νὰ σκορπισθῇ ἐπάνω του τοῦ ἡλίου ἢ ζωῇ καὶ τοῦ φεγγαριοῦ ἢ παρηγορία. Ὅσακις τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἓνα ποίημα, ἓνα τραγούδι, μία παροιμία.

Ὅλαι αἱ παροιμίαι, ὅσαι δὲν εἶναι λείψανα λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν καὶ ἀπὸ μίαν ἀφορμὴν, ἢ ὁποία τὰς ἐγέννησεν. Αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὸν τάφον ὁ γέρος, ποὺ τὰς ἐδημιούργησε. Καὶ ψάχνουν νὰ εὑρουν, μὲ τὴν κρίσιν, μὲ τὴν σύγκρισιν, μὲ τὴν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλὰκις, ὅ,τι ὁ γέρος μέσα ἀπὸ ἓνα εἰρωνικὸ χαμόγελο θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ ἀπλούστατα μὲ δύο μόνον λέξεις.

Ἑφημερίς « Ἀκρόπολις »

Δημήτριος Καμπούρογλου

Β. / ΤΟ ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ

— Σᾶς παρακαλῶ μίαν ὑπογραφὴν, κύριε.

Κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα· ἓνας γέρος χωρικός, ἡ γυναῖκά του καὶ ἓνα καλοδεμένο παλληκάρι, χωρικός κι αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμᾶτα ἀπὸ ἀγνοίαν ὄλων τῶν πραγμάτων, ποὺ εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύννορα τοῦ χωραφιοῦ του. Ἡ γυναῖκά του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραΐας χωρικῆς, ἡλιοκαμμένη καὶ λιπόσαρκος.

Ὁ συμβολαιογράφος, μὲ τὰ γυαλιὰ κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του, διαβάζει τὸ συμβόλαιον· ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραΐας πρὸς τὸ παιδί ἐνὸς σπιτιοῦ, ποὺ τὸ εἶχεν ἀπὸ κληρονομιά.

— Δὲν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἰτία χαρίζει ἡ κυρὰ στὸ παιδί τὸ σπίτι ;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τῇ πῆ ἢ ἴδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἑλαφρὸν χαμόγελο στὰ χεῖλη του. Πές του τα ἐσύ, κερά κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰ τὰ ξέρη καὶ ὁ μάρτυρας, ποὺ θὰ ὑπογράψῃ, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερον στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δυὸ της τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε ὅπως δὴποτε, ἴδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε :

— Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τό 'χω γενιά· οὔτε συμπεθεριά δὲν ἔχομε.

— Ἐχει πατέρα, ἔχει καὶ μάννα ;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάννα.

— Ἐσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά ;

— Ἐχομε δυό· κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε, γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι ;

Ἡ χωρική ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα της, παρετήρησε γῦρο της (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πῶς ἐπρόσεχεν ἄλλοι) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν ποὺ μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζῃς νὰ πῇ κάτι, ποὺ δὲν τὸ πολυθέλει, καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ :

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι ἡύρανε. Αὐτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) ὁ πατέρας ἦτανε κι αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζᾶ, εἶχε κάρρο. . .

μὰ ἔπαθε ζημιές καὶ τοῦ τὰ πουλήσανε οὐλα. Τώρα καθόντουνε μὲ νοίκι· ἀκοῦς, μὲ νοίκι. Μοῦ λέει ὁ ἄντρας μου, σὰν ἔμαθε τὴ συμφορά, ποὺ τοὺς βρῆκε: « Γυναίκα, τί θ' ἀπογίνει ὁ γείτονας δίχως σπίτι, ποῦχει καὶ παιδὶ καὶ τρία κορίτσια τῆς παντριᾶς; » Ἦθελα νὰ τοῦ πῶ τὸ καλὸ, ποὺ μοῦρθε στὸ νοῦ μου· ἤθελε νὰ μοῦ τὸ πῇ κι αὐτός· μὰ φοβηθήκαμε, μὴν ἀποπάρῃ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Ξεθαρρεύτηκα ἐγὼ καὶ τοῦ λέω: « Ἄντρα, σὰν πεθάνωμε, σὲ ποιὸν ἀπὸ τὰ παιδιὰ μας θ' ἀφήσωμε τὸ σπίτι, ποῦχω κληρονομιά; ». « Σ' ὅποιον ἀπὸ τοὺς δυὸ τ' ἀφήσωμε, θὰ βαρυγκομάῃ ὁ ἄλλος », λέει ὁ γέρος μου. « Νὰ τ' ἀφήσωμε καὶ στοὺς δυὸ, θὰ μαλώσουν », τοῦ λέω ἐγὼ. « Νὰ τὸ πουλήσωμε, τί θὰ πιάσωμε καὶ τί νὰ τὰ κάνωμε τὰ λεφτά; Δόξα νᾶχη ὁ Μεγαλοδύναμος, ἔχομε νὰ φᾶμε », μοῦ λέει αὐτός. « Ξέρεις, τί συλλογίστηκα; τοῦ λέω ἐγὼ· νὰ τὸ δώσουμε γιὰ τὴ ψυχὴ μας στὸ παιδὶ τοῦ γείτονα ». « Καλὰ λές, γυναίκα, μοῦ λέει. Ἔτσι νὰ κάμωμε· θὰ μαζώξῃ τὴ φαμελιά του μέσα, θᾶχη κι αὐτὸς μιὰ μέρα δικό του σπίτι καὶ θὰ μᾶς συχωρνᾷ ». Αὐτὸ εἶναι, γκρ... γκρ... μὲ κάνατε καὶ τὸ εἶπα ».

Ξεροκατάπιε πάλι, σφούγγισε τὸν ἰδρωτὰ της καὶ ξανακάθισε στὴ θέσι της.

Δημήτριος Καμπούρογλου

6. ΟΙΚΟΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΗΣ

Οἰκοκύριος, ἀπλούστατος τὸν νοῦν, ἐσηκώθη μίαν τῶν νυκτῶν ἀπὸ τὴν κλίνην καὶ ἐπρόβαλεν εἰς τὸ παράθυρον, νὰ μάθῃ πόθεν ἦρχετο ὁ ἀκουόμενος κτύπος. Καὶ ὡς εἶδε κλέπτην πριονίζοντα τὴν θύραν του· Ἄνθρωπε, ἐφώναξε, τί κάνεις αὐτοῦ; Δὲν βλέπεις, τὸν ἀπεκρίθη ὁ κλέπτης, ὅτι σημαίνω λύραν; Καὶ διατί δὲν ἀκούω λύρας ἤχον, εἶπε πάλιν ὁ οἰκοκύριος. Αὔριον, ἀπεκρίθη ὁ κλέπτης, θέλεις τὸν ἀκούσει. Τὸν ἐκαλονύκτισεν ὁ οἰκοκύριος καὶ στρέψας εἰς τὴν κλίνην του ἔπεσεν εἰς ὕπνον βαθύτατον. Τὸ δὲ πρωῒνον ἐξυπνήσας, πλὴν τῆς κλίνης, ἄλλο τίποτε δὲν εὔρεν εἰς τὸν οἶκόν του.

Τόσῃν πάσχουσι τυφλότητα πολλοί, ὥστε δὲν αἰσθάνονται μὴδὲ παρόντα τὸν κίνδυνον.

« Γινῶμαι »

Ἀδαμάντιος Κοραῖς

7. Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἑκπληξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1878 τὴν θειά - Ἀχτίτσα φοροῦσαν καινουργῇ μανδήλαν καὶ τὸν Γέρον καὶ τὴν Πατρῶναν μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δέ, διότι ἦτο γνωστότατον, ὅτι ἡ θειά - Ἀχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς πωλουμένην πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δύο ὀρφανὰ ἐγγονά της, μετερχομένη ποικίλα* ἐπαγγέλματα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ᾤκτιρε* τὰς στερήσεις τῆς γραίας καὶ τῶν δύο ὀρφανῶν, ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγὸς* καὶ παρήγορος;

Εὐτυχὴς ὁ μακαρίτης μπάρμπα - Μιχαλῖος, ὅστις προηγῆθη εἰς τὸν τάφον τῆς Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς, — ὅς εἶχε ζωὴ! — ὁ συχωρεμένος. Τὰ δύο παιδιὰ, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθίσθειας τῆς βρατσέρας των τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1864. Ἡ βρατσέρα ἐκείνη ἀπωλέσθη αὐτανδρὸς* — τί φρίκη! τί καημὸς! — Τέτοια τρομάρια καμμιᾶς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γυιὸς τῆς, ὁ σουρτούκης* ἐξεניתεύθη καὶ εὕρίσκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε; Μήπως τὸν ἤκουσεν; Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν, ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χώματα, κι ἐπῆρε, λείει, μιὰ φράγκα, ποὺ δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμαίικα. Μὴ χειρότερα! Τί νὰ πῇ κανεῖς. Ἡμπορεῖ νὰ καταρσθῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάχνα του;

Ἡ κόρη τῆς ἀπέθανεν εἰς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφείσα αὐτῇ τὰ δύο ὀρφανὰ κληρονομίαν. Τί νὰ κάμῃ; Ἐβαλε τὰ δυνατὰ της κι ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσει τὰ δύο ὀρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα τὰ καημένα!

Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολογοῦσεν, ἐμάζωνεν ἐλιές, ἐξενoduλευεν. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἐβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα βότσια ἀραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποιεῖ. Εἶτα*, κατὰ Ὀκτώβριον, ἅμα ἤνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνε νῆα εἶδος πῆχυν, ἐν πενηντάρῳ ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτάκια*, ὅπου κα-

τεστάλαζον αἱ ὑποστάθμαι* τοῦ ἐλαίου, κι ἐμάζωνε τὴν μούργα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὠκονόμει ὅλον τὸ ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχναριοῦ της.

Ἄλλὰ τὸ πρῶτιστον εἰσόδημα τῆς -θεῖα Ἀχτίτσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον, κατ' ἔτος, ἐπεβιάζετο εἰς πλοῖον, ἐπλεεν ὑπερπόντιος καὶ διεπεραιούτο εἰς Εὐβοίαν. Ἐκεῖ μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν ἡσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς στάχυν, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καὶ κάρρων. Κατ' ἔτος οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τὰ χωριατόπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα*: « Νά ! οἱ φ'στάνες ! Μᾶς ἦρθαν πάλι οἱ φ'στάνες ! » Ἄλλ' αὕτη ἔκυπτεν ὑπομονητική, σιωπηλή, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλουσίας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπῆρτιζε τρεῖς ἢ τέσσαρας σάκκους, ὁλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδεῖαν δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὰ δύο ὀρφανά, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐμπιστευθῇ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερμπινιώδς, καὶ ἀποπλέουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον της.

Πλὴν ἐφέτος, δηλ. τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει* τὴν Εὐβοίαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου κατ'ῶκει ἡ θεῖα - Ἀχτίτσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπεὶ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηψεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύσῃ νότος καὶ νὰ πέσῃ βροχή, ἤρχιζε νὰ χιονίζει. Μόλις ἔπαυεν εἰς νιφετὸς* καὶ ἤρχιζεν ἄλλος. Ἐνίστε ἔπνεε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων ἔτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὁποῖα δὲν ἔλειωναν εἰς τὰ βουνά. « Ἐπερίμεναν ἄλλα ».

Ἡ γραῖα μόλις εἶχεν προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων της ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ἤρκουν διὰ δύο ἐβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπή, καὶ δειλαὶ τινες ἀκτίνες ἡλίου ἐπεφάνησαν ἐπιχρυσοῦσαι τὰς ὑψηλοτέρας στέγας. Ἡ θεῖα - Ἀχτίτσα ἔτρεξεν εἰς τὰ « ὀρμάνια »*, ἵνα προλάβῃ καὶ εἰσκομίσῃ καυσόξυλά τινα. Τὴν ἐπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηψεν* ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων οὐδεμία ἡμέρα ὕδιος*, οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ ὀρατὴ, οὐδεμία ἀκτὶς ἡλίου.

Κραταῖος καὶ βαρύπνοος βορρᾶς, « χιονιστής », ἐφύσα κατὰ τὰς

παραμονὰς τῆς ἁγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμὼν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων *. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὠριμοὶ καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια οἱ μάγκαι τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 23 ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρὴς *, διότι ἀπὸ τὴν αὐριον ἔπαυον τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν « φύλακα » * ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος, πεινασμένος, ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὗρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχὴς Πατρώνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβεστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ της (ἦτο μόλις τετραετὲς τὸ πτωχὸν κοράσιον), ὅτι ἡ ἐστία ἔχει πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνει, καὶ ἂς μὴ καίῃ. Ἄλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης * ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρεῦσει διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἑπταετής, μόλις ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ, διότι δὲν εὗρισκε ψυχίον τι πρὸς κορεσμόν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μήκος. Ὁ οἰκίσκος ὅλος, χθαμαλός, ἡμιφάνωτος *, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὕψος δύο ἴσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος * τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου ἀνοικτοῦ, ἐστυλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιὰν καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμοῦντων τοὺς « σταλαγμοὺς » * τῆς στέγης. ἤρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ * βραδέως καὶ ἡδονικῶς * καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρώναν νὰ φάγῃ. Ἐπείνων τὰ κακόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον της. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στήθός της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν « οἰκονομήσει » καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ καλή, καίτοι ὀλίγον αὐστηρά, μάμμη, τίς οἶδεν * ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων * !

Καὶ τί δὲν ἤθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἡδύνατο νὰ ὀπι-

σθοδρομήση, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδίων, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδιὰ δι' αὐτήν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου της ! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύῃ αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ « ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε ». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα « Γέρον », διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς γέρον της, τοῦ μακαρίτου μπάρμπα - Μιχαλίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπίνει ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρῶναν θωπευτικῶς, μὴ ἀνεχομένη νὰ ἀκούῃ τὸ Ἀργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυσῇσιν ὑποκάτω τοῦ σκεπασμάτος των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη, ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὖριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσιν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν αὖπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην της.

Τὸ πρωῒ, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπᾶ - Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἰφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχοῦ * οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ ἐδέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

« Καλῶς τὰ ἐδέχθῃ » αὐτὴ ! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε ;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἀχτίτσα, προσέθηκεν ὁ ἱερεὺς, τινάσσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον του καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα ! Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐψιθύρισε πρὸς ἑαυτήν, ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω ;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἠρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελλον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες, παπᾶ, ἐπανέλαβεν ἡ Ἀχτίτσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελλος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἓν μέρος.

— Ἀπόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, εἶπεν ὁ ἐφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἔβγαίνα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθεὶς * τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα ; ἐμένα ; ἐπανέλαβεν ἐκπληκτος ἡ γραῖα.

Ὁ παπᾶ - Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλλει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. Ὁ γυιὸς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

— Ἀπ' τὴν Ἀμέρικα ; Ὁ Γιάννης ; Ὁ Γιάννης μὲ θυμήθηκεν ; ἀνέκραξε περιχαρὴς, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκεν :

— Δόξα σοι ὁ Θεός !

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιά του καὶ ἐδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, κι ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτὲς τίς τζίφρες, ποὺ ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγινώσκῃ :

« Παπᾶ - Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἴσιον κλπ. κλπ. Ἐγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρυνὸν μέρος πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμαῖν, καὶ δὲν ἔχω καμμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

» Ἐὰν ζῇ ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα μου, εἶπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλές φορὲς βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορὲς ἀπὸ κακὲς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια *. Τὰ ὅτι, εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλύτωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῇ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόκληρος καὶ ἄλλο καλλύτερον δὲν ζητῶ παρὰ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα, νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου, νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἡμποροῦμε ἡμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγνωμοῦν *, διότι, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

» Σοῦ στέλλω ἔσωκλείστως ἐδῶ ἓνα συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψης ἡ ἀγιωσύνη σου καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα, ἐὰν ζοῦν. Καὶ ἂν, ὃ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νὰ τὸ ἐξαργυρώσης ἡ ἀγιωσύνη σου, νὰ δώσης εἰς κανέναν ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἢ εἰς κανένα ἀνίψι μου καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσης καὶ ἡ ἀγιωσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείτουργα . . . »

Πολλὰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαῖον παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματική. Ὁ παπᾶ - Δημήτρης, παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν *, ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιῶν *, διὸ καὶ ἔλεγε « τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίτσας, λαβούσης μετὰ τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ της. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν ὁ σπινθήρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν * ἐκ τῶν σπλάχνων εἰς τὸ πρόσωπόν της καὶ ἡ γεροντική, ρικνὴ καὶ ἐρρυτιδωμένη * ὅψι της ἠγλαίσθη * με ἀκτίνα νεότητος καὶ καλλονῆς.

Τὰ δύο παιδιά, ἂν καὶ δὲν ἐνόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἰδόντα τὴν χαρὰν τῆς μάμης των, ἤρχισαν νὰ χοροπηδῶσιν.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἐνδειαν *, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ της ἀποσταλὲν γραμματίον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἐνόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος οὔτε αὐτή, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ - Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ - Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα * ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἧς ἔπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὀφρύων τὴν σκούφιαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμματίον.

— Ἐρχετα ἀπὸ τὴν Ἀμέρικα ; εἶπε. Σ' ἐθυμήθηκε, βλέπω, ὁ γυῖός σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εἶτα ἐπανέλαβεν :

— Ἐχει τὸν ἀριθμὸν δέκα, ἀλλὰ δὲν ξέρομε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολονάτα ἢ δέκα . . .

Διεκόπη· παρ' ὀλίγον νὰ ἔλεγε « δέκα λίρες ».

Τῇ στιγμή ἑκείνῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

Ἦτον ἔμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν * δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον. Ἄμα εἰσελθὼν διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε, κύρ - Μαργαρίτη ; Τ' εἶν' αὐτό ; εἶπεν, ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμμάτιον τῆς πτωχῆς γραΐας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας :

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρά τῇ φωνῇ, ποῦ εὗρέθη ἐδῶ ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ - Μαργαρίτη ;

— Γιὰ δέκα λίρες ! ἐπανέλαβεν αὐθορμήτως ἡ Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἑρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου ;

— Μάλιστα !

Ἡ θειά - Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἠπόρει καὶ αὐτὴ, πῶς εἶπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν.

— Διὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων * τὰ χεῖλη ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὖθις ὁ Συριανὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια ;

Καὶ ἔρριψε δευτέρον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Εἶναι σίγουρος παρὰς, ἀρζάν - κοντάν, σοῦ λέω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως ;

Καὶ ἔκαμε κίνημα διὰ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἑννέα λίρες... γαλλικές, εἶπε διστάζων ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Γαλλικές ; ... τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἑννέα ἀγγλικές.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφήν, ἣν εἶχε βάλει ὁ ἱερεὺς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα, τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον, καί, ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιόν του, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς θειάς - Ἀχτίτσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἑννέα στιλπινοτάτας * ἀγγλικὰς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραῖα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καινουργῇ « ἄδολην » μανδήλαν, τὰ δὲ δύο ὀρφανὰ εἶχον καθαρὰ

ὑποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδυσιν διὰ τοὺς παγωμένους πόδας των.

« Ἄπαντα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

8. Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Θεὰ τοῦ πόνου, ταπεινὴ περνᾷς τὰ μονοπάτια,
 ποὺ φέρνουν στ' ἄχαρα λημέρια,
 κι ἔχεις πλουσία τὴν καρδιὰ καὶ πρόθυμα τὰ χέρια
 κι ἀγγέλου ἀγαθότητα στὰ σπλαχνικά σου μάτια.

Εἶσαι ἡ πλουσιώτερη τῆς γῆς, Ἐλεημοσύνη,
 κι ὅταν ἀκόμα φτωχικά τὸ χέρι σου χαρίζη.
 Δὲν εἶναι πλούσιος κανεὶς γιὰ ὅσα θησαυρίζει,
 ἀλλὰ γιὰ ὅσα μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἀγάπη δίνει.

Διαβαίνεις, κι ὁ ἀγέρας σου παρηγοριὰ σκορπίζει,
 λουλούδια ὁλόγυρά σου σπέρνεις.
 Δίνεις χαρὰ κι ἀνάστασι, καὶ γιὰ μισθὸ σου παίρνεις
 δάκρυ, ποὺ σὰν ἀγίασμα τὰ χέρια σου ραντίζει.

Λάμπει ἡ ἐλπίδα, ἅμα φανῆς, σὲ μάτι ἀπελπισμένο,
 τὸ κλάμα γίνεταί τραγούδι.
 Καὶ ἡ ζωὴ, ποὺ κοίτεται σὰ δέντρο μααραμμένο,
 νιώθει κοντά σου ἀνοιξί, πετᾷ γιὰ σὲ λουλούδι.

Μέσ' στὴν καλύβη τοῦ φτωχοῦ τὴν πιὸ σκοτεινιασμένη
 τὸ φωτεινὸ σου θρόνο στήνεις,
 κι ἡ ὄψι σου φεγγοβολᾷ σὰν ἄστρο τῆς γαλήνης
 λαμπρότερη μέσ' στὴν καρδιὰ τὴν πιὸ δυστυχισμένη.

Κρύβεσαι, ἀλλ' ἡ χάρι σου σὲ μύριες ὄφες λάμπει,
 σ' ἀμέτρητες καρδιὲς μυρίζει
 σὰν λούλουδο, ποὺ ταπεινὸ βαθιὰ στὰ χόρτα ἀνθίζει,
 μὰ στὸ γλυκὸ σου ἀνάσασμα μυροβολοῦν οἱ κάμποι.

Τῇ δυνάμει σου, ὦ θεά, τῇ μαγεμένη, οὐράνιαι,
 δὲν κτίζεις σὺ μὲ περηφάνεια
 ἐπάνω εἰς τὰ μάταια τοῦ κόσμου μεγαλεῖα·
 τὴ θεμελιώνεις στὴν εὐχὴ καὶ εἰς τὴν εὐλογία.

Οἱ πιὸ ἀδύνατοι τῆς γῆς, ἰδοὺ ἡ δυνάμει σου.
 Χῆρες, παιδάκια ὠρφανεμένα,
 ποὺ τὰ γλυκαίνει ὥσάν τὸ φῶς ἡ μητρικὴ στοργή σου,
 σηκώνουνε τὸ θρόνο σου σὲ χέρια εὐλογημένα.

Ἐλεημοσύνη, ταπεινὴ περνᾷς τὴν οἰκουμένη,
 κι ἐνῶ τὸ γόνυ ἐμπρὸς σου κλίνει
 καὶ μ' εὐλογίες καὶ μ' εὐχὲς καὶ δάκρυα σὲ ραίνει,
 σὺ γονατίζεις σπλαχνικὴ στῆς συμφορᾶς τὴν κλίνη.

« Παιδικὴ λύρα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

9. ΜΗ ΤΟ ΕΥΠΝΑΤΕ

Ἐνα σκυλάκι εἶχε ἀποκοιμηθῇ γλυκύτατα εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του, ἡ ὁποία εἶχεν ἐγκατασταθῇ κάποτε εἰς τὴν γωνίαν τῆς γειτονικῆς μάνδρας. Ποῖος ἤξεύρει ὕστερα ἀπὸ ποῖον διωγμὸν !

Αἶφνης τὸ εἶδομεν, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τοῦ μακαριωτάτου τῶν ὕπνων, νὰ σαλεύῃ τὴν οὐρίτσα του, νὰ κινῇ τὰ ποδαράκια του καὶ νὰ ἀφήνῃ ἀπὸ τὸ στοματάκι του, ὑγρὸν ἀκόμη ἀπὸ τὸ μητρικὸν γάλα, μικρὰ χαρούμενα γαυγίσματα.

Προφανῶς τὸ σκυλάκι ὠνειρεύετο. Ἀλλὰ τί ἤμπορεῖ νὰ ὀνειρεύεται ἓνα σκυλάκι εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του. Ὅ,τι ἤμπορεῖ νὰ ὀνειρευθῇ καὶ ἐν ἀνθρώπινον βρέφος. Πάντοτε ἓνα Παράδεισον. Τὰ κακὰ ὄνειρα ἔρχονται ἀργότερον, μαζὶ μὲ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοὺς σκύλους.

Ἡ δυστυχισμένη του μητέρα θὰ ἐμάντευε τὸ ὄνειρόν του καὶ θὰ ἐγνώριζε πόσον ἦτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν της καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐπερίμενε τὸ τέκνον της, διότι μᾶς ἐκοίταζε μὲ ἱκετευτικὸν βλέμμα, ὥς νὰ μᾶς ἔλεγε :

— Μὴ τὸ ξυπνᾶτε !... Μὴ τὸ ξυπνᾶτε !...

Χρονογράφημα

Παῦλος Νιρβάνας

10. ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥΛΗ

‘Η γιαγιά ετινάχθη επάνω.

— Μπα ! τρομάρα μου ! . . .

Αί ρυτίδες, που κατεβαίνουν από τὰ πτερύγια τῆς μύτης της πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν ἐξωγραφίσθη ἀνησυχία, ἡ πλάκα τὸ σαπουνὶ τῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ρούχο ποὺ ἔτριβε στὴ σκάφη κι ἐβγήκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. ‘Ο κόκορας τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πῖπτον κουτσαβάκικα, ὡς φέσι ἀσίκη εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν, μὲ κραυγὴν κινδύνου. Κὸτ - κὸτ - κὸτ - κὸτ ! . . . Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. ‘Η γιαγιά εἶχε ρίξει τὴν ματιὰ της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας, ὅπου φιγουράρει ὁ παλαιὸς κομμός, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμπὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάβουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεύτως πολῦτιμον, γιατί τὴν ἔχουν ;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζεν ὁ μικρὸς πρὸ ὀλίγου, καί, ὅταν ἔβγαιεν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς μάνδρας, ἐφώνασε :

— Τὸ παιδί !

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει κάτω ἀπὸ τὴν μικρὴ γαζία : τὰ περίεργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιά σαρδελῶν, μιὰ κουβαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ βαρέλι. ‘Ο Λάκης ὅμως, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμπιρας, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλαια, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ξυπνα μάτια, εἶχεν ἐξαφανισθῇ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. ‘Ο διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ἤρχισε νὰ περπατῇ, κατελήφθη κατ’ ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. ‘Η συνοικία στέλνει ὀπισθὲν του ὁλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιάς, τῆς καμμένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτί.

Διότι στὸν κόσμον δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὸ τὸ παιδάκι. ‘Ο Λάκης, ὁμοίως, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτήν. ‘Η μητέρα του, κόρη τῆς γριᾶς, ἀπέθανε, ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει

ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ ὀστεώδη, τὰ ὅποια ὅλην τὴν ἡμέρα ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. Ἡ γιὰ τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὅχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην, ὅτι τῆς τραβᾷ τὰ μουστάκια (διότι ἔχει).

Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεύει μὲ τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς, ποὺ σβήνει, πρὸς τὴν ἄλλην, ποὺ μόλις βλαστάνει. Ἄν ὁ βίος τῆς δὲν εἶναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. Ἐνα χαμόγελο, ἓνα λογάκι δικό του, καὶ ξεχνᾷ ὅλα τὰ πάθη τῆς : τὴν κόρη, ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό της, τὸν ἄντρα της, τοὺς ἀφορήτους κόπους τοῦ καθημερινοῦ τῆς ὁγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει « σὰν πριγκιπόπουλο », τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. Ὅλα γίνονται θωπεῖα πέραξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί ; Τί τὸν πιάνει ! Ξέρω κι ἐγώ ; Φαντασία : Πίσω ἀπὸ τὴν μάντρα, μὲ τὴ σκάφη καὶ τὶς αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανὴς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων ; Ἐνθυμεῖσθε, τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον παλησοκάκι ; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἄγνωστα πράγματα !...

Ἄπὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλαν του ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορτα εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς ! Ἐννοεῖ νὰ μεταναστεῖ. Ἐχει τὸ αἶσθημα δεσμώτου καταδίκου, ὁ ὅποιος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν· νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς, γιὰ νὰ δραπετεύσῃ. Ἀρκεῖ νὰ λησμονηθῇ γιὰ μιὰ στιγμὴν ἢ γιὰ μιὰ ἐκεῖ, ποὺ ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακαρίτη μὲ τὶς μπότες, τὸν ἀραμπᾶ, ποὺ τοὺς ἔκαναν « κατᾶσκεσι », τὸ σπιτάκι, ποὺ « ἀποθήκεψαν », κι ὕστερα τὸ πούλησαν, γιὰ νὰ βρῇ ὁ Λάκης καιρὸ - φρτάστ !... νὰ τὸ στρίψῃ.

Τῇ μιᾷ φορὰ τὸν ἔπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ἔκαναν ἄλογο.

Ἄλλὰ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τῇ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἐνὸς ταβλᾶ μὲ παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τώρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίσσας.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ τελευταία ἀπόδρασις μοῦ φαίνεται κᾶπως δικαιολογημένη. Μὰ ἤτο ζωὴ αὕτη ; Ἐκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖο, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ ! Μιὰ φούσκα τόσο

μεγάλη, πιό μεγάλη κι από τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερή καὶ πράσινη, γεμάτη, ποίος ξέρει μὲ τί καραγκιοζάκια, ποὺ κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι ἓνας φασουλῆς, ποὺ κλείνει τὰ χέρια του καὶ κτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι αὐτόν, τὸν Λάκη, ὁ ὅποιος τὰ εἶδε ἀντίπροχθες, ποὺ περάσανε μὲ τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κάνῃ βῆμα ! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νὰ τὰ ἰδῇ ! Τὸ σκᾶς ἢ δὲν τὸ σκᾶς ;

Ὁ φουκαρᾶς συνελήφθη, ἐνῶ ἐχάζευν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἐξαίσια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἤρχισε νὰ κλαίῃ σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴ γιαγιά του νὰ τοῦ τ' ἀγοράσῃ ὅλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῶ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἀέρα. Τὰ μάγουλά του καὶ ἡ πλατσουδερή του μυτίτσα ἐμούσκευαν στὰ δάκρυα. Ὁ προῦπολογισμὸς τῆς γιαγιάς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτάς. Ἄλλωστε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῇ αὐτὴ τὴν τελευταία πλύσι ! Σᾶς παρακαλῶ, ἂν συναντήσετε μεθαῦριο στὸ χέρι τῆς αὐτὸν τὸν ὀρφανούλη στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἓνα φασουλῆ, ἓνα μεγάλο φασουλῆ, ποὺ νὰ κλείνῃ τὰ χέρια. Γιατὶ φοβοῦμαι πολὺ, ὅτι θὰ δώσῃ γι' αὐτόν ἢ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὁλόκληρης μαρτυρικῆς ἐβδομάδος.

Χρονογράφημα

Σπύρος Μελάς

11 Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

I.

Ἦταν νύχτα. Στὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι...
Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμηνοῦσε
ὁ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει ;

Μέσ' στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ τῆς τὴν κούνια σκυμμένη,
δέκα νύχτες δὲν ἔκλεισε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμένα,
ἀγγελοῦδια λευκὰ σὰν τὸν κρίνο.

Κι ἓνα μόνο τῆς ἔμεινεν, ἓνα,
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἐβογοῦσε,
ὥς νὰ ἐζήτα τὸ δόλιο βοήθεια.
Κι ἡ μητέρα σιμά του ἔθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρια χτυπώντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρήνοι
ἐπληγώναν βαθιὰ τὴν ψυχὴ μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τ' ἄρρωστο ἦταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμνηοῦσε
ὁ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

II.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
σὰν τρελλή. "Ολοὶ γῦρο ἐσωπαῖναν.
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

— "ὦ, κακὸ ποὺ μὲ βρῆκε μεγάλο !
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου...
Ἐνα τ'ὄχῳ, δὲν μοῦ ἔμεινεν ἄλλο.
Σῶσέ τό μου καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι ὁ γιατρός, μὲ τὰ μάτια σκυμμένα,
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων. Ἄχ, λόγια χαμένα !
— Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κι ἐκαμώθη, πῶς θέλει νὰ σκύψη
στὸ παιδί καὶ νὰ ἰδῇ τὸ σφυγμό του.
Ἐνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψη,
ποὺ κατέβη στ' ὠχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
"Αχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μηνοῦσε
ὁ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
ὅταν ἔχη βαριά ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

12 Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

Ὁ μικρὸς κριτὴς, Σπῦρος λεγόμενος, ἦταν καὶ δὲν ἦταν δέκα χρόνων, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, ἀκολουθώντας τὸ ἀναγκαῖον ἔθιμον τῆς πατρίδος του, ξεκίνησε γιὰ τὴν ξενιτειά, τὴν Κίρκην αὐτὴν τοῦ Ἑπειρωτικοῦ κόσμου. Ὁ πατέρας του, ὁ κύρ-Χρῖστος, κριτὴς λεγόμενος ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία, γιατί ἦταν πραγματικῶς ὁ δικαστὴς τῆς, τὸν συνώδεψε ὡς τὰ Γιάννενα. Τὴν ὥρα τοῦ ξεχωρισμοῦ, ποὺ ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρης εἶχε ἔτοιμα τὰ μουλάρια του καὶ τ' ἄλογά του καὶ φώναξε, σὰν ἄλλος δήμιος : « Τὸ καραβάνι εἶν' ἔτοιμο ! », ὅλοι οἱ συγγενῆδες, ποὺ παρακολουθοῦσαν τοὺς ξενιτεμένους τους, τοὺς ξεμονάχισαν καὶ τοὺς ἔλεγαν τὰ ὕστερα λόγια τοῦ ξεχωρισμοῦ.

Ἦταν καμμιά εἰκοσαριά οἱ ξενιτεμένοι. Ἄλλος εἶχε μάννα, ἄλλος πατέρα, ἄλλος θειὸ ἢ θειά κι ἄλλος μεγαλύτερο ἀδελφὸ ἢ ἀδελφή.

Τί πικρὴ ὥρα, ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ ! Ὅλο τὸ αἷμα μαζώνεται στὴν καρδιά, τὸ πρόσωπο σκυθρωπάζει καὶ τὰ μάτια βουρκώνουν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Ὁ καρβανάρης ὁ Ρόβας ἔσχιζε ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὴν πλατύχωρη αὐλὴ τοῦ χανιοῦ κι ἔλεγε : « Τελείωσε γρήγορα, πέρασε ἡ ὥρα ».

Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Οἱ καρδιὲς χτυποῦσαν δυνατώτερα. Τὰ μάτια δάκρυζαν καὶ κάπου ἀκούοντανε καὶ ξεφωνητὰ μάννας ἢ ἀδελφῆς. Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες

τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Καὶ φτερά ἂν εἶχαν, δὲν θὰ περνοῦσαν καὶ δὲν θάφευγαν γρηγορώτερα !

Τέλος ὁ καρβανάρης καβαλλίκεψε ἓνα χρυσοκάπουλο μουλάρι καὶ χτυπῶντάς το μὲ τοὺς φτερνιστῆρές του, πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθάνοιχτη θύρα τοῦ χανιοῦ σὰν ἀστραπή. "Οἱ οἱ ξενιτεμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μὲ τοὺς δικούς τους καὶ καβαλλίκεψαν κι αὐτοὶ μὲ μάτια θολωμένα ἀπὸ δάκρυα τοῦ πόνου τῆς πατρίδος, τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῶν δικῶν τους, κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους.

Τὴν ὥρα, ποῦ ὁ Σπῦρος δραςκελοῦσε τὴ θύρα τοῦ χανιοῦ, τοῦ φώναξε ὁ πατέρας του μὲ παραπονετική φωνή :

— Σπῦρό μου, στάσου, νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα . . .

Ὁ Σπῦρος σταμάτησε τὸ μουλάρι, κι ὁ κύρ - Χρῖστος μαραμένος ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ ξεχωρισμοῦ τοῦ πρώτου παιδιοῦ του, καὶ τοῦ πιὸ ἀγαπημένου ἀπ' ὅλα, τοῦ λέγει :

— Παιδί μου, ἄμα σκαπετήσης τὸ Μέτσοβο, εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι παιδί μου εἶναι τὸ ἴδιο. Δὲν σὲ ξέρει κανένας. Ἀλλὰ σὺ νὰ μὴ λησμονήσης ποτέ, ὅτι εἶσαι παιδί μου. Μακριὰ ἀπὸ ψέμμα, κλεψιά καὶ φονικό ! Καὶ στὸ βάθος τῆς θάλασσας ἂν βρεθῆς, νὰ μὴ χάσης τὴν ἐλπίδα σου ἀπὸ τὸ Θεό ! Καὶ βασιλιάς ἂν γίνῃς, νὰ μὴ λησμονήσης τὴν πατρίδα σου. Τᾶκουσες, παιδί μου ;

— Τᾶκουσα, πατέρα μου !

— Ὡρα καλὴ σου τώρα ! Ὁ Θεὸς κι ἡ εὐχή μου μαζί σου.

Τὸ παιδί χτύπησε τὸ μουλάρι, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ ξεμακρισμένο караβάνι, κι ὁ πατέρας του σωριάστηκε στὸ πεζούλι τοῦ χανιοῦ κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ μάτια του σὰν βρῦσες.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ κύρ - Χρῖστος βρισκότανε στὸ χωριὸ καὶ δικάζε τοὺς πατριωτὲς του, ποῦ ἔτρεχαν σ' αὐτὸν νὰ βροῦν τὸ δίκιο τους, κι ὁ Σπῦρος εἶχε σκαπετήσῃ τὸ Μέτσοβο, κι ὅσους ἀπαντοῦσε στὸ δρόμο κανέναν δὲ γνώριζε, κι οὔτε τὸν γινώριζαν !

Τὸ караβάνι τραβοῦσε γιὰ τὴν Πόλι ὅλο τῆς στεριάς. Εἴκοσι ἡμέρες χρειάζονταν τότε, γιὰ νὰ πάῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πόλι, ἂν δὲ τύχαινε στὸ δρόμο κανένα ἐμπόδιο. Εἶχαν περάσει δέκα μέρες δρόμο. Πέρασαν τὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς νὰ τοὺς τρέξῃ κανένα κακό. Ἦταν ὅλοι ἀγαπημένοι, ὅλοι μιὰ χαρά, καὶ περνοῦσαν τὸ δρόμο τους τραγουδῶντας καὶ κουβεντιάζοντας σὰν ἀδέλφια.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα μπῆκε ὁ πειρασμὸς στὴ μέση. Τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ καραβάνι εἶχε πέσει ἡ σακκούλα του μὲ ὅ,τι χρήματα εἶχε, καὶ τὴν εἶχε βρεῖ ἕνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς εἴκοσι συνταξιδιῶτες καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε, κρατῶντας τὰ μισὰ γιὰ βρετικά. Ἐκεῖνος, ποὺ εἶχε χάσει τὴν σακκούλα, γύρευε ἀκέραιο τὸ χρηματικὸ ποσό, ποὺ εἶχε μέσα, κι ἐκεῖνος, ποὺ τὴν εἶχε βρεῖ, δὲν τὸ ἔδινε, λέγοντας ὅτι εἶχε δικαίωμα νὰ βαστάξῃ τὰ μισὰ γιὰ βρετικά, κι ἀπὸ λόγο σὲ λόγο πιάστηκαν, κι ἄρχισαν νὰ χτυπιῶνται στὰ γερά, φωνάζοντας τὸ « βίος μου » ὁ ἕνας, τὸ « δίκιο μου » ὁ ἄλλος. Μπῆκαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς χωρίσουν, ἀλλὰ αὐτοὶ χωρίστηκαν σὲ δύο· ἄλλοι μὲ τὸν ἕναν κι ἄλλοι μὲ τὸν ἄλλον. Ἐκεῖνος, ὅπου εἶχε βρεῖ τὴ σακκούλα, ἐπέμενε νὰ βαστάῃ τὰ μισὰ, λέγοντας :

— Δικαιοῦμαι νὰ βαστάξω τὰ μισὰ, διότι, ἂν δὲ τὸ φανέρωνα, ὅτι ηὔρα τὴ σακκούλα, μπορούσα νὰ τὰ φάω ὅλα τὰ χρήματα, ποὺ εἶχε μέσα.

Ἐκεῖνος πάλι, ποὺ τὴν εἶχε χάσει, ἐπέμενε νὰ τὰ ζητάῃ ὅλα λέγοντας :

— Δὲν δικαιῶσαι, νὰ μοῦ βαστάξῃς τὰ μισὰ, διότι δὲν εἴμαστε ἀπ' ἄλλο καραβάνι σὺ κι ἀπ' ἄλλο ἐγώ, ἀλλ' εἴμαστε ἀπ' τὸ ἴδιο καραβάνι· κι εἴμαστε συντρόφοι κι ὡς συντρόφοι εἴμαστε ἀδελφία καὶ ὑποχρεούμαστε ὁ ἕνας νὰ βοηθήῃ τὸν ἄλλο, κι ὄχι νὰ κερδίζουμε ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Φιλονικῶντας - φιλονικῶντας ἔφτασαν σ' ἕνα χάνι, ἡσύχασαν λίγο, ὅσο νὰ φᾶν, κι ἄρχισαν πάλι τὴν φιλονικία.

Ἐδῶκε πῆρε ὁ Ρόβας, ὁ καρβανάρης νὰ τοὺς εἰρηνέψῃ, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε, καὶ τὰ δυὸ μέρη εἶχαν κάποιον δίκιο, τὸ καθένα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Ἡ φιλονικία κατέληξε στὰ χέρια καὶ μέσα στοῦ μαλλοτράβηγμα κάποιος εἶπε μὲ πόνον καρδιακὸ :

— Ἔ, καὶ νὰ ξεφύτρωνες, Θεέ μου, τὸν κριτὴν μας, τὸν κύρ - Χρῆστο ἐδῶ πέρα ἀπὸ καμμιὰ μεριά, πὼς θάφευγε ὁ τρισκατάρματος ἀπὸ τὴ μέση μας, καὶ πὼς θὰ γένονταν ὅλα μέλι - γάλα.

— Μοῦρθε μιὰ ἰδέα, εἶπεν ἕνας ἄλλος.

— Τί ; τὸν ρώτησαν.

— Τί ; ... ἔχουμε τὸ παιδί του ἐδῶ τώρα...

— Καὶ σὰν τὸ ἔχουμε ;

— Νὰ τὸ βάλῃμε στὴ θέσι τοῦ πατέρα του... κριτὴ !

— Μπρέ αλήθεια ! Νά τὸ βάλωμε κριτῆ. "Αν καὶ μικρὸ ἀκόμα, θὰ ξέρη νὰ εἰπῇ κάτι, ὡς παιδί τοῦ κριτῆ μας. Σπῦρο ! φώναξε, Σπῦρο ! Τί γίνεται ὁ Σπῦρος τοῦ κύρ-Χρίστου ;

Ὁ Σπῦρος δὲν ἀκούοντανε· τὸν εἶχε καταβάλει ὁ κόπος τοῦ δρόμου κι ἅμα ἔφαγε ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἀποκοιμήθηκε, ἔχοντας προσκέφαλο τὸ δισάκκι του, στρῶμα τῆ βελεντζούλα του καὶ σκέπασμα τῆ κάπα του.

Ἡ πρότασι ν' ἀναθέσουν τὴν κρίσι στὸ παιδί εἶχε γίνει δεκτὴ ἀπ' ὅλη τῇ συνοδείᾳ, ὁ Ρόβας ὅμως ἀκούοντας καὶ παίρνοντας τὸ πρᾶμα γιὰ ἀστεῖο, τοὺς εἶπε :

— Τί λόγια εἶν' αὐτά, ποὺ λέτε ; Ἀφῆστε τὸ παιδί νὰ κοιμηθῇ. Τί ξέρει αὐτό ;

— "Οχι ! ὅχι ! ἐφώναξαν πολλοί, πρέπει νὰ ξυπνήσωμε τὸ παιδί.

Τοῦ φώναξαν. Τὸ παιδί ἀνοιξε τὰ μάτια του, κοίταξε γύρο-γύρο καὶ τὸ πῆρε παράπονο.

— Γιατί παραπονιέσαι ; τοῦ εἶπε ὁ Ρόβας.

— Ἐβλεπα στὸν ὕπνο μου, ὅτι ἦμουν στὸ σπίτι μου μὲ τὸν πατέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδέλφια μου... Μάννα δὲν εἶχα...

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἄρχισε νὰ κλαίῃ.

— Μπρέ κριτῆ, ποὺ σοῦ διάλεξαν ! εἶπε μόνος του ὁ καρβανάρης.

— Ξέρεις γιατί σὲ ξυπνοῦμε, Σπῦρο ; τοῦ εἶπεν ἓνας ἀπὸ κείνους, ποὺ τὸν ξύπνησαν.

— Ποῦ νὰ ξέρω, εἶπεν ὁ Σπῦρος, τρίβοντας τὰ μάτια του.

— Σὲ ξυπνήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνης κρίσι τῆς φιλονικίας.

Τὸ παιδί τὸν κοίταξε μὲ στόμα ἀνοιχτό.

— Μπρέ, τί σᾶς ἔφταιγε τὸ καημένο καὶ τοῦ χαλάσατε τ' ὄνειρο, εἶπε ὁ καρβανάρης.

— Ἀντε, παιδί μου, κρίνε τους, εἶπε ὁ γεροντότερος ταξιδιώτης τοῦ καραβανιοῦ, γνωρίζεις τὴν αἰτία. Ἀπ' αὐτοῦ θὰ καταλάβωμε, ἂν θὰ γίνης σὰν τὸν πατέρα σου...

Τὸ παιδί καλοκάθισε σταυροπόδι, κι εἶπε στοὺς μαλωμένους μὲ ὕφος ἀληθινοῦ κριτῆ :

— Ἐλᾶτε ἐδῶ !

— Πῆγαν καὶ οἱ δυὸ μπροστά του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

— Ξέρετε, ποῦ εἶμαστε ; τοὺς ρώτησε σοβαρά.

‘Ο καρβανάρης άνοιξε τὰ μάτια του, προσέχοντας ν’ άκούση καλύτερα. Οί μαλωμένοι δέ μιλούσαν.

— Νά σᾶς εἰπῶ, ποῦ εἴμαστε. Εἴμαστε, κακορρίζικοι, δέκα μέρες μακριά ἀπὸ τὸν τόπο μας· εἴμαστε ξένοι, πεντάξενοι ! Δὲ μᾶς γνωρίζει κανένας ἐδῶ γῦρα ! ‘Η ξενιτειὰ μᾶς ἀδερφώνει ὅλους.

‘Ο καρβανάρης άρχισε ν’ άπορῆ με τὴ νοημοσύνη τοῦ μικροῦ κριτῆ.

— Μπρέ, τὸ παλιόπαιδο ! Αὐτὸ εἶναι σοφό !

— Θέλετε νὰ σᾶς κάνω κρίσι ; Τοὺς ρώτησε σοβαρὰ - σοβαρά.

— Θέλομε, τοῦ ἀπολογήθηκαν, κι ὅσα μᾶς πῆς θ’ ἀκολουθήσωμε. Ἔτσι κάναμε καὶ με τὸν πατέρα σου . . .

— Για νὰ σᾶς κάνω τὴ κρίσι, πρέπει πρῶτα ν’ ἀγκαλιαστῆτε καὶ νὰ φιλιθῆτε, κι ὕστερα νὰ σᾶς κρίνω.

Οἱ δυὸ μαλωμένοι κοίταξαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο περίλυποι, σὰ νὰ ντρέπονταν νὰ κάνουν ἐκεῖνο, ποὺ τοὺς ἔλεγε. Οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸ δισταγμὸ τους, τοὺς φώναξαν :

— Κάνετε, ὅπως σᾶς λέγει ὁ κριτῆς ! Τί καμαρώνετε !

Οἱ μαλωμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν κλαίοντας.

— Πηγαίνετε τώρα ! εἶπε τὸ παιδί, τελείωσε ἡ κρίσι σας !

— Καὶ πῶς τελείωσεν, εἶπαν οἱ πολλοί, ὁ ἓνας κρατάει κι ὁ ἄλλος ἔχει νὰ λάβῃ.

— Τελείωσε ! εἶπε τὸ παιδί· ἡ διαφορὰ τους ἦταν τὸ μῖσος. Ἀφοῦ μπῆκε ἡ ἀγάπη ἀνάμεσά τους, τὸ μῖσος ἔφυγε καὶ τὸ δίκαιο ἔρχεται μόνο του.

Καὶ πραγματικά, ἐκεῖνος, ποὺ βαστοῦσε τὰ μισὰ χρήματα, τᾶ-βγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τᾶδωσε στὸν ἄλλο, ποὺ τὰ ζητοῦσε, λέγοντας :

— Πάρ’ τα, ἀδελφέ !

Καὶ κείνος, ποὺ τὰ ζητοῦσε, τοῦ ἀπολογήθηκε :

— ‘Οχι, ἀδελφέ, ὅλα ! Βάστα τὰ βρετίκια σου. Κράτα ὅσα θέλεις, κράτα τα κι ὅλα . . .

— ‘Οχι, ὄχι, εἶναι δικό σου βιό, εἶπε ἐκεῖνος, ποὺ τὰ εἶχε βρεῖ· μακριὰ ἀπὸ μένα τὸ ἄδικο !

— Πάρ’ τα ! τοῦ ἐφώνασαν οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ σοῦ τὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ πῆρε τότε ἐκεῖνος καὶ τὰ ἔβαλε στὴ σακούλα, κι ἀφοῦ τὴν

ἔβαλε στὸν κόρφο του, ξαναγκαλιάστηκε καὶ ξαναφιλήθηκε μὲ τὸν ἀντίθετό του.

— Μπράβο, Σπύρο ! φώναξαν οἱ ἄλλοι, εἶσαι ἀληθινὸ παιδί τοῦ κύρ-Χρίστου !

Καὶ πῆγαν ὅλοι καὶ τὸ φίλησαν τὸ παιδί καὶ τοῦ εὐχήθηκαν νὰ προκόψῃ.

Ὁ καρβανάρης, ποὺ κοροῖδευε πρῶτα τὸ μικρὸ κριτή, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, λέγοντας :

— Παιδί μου, νὰ μὲ σχωρέσης. Ἐγὼ εἶμαι μεγάλος στὰ χρόνια καὶ σὺ μεγάλος στὸ νοῦ. Μιὰ μέρα θὰ γίνῃς ἀφέντης.

Καὶ πραγματικά ἔζησε καὶ πρόκοψε.

« Διηγήματα τῆς ξενιτειᾶς »

Χρῖστος Χριστοβασίλης

13. Ἡ ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

Ἀνήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ Ἀϊ-Γιαννιοῦ, ἡ Μήτραινα, ὅπως ὅλες τὶς παραμονὲς τοῦ Ἀϊ - Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχειὰ καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τὶς δέκα - δώδεκα κοτοῦλες ποὺ εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάρησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυβό της, ἔστρωσε στὴ γωνιά τὰ νυφιάτικα της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὅλες τὶς παραμονές, νάρθῃ ὁ ξενιτεμμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ' Ἀϊ - Γιαννιοῦ.

Αὕτῃ ἡ ἱστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ἦταν ἀκόμα νέα ἡ Μήτραινα, ὅταν, χήρα, ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, ὁ Γιάννης, γιὰ τὴν ἔρμη ξενιτειά. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἄσπρη τρίχα στὰ κατὰμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὕστερη φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχοῦλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μακρὸς τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτραινα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχῃ στὸ σπιτοκάλυβό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιά τοὺς τέσσερους τοίχους, τὸ εἰκόνισμα, τὴ γωνιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμμιά δεκαριά κοτοῦλες μ' ἓναν ὁμορφὸ πετεινὸ, ποὺ τῆς χρησίμευε κάθε πρωτὶ, σὰν ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾷ, γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά

της και ν' ἀρχινᾷ τὸ ἐργόχειρό της : Ρόκα ἢ πλέξιμο ἢ μπάλωμα ἢ γιὰ νὰ πηγαίνει στὸ λόγγο νὰ κουβαλᾷ ξύλα.

Τὰ νιοπαῖδα τοῦ χωριοῦ πῆγαιναν κι ἔρχονταν στὴν ξενιτειά, ποιὸ σὲ τρία, ποιὸ σὲ τέσσερα καὶ ποιὸ σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρύν, βαρύν· ἀλλὰ ὁ Γιάννης τῆς Μήτηρταινας οὔτε φαινόταν, οὔτε ἀκουγόταν πουθενά ! "Ὀλος ὁ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο καὶ ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ξέγραψε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴν πληρῶνῃ ἡ κακομοίρα ἡ Μήτηρταινα τοὺς φόρους του. Καὶ ὅμως ἡ Μήτηρταινα ἔσκισε τὰ ροῦχά της, ἅμα ἔμαθε ὅτι τῆς ξέγραψε ὁ προεστὸς τὸ παιδί της καὶ πῆγε στὸ σπίτι του νὰ παραπονεθῇ :

—'Ακοῦς ἐκεῖ, ἔλεγε, βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σβήσῃ τὸ παιδί μου ! Τί τὸν μέλει αὐτόν, σὰν πληρῶνῶ ἐγώ ;

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα καὶ τῆς φαινόταν, ὅτι τὸ παιδί της εἶναι γερό καὶ καλὰ, ὅτι κέρδιζε χρήματα μὲ τὸ σωρό, κι ὅτι βρίσκεται στὸ δρόμο ν'ἀρχεταί. Ζοῦσε ἡ καημένη μὲ τὸ ἐργατικό, πότε στ' ἀμπέλια καὶ πότε στὰ χωράφια χωριανῶν της, κι ἐνῶ ὅλος ὁ κόσμος τὴν συμπονοῦσε, αὐτὴ δὲ τῷβανε κάτω, ἀλλὰ ἀπολογιόταν μὲ θυμό :

— Μὴ σᾶς πέρασε ἡ ἰδέα, ὅτι χάθηκε τὸ παιδί μου καὶ δὲ θὰ μοῦ ἔρθῃ ; αὐτὸ ζῇ καὶ βασιλεύει, δόξα σοι ὁ Θεός ! "Ετσι μοῦ τὸ λέει ἡ ἐλπίδα, ποῦ ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου !

Κάθε δειλινό, χειμῶνα - καλοκαίρι, ὅταν ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ἄφηνε τὴν ἐργασία της καὶ γνέθοντες πῆγαινε ψηλὰ στὴ ραχοῦλα, στ' ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ, κι ἐκεῖ καθόταν κι ἀγνάντευε τὸ δρόμο, ὡς μιὰ ὥρα μακριὰ — ὅσο ἔκοβε τὸ μάτι της — καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαβάτες, ποῦ ἔρχονταν, καὶ μονολογοῦσε :

— Νά ! αὐτὸς εἶναι ! Αὐτὸς ὁ καρβαλάρης ! Κοίτα, πῶς τρέχει τὸ μουλάρι του ! Καλῶς ὥρισε, παιδί μου !

Καὶ ξεφώνιζε, κι ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της μ' ἄφατη χαρά, καὶ ροβολοῦσε δυὸ - τρία βήματα, ἀλλὰ ὁ καρβαλάρης ἐκεῖνος δὲν ἦταν ὁ Γιάννης τῆς Μήτηρταινας, οὔτε κἀν χωριανὸς της, γιατί, ἅμα πλησίαζε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ἄλλον τὸ δρόμο, τραβῶντας γιὰ ξένο χωριό. Κι ἡ Μήτηρταινα χαρωπὴ - χαρωπὴ, ἔπαιρνε κοντὰ μὲ τὸ βλέμμα της ἄλλον καρβαλάρη διαβάτη γιὰ τὸ Γιάννη της, ὅσο ποῦ κι αὐτὸς ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο. Καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὴ ραχοῦλα, παρὰ ὅταν

ἄρχιζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε, γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστή καὶ χαρωπὴ, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτῃ ἐλπίδα, κουνώντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας :

— Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούρασι τοῦ δρόμου νὰ φτάσῃ ἀπόψε ! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ξημερώνει ! Αὔριο ἔρχεται.

Αὕτῃ ἡ δουλειὰ ἐξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτηραινας. Καὶ τίποτε δὲμποροῦσε νὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ κεῖ μέσα. Ὅταν δούλευε μὲ τὴν ἐργατιά, αὕτῃ ἔσερνε πάντα τὸ τραγούδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο τραγούδια γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γυιό της, ποὺ πάντα ἐρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν !

Ὅλος ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν καημένη τῇ Μήτηραιναι καὶ ἔλεγαν μέσα τους :

— Ὁ Θεὸς νὰ τῆς αὐξάνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ὀρφανῆς !

Ἔτσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτηραιναι ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζῃ, κι ὅλο νὰ ἐλπίζῃ. Κάθε βράδυ περίμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἔρημη καὶ μοναχὴ στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονῇ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχι, κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέφτη της, ποὺ εἶχε κρεμασμένο δεξιὰ στὴν πόρτα της, καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε δεῖ τὸ πρόσωπό της ! Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρῶσει, ἡ ράχι της εἶχε κυρτώσει κι αὕτῃ δὲν τὸ γνώριζε !

Ἄν κάθε δειλινὸ ἐβγαίνει στ' ἀγνάντια ἡ Μήτηραιναι, γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ παιδί της ν' ἄρχεται, ὅμως οὔτε φαί ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἄλυχτᾷ τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παραμονὴ τοῦ Ἀϊ-Γιαννιοῦ ἔκανε αὕτῃ τὴ δουλειά.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ὅτι θὰ ἐρχόταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ξημερώνοντας ἡ γιορτὴ του. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παραμονή, χωρὶς νὰ βγῇ καθόλου στ' ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερή της κόττα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράσῃ, σκούπιζε τὸ σπῆτι καλὰ-καλὰ, ἔστρωνε καθαρά, κι ἔδενε τὴ σκύλα, γιὰ

νᾶναι όλα ἔτοιμα τὸ πρῶτὶ καὶ νὰ μὴν ἔχη ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ πάη μόνο στὴν ἐκκλησιά κι οὐδ' ἄλλο, κι οὐδ' ἄλλο.

Τόσοι "Αἰ-Γιάννηδες πέρασαν καρτέρει καὶ καρτέρει, ποὺμποροῦσαν νὰ κάμουν ἀκέριο μῆνα, κι ὁ Γιάννης τῆς Μήτηραινας δὲ φαινόταν ! Τί νὰ εἶχε γίνει ὁ Γιάννης ! Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλειωσαν τὰ κόκκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μνημα χωρὶς κερὶ, χωρὶς λιβάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λουλούδια, χωρὶς δάκρυα !

Ἀλλὰ ποὺ περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Μήτηραινας !

"Όταν ἔβρασε καλὰ ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ Μήτηραινα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλά, κι ὕστερα ἔκαμε τὸ σταυρὸ τῆς ἐμπρὸς στοῦ εἰκόνισμα, παρακαλῶντας τὴν Παναγία καὶ τὸν "Αἰ-Γιάννη νὰ τῆς φέρουν τὸ παιδί τῆς γερὸ καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καὶ σκέπασε τὴ φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχναρί καὶ πλάγιασε νὰ κοιμηθῇ, γιατί ἦταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρῶτ, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοί, ἄμα ἄκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νίφηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στοῦ εἰκόνισμα, ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς κι ἄναψε τὴ φωτιά. Ἐφτιάσε τρία τέσσερα κεριά, γέμισε τὸ ροῖ τῆς λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορό τῆς καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ξεκινῶντας ἔκλεισε πίσω τῆς τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μπῇ μέσα μονάχο του τὸ ξενιτεμμένο τῆς παιδί. Ἦταν τόσο βέβαιη, ὅτι θὰ ἐρχόταν χωρὶς ἄλλο ὁ Γιάννης τῆς ἐκεῖνο τὸ πρῶτ !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος καί, ὅπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στὴν πύλη τοῦ ἱεροῦ πρῶτη-πρῶτη, γιὰ νὰ πάρῃ ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὅλο τὸ ἄλλο χωριὸ καὶ νὰ πάη γρήγορα στοῦ σπιτί τῆς, νὰ δεχτῇ τὸ παιδί τῆς, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτειά.

"Ετσι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπᾶς, ποὺ ἤξερε αὐτὴ τὴν ἀδυναμία τῆς, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὅλους· κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κρατῶντας στοῦ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροῖ καὶ τράβηξε ἴσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυβό τῆς.

Δὲν εἶχε φέξει καλὰ, ὅταν γύριζε, κι ἡ συννεφιά ἡ βαρειά, ποὺ κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸ μαῦρο καὶ φοβερό. Ὁ ἄνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μήτηραινα ἔτρεχε γρήγορα πατῶντας

ὅπως τύχαινε μέσα στὶς λάσπες, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ γρηγορώτερο στὸ σπιτοκάλυβό της καὶ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε ὁλόγυρα, γιὰ νὰ ἰδῇ, ἂν εἶναι κανένα μουλάρι, καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ ροῖ της, βγῆκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἴσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἅμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποὺ εἶχε χωριστῇ μὲ τὸ Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή :

— Γιάννη η η η ! Γιάννη, οὐοου !

— 'Ορίστεεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατί σ' ἔφαγε τὸ κρὺο. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτηρνα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ ἀκουγόταν ξαστερώ-τερα, ἀλλὰ ἡ Μήτηρνα δὲν τὸ κουνοῦσε ἀπὸ ἐκείνη τὴ μεριά.

Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸ Γιάννη της, ὡς ποὺ ἦρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μαννούλα μου ! Ποιὸς σοῦ πῆρε τὰ συχαρίκια καὶ βγῆκες τέτοια ὦρα ἐδῶ, νὰ μὲ καρτερῇς ;

— 'Η ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου ! 'Η ἀνίκητη ἐλπίδα μου, ποὺ φώλιαζε μέσα ἐδῶ, στὴν καρδιά μου βαθιά !

Ὁ Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτηρνα ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά καὶ μάννα καὶ παιδί ἔγιναν ἓνα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλιασμα. 'Εκεῖ, στὴν ἴδια τὴν μεριά, ποὺ ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μάννα καὶ παιδί τὸ πικρὸ ἀγκάλιασμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ μεριά πάλι μάννα καὶ παιδί ξαναφιλιόνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλιασμα τοῦ ἐρχομοῦ.

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο.

Μιά βареιά τουφεκιά ἔπεσε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτηρνας, ποὺ βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

'Η χαρὰ τῆς Μήτηρνας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται !

Πρώτη φορά, ἀφότου ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονιαζόταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτηρνας. 2

14. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΜΕΝΟΥ

...Εἶν' ἓνα μικρό, φτωχὸ σπιτάκι,
λάμπει ὁ ἥλιος πάνου του χρυσός·
κάθε χαρωπὸ παραθυράκι
στ' ἄσπρο μου γενέθλιο σπιτάκι,
τῶχει ζώσει πράσιнос κισσός.

Δυὸ μορφές κεῖ μέσ' ἀγαπημένες,
— ἓνας γέρος τώρα καὶ μιὰ γριὰ —
κάθονται σκυφτὲς καὶ λυπημένες,
δυὸ μορφές γλυκές, ἀγαπημένες,
γιὰ τὸ γυιό τους ποῦφυγε μακριά.

Πότε θὰ ῥθης, μέρα εὐλογημένη,
νὰ ριχτῶ τρελλὸς στὴν ἀγκαλιὰ
τῶν γλυκῶν γονιῶν μου, ποὺ κλαμένοι,
μὲ χαρὰ στὰ μάτια τους χυμένη,
δὲν θὰ μὲ χορταίνουν στὰ φιλιὰ.

« Παιδικὴ ἀνθολογία »

Νικόλαος Χατζηδάκης

15. Ο ΞΕΝΙΤΕΜΜΕΝΟΣ

Σὰν πῆγε στὴν Ἀμερικὴ,
ἐγύριζεν ὁ νοῦς του πίσω
καθημερινὴ καὶ Κυριακὴ.

Σὰν ἄρχιζε νὰ γράψῃ γράμμα,
— « καλὴ μου μάννα κι ἄδερφή », —
ἐκεῖ τὸν ἔπιανε τὸ κλάμα.

Ἐπέρασε καιρὸς πολὺς,
στὰ ξένα ἀσπρίσαν τὰ μαλλιά του,
γυρίζει πίσω παραλῆς.

Τὰ πλούτη του εἶναι περισσά.
Ἐφερε γοῦνες καὶ ρολόγια,
ἔχει τὰ δόντια του χρυσά.

Πηγαίνει στοὶ σπιτάκι ἴσια.
 Ἡ μάνα του ; ... ἡ ἀδερφή ;
 Εἶναι κι οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

Ἄς ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιά
 — κι' ἄς ἦτανε καὶ στ' ὄνειρό του —
 Θᾶδινε ὀλάκερο τὸ βιό του !

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

16 Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Ἦταν Γενάρης μῆνας, καρδιά τοῦ χειμῶνα. Μέσα στοὶ σπῖτι ζέστα καὶ λαμπρή, χοντροκάρβουνη καὶ κουτσουροθρεμμένη φωτιά κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ἄγριο ἀνεμόβροχο, πού ξεριζῶνε δέντρα. Χαρά σὲ κείνον, πού ἦταν μέσα, κι ἄς ἦταν καὶ γύφτος, κι ἀλλοίμονο σὲ κείνον, πού ἦταν ἔξω, κι ἄς ἦταν καὶ βασιλιάς !

Τὸ σπῖτι, πού φέρομε στὴ διήγησί μας, ἦταν τὸ πρωτόσπιτο τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῶ τ' ἄλλα τὰ σπῖτια δεχόταν τοὺς γνώριμους μόνον. Ἕνας γέρος, ὁ γέρο-Δῆμος, ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης, κι ἡ Γιώργαινα ἡ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγγόνια του, δύο ἀρσενικά καὶ τρία θηλυκά, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτεὶὰ τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ γυιὸς τοῦ γέρου, ἄντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῇ ἄδικα στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἓνα τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο, ἀπὸ τὸ Προγονάτι τῆς Λιαπουργιάς. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φονιάς βγῆκε στὰ βουνά.

* Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. Ὁ ὑπηρετὴς ἐκλείσε μὲ πάταγο τὴν αὐλόθυρα, ἀπόλυσε τὰ δυὸ σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες, ἀνέβηκε τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας ξεκουμπώθηκε κι εἶπε στοὺς γέρο-Δῆμο :

— Κάθισα ὡς αὕτὴ τὴν ὥρα στοὺς Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανένας ξένος.*

* — Καλά, παιδί μου, εἶπεν ὁ γέρο-Δῆμος· ἀφοῦ δὲν ηὔρες κανένα, ἄς στρωθῇ τὸ τραπέζι, νὰ δειπνήσουμε, κι ἂν ἔρθῃ κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μᾶς εἶναι γνωστὴ κι ἀνοίγει εὐκόλα.

* Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπῆκε ἡ ψυχοπαίδα, κρατῶντας ἓνα μακρὸν τραπέζι, καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλο-

τράπεζο πρὸς τὸ μέρος, πού καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὅλη ἡ οἰκογένεια, παιδιά, μάννα καὶ πάππος, δειπνοῦσε. †

+ Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη στὴ μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἄρχισαν ν' ἄλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιά, ἀκολουθώντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἄλυχτώντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθυρα, ὅπου εἶχε σταθῇ ἄνθρωπος, κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνει θηρία καὶ τὰ δυὸ κι ἂν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομμάτιαζαν. †

— Έβγα στὴν κρεβάτα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ὑπηρέτη, καὶ ἰδέ, γιατί ἄλυχτοῦν τὰ σκυλιά... Μοῦ φαίνεται, ὅτι κάποιος ξένος εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα καὶ δὲν τολμáει νὰ χτυπήσῃ...

Ὁ ὑπηρέτης βγῆκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιὸς εἶναι ;

Τὰ σκυλιά στὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μποροῦσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἐκτελοῦν τὸ καθήκόν τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ ψωμὶ μὲ τὸ δίκιο.

— Ἄνθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ τὸ κρῦο, διαβάτης, ἄγνωστος...

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ὁ ὑπηρέτης.

— Μακριά, ἀπὸ πολὺ μακριά...

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμιός ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλὰ - δειλὰ ὁ ξένος.

— Νὰ πάρ' ἡ κατάρρα, μουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης· τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχῃ καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπα στὸ γέρο νοικοκύρη :

— Ένας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος, ἄνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπῇ στὸ σπίτι μας ὥς τοῦρκος ἢ χριστιανός, ἀλλ' ὥς ἄνθρωπος. Κατέβα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ σκυλιά κι ἄνοιξέ του τὴ θύρα, νάρθῃ ἐπάνω !

Ὁ ὑπηρέτης, θέλοντας καὶ μὴ, βγῆκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ὁ ξένος ἔμπαινε μέσα.

— Καληώρα σας, εἶπε, μπαίνοντας μέσα, ἐνῶ τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς ἐπνιγαν τὴ φωνὴ του μὲ τ' ἄλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὦρισε, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος καὶ τοῦ

ἄπλωσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· κάθισε νὰ φᾶμε !

Τὰ σκυλιὰ κόβονταν στὴν αὐλή, ἀλυχτῶντας πρὸς τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὄχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μπῇ μέσα ὁ ξένος.

†Ὁ ξένος κρέμασε τὴν κατάβρεκτη κάπα του, ἔβγαλε τὰ μουςκεμένα τσαρούχια του, ξεζώστηκε τ' ἀρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴ φουστανέλλα του καὶ κάθισε στὸ πλάγι τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγῃ, λέγοντας :

— Καλῶς σᾶς ἡῦρα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε, κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο, νὰ τὸν καλοδεχθῆτε... †

— Καλῶς ὦρισε, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ στὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλά.

Ὁ τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ, σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπᾶ, ποὺ νὰ σᾶς μάση λύσσα ! ξεφώνισε ὁ γέρος.

Κι ὕστερα γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε :

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἀπόψε καὶ κόβονται ἔτσι ; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μπῆκε λύκος στὸ σπίτι.

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωσι μποροῦσε νὰ παρῇ ἀπὸ τὸν ξένον γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε :

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγᾶ μου, δὲν ἐννοῶ τὴν ἀφεντιά σου... ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

Ὑστερα βγῆκε στὴν κρεβάτα κι ἀπὸ τὸν ἐξώστη μάλωσε τὰ σκυλιὰ, γιὰ νὰ σωπάσουν.

Ἀλλὰ ποῦ ν' ἀκούσουν τὰ σκυλιὰ !

Τότε ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλή μ' ἓνα ραβδί καὶ τὰ κτύπησε καὶ τὰ ἐδιώξε ἀπὸ τὴ θύρα, κι ἔτσι ἔπαψαν ν' ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεῖ ποὺ πῆγαν, στὴν ἄλλῃ ἄκρῃ τῆς αὐλῆς, ὅλο γκρίνιαζαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἢ νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ,τι ἦταν στὸ τραπέζι, γιὰ νὰ φάῃ ἡ οἰκογένεια, ἔφαξε καὶ παράφταξε. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φαγητὸ ἡ ψυχοπαῖδα σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτησε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιὰ τῆς στὸ δωμάτιό τῆς, κι ἔμειναν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μόνάχοι.

Ὁ ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— Ἦθελα νὰ μείνωμε μόνοι... Ἔχω νὰ σοῦ ξεμυστηρεῦτῶ...

Ἀκούοντας αὐτὰ ὁ γερονοικοκύρης φώναξε, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν ὁ ὑπηρέτης καὶ ἡ ψυχοπαίδα, ποὺ ἦσαν στὴν κρεβάτα :

— Νὰ μὴ μπῆ κανένας μέσα, χωρὶς νὰ πάρῃ ἀδεια.

Ὕστερα γύρισε πρὸς τὸν ξένο καὶ τοῦ εἶπε :

— Τώρα πές μου τὸ μυστικό σου.

— Εἶμαι, ποὺ λές, κακὸς ἄνθρωπος...

—

— Εἶμαι φονιᾶς !... εἶμαι ληστής !

— Φονιᾶς καὶ ληστής ; Ἄς εἶσαι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι ! Ἡ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς οὐρανός· σκεπάζει καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες...

— Ἄς σὲ κυνηγοῦν...

— Πολέμησα τρεῖς ὥρες... Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς μεριές ὁ στρατὸς κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τὸ ποτάμι, ὁ Καλαμᾶς. Τί νὰ κάμω ; ἐμπρὸς βαθὺ καὶ πίσω ρέμμα. Τὸ ἀδιάβατο καὶ θολὸ ποτάμι, ποὺ κυλοῦσε τ' ἄγρια νερά του μ' ἓνα φοβερὸ βουητό, μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο καὶ ἡμερώτερο ἀπὸ τ' ἄγρια πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ποὺ ἤθελαν νὰ μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωή. Πῶς νὰ γλυτώσω ; Κλείω τὰ μάτια μου, καὶ ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι. Ἀλλὰ γιὰ τὴν καλὴ μου τύχη κρατήθηκα στὴ διχαλωσιὰ ἐνὸς πλατάνου. Ὁ πλάτανος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμὸ του κούφιο καὶ στὴ στιγμή χώνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οἱ στρατιῶτες, ποὺ μὲ κυνηγοῦσαν, νόμισαν πῶς ἔπεσα ἀληθινὰ στὸ ποτάμι. Ἐμείνα ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν κουφάλα. Ἄμα νύχτωσε, βγῆκα ἔξω καὶ τράβηξα σ' ἓνα μαντρί. Πρωτὶ - πρωτὶ ἔφυγα, λημέριασα σ' ἓνα σύδενδρο καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ τράβηξα γιὰ δῶ, γιὰ νὰ φάω, νὰ πάρω λίγο ψωμί μαζί μου καὶ νὰ φύγω. Δὲν μπορῶ νὰ μείνω πολὺ, γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε νὰ μοῦ δώσουν ψωμί, νὰ φύγω...

Ἐκείνη τὴ στιγμή ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐλὴ κι' ὅλα τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ ποδοβολητὰ καβαλαραίων στρατιωτῶν.

— Ἡ παγὰνα ! φώναξε ὁ ξένος. Ἄν εἶσαι χριστιανὸς καὶ πιστεύης Θεό, μὴ μὲ προδώσης ! Στὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου ! Σὲ τοῦτον τὸν κόσμον σοῦ παραδίδω τὸ κορμί μου καὶ στὸν ἄλλον θὰ σοῦ τὸ ζητήσω.

— Μὴ φοβᾶσαι, ἀγᾶ μου ! εἶπε ὁ γέρος. Ὅσο ποὺ βρίσκεσαι

κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σὲ ὑπερασπιστῶ καὶ νὰ σὲ φυλάξω. Προτιμῶ νὰ κινδυνέψω μαζί σου, παρὰ νὰ σὲ παραδώσω.

Τὰ σκυλιά τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στ' ἀλυχτήματα, κι οἱ τοῦρκοι στρατιῶτες φώναζαν στὴν ἐξώθυρα. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε.

Ὁ γέρος λέει στὸν ὑπηρέτη φωναχτά :

— Κατέβα κάτω, πιάσε τὰ σκυλιά, κι ἀνοιξε τὶς θύρες, νὰ δοῦμε τί θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἄνθρωποι !

Ἄλλὰ τοῦ λέει κρυφά :

— Νὰ μὴ φανερώσης μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ὑπάρχει ξένος ἄνθρωπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῇ πλεότερο τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι τοῦρκος ! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς... βαπτισμένος... Ἀκοῦς ; Χριστιανὸς !

Ἐνῶ ὁ ὑπηρέτης κατέβαινε στὴν αὐλὴ νὰ πιάσῃ τὰ σκυλιά καὶ ν' ἀνοίξῃ τὶς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴ νύφη του ἀνέβασαν τὸν ληστὴ μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ ὅλα τὰ πράγματά του. Ὁ καπνοδόχος ἦταν πλατύς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν' ἀνεβοῦν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει ὅλα τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προδοθῇ ἡ κρυψὼνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγάνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο ! γρήγορα νὰ μοῦ παραδώσης τὸν Χαμίτ Γκόγκα, τὸν ληστή, ποὺ ἦρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἂν θέλῃς νὰ μὴν πάθῃς.

Ἀστραπὴ τοῦ ἦρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἄκουσε τὸ μισητὸ ὄνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιά τοῦ γυιοῦ του, ποὺ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἐκείνη τὴ στιγμή μέσα στὴν καρδιά του μεταξὺ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλοξενίας.

— Γιατί δὲν ἀπολογιέσαι, ὦρὲ γέρο ; ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς τὸν γέρο - Δῆμο.

— Καὶ τί ἀπολογία θέλεις νὰ σοῦ δώσω σ' αὐτό, ποὺ μὲ ρωτᾷς ; τοῦ ἀπάντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξέρεις, ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκας εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου ; Εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ ἔκανε τὴ νύφη μου χήρα, τ' ἀγγόνια μου ὀρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ αἶσθημα τῆς

ἔχθρας, ὥστε λίγο ἔλειψε νὰ τοῦ εἰπῇ : « Ἔλα νὰ σοῦ τὸν παραδώσω τὸν ἀντίχριστο ! ». Ἀλλὰ βαστάχτηκε.

— Καὶ ὅμως ἓνας καταδότης τὸν πῆρε στὸ κοντὸ καὶ τὸν ἔφερε ὡς τὸ σπῖτι σου ! Δὲν εἶναι μιὰ ὥρα... εἶπε ὁ ἀξιωματικός.

— Ἀλήθεια, ἐδῶ καὶ μιὰν ὥρα ἓνας ἄνθρωπος χτύπησε τὴ θύρα μου κι ἡ θύρα μου ἀνοίξε, ὅπως ἀνοίγει σὲ κάθε ἄνθρωπο, ποὺ τὴ κτυπήσει ζητῶντας φιλοξενία. Νὰ μὴ μοῦ τὸ χρωστάῃ ὁ Θεὸς νὰ κλείσω τὴ θύρα μου σὲ κείνον, ποὺ μοῦ ζητήσῃ ψωμί, νερὸ ἢ στέγη ! Τώρα μοῦ λέτε σεῖς, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦταν ὁ ἐχθρὸς μου, ὁ φονιᾶς τοῦ παιδιοῦ μου, ὁ Χαμίτ Γκόγκας ! Ποῦ νὰ τὸ ἤξερα ἐγώ ;

— Ποῦναί τος, λοιπόν, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ;

— Κάθισε στὸ τραπέζι μας, ἔφαγε, ἔπινε, μᾶς εὐχήθηκε καλὸ ξημέρωμα... κι ἔφυγε !...

Ἰδρωσεν ὁ γέρος, ὡς ποὺ νὰ βγάλλῃ τὴν τελευταία λέξι ἀπὸ τὸ στόμα του.

Δάγκασε τὰ χεῖλη του ὁ ἀξιωματικὸς ἀκούοντας τὴν τελευταία λέξι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γέρου, ποὺ μάθαινε ἐκείνη τὴ στιγμή ὅτι ἦταν ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ ληστοῦ, ποὺ κυνηγοῦσε, κι ἤλπιζε πιάνοντάς τον ζωντανὸ ἢ φονεύοντάς τον νὰ προαχθῇ. Δὲν εἶχε κανένα λόγο νὰ μὴ πιστέψῃ τὰ λόγια τοῦ γέρου, πρῶτα γιατί ὁ Χαμίτ Γκόγκα ἦταν τοῦρκος κι ὁ γέρος χριστιανὸς καὶ δεύτερο, τὸ καὶ μεγαλύτερο, ποὺ τόση μεγάλη ἐχθρα βασίλευε ἀνάμεσά τους. Τέλος περιωρίστηκε νὰ ρωτήσῃ :

— Καταλάβετε κατὰ ποῦ ἔκανε τούλάχιστο ;

— Αὐτὸ ὁ ὑπηρέτης μπορεῖ νὰ τὸ κατάλαβε κατὰ ποῦ ἔκαμε.

Ρωτοῦν τὸν ὑπηρέτη, κι αὐτὸς ρυθμίζοντας τὴν διαγωγή του πρὸς τὴν διαγωγή τοῦ ἀφεντικοῦ του ἀποκρίθηκε μὲ φυσικὴ ἀπάθεια :

— Ἔκαμε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό.

— Ἔχει πολλή ὥρα ;

— Ὅση εἶναι ἀπὸ τὴν στιγμή, ποὺ ἤρθατε σεῖς, πρόλαβε ν' ἀπαντήσῃ ὁ γέρος.

Ὁ ἀξιωματικὸς νομίζοντας ὅτι βρίσκεται ἀκόμα πολὺ κοντὰ ὁ καταζητούμενός του, καβαλλίκεψε καὶ τράβηξε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό, σέρνοντας μαζί του ὅλους τοὺς στρατιῶτές του.

Φεύγοντας οἱ τοῦρκοι, γυρίζει ὁ ὑπηρέτης καὶ λέγει τοῦ γέρου :

— Καὶ τώρα, ἀφεντικό, τί λογιῶν ξεμπέρδεμα θὰ κάμωμε τοῦ ἀντίχριστου, ποὺ ἔχουμε μέσα στοῦ σπίτι μας ;

— Θὰ σοῦ εἰπῶ. Τὸ μόνο μου ὄνειρο, κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστησι ἦταν νὰ τὸν βρῶ σὲ καμμιά μεριά καὶ νὰ μοῦ εἰποῦν : Αὐτὸς εἶναι ὁ φονιᾶς τοῦ παιδιοῦ σου, ὁ Χαμίτ Γκόγκας ! Καὶ νὰ χυθῶ ἀπάνω του, ἀλλὰ τώρα... ἦρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. Ὁ ἐχθρὸς μου ὁ ἄσπονδος ἔχει προστάτη τὸ σπίτι μου ! Κάθισε στοῦ τραπέζι μου, ἔφαγε τὸ ψωμί μου, ἔπινε τὸ νερό μου, ἄκουσε τίς εὐχές μου, κι ἄκουσα τίς δικές του... Τί νὰ τοῦ κάμω ; Ἄς τὸ βρῇ ἀπὸ τὸν Θεὸ κι ὅχι ἀπὸ μένα.

— Κι ὡς πότε θὰ τὸν φυλᾷμε μέσα ἐδῶ ;

— Ἄκουσε. Ἐγὼ πηγαίνω μὲ τὴ νύφη μου στοῦ δωμάτιο, ποὺ κοιμοῦνται τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴ συναντηθῶ μ' αὐτὸν κι ἀνάψη ἡ ἔχθρα, τὸ μῖσος στὴν καρδιά μου καὶ κάμω ὅ,τι δὲν πρέπει νὰ κάμω, καὶ σὺ πῆγαινε στὴν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπὸ τὸν καπνοδόχο, ποὺ τὸν ἔχω κρυμμένο, καὶ βγάλε τον ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, δείξέ του τὸ δρόμο, ποὺ εἶχαν πάρει οἱ στρατιῶτες, κι αὐτὸς ὅποιον δρόμο θελήσῃ ἄς πιάσῃ.

Ὁ ὑπηρέτης τράβηξε γιὰ τὴν τραπεζαρία, μὰ ὁ γέρος κάτι εἶχε λησμονήσει ἀκόμα, κι ἔκραξε τὸν ὑπηρέτη :

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ. Βάλε του κι ἓνα μεγάλο κομμάτι ψωμί στοῦ σακκούλι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔπιασε τὴν νύφη του ἀπὸ τὸ χέρι καὶ πῆγαν κι οἱ δυὸ μαζὶ στοῦ δωμάτιο, ποὺ κοιμῶνταν τὰ ὄρφανά, γιὰ νὰ μὴν ἰδοῦν νὰ περνᾷ ὁ φονιᾶς τοῦ πατέρα τους, τοῦ ἀνδρός της καὶ τοῦ μοναχογυιοῦ του !

« Πινακοθήκη »

Χρῖστος Χριστοβασίλης

17. ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει αὐγὴ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλί,
λὲς καὶ κρᾶζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρὶν νὰ σβήσῃ κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά,
νέοι μεσόκοποι καὶ γέροι,
τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα ἐκείθεν οἱ φροντίδες
ἄς πετάξουνε, καθὼς
ξαφνιασμένες νυχτερίδες,
ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν' ἀγκάθι στὴν καρδιά·
πέστε ἀζήλευτα : εἶναι τοῦτος
ἐργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε, ἡ γῆ χαρίζει
μόνον ἄφθονο καρπὸ,
ἂν ὁ κόπος τὴν ποτίζει
μ' ἓναν ἵδρωτα συχνό.

Σὰν ἐσᾶς, ἀδέλφια, ἰδρώνει
κι ὁ σοφός, ποὺ μὲ τὸ νοῦ
κάμπους ἄμετρος ὀργώνει
γιὰ θροφή τοῦ λογισμοῦ.

Δίχως ἄνεσι καὶσχόλη
πάντα ὁ ἄξιος δουλευτής,
τὸ ἀνθηρότατο περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει, ὁ ποιητής.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτατοι καρποὶ
νά 'ναι μόνοι, ποὺ τ' ἀνθρώπου
σῶμα θρέφουν καὶ ψυχή.

Γεράσιμος Μαροζοῦς

18. ΥΠΗΡΕΤΡΑ

Α'

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους . . . ἡ δεκαοκταέτις κόρη, τὸ Οὐρανιώ τὸ Διόκιμο, μελαχροινή, νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατήρ της, ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα - Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθμεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῇ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλλια ἀπέχουσιν, καὶ διαπορθμεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἑορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρὸς. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία της, ἥτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι τῶν ἐχωρίζοντο δι' ἑνὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ αὐτὴ μαζὶ τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθησε πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα της, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῶν παιδῶν τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσα, πότε ὁ πατήρ της νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιώ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμίκλιντος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἑορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπηκε μέσα της.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυκτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου ! . . .

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἑξωθεν. Ἡ γειτονιά εἶχεν ἐξυπνήσει καὶ ὅλοι ἠτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος Οὐρανιώ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα λάλος καὶ φωνασκὸς εἶχεν ἐγερθῇ πρώτη καὶ

ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν τῆς τοὺς γείτονas ὅλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀντίστατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιὰ τῆς. Ὁ σύζυγός τῆς Νταραδήμος εἶχεν ἀνάγκη μοχλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μπάρμπα - Διόμα. Τὸ Οὐρανιῶ ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί τῆς τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσας οἰκτιρμόνως τὰ σκότῃ τῆς ὁδοῦ διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονas. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διῆλθεν ἀνθρωπὸς τις, ὃν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνωρίσασα τὸ Οὐρανιῶ δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Πῶς ! κι ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησίᾳ ; ... ἐπιθύρῃσεν.

Ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαρουφαλιᾶς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἰπεῖ ἄλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες « ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησίᾳ βᾶῖα μοιράζουने ». Ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸν ἐξύπνησε βιαίως ἡ Γαρουφαλιὰ καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

Ὁ εὐπειθὴς Ἀργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὤμων τοῦ ἀναστήματός τῆς, ἠγέρθη, ἐζώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατύ, ὑπέδησαν εἰς τοὺς πόδας τὰ πέδιλά του, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδήμος, ὅστις ἔπιασεν ὁμιλίαν μὲ τὸν Ἀργυράκην τῆς Γαρουφαλιᾶς.

— Δὲν ξέρουμε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας ; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα - Διόμα.

— Σωπάτε, εἶπε φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πῶς βούλιαξε ...

— Τί ; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἠτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὁμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχὴς

τὸ Οὐρανιῷ εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καὶ λησμονήσασα τότε τὰ τρία στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλοῦς κόρης.

B'

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα - Διόμας εἶχε φορέσει μέχρι τῶν ὠτων καταβαῖνον ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔλυσε τὴν μικράν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικράν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνῃ ἔμεινε τὸ Οὐρανιῷ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πωρεὺς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες, γολέττες καὶ βρίκια, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμενε ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾶ ὑγεία, δι' ἧς ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργοζόμενος. Ἐνίοτε, ἐλλείψει ὁμιλητοῦ, διηγείτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα :

— Πῆγα δὲ καὶ στὴν Ἀθήνα, στὴν Πιτροπή, ὁ ἓνας γιατρὸς μὲ ἡῦρε γερό, ἄλλος σακάτη, κι αὐτοὶ δὲν ἤξευραν... ὕστερα γύρισα στὸ Ὑπουργεῖο καὶ μοῦ εἶπαν, « σῦρε στὸ σπίτι σου ». Ἐπῆρα κι ἐγὼ τὴν « πηρέτρα » καὶ πασκίζω νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου.

« Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα » ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

Καὶ παύων νὰ μονολογῇ, ἤρχιζε νὰ τραγωδῇ διὰ τῆς τραχείας καὶ μονοτόνου φωνῆς του :

« Βασανισμένο μου κορμί, τυραγνισμένα νιάτα !... »

Καὶ δὲν ἔλεγεν ἄλλον στίχον.

Γ'

Καταπλεύσας εἰς τὴν τερπνὴν νῆσον Τσουγκριὰν ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς « Ὑπηρέτρας » πέντε ἢ ἑξ ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ὠῶν καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς ἰνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος τοῦ Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τῆς Τσουγκριάς, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὀχληρὸν συμπλωτῆρα... « υἱὸν ὑποζυγίου », ὥριμον πρὸς ἐπίσασιν... ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα ἐκ τῶν πολυαρίθμων κουμπάρων τοῦ εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριπεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς « Ὑπηρέτρας », ἀλλ' ἄφ' ἐτέρου ἐσκέφθη, ὅτι μία δραχμὴ, ὁ ναῦλος τοῦ ὀναρίου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

Ὁ κουμπάρος Σταθαρός εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλευσεν ὀλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπάρμπα - Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα.

Ἀπεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καί, διανύσας ὑπὲρ τὸ ἐν μίλιον, ἀπεῖχεν ἑξ ἴσου σχεδὸν τῆς Τσουγκριάς καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, Γραῖγος, ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ἱστίον, διότι ὁ μπάρμπα - Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

Ἀλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβοσκεν ἡσυχῶς τὸ χόρτον τοῦ καὶ δὲν ἐφαίνετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἴφνης ἐσήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα... καὶ τὸ μαδερὶ τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος. Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχὺς ὡς ἀστραπὴ ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπᾶ του, τὸν ὁποῖον εἶχε φορέσει μόνον ἐνὸς ὥφ ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας τοῦ πανίου ἄριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατώρθωσε νὰ μπαττάρῃ τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπείσαν τρόπιδα. Ὁρνιθες, ἰνδιᾶνοι, κόφινοι καὶ ὁ αἵτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας, ὅστις ἐκολύμβα ὡς ἔγχελυσ, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπείσαν «Ὑπηρέτραν», τὴν ὁποίαν ἡμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

Δ.

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρότιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσφω ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὀρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἐν ἰστίον.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὅσπιν δύναμιν τῷ ἔμεινεν ἀκόμη. Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς. Ἦτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπάρμπα - Διόμα δὲν ἠκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὥθει μακράν, πρὸς τὸν λίβαν. Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζε καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπείσης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὅμως ἐπλησίαζεν, ἠδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρων ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἤκουσε κώπας πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὐθὺς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυρον τὸν μπάρμπα - Διόμαν παγωμένον καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον. Ἀφοῦ τοῦ ἥλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστριβῶν προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσιν πρῶρ πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι ποῦντς καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

Ἀλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπάρμπα - Διόμας διὰ τοῦ

πρώτου βλέμματος είδε βαρέλια. Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἶνους.

—“Ὁχι πούντς, ὄχι, εἶπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασί δώστέ μου !

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἡδυγεύστου μαύρου οἶνου καὶ ὁ μπάρμπα - Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

Ε΄

Ὑπέφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ὑπὸ ἄλγους Οὐραنيῶ. Ἄλλ’ ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ἐλθοῦσα τότε ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐναυάγησε μὲν, ἀλλ’ ἐσώθη καὶ ὅτι ἐφθασεν ὑγιής.

Ὁ Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἴδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀναιτροπὴν τῆς λέμβου καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη ὅτι ὁ γέρον ἐπνίγη. Ἄλλ’ ἐπειδὴ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας, ἐλθὼν μετ’ ὀλίγον καὶ ὁ ἴδιος, ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. Ὡ, πενιχρὰ ἀλλ’ ὑπερτάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ !

Τὸ Οὐραγιῶ ἐχύνεν ἀκόμῃ δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. Ὁ πατὴρ τῆς δὲν τῆς εἶχε φέρεῖ οὔτε αὐγὰ οὔτε μυζῆθρες οὔτε ὄρνιθες, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσόδαρτον ἄτομον του καὶ τὰς δύο στιβαράς καὶ χελωνοδέρμους χεῖράς του, δι’ ὧν ἡδύναντο ἀκόμῃ ἐπὶ τινὰ ἔτη νὰ ἐργάζεται δι’ ἑαυτὸν καὶ δι’ αὐτήν.

: « Ἐφημερίς », 15-12-1888

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

19. Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Α΄

Ἀπὸ τοὺς σκιεροὺς κλώνους τοὺς ἀδρούς τῆς δρυὸς κρέμανται γῦρο - γῦρο σακκίδια μὲ ἄρτον τῶν θεριστῶν καὶ τὰ φλασκιά τοῦ ὕδατος, νὰ μὴ τὰ εὕρισκῃ ὁ ἥλιος, τοῦ ὁποίου αἱ ἀκτίνες φλογίζουν τώρα τὸν θεριστὴν τὸν μῆνα. Τὸ καῦμα, ὅσο προχωρεῖ ἡ ἡμέρα, προβαίνει πύρινον, πυρπολοῦν τὸν ἐργαζόμενον. Οἱ ἄτμοι ἀόριστοι,

ὡς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θαρρεῖς ὅτι εἶναι καπνὸς πυρκαϊᾶς, ἡ ὁποία βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσαῖα στάχυα καὶ τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ἐξανάψη ὁ ἥλιος.

Ὁλος ὁ κάμπος γῦρο, πλησίον καὶ μακράν, ὁλόχρυσος καὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυὸς τῆς ἀδράς πρασινίζουνσιν, ἡ ὁποία μονογενὴς καὶ μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου, τοῦ ὁποίου ὅλοι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυσοβολοῦσαν ὁλόχρυσοι. Οὔτε ἐν μικρὸν ἀνθύλλιον δὲν ἀπέμεινε πλέον, ἔστω καὶ πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῇ καὶ νὰ λέγῃ ἐκεῖ, ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ χλόη μετὰ παχείας ἀνθοβολῆς.

Ὅλοι πλησίον καὶ μακράν, ὅλοι τοῦ κάμπου οἱ ἀγροὶ κατακίτρινοι, καὶ μόνον ἡ δρυὶς πρασινίζει, περιφρονοῦσα τὸ καῦμα καὶ τὸν μῆνα τὸν θεριστὴν.

Μόλις ἐχάραξε, τὰ εἶδεν ὁ βοσκὸς χορεύοντα, τὰ εἶδε τραγουδοῦντα τὰ χρυσαῖα στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευταῖον των ἐωθινὸν καὶ ἐχόρευον τὸν τελευταῖον των χορόν, λυγίζοντα τὴν μέσσην των συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν τὴν ἀρμονικὴν. Ἔσεισαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ὁλόχρυσον κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς των καὶ ἔψαλαν διὰ τελευταίαν φορὰν τῶν καρποφόρων ἀγρῶν τὸ ζωηφόρον ῥημα.

Ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πρὸ μικροῦ εἰσέδυσεν ἡ κελαδοῦσα αὖρα, ἡ δροσιζουσα τὴν καλάμην τῶν παγκάρπων σταχύων, ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος εἰσδύει τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καὶ ἀρχίζει νὰ κόπτῃ τὸν στάχυν, νὰ θερίζῃ τὴν ζωὴν του.

Εἰς μακράν γραμμὴν αἱ ζωηραὶ θερίστριαι μὲ τὰ δρέπανα τὰ κοπτερὰ θερίζουσι καὶ τραγουδοῦν. Μὲ τὴν μανθῆλαν των μέχρι χειλέων, κύπτουσαι μέσα εἰς τὸ κατάχρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ ὁλόχρυσα στάχυα καὶ προχωροῦν. Ἀλλαι ἐργάτριαι κατόπιν, ἔχουσαι ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδένουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ ὁποῖα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κεῖνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς βωβὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

B'

Κάτω ἀπὸ τὴν δρυὶν ἐκείνην τὴν ἀδράν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν θεριστὴν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, μέσα εἰς τὴν

όλόξανθον εικόνα τοῦ κάμπου ἑνας - ἑνας τὴν μεσημβρίαν συνήχθησαν οἱ θερισταί. Ἐξεκρέμασαν τὰ σακκίδια των, ἐξεκρέμασαν καὶ τὰ φλασκία των. Ἡ σκιά τῆς δρυὸς εἶναι κατάπυκνος. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ φλέγοντος ἡλίου προσπίπτουν εἰς τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια, ἀλλ' ἀνίσχυροι νὰ προχωρήσωσιν, ἐπανέρχονται εἰς τὴν καίουσαν ἐστίαν των.

Οἱ θερισταὶ τρώγοντας βλέπουν μὲ χαρὰν τὰ δεμάτια τῶν σταχύων, τὰ ὁποῖα κατάκεινται ἐπάνω εἰς τὴν ἀπομείναςαν καλαμὴν τοῦ ἀγροῦ, ἢ ὁποῖα στίλβει καὶ λάμπει πρὸς τὸ ἀκτινοβόλημα τοῦ ἡλίου, ὡς πρὸς ἄργυρον. Οἱ θερισταὶ αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ γεωργοί. Αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ ἀγρόται. Καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ θερίστριαι, εἶναι αἱ θυγατέρες καὶ αἱ σύζυγοι.

Οὐδέποτε μισθωτὸς εἰργάσθη μὲ τόσῃν εὐγνωμοσύνην, μὲ ὅσῃν χαρὰν λειώνουν μέσα εἰς τὴν καῦσιν τὴν ἀφόρητον οἱ θερισταί, θερίζοντες τοὺς ἀγρούς των. Ἔως ὅτου φθάσουν εἰς τὰς χαρμοσύνους αὐτὰς ἡμέρας τοῦ θεριστοῦ, πόσας βροχὰς ἔφαγον κατὰ τὴν σπορὰν καὶ πόσους κινδύνους ἐδοκίμασαν ἀπὸ τῆς βλαστήσεως μέχρις ὅτου ψηθῇ ὁ ἀναφυεὶς καρπὸς τοῦ στάχους ! Πόσους φόβους δὲν ἐπροξένησεν εἰς τὴν ἐλπίζουσαν ψυχὴν των ὁ παγετὸς καὶ πόσας θλίψεις τοῦ Μαΐου ὁ λίβας ὁ ἐπίφοβος, ὁ λίβας ὁ θανατηφόρος.

Ἡ τελευταία ὅμως χαρὰ ἔχει τὸ προνόμιον νὰ θάπτῃ εἰς τὸν τάφον τῆς λήθης ὅλας τὰς προηγηθείσας θλίψεις. Καὶ τώρα, ὅπου οἱ θερισταὶ τρώγουν τὸν βασανισμένον αὐτὸν ἐκ τοῦ καύσωνος ἄρτον, βλέπουν τὰ δέματα τῶν σταχύων τὰ πολύτιμα καὶ πληροῦνται ἀπὸ χαρμονὴν ἢ ψυχὴ των. Διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θ' ἄλυνίσουν πρῶτα τὴν κριθήν, θὰ στείλουν τὰ πρωτόλεια εἰς τὸν ὑδρόμυλον καὶ θὰ φάγουν τὸν πρῶτον τῆς ἐσοδείας ἄρτον, μοσχοβολοῦντα τὴν ὁσμὴν τῆς ἐργασίας τὴν εὐλογημένην.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν, ἐπαναληφθέντος τοῦ θερισμοῦ, ὅταν ἡ ἡμέρα τσακίσῃ καὶ γύρῃ πρὸς τὴν δύσιν ὁ ἥλιος κατακόκκινος, ὁ ὁποῖος τόσον βραδυπορεῖ τὸν μῆνα τὸν θεριστὴν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, ὡς νὰ μὴ ἔχῃ δύσιν, αἱ κόραι τοῦ ἀγρότου, αἱ θυγατέρες αἱ φιλόπονοι, κατὰκοπτοι σωριάζονται ὡς δεμάτια καὶ αὐταὶ ἐπάνω εἰς τῶν σταχύων τὰ δεμάτια. Τὰ τρυφερὰ χεράκια των ἠτόνησαν πλέον ἀπὸ τὸν θερισμόν, ἐπληγώθησαν ἀπὸ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ βάτα, ἐνῶ οἱ δάκτυλοί των ἐκοκκίνισαν ἀπὸ τὴν σκληρὰν τοῦ δρεπάνου λαβήν.

Καὶ ὁ πατήρ ὁ γεωργὸς ἐνισχύων τὰς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμεῖ τὰ καλὰ, τὰ ὅποια θὰ ἐπακολουθήσουν ὅλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, ὅτε στολισμένοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθοφορούσης αὐλῆς τῆς καλύβης των, θὰ τρώγουν τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβολοῦντα τὴν ἀλησμόνητον εὐωδίαν τοῦ σπιτίσιου ψωμιοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κρίθινον, ὁ ὅποιος τόσον τρέφει τῶν ἀγροτῶν τὰ παιδιά.

— Μιὰ ζεψιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι... Νὰ ἰδῆς μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια...

Παροτρύνει ὁ πατήρ ὁ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ ὅποια ἐξησθενημένοι ἐκκλιναν τὰ κατάκοπα σώματά των, δεμάτια ζωντανὰ ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά των γυρμένα κάτω, ὡς νεαρὰ σελήνη εἰς τὴν δύσιν της.

Ὁ ἥλιος κατακόκκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἀνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῇ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσά τῆς δύσεως νέφη, ἀφήνων τὰς τελευταίας θερμὰς ἀκτῖνάς του εἰς τοὺς θερισμένους ἀγρούς, ἐπάνω εἰς τὴν καλαμιάν, τῶν ὁποίων κεῖνται τὰ δεμάτια τῶν σταχύων βωβὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς ἥρωικοὶ νεκροὶ τῆς τιμιωτέρας μάχης.

Πνοαὶ ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσίζουσι τὴν φλεγόμενην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωογονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοὰς ἐκείνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχώνων ὁ πατήρ τὰς τρυφεράς του θεριστριάς, τὰ παιδιά του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν :

— Νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια !...

« Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ κύματα »

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

20. Σ Τ' Α Λ Ω Ν Ι Α

Στ' ἁλώνια καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασᾷ περνῶντας ἡ ροκάνα,
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμασμένον τὸ πατᾶ τὰ βόδια κυβερνῶντας,
ώραία ἄρματοδρόμισσα λαμπαδωτὴ στημένη.

Στὰ χεῖλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
 στὰ χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἶν' ἡ βουκέντρα.
 Ὁ νοικοκύρης τοῦ ἄλωνιοῦ μέ ἄσκι κρασί στοῦ γόνα
 κερνᾷ τοὺς ξένους, ποὺ περνοῦν, καὶ κράζει τοὺς γειτόνους.
 Κι ἕνας λυράρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλὰ τῇ λύρα,
 μοιράζει εὐχὲς γιὰ τὴ σοδεῖά κάθε φορὰ ποὺ πίνει.

Κι ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μέ τ' ἀπόγειο.
 Σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυρα στὰ οὐράνια ἀναπετῶντας
 τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
 γῦρο στοῦ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσῇ ψιχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.
 Σωρὸς σιτάρι ἂν καρτερῇ τοῦ μετρητῇ τὰ χέρια,
 πρὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια.
 Τὰ πόδια μέ τὸ πῆδημα, μέ τὴ ματιά τὰ μάτια.
 Φτερο τοῦ νιοῦ τὸ πῆδημα, σοφὴ ἡ ματιά τοῦ γέρου.

Ἀβρεχτη καὶ ἄκαγη ἡ σοδεῖά σηκώνεται ἀπ' τ' ἄλωνι,
 λίβας δὲν τὴν καψάλισε κι ἡ μπόρα δὲν τὴν πῆρε.
 Χρονιάρα τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλλες.

Γεώργιος Δροσίνης

21. Τ Ο Ψ Ω Μ Ι

Καλὸδεχτο τὸ φόρτωμα, ποὺ θάρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
 πρωτόσταλτο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
 Ζυμώνουν τὰ ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
 καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μέ τὶς παλάμες
 μέσ' στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ — προικιὸ της.
 Τὸ φοῦρνο καίει τεχνίτισσα, τὸ φοῦρνο ἡ γριά κυρούλα,
 ξανανιωμένη ἀφήνοντας τὴ συντροφιά τῆς ρόκας.

Ὡ βραδυνὸ συμμάζεμμα στοῦ σπιτικὸ κατῶφλι,
 καρτέρημα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου !
 Κι ὦ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει
 κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
 καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιὰ, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια.

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στή θεία καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μέ τοῦ σταυροῦ τῇ βούλᾳ,
κάλοπλασμένο πρόσφορο τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
ποῦ θά κοπῇς τὴν Κυριακὴ μέσ' στ' ἄργυρὸ ἄρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μέ τὸ κρασί θά σμίξης !

Γεώργιος Δροσίνης

22. ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΩΡΙΑ

Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τοῦ Μωριᾶ, τοῦ ἀπέραντου ἀμπελιοῦ, ποῦ ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ὡς τὴν ἄμμο τῶν γραφικῶν κόλπων, ὅπου τὰ κλήματα πίνουν τοὺς ἀφρούς τῶν κυμάτων, σκαρφαλώνει στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν, γκρεμίζεται στὶς ρεματιές καὶ σκεπάζει μέ τὴν χαρμόσυνη φυλλωσιά του καὶ τὴν τελευταία γωνίτσα καλλιιεργήσιμης γῆς. Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγάλο πανηγύρι μέσα στὸν πράσινο αὐτὸ ὠκεανό. Εἶναι ἡ ἀποθέωσί του.

Στὸν ἀγνὸ κόλπο τῆς φύσεως σκιρτοῦν μόνον τὰ νιάτα. Οἱ κάμποι, τὰ πλάγια, οἱ ρεματιές, οἱ λόφοι ἀρχίζουν ἕνα πρωτὶ νὰ ζωντανεύουν, νὰ γελοῦν, νὰ φωνάζουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν μ' ἕνα σύνθημα, σὰ νὰ πλημμύρισαν χαρὰ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ νὰ ξεχείλισαν. Κι ἔξαφνα νὰ ! ξεχύθηκε, σὰν πλατεία βοή. Μὰ πρέπει νὰ βρεθῇ κανεὶς τὴν ὥρα, ποῦ χαράζει, κάτω ἀπὸ τὸ αἰωνόβιο πλατάνι, κοντὰ στὴν πέτρινη βρύση, ποῦ χύνει πεντάκρουνα τὰ κρύσταλλά της, ἀνάμεσα στὰ διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὸ βιβλικὸ θέαμα τῆς ἐξόδου τοῦ χωριοῦ γιὰ τὸν τρύγο. Δὲν κλείνει μονάχα τὸ μικρὸ μαγαζάκι τῆς πλατείας . . . Κλείνουν κι ὅλα τὰ σπίτια. Δὲ μένει ψυχὴ, σχεδὸν οὔτε σκύλος. Τὸ χωριὸ φεύγει « σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ».

Ἐπάρχουν ἐκεῖ κάτω, στὴν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τὰ « λινά », μικρὲς κατοικίες, ὑπόστεγα γιὰ τὸ νέο σύστημα, ποῦ ξηραίνουν τὴν σταφίδα στὴ σκιά, ἢ ἀποθηκίστα γιὰ τὸν καρπὸ, καὶ τὸ ἄλώνι. Ἐκεῖ θά μείνουν οἱ οἰκογένειες, ὡς ποῦ νὰ μαζευτῇ τελειωτικὰ ἡ σταφίδα.

Ὁ γραφικὸς ἀνθρωποχείμαρρος κυλῖεται κατὰ τ' ἀμπέλια, πρὶν

ή αὐγὴ σκάση ἀκόμη στὴν κορυφογραμμὴ τοῦ Παναχαϊκοῦ. Μποροῦν ἀπὸ κάθε μικρὸ караβάνι περπατεῖ ἡ μάννα ἢ κι ἡ γιαγιά μ' ἓνα μικρὸ κάτασπρο σύννεφο μαλλί στὴ ρόκα τῆς καὶ τὸ ἀδράχτι ἀεικίνητο, γιατί ἀπὸ τὸ χρόνο, ποὺ ὁ καλὸς Θεὸς μᾶς ἔδωσε νὰ ζήσουμε, δὲν πρέπει οὔτε στιγμή νὰ φεύγῃ στὰ χαμένα. Ὑστερα ἔρχεται ἡ κόρη μὲ τὸ μαντήλι στὰ πλούσια μαλλιά, μὲ τὰ μανάρια καὶ τὴ γίδα. Κι ὕστερα χύνονται ἀνακατεμένα ὑποζύγια, παιδιὰ, χεροκόφινά, πανιά γιὰ τὸ σκέπασμα τῆς σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, κοντάρια, ὅ,τι φανταστῆτε. Κι αὐτὸς ὁ χείμαρρος βοῦίζει καὶ λιανοτραγουδεῖ καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ἄρρυθμα γλυκὰ κουδουνίσματα. Εἶναι ζωντανὴ σελίδα ἀπὸ τὴ Βίβλο.

Ὁ ἥλιος δὲν ἔχει στελεχεῖ ἀκόμη τὶς πρῶτες ἀχτίδες τοῦ στὸν κάμπο, ὅπου τὰ τρυγομάχαιρα δουλεύουν στὰ κλήματα, τ' ἀλαφρώνουν ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ καρποῦ. Τὰ δροσόχονοδα τσαμπιά πέφτουν ἀπαλὰ στὸ χεροκόφινο. Οἱ λεπτὲς δροσερώτατες φωνοῦλες τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τὸν ἀέρα μὲ τὶς στροφές τοῦ τραγουδιοῦ.

Ὅταν τὸ τρυγοκόφινο γεμίσει, τότε ἡ κόρη τὸ πετάει ἐλαφρὰ στὸν ὦμο καὶ φεύγει σὰν πέρδικα μέσα ἀπὸ τὰ μονοπάτια, ποὺ σχίζει τ' ἀμπέλι στὰ δύο, γιὰ τὸ ἀλώνι, ὅπου ἄλλα πολλὰ κορίτσια κρεμοῦν μὲ γέλια τὰ τσαμπιά στὰ σύρματα τῆς τζιβιέρας γιὰ νὰ ξεραθοῦν.

Ἑφημερίς « Ἀθηναϊκά Νέα »

Σπύρος Μελάς

23. Ο ΤΡΥΓΟΣ

Ὅταν ἀνθίζει ἡ ἀγράμπελη κι ἀπλώνει τὰ κλαδιά τῆς στὸ σχοῖνο, στὸ χαμόδενδρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια, στὰ ρέμματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου, κι ἀγέραν, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάσι πέρα ὡς πέρα, γιομίζει ἀπὸ μοσχοβολιὰ μὲ τὸν ἀνασασμὸ τῆς, πυκνὸ - πυκνὸ κι ὁλόμαυρο μελισσολόϊ πετιέται μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μέσ' ἀπὸ ἐρημιές καὶ κήπους, καὶ τ' ἄνθη τῆς βοσκολογᾶς καὶ παίρνει τὸν ἀχνὸ τους καὶ διαλαλαίει μ' ἓνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμὸ του, ἔτσι οἱ κοπέλλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια

κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ἀπ' ὅπ' εἶναι ἀμπέλια
τρέχουν

μέ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μέ τὰ βατοκόπια
καὶ μέ τραγούδια, μέ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
Ἀναταράζονται οἱ ἔρημιές, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
λές κι ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λές κι ἀπὸ κάθε βάτον
ὅπου στὸ χόρτον σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.
Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτεῖα κ' οἱ ράγες μεστωμένες,
μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
στήν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλίου ὅπ' ἀνατέλλει.
Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμποκοποῦν κ' ἐκεῖνες,
κ' οἱ περγολιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεββάτια
καὶ στήν πυκνή τους χλωρασιά καὶ στὸν βαθύ τους ἴσκιο,
τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσίζουν, ἀνασαίνουν,
τὴν ἀργατιά, ποὺ ὀλημερίς ὅλο τρυγáει κι ἀπλώνει.

.....
Ὁ ἥλιος ἐχάθη ὀλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπῶσαν,
θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερὰ κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
Δίπλα ἀνασαιν' ἡ ἀργατιά κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
κι ἐκεῖ ποὺ κληματόβέργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
καλύβι ὀλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν,
καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνό τους φωτáει θαμπὸ λυχνάρι.
Ὑστερα εἰς κάθε μιὰ φυτεῖα, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι
τρανὲς ἀνάβονται φωτιές μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
Ὀλούρα-ὀλόυρα ἀπ' τὲς φωτιές στήνουν χορὸ οἱ κοπέλλες·
στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὅλους ἕνας
τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἕνα ἀπαλὸ τραγούδι
καὶ μ' ἕνα λάλημα γλυκό, γλυκὸ τοῦ ταμπουρᾶ του.
Ὡς που τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
καὶ τότε οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορποῦν οἱ δουλευτάδες.
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι ἀποσταμένοι γέρνουν.
Κι ἐκεῖ ποὺ σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια-ἀνάρια,
τὸ νυχτοπούλι τ' ἄγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
ὥς που νὰ σκάση ὁ αὐγερινός, ποὺ θὰ ξυπνήσουν πάλι,
πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸν ζηλεμένον τρύγο.

Ἀπαντα

Κώστας Κρυστάλλης

24. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Βρέθηκα κάποτε ανάμεσα σ' έναν εύτυχισμένο λαό. 'Ο λαός αυτός ήτανε χαριτωμένος. "Ημερος, αγαθός, ειρηνικός. "Επαιρνε τη ζωή, όπως την παίρνουν οί άγνές ψυχές. Χαιρότανε τόν ήλιο, τόν άέρα, τīs όμορφιές τής Πλάσης, χωρίς τίποτε νά τοῦ λείπη, χωρίς τίποτε νά γυρεύη. 'Ο κόσμος ήτανε πλασμένος γι' αυτόν, όσο πιό τέλεια μπορούσε. Καί δέν είχε κανένα παράπονο μέ τὸ Θεό, πού τόν έπλασε, καμμιά βαρυγκόμια γιά τούς νόμους, πού τόν κυβερνάνε, καμμιά ύποψία γιά τή θεία Δικαιοσύνη. "Όλα τριγῦρό του ήτανε τέλεια, ώραία, αγαθά. Καί μέσα του βασίλευε ή άπόλυτη γαλήνη τής ψυχής, ή λαμπρότερη ξαστεριά τοῦ λογισμοῦ.

'Ο λαός αυτός δέν ήξερε άπό έπαναστάσεις, άπό πολέμους, άπό αίματα. Δέν είχε ιδέα άπό κοινωνικές θεωρίες, ούτε παλιές, ούτε καινούργιες. Δέν είχε ανάμεσά του ούτε φιλοσόφους, ούτε ρήτορες. 'Η όμόνοια καί ή αγάπη βασίλευε στην πολιτεία του. "Ηξερε καλά ώστόσο τά καθήκοντά του καί τά δικαιώματά του. Ποτέ όμως καθήκοντα καί δικαιώματα δέ βρέθηκαν σέ άμάχη μέσα στο λαό αυτό ! Καί ποτέ στη ζωή τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δέν έτυχε ό ένας νά κλέψη τὸ δίκιο τοῦ άλλου. Τά δῶρα τοῦ Θεοῦ ήτανε κοινά γιά όλους καί δίκαια μοιρασμένα. Πλούσιοι καί φτωχοί δέν είχανε σταθῆ ποτέ στο λαό αυτό. "Όλοι μαζί ήτανε πλούσιοι κι όλοι μαζί φτωχοί. "Όταν είχε τροφή ό ένας, είχε καί ό άλλος. Καί πάλι, όταν ή δυστυχία έπεφτε επάνω τους, κανένας δέν ήτανε πιό δυστυχισμένος άπό τόν άλλον, καί γι' αυτό, καί στη δυστυχία ακόμα, ήτανε όλοι εύτυχισμένοι.

Αὐτό τῶβλεπε κανείς ζωγραφισμένο στα ήμερα, τὰ φωτεινά μάτια τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, πού τὸ ανάβλεμμά τους καθρέφτιζε τόν οὐρανὸ καί ήτανε σάν μιὰ προσευχή καί σάν ένας ὕμνος πρὸς τὸ Δημιουργό.

'Ο λαός αυτός είχε καί τὸ βασιλιᾶ του. "Εναν βασιλιᾶ ξένον άπ' τή γενιά του. Μά αὐτό δέν έμπόδιζε νά εῖναι ό καλύτερος βασιλιᾶς τοῦ Κόσμου, μέσα στον καλύτερο λαό τής Γῆς. 'Ο λαός αυτός τριγύριζε τὸ βασιλιᾶ του μέ αγάπη καί άφοσίωσι. Τίποτε άλλο δέν τοῦ ζητοῦσε άπό τήν αγάπη του. Κι αὐτός δέ ζητοῦσε άπ' τὸ λαό του τίποτε περισσότερο άπ' ὅ,τι ζητάει ένας πατέρας άπ' τὰ παιδιά του. 'Ο βασιλιᾶς κρατοῦσε ένα άπλό σκῆπτρο άπό άγριλιά στο χέρι του καί μ' αὐτό κυβερνοῦσε. Μά τὸ σκῆπτρό του ήτανε

παντοδύναμο. « Μπροστά » ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο ; Μπροστά ὅλοι.
« Πίσω ; » Πίσω. Τραβοῦσε μπροστά ὁ βασιλιᾶς ; Τὸν ἀκολουθοῦσε
ὁ λαός του. Στεκότανε νὰ ξεκουραστῇ ; Ὁ λαός του τὸν τριγύριζε
μὲ λαχτάρα Ἦτανε ἓνας βασιλιᾶς, ποὺ ποτὲ δὲ θὰ χάσει τὸ θρόνο
του. Γιατί ὁ θρόνος αὐτὸς ἦτανε θεμελιωμένος ἐπάνω στὴν ἀγάπη
καὶ στὴν ὁμορφιά.

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἓνα λαὸ κι' ἓναν βασιλιᾶ. Δὲν εἶναι
πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρυνὸς ὁ τόπος. Ἦτανε κάποιο
ἀπ' τ' ἀνοιξιὰτικὰ αὐτὰ δειλινὰ καὶ ἦτανε ἐπάνω στὸν καταπράσινο
κάμπο τῆς Ἀθήνας : Ἕνας γέρος βοσκὸς ἔβσκε τὸ κοπάδι του !

Ἐφημερὶς « Ἐστία »

Παῦλος Νιρβάνας

25. ΖΩΗ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Στὶς στάνες τῶν βουνῶν καὶ τὰ λημέρια
μιὰν ὁμορφὴ ζωὴ καλοπερνῶ.
Σὰν κάτι παίρνει ὁ νοῦς μου ἀπ' τὸ βουνὸ
καὶ προσευχὴ τὸ πάει ψηλὰ στ' ἀστέρια.

Ξυπνῶ μὲ τὴν αὐγὴ τῇ μυρωμένη
τὸ μῦρο ἀπ' τὰ πεῦκα περισσό.
Καὶ βλέπω ἀπὸ τῇ θάλασσα χρυσό,
περήφανο τὸν ἥλιο ν' ἀνεβαίνει.

Στὰ φύλλα εἶναι διαμάντι ἡ δροσοστάλα.
Τ' ἀγέρι δυναμώνει τὸ κορμί.
Καὶ χαίρομαι τὸ μαῦρο τὸ ψωμί
νὰ τρώγω μὲ μυζήθρα καὶ μὲ γάλα.

Συχνὰ μὲ τοὺς βοσκούς πηγαίνω ὡς πέρα,
στὴ πράσινη χαρὰ κάποιας πλαγιᾶς,
ποῦ στὸ ξωκκλήσι πάει τῆς Παναγιᾶς.
Τοὺς τραγουδῶ κι αὐτοὶ βαροῦν φλογέρα.

Οί νύχτες μαγεμένες· μοῦ φωτίζουν
 μικρές πυγολαμπίδες. Σιγαλιά.
 Γαυγίζουν μόνο κάπου τὰ σκυλιά,
 μουλάρια μακριὰ σὰν κουδουνίζουν.

Ώ ! ἄς ζοῦσα πάντα ἐδῶ, νᾶχα κονάκι
 μιὰ ὁλόφτωχη καλύβα ἀπὸ κλαδιά,
 νὰ πίνω ἀπὸ τοῦ βράχου τὴν καρδιά
 τὸ κρύσταλλο, τὸ ἀθάνατο νεράκι.

Περιοδ. «Έρυθρὸς Σταυρὸς », 1939

Στέλιος Σπεράντσας

26. Ο ΓΕΡΟΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
 κι ἄσπρισα καὶ γέρασα
 πάνω στὰ ψηλῶματα
 βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τὶς κορφές ἐπάτησα
 καὶ νυχτοπερπάτησα
 καὶ σὲ δέντρα γέρικα
 εἶδα κ' εἶδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλές ἀνηφοριές
 σὰν κοτσύφι ἐχύθηκα,
 κ' ἔπεσα σὲ ρεμματιές
 καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στὴν καπὸτα μου
 — φορεσιὰ καὶ στρώμά μου —
 εἶδα ὀνείρατα, γυρτός,
 ξυπνητὸς καὶ κοιμιστός.

Σ' αἵτορράχη ἐσκάλωσα,
 μὲ τὸ λύκο ἐμάλωσα

κι ἄναψα τρανὲς φωτιῆς
σὲ τετράψηλες κορφές.

Εἶδα τ' ἄστροι στὸ βουνό,
ποῦ τὸ λένε αὐγερινό,
καὶ στὴν καθαρὴ βραδιά
χόρτασα τὴν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δὲ ζήμιωσα
κι ἄνθρωπο δὲ θύμωσα.
Πῆρα τὰ μικρὰ τ' ἄρνιά
σὰν παιδιὰ στὴν ἀγκαλιά.

Μιά ζωὴν ἐπέρασα
κ' εἶπ' ὁ Θεὸς καὶ γέρασα,
καὶ τὸ χιόνι τὸ πολὺ
μοῦπτεσε στὴν κεφαλὴ.

Ἄϊντε, προβατάκια μου,
περπατᾶτε, ἄρνάκια μου,
πάμετε σιγὰ-σιγὰ
καὶ μᾶς πῆρεν ἡ βραδιά.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

27. ΗΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ ΤΣΕΛΙΓΓΑΣ

Ἦθελα νᾶμουν τσέλιγγας, νᾶμουν κι ἓνας σκουτέρης
νὰ πάω νὰ ζήσω στὸ μαντρί, στὴν ἐρημιὰ, στὰ δάση,
νᾶχω κοπάδι πρόβατα, νᾶχω κοπάδι γίδια
κι ἓνα σωρὸ μαντρόσκυλα, νᾶχω καὶ βοσκοτόπια,
τὸ καλοκαίρι στὰ βουνὰ καὶ τὸ χειμῶ στους κάμπους.
Νᾶχω ἀπὸ Πάλιουραν βορὸ καὶ στρούγγα ἀπὸ ροδάμι,
νᾶχω καὶ σὲ ψηλὴν κορφὴ καλύβρα ἀπὸ ρουπάκια,
νᾶχω μὲ τὰ βοσκόπουλα σὲ κάθε σκάρων γλέντι,
νᾶχω φλογέρα νὰ λαλῶ ν' ἀντιλαλοῦν οἱ κάμποι.

« Ἀπαντα »

Κώστας Κρυστάλλης

28. ΒΟΣΚΟΥ ΠΑΙΔΑΡΙΟΝ

Πολλά καὶ μεγάλα βώδια ἔβοσκε μικρὸν παιδάριον καὶ μὲ πολὺ μικρὸν ραβδίον τὰ κατεύθυνεν εἰς τὸν δρόμον. Τοῦτο βλέπουσα γραῖα τις, τέκνον μου, τὸν εἶπε, δὲν γνωρίζεις πόσον κίνδυνον τρέχεις· ἀλλ' ὡς ἂν ἦσο ἄλλος Ἡρακλῆς, κτυπᾷς τόσα μεγάλα ζῶα, ἐν ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον ἄρκει νὰ καταπατήσῃ πολλοὺς ἄνδρας; Μηδ' ὁ Ἡρακλῆς, ἀπεκρίθη τὸ παιδάριον, ὦ μητέρ μου, ἤθελεν εἶσθαι καλὸς νὰ τὰ κυβερνήσῃ, ἐὰν εἶχαν ὅσου ἔχω λογικοῦ τὸ ἥμισυ.

Ἀδύνατος φρόνιμος νικᾷ πολλοὺς ἰσχυροὺς ἀνοήτους.

Ἀδαμάντιος Κοραῆς

29. ΟΙ ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΝΟΜΑΔΕΣ

Ὁ πελαργὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικώτερας φυσιογνωμίας τῶν ἐπιμήκων πλουσίων πεδιάδων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ρέουν οἱ Μικρασιατικοὶ ποταμοί.

Ἄν ἡ ἀφοβία τῶν ζώων αὐτῶν εἶναι ἀσφαλὲς δεῖγμα τῆς ἡμερότητός των, θὰ ἔφθανε κανεὶς εἰς περίεργα συμπεράσματα ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πελαργὸς δὲν συναντᾶται σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν νοτίως τῆς Θεσσαλίας Ἑλλάδα.

Αἱ φωλεαὶ του εἰς τ' ἀετώματα ἢ τὴν κορυφὴν τῶν στεγῶν ἢ τῶν μιναρέδων ἀρχίζουν νὰ συναντῶνται ἀπὸ τὸν Θεσσαλικὸν κάμπον καὶ ἄνω. Εἰς τὰς Μικρασιατικὰς πεδιάδας τὸ πτερωτὸν τοῦτο εἶδος ἀφθονεῖ. Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου εἶναι διττή : ἐν πρώτοις ὁ πελαργὸς εἶναι κάτοικος ὄχι τῶν ὀρεινῶν τόπων, ἀλλὰ τῶν ποταμίων πεδίων, ὅπου εὐρίσκει τροφήν. Ἐπειτα οἱ Τοῦρκοι σέβονται τὰ ζῶα — τετράποδα ἢ πτερωτά, — τὸ δὲ κυνήγι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀσχολία τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ σιδηρόδρομος καὶ ἡ μηχανικὴ πρόοδος τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐκτοπίζει ἀπὸ τὴν ἀδιατάρακτον γαλήνην τῶν κατοικιῶν του, ἐνῶ ἡ φυσικὴ τοῦ Τούρκου ραστώνη τὴν ἐγγυᾶται.

Ζῇ κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μαιάνδρου, τοῦ Καῦστρου, τοῦ Ἑρμου καὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν, ὅσοι κυλίουں τὰ νερὰ τῶν ὑψιπέδων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Εἶναι κάτοχος προαιωνίου

κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ ἡ κοινωνία του στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας καὶ διέπτεται ἀπὸ μίαν περίεργον κοινὴν γνώμην.

Τὸ φθινόπωρον εἰδικοί πεπειραμένοι πελαργοὶ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πιλότου τῶν ἀποδημούντων χελιδονίων, τῶν ὁποίων τὰς ἐναερίους διχαλωτὰς λεγεῶνας ἐπανοδηγοῦν τὴν ἀνοιξιν ἀπὸ τὰς Λιβυκὰς χειμερινὰς ἐστίας.

Ἔχουν ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς ἰδιοκτησίας τῆς φωλεᾶς των καὶ ἀπαρτίζουν στοργικὰς οἰκογενείας.

Οἱ ἀγρόται εὐρίσκονται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς πελαργούς, ἴσως ἐπειδὴ τοὺς θεωροῦν χρησίμους, ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους θερινούς μῆνας. Εἶναι τότε ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ καίουν τὰ ὑψηλὰ χόρτα τῶν παραποταμίων πεδίων, διὰ νὰ λιπανθῇ ἀπὸ τὴν τέφραν των ἡ γῆ καὶ ν' ἀναθάλλῃ νέα χλόη διὰ τὰ ζῶά των. Μόλις φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὁ πρῶτος καπνός, λαρυγγῶδεις χαρῶπαί φωναὶ διαμείβονται ἀπὸ φωλεᾶς εἰς φωλεάν πελαργοῦ. Συντάσσονται ἀμέσως ἐνωμοτίαι πτερωταί, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν νὰ διαγράφουν ταχεῖς ὑπεράνω ἐκάστης πυρᾶς κύκλους. Ὅταν ἡ πυρὰ ἀπλωθῇ, οἱ πελαργοὶ ἀρχίζουν νὰ ἐκτελοῦν χαμηλὰς ἐναερίους περιπολίας γῦρο ἀπὸ τὰ κράσπεδά της. Ἀπὸ τὴν φλεγομένην ἑκτασιν ἐξέρχονται ἐν πανικῷ φίδια, χελῶνες, βάτραχοι, σαῦρες. Καὶ ἐναλλάξ οἱ πελαργοὶ καταπίπτοντες ὀρμητικὰ πρὸς τὸ ἔδαφος ἀρπάζουν τὴν ἄφθονον λείαν. Ὑψώνουν μὲ τὰ ράμφη των τὰς χελώνας καὶ τὰ φίδια, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πυρᾶς καὶ ἀφήνουν τὴν λείαν των νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ συντριβῇ. Ἐπειτα τὴν ἀρπάζουν καὶ πάλι καὶ πετοῦν εἰς τὰς φωλεὰς των. Ἡ πτερωτὴ παροικία εὐωχεῖται.

Ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Τμώλου καὶ τοῦ Σιπύλου ξεσποῦν κατὰ τὸ θέρος ἰσχυραὶ ριπαὶ ἀνέμου πρὸς τὰ ποταμίας πεδιάδας. Βαρυθροοῦν καμπτόμενοι οἱ αἵγειροι καὶ στενάζουν καὶ τρίζουν αἱ βαλανιδιᾶς καὶ κυματίζουν βιαίως οἱ καλαμῶνες καὶ τὸ χρυσοῦν πέλαγος τῶν σπαρτῶν μὲ ταραχῶδες σιριστικὸν θροῖσμα. Τὰ βῶδια μαζεύουν κάτω ἀπὸ τὰ σκέλη των τοὺς θυσάνους τῶν οὐρῶν καὶ στρέφουν τὰ ὀπίσθια πρὸς τὴν φορὰν τοῦ αἰφνιδίου ἀνέμου. Ὅμοίως καὶ τὰ ἄλογα, τῶν ὁποίων τὴν χαίτην βασανίζει ὁ ἄνεμος καὶ τὴν ρίπτει ὑπεράνω τῶν ἀνήσυχων αὐτιῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των. Μόνοι οἱ πελαργοὶ δέχονται ἀτάραχοι τὸν ἀνεμῶδη καταιονισμόν. Στηρί-

ζονται εἰς τὸ ἓνα πόδι των, κλίνουν τὰ ράμφη πρὸς τὸ στῆθος των καὶ ἐστραμμένοι πρὸς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου, τὸν ἀφήνουν νὰ γλιστρᾷ γύρω ἀπὸ τὸ στέρνον των, ταλαντευόμενοι, ἀλλ' ἰσορροποῦντες ἐπάνω εἰς τὸ πόδι των.

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια ἐτοιμάζονται διὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀφοῦ πρῶτον συμπληρώσουν τὰ σχετικὰ γυμνάσια οἱ κατὰ τὸ θέρος ἐκκολαφθέντες. Καὶ μίαν φθινοπωρινὴν αὐγὴν ἐρημώνονται ἀθρόως αἱ φωλεαί. Κάπου - κάπου εὐρίσκουν εἰς τὰ χωράφια οἱ χωρικοὶ κανένα νεκρὸν πελαργόν. Εἶναι ἀπὸ τοὺς ἡττημένους τῆς ἐναερίου βιοπάλης, οἱ ὅποιοι δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ ἴδουν τὴν λιβυκὴν φωλεάν των.

Ἑφημερίς « Πολιτεία »

Νικόλαος Καρβούνης

30. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὁμορφὴ νησί τὰ καράβια. Καὶ πάλιν ἔκαναν πανιὰ γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. Ὅλο τὸ νησί στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καὶ φωνάζουν :

— Στὸ καλὸ ! Στὸ καλὸ !

Τελευταία ἔμεινεν ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ « Βαγγελίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέσι τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιά καὶ νὰ κερᾷ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιά σ' ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι ἐπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάννα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρὸ του τὸ ἄδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρηγόρα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιὰ καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα, ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγὰ - σιγὰ κι ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφῆγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλίου. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνει

ταχτικά ἢ μάννα του ν' ἀνάβῃ τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύῃ τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίσῃ ἢ « Βαγγελίστρα » μὲ τὸ γυιό της, ποῦ θὰ φέρῃ τὴν προίκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του !...

Ἦρθε τοῦ Ἀγίου Νικαλάου καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα οὔτε τὰ Φῶτα, ποῦ βαφτίζονται τὰ νερά. Ἐνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴν μητέρα του, τὴ χαροκαμμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλι, πὼς ἐμποδίστηκε, γιὰτὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως φόβο, γιὰτὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τίς φορτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲ μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρῶτος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἐγινε βοριάς караβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκισμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντὰ του.

— Γιὰ τὸν Θεό ! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε !

— Μάννα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἀντὶ νὰ βγάλῃς τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα !...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νοιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετὰν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριά.

— Ἐ, γιὰ τὸ Θεό ! εἶπε πάλι. Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε !

Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τίς θέσεις τους στὸ κατὰστρωμα, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῇ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ ἄγρυπνα, κι ἐκεῖνος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατό χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάϊνα πανιά ! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἰδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νοιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζῃ τὰ χέρια καὶ πολλὲς φορὲς τὸ κύμα τοῦ μπατσίσει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατά :

— Ξέρα δεξιά ! Ξέρα ἄριστερά μας !

Ἄκουε ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι κι ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερὰ γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιά ἀργοπλέει.

Ἔτσι παιδεύτηκε γιὰ ὥρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σὰν πουλάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴν σκοτεινὴ κι ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὥρες φαίνονται χρόνος !

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζῃ καὶ φάνηκε σὰν μαῦρος ὄγκος τὸ νησι ἐμπρὸς στὸ σταχτόμαυρο ὀρίζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πρύμνη τῆς « Βαγγελίστρας ».

Τὴν ὥρα ποὺ ἐβγαίνουν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες, ἔμπαινε καὶ ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

— Ἦρθα, μάννα μου ! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο, μόλις ἔρριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴν νύχτα, στὴν Ἀνάστασι, πῆγε τὸ ναυτόπουλο μὲ τοὺς δικούς του στὴν ἐκκλησία. Ἐφαγαν ἅμα γύρισαν καὶ ξαπλώθηκε νὰ κοιμηθῇ. Ἦταν τόσο κουρασμένο !

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀγάπη. Ἀντιλαλοῦν τὰ σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τὸ νησι μοσκοβολᾷ σὰν ἐκκλησάκι.

— Χριστὸς Ἀνέστη !

— Ἀληθῶς Ἀνέστη !

Ἀπὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λιγερὲς μὲ τὰ κίτρινα φακιόλια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν καὶ οἱ λεβέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτὸ κι ὕστερα τὸν καλαματιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτόπουλο. Οἱ λιγερὲς τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγούδησαν :

Ἦλιος ἦταν προξενητὴς
αὐγερινὸς στεφανωτὴς.

Χαρὰ στὴ μάννα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ' ὅλο τὸ πεθερικό,

Ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὁμορφὴ καὶ νοικοκυρά,

χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετὰν
Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

« Παιδικὰ Ἀναγνώσματα »

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

Να γραφ. ἐντυπωσιεῖς εἰς ὡρὴν.
✕ 31. ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΕΙΒΑΔΙ

Ἦτο ὥρα δειλινοῦ καὶ ἀπὸ πρωΐας ὁ αἰθὴρ ἦτο θολωμένος καὶ σκότος ἐπεκρέματο καὶ συνεφιά μεγάλη. Τέλος οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἠνοίγησαν καὶ ἔγινε βροχή, θάλασσα, καταποντισμός. Τὸ κατώγιον τῆς γριά - Ραγιάδαινας ἐγέμισε νερὸν ὥς δύο πῆχεις. Τὸ ἐλαιοτριβεῖον τοῦ Λαυκιώτη ἐπατήθη μέχρι ἀναστήματος καὶ πλέον ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ οἱ κοπάνες * ἐγέμισαν, αἱ ἐλαῖαι παρεσύρθησαν ἀπὸ τὸν χαμηλὸν σοφᾶν, τὸ ἄλογον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Γιάννης ὁ Ἄρμα- μέντος ἔμεινε μὲ τὸ πτυάριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἡ θειά - Μαριώ, ἡ Κασι- κάκαινα, ἐβγήκεν ἔξω εἰς τὸ χαγιάτι καὶ συνέπλεκε τὰς χεῖρας εἰς προσευχὴν ἀγωνίας.

Ὁ σταῦλος τοῦ γέρο - Κουμενῆ εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ γαῖδούρι ἔπλεεν εἰς τὸ νερόν. Ὁ κύριός του ἄλλο μέσον δὲν εὗρεν, παρὰ νὰ τραβήξῃ τὴν τριχιὰν ἀπὸ τὴν κλαβανὴν * ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα, ὥστε τὸ ζῷον νὰ πλῆτῃ τὸ σῶμα κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀνατείνῃ ἐπάνω, μὲ κίνδυνον νὰ πνιγῇ ἀπὸ τὸ σχοινίον, πρὶν γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ νερόν. Πέραν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Σαραφιανοῦ, ἡ πλημμύρα εἶχε ρίξει κάτω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νερὸν ἐξέσπασε μέσα εἰς τὸν κῆπον, παρασῆυρον καλύβας, σταύλους, φυτείας καὶ δένδρα. Ὁ Σαραφιανὸς μὲ τὸν κηρωτὸν ἐπενδύτην * του, μὲ τὰ ὑποδήματα μέχρι τῶν μηρῶν, ἐπροσπάθει νὰ ἐμβαλῶσῃ ἐκ τῶν ἐνόντων τὸ ρῆγμα τοῦ τοίχου, κουβαλῶν χονδρὰ ξύλα καὶ κούτσουρα καὶ σωρεύων ταῦτα διὰ νὰ φράξῃ τὴν ρωγμὴν. Ἡ γριά - Χιόνω ἀπὸ τὸ παράθυρον ἐφώναζε :

— Κάψε τα, γυιέ μου, κάψε τα.

*Ίσως εμφαντάζετο ότι ο υιός της έσώρευε τὰ ξύλα διὰ νὰ ἀνάψη φωτιάν.

Κάτω εἰς τὸ ποτόκι ὅλα ἦσαν θάλασσα. Τὰ κατώγια τῶν οἰκιῶν εἶχον πλημμυρίσει ὅλα. Τὸ βαρελάδικο τοῦ μαστρο - Στεφανῆ εἶχε γεμίσει νερὸ ὥς δύο μπόγια· ὁ βρόχινος ποταμὸς εἶχε ρίψει κάτω πρῶτον τὸ τσαρδάκι * ἢ τὸ μικρὸν παράπηγμα τοῦ Στεφανῆ, εἴτα παρέσυρε τὰ βαρέλια εἰς χορὸν ὅλα, ὅσα ἦσαν ἀπὸ κάτω εἰς τὸ τσαρδάκι, εἴτα εἰσώρμησεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ καλοῦ χειρῶνακτος * καὶ τὸ ἔκαμε νὰ πλέῃ. 'Αλλ' ἡ πλημμύρα ἦτο εἰς ὅλα τὰ ἰσόγεια καὶ ὅπου τὰ πατώματα ἦσαν χαμηλὰ ἐκινδύνευε νὰ τὰ φθάσῃ. 'Η γριά - Ραγιάδαινα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ πάγουν νὰ τὴν γλυτώσουν.

Θὰ ἐχρειάζετο βάρκα, διὰ νὰ τῆς κάμουν τὴν χάριν. 'Αλλὰ βάρκα δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη, εἰμὴ τὰ βαρέλια τοῦ μαστρο - Στεφανῆ, ὅπου ἐπλεαν ὅλα εἰς τὴν σειρὰν μὲ γραφικὴν νωθρότητα *. 'Ο υἱὸς τοῦ βαρελά, ὁ μικρὸς, εἶχε καβαλλικεύσει τὸ ἐν τούτων καὶ ηῦρε μεγάλην διασκέδασιν, ἀλλὰ δὲν κατῴρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ τὸ πηδάλιον τοῦ αὐτοσχεδίου πλοιαρίου. *Ἐκλινε πότε μὲ τὸν ἕνα πόδα, πότε μὲ τὸν ἄλλον κατὰ τὸ ρεῦμα καὶ ἦτο ἕτοιμος κάθε στιγμὴν νὰ δώσῃ βουτιάν.

'Επάνω εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς συνοικίας, τὸ ἀνατολικόν, δὲν ἦτο φόβος νὰ φθάσῃ τὸ νερὸν εἰς τὰς οἰκίας. 'Εκεῖ ἦσαν τὰ Κοτρώνια, ὑψηλοὶ βράχοι, καμωμένοι ἐπίτηδες, διὰ νὰ κτίζουν φωλεὰς τὰ νυκτοπούλια καὶ διὰ νὰ ἀναβαίνουν τὰ παιδιὰ νὰ παίζουν μὲ τοὺς χαρτίνους ἀετούς, διὰ νὰ κάμουν τρέλλας καὶ νὰ φωνάζουν. 'Η γριά - Σακαράβαινα εἶχεν ἐξέλθει εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἐτραβοῦσε τὰ μαλλιά της καὶ ἐφώναζε :

— Τ' εἶν' αὐτό, Θεέ μου, τ' εἶν' αὐτό ! 'Αμαρτωλοὶ εἶναι καὶ θὰ τοὺς βουλιάξῃ ;

Καὶ ἡ θεῖα - Καρπέταινα, σύζυγος πλοιάρχου, ἐνθυμούμενη τὸν ἄνδρα της καὶ τοὺς υἱούς της, ὅπου ἐταξίδευαν μὲ τὸ καράβι, ἔκραζε :

— Παναγιά μου, στὸ πέλαγο ! Παναγιά μου, στὸ πέλαγο !

'Ο γέρον πατήρ, ὁ καλὸς οἰκογενειάρχης μιᾶς πτωχῆς οἰκίας δίπλα στὸ βαρελάδικο, εἶχεν ὀπλισθῇ προχείρως μὲ σκαπάνην καὶ μὲ κουβᾶν καὶ εἶχε καταβῇ εἰς τὸ ἰσόγειον. 'Επροσπάθει νὰ ἀδειάσῃ τὸ νερὸν ἀπὸ τὸ κατώγι, ἐπαιδεύετο νὰ φράξῃ ἕως δύο πιθαμὰς τὸ

κατώφλιον καὶ ἐπάσχιζε νὰ δέσῃ τὸ πιθάριον τοῦ ἐλαίου εἰς ἓνα κρίκον ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἦμην κι ἐγὼ ἐκεῖ· ἰστάμην εἰς τὸ παράθυρον, ἔβλεπα κι ἐπροσπαθοῦσα νὰ διώξω τὸν φόβον, νὰ διασκεδάσω. Γυναῖκες ἀνασκουμπωμένα μέχρι γονάτων, πατοῦσαι εἰς τὰ νερά, ὁ βαρελᾶς κοπιᾶζων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐργαστήριόν του, νὰ μαζώξῃ τὰ βαρέλια του, νὰ βάλλῃ εἰς τὴν ἄκρην τὰ κλαδιὰ καὶ τὰ ξύλα ἀπὸ τὸ χαλασμένον παράπηγμά * του, ὅλα ἀπετέλουν παιδικὸν θέαμα. Ἡ φουρνάρισσα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ ὑπάγουν νὰ γλυτώσουν τὶς κλᾶρες * τῆς, ὅπου τὰς εἶχε παρασύρει τὸ ρεῦμα. Δύο ἢ τρεῖς γέροντες τῆς γειτονιάς ἦσαν μέχρι βουβώνων * εἰς τὸ νερόν, διὰ νὰ γλυτώσουν ὀλίγες κουτσοῦρες καὶ καυσόξυλα, ὅπου ἔπλεαν εἰς τὸν ποταμόν. Ἡ γριά - Μερεγκλίνα, ἀπὸ τὸ στενὸν μέσα, ἐφώναζε νὰ τῆς γλυτώσουν τὴν σκαφίδα τῆς, ὅπου τὴν εἶχε πάρει τὸ ρεῦμα καὶ τὴν ἔσπρωχνε κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἶχαν κάμει γενικὴν ἔξοδον, καθὼς ἐκόπασεν * ἡ βροχὴ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς πλημμύρας ἐφούσκωνεν ἀκόμη. Ἐξῆλθον δρομαίως μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἔτρεχαν, ἔτρεχαν εἰς τὴν μεγάλην λίμνην τοῦ νεροῦ κάτω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διὰ νὰ προφθάσουν νὰ χορτάσουν καράβισμα καὶ παιγνίδι εἰς τὰ νερά μίαν φοράν, νὰ βραχοῦν, νὰ παίξουν μὲ τὸ ρεῦμα. Καὶ δύο κοπάδια πάπιες, ὅπου ἔπλεαν εἰς τὰ νερά ἅμα ἐσταμάτησεν ἡ βροχὴ κι ἐβουτούσαν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἔντρομοι.

Πτωχὴ χήρα, ἡ Μαριῶ ἡ Λειβαδάκαινα, μαζί μὲ τὴν κόρην τῆς τὴν Ματῶ, εὐρίσκοντο εἰς τὸν μεμονωμένον οἰκίσκον των εἰς τὸ χαμηλότερον μέρος τοῦ λειβαδιοῦ, πρὸς τὴν ἐσοχὴν, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ χωρίου. Ἄμα ἤρχισεν ἡ καταιγὶς καὶ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας ταχέως κατεπλημύρηνσαν. Ἄλλ' ἡ Μαριῶ δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς εἰς τοῦτο. Εἶχε τὸ μάτι ὑψηλὰ κατὰ τὸ βουνόν. Ἦτον ἀφηρημένη.

— Μάννα, θὰ πλημμάρουμε, ἐφώναξεν ἡ κόρη τῆς.

Ἡ μήτηρ ἐξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν.

— Ἄς πὰ νὰ πλημμάρουμε, ἐψιθύρισε.

— Μάννα, πλημμάραμε ! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον ἡ Ματῶ.

Ἡ χήρα ἔστρέψε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ παρὰ πόδας. Ὅλη ἡ στεφάνη τοῦ ἐδάφους ὁλόγυρα εἶχε πλημμυρήσει καὶ τὸ ἰσόγειον τῆς

οίκίας ἦτο γεμᾶτον νερόν. Τὸ χαμηλὸν πάτωμα ἐκινδύνευε νὰ τὸ φθάσῃ. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος.

— Πῶ, πῶ, πῶ ! ἔκαμεν ἡ μήτηρ συμπλέκουσα τὰς χεῖρας.

Ἀπὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας εἶχαν ἀνοίξει δέκα ἕως δώδεκα σταλαγμοί. Τὰ φορέματα, ἡ «τέμπλα» μὲ τὰ στρώματα καὶ τὰ σινδόνια, τὰ πενιχρὰ ἔπιπλα, ὅλα ἦσαν καταβρεγμένα.

Ἡ κόρη τὰ μετέφερε καὶ τὰ ἐσώρηνεν ὅλα μαζί, πότε εἰς τὴν μίαν γωνίαν καὶ πότε εἰς τὴν ἄλλην· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἦνοιγε σταλαγμός. Τέλος τὰ ἐκουβάλησεν ὅλα εἰς τὴν μέσσην· ἀλλ' ἐκεῖ ἦνοιξε μέγας σταλαγμός εἰς τὸν «καβαλλάρην» * τῆς στέγης.

Τὴν προηγούμενην ἑβδομάδα εἶχαν ξανασύρει τὴν σκεπήν. Νὰ τὸ ἤξεραν νὰ μὴ βάλουν μάστορην ! . . .

Ἀλλὰ καὶ τί τὸν ἤθελαν τὸν μάστορην ; Μήπως ἦτο ἰδικόν τους τὸ σπίτι ; Ὁ κύρ Ἀργυρὸς ὁ Ξυγκοχέρης, ὁ πιστωτής των, τοὺς ἐφοβέριζε καθημερινῶς νὰ τοὺς βγάλῃ ἀπὸ τὸ σπίτι. Πρὸ δύο ἡμερῶν ἀκόμη εἶχε περάσει ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι θὰ τοὺς πάρῃ τὸ ποτάμι . . . Ἄς χαρῇ τώρα.

— Πῶ, πῶ ! θὰ πνιγοῦμε, μάννα ! ὠλόλυξεν * ἡ κόρη, συμπλέκουσα τὰς χεῖρας, κοιτάζουσα διὰ τοῦ παραθύρου κάτω καὶ βλέπουσα ὅλον τὸ λιβάδι θάλασσαν. Δὲν ἐφαίνετο πουθενὰ πάτημα, διὰ νὰ πατήσῃ τις.

Καὶ ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει ἀκόμη.

— Θὰ πνιγοῦμε ! ἐθρήνησεν ἡ μήτηρ, τραβοῦσα τὰ μαλλιά της. Καὶ ὁ ἀδελφός σου, ὁ ἀδελφός σου, ποὺ λείπει ἀπ' τὸ πρωῒ στὸ χωράφι, δὲν θὰ πνιγῇ ;

Σπαρακτικὴ ἦτο ἡ φωνὴ τῆς μητρός.

Ἀπέναντι, πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος, πεντακόσια βήματα μακράν, ἐκατοικοῦσεν ἡ Μαργαρώ ἡ Μποστаноῦ, ἐντὸς τοῦ λαχανοκήπου, τὸν ὁποῖον ἐκαλλιέργει ὁ σύζυγός της. Ὁ οἰκίσκος των, ὑψηλά, ἐπὶ λοφίσκου, ἀψηφοῦσε τὴν πλημμύραν. Ἡ γυνὴ εἶχεν ἀνοίξει τὸ παράθυρον καὶ ἐφώνασε πρὸς τὴν Μαριῶ τὴ Λειβαδάκαινα:

— Θὰ πνιγῇτε, χριστιανές !

Ἡ Μαριῶ ἦτον ἀφωσιωμένη ὅλη εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦ υἱοῦ της ἦτον παραδομένη εἰς τὴν ἀνησυχίαν της. Ἐκοίταζε τὸ βουνὸν

μέ ὄμμα ἀπλανές, ὥς νά ἔβλεπεν ὀπτασίαν *. 'Ο υἱός της ποῦ νά εἶναι μέ αὐτὸν τὸν κατακλυσμὸν ;

— Πνιγῆκατε, χριστιανές, ἐφώναξε πάλιν ἡ Μαργαρώ ἡ Μποστανοῦ.

'Ολον τὸ λειβάδι πέλαγος. Καὶ ἂν ἐπροθυμεῖτό τις νά ὑπάγῃ εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιῶντων, δὲν θά ἡδύνατο πλέον.

'Ο σύζυγος τῆς Μαργαρώς ἦτο κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ διώρθωνε τὰ τσαπιά καὶ ἐτρόχιζε μέ ὄξυν τριγμὸν μικρὸν πριόνιον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐχρησίμευε διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων. Τὸ νερόν ἔπρεπε ν' ἀναβῇ δύο μπόγια ἀκόμη, διὰ νὰ τοὺς φθάσῃ. Διὰ τῆς μικρᾶς θυρίδος ἔβλεπε καὶ αὐτὸς τὴν τεφράν, χωματόχρουν, κυματώδη θάλασσαν, τὴν κατακλύζουσαν ὅλα τὰ ἀλώνια καὶ τοὺς κάμπους.

— Καλέ, δὲν ἀκοῦς τί γίνεται, δὲν βλέπεις ! ἐφώναξεν ἄνωθεν, διὰ τῆς καταπακτῆς *, ἡ σύζυγός του. Θά χαλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

'Ο κηπουρὸς κάτωθεν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν δι' ἔσματος, ψάλλων μέ τὴν βραχνὴν φωνὴν του :

Βρέχει ὁ οὐρανὸς καὶ βρέχομαι,
ξενάκ' εἶμαι καὶ ντρέπομαι.

'Η θέσις τῶν δύο γυναικῶν εἰς τὸ μοναχικὸν σπιτάκι τοῦ λειβαδιοῦ ἤρχισε νά γίνεται ἀπελπιστική. 'Η κόρη, ἔκφρων * ὠλόδυζεν. 'Εκοίταζε βλοσυρὰ τὸ παράθυρον, τὸν ἐξώστην, τὴν ξυλίνην σκάλαν, ὅλα ἀπειλούμενα καὶ σαλευόμενα ἀπὸ τὴν πλημμύραν. 'Η μήτηρ εἶχε παῦσαι ἀρτίως νά τραβᾷ τὰ μαλλιά της. 'Εσχιζε τὰς παρειάς, ἐκόπτετο κι ἐμοιρολογοῦσε. Δὲν ἔκλαιε τὸ σπῖτι, δὲν ἔκλαιε τὴν κόρην της, οὔτε τὸν ἑαυτὸν της. 'Εκλαιε τὸν υἱόν της, ὅστις ἦτο μακράν. 'Εκοίταζε κατὰ τὸ βουνόν, ἀλλὰ δὲν τὸν διέκρινε πλέον. 'Ο πελώριος σίφων, στῦλος φοβερὸς ἐνώνων τὸν οὐρανὸν μέ τὴν γῆν, ὅπου διὰ πενθίμου ἀνταυγείας ἐφώτιζεν ἐκ διαλειμμάτων τὰ πέριξ καὶ ἔκαμε τὸ βουνὸν νά ξεχωρίζῃ, ἐσχίσθη ἤδη, διερράγη καὶ διελύθη, καὶ τὸ βουνόν, μαῦρος ἀτμός, ἔγινεν ἐν μέ τὸν αἰθέρα.

'Εφαντάζετο ἤδη πνιγμένον τὸν υἱόν της, πτώμα ἐλεεινόν, φοβερὸν τὴν θεάν, παρασυρόμενον ἀπὸ τὸ ρεῦμα, κτυπῶντα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀγκιστρούμενον καὶ σφηνούμενον εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶνας, ἀπὸ αἱμασιὰν * εἰς αἱμασιὰν. Ἡ ὑποσχεδίαζεν ἀκουσίως τὰ μοιρολόγια :

Πῶς θὰ σὲ φέρουν, γυιόκα μου, πνιγμένον μέσ' στὸ ρέμμα !
Πῶς θὰ σὲ ἰδῶ !...

Ἡ βροχὴ εἶχε παύσει, καὶ ἡ πλημμύρα δὲν εἶχε καταπέσει. Εἶχαν κατέλθει ὅλα τὰ ἀνώνυμα ρεύματα τοῦ ποταμοῦ, ὅλα τῶν κοιλάδων τὰ θολὰ ποτάμια, ὅλα τὰ χειμέρια κατακαθίσματα τῶν ὑπωρειῶν.

Τὸ μικρὸν σπιτάκι στὸ λειβάδι ἔτριζε, ἔτριζε, κατέρρεεν. Ἡ βοὴ τοῦ καταποντισμοῦ ἀνῆρχετο εἰς τὸν αἰθέρα, καὶ εἰς τὴν βοήν αὐτὴν δὲν ἔχανετο ὁ στεναγμὸς τῶν πενήτων διὰ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ.

Τὸ σπίτι τῆς πτωχῆς χήρας εἶχε καθίσει ἀπὸ τὸ ἓν μέρος καὶ εἶχε λάβει στάσιν χωλοῦ, κλίνοντος πρὸς τὸν ἓνα ὦμον, πτωχοῦ γέροντος, στηριζομένου ἐπὶ τῆς ράβδου του. Δὲν ὑπῆρχεν ὁρατὸν στήριγμα δι' αὐτό. Πλὴν ἀόρατος χεὶρ ἐφαίνετο νὰ τὸ κρατῇ ἀπὸ τὸ ἓν μέρος, διὰ νὰ μὴ καταρρεύσῃ ὅλον.

Ὅταν ἐκόπασεν ἡ βροχὴ, χωρικοὶ κατέβαινον τρέχοντες μὲ τὰ ὑποζύγια των. Ἐπανήρχοντο ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ὥς τὸ κόκκαλον. Διήρχοντο εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων βημάτων. Ἡ Μαριῶ ἴστατο εἰς τὸ παράθυρον, παρακαλοῦσα ἐκθύμως* τὴν Παναγίαν καὶ ἐρωτῶσα μεγαλοφώνως τοὺς διαβαίνοντας μακράν :

— Μὴν εἶδατε τὸν Μανώλη, τὸν γυιό μου ;

Οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις. Ὁ καθεὶς ἔσπευδε διὰ νὰ ἴδῃ τί ἔγινε τὸ σπίτι του, ἡ φαμιλιά του, καὶ δὲν ἤκουε τί τὸν ἠρώτα ἡ χήρα τοῦ λειβαδιοῦ.

Ἀλλ' αὕτη δὲν ἀπέκαμεν νὰ ἐρωτᾷ, ἐνόσω διέβλεπεν εἰς τὸ σκότος. Ἡ Δεκεμβριανὴ ἡμέρα εἶχε δύσει, ἡ πλημμύρα κατέπιπτεν καὶ τὸ σκότος ἀπειλητικὸν ἐπεκρέματο εἰς τὰ φωσφορίζοντα νερά.

— Μὴν εἶδατε πουθενὰ τὸν γυιό μου, τὸν Μανώλη ;

— Δὲν τὸν εἶδαμε... , τῆς ἐφάνη, ὅτι ἤκουσεν ἄπαξ.

Καὶ ἡ ἀπάντησις ἦτο σπαραγμὸς δι' αὐτήν. Ὡ Παναγία μου !...

— Μάννα, ἀφοῦ γλυτώσαμε ὥς τώρα, πᾶμε νὰ κατεβοῦμε, κι ἂς πλέψουμε στὸ ποτάμι. Τὸ σπίτι θὰ πέσῃ, μπορεῖ νὰ γλυτώσουμε !

— Πᾶμε νὰ ἰδοῦμε, τί γίνηκε ὁ Μανώλης.

Ἡ κόρη ἔμπρός, ἡ μήτηρ ὀπίσω, ἔδοκίμασαν νὰ καταβῶσι τὴν σαλευομένην καὶ σειομένην σκάλαν.

Εἶχαν κατέλθει δύο σκαλοπάτια καὶ πλάτάγισμα * ἠκούσθη μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἐφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλοῦν τὸ σχῆμα, ἑτέρα-στιον, κενταυρικόν *, κατὰ τὸ ἥμισυ πλέον, κατὰ τὸ ἥμισυ πατοῦν, πηδῶν καὶ παραδέρνον μέσα εἰς τὸ ρεῦμα.

— Μάννα, εἴστε καλά ; Γλυτώσατε ;

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Μανώλη.

— ὦ, γυιέ μου ! ὦ, παιδί μου ! παιδάκι μου ! Εἶσαι καλά ; ἦρθες ;

Ἦτον ὁ Μανώλης, καβάλλα εἰς τὸ ἄλογόν του. Ἐπήδησε κάτω ἕως τὴν μέσσην εἰς τὸ νερόν καὶ ἠγκαλίσθη τὴν μητέρα του.

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ πτωχὴ οἰκογένεια ἐπῆγε καὶ διενυκτέρευσε εἰς τῆς Μαργαῶς τῆς Μποστаноῦς. Ὁ κηπουρὸς ἐσυμβούλευσε τὸν Μανώλη :

— Νὰ κάμης νόμο - τρόπο, λέω γώ, ν' ἀγοράσης ἓνα σπιτότοπο ἐπάνω στὰ Κοτρώνια, ἢ στὰ Γελαδάδικα, ἢ στὸν Ἀπάνω Μαχαλᾶ, νὰ χτίσετε κανένα σπιτάκι, νὰ μὴ σᾶς πατῇ τὸ νερό.

Ἡ χήρα ἔλαβε τὸν λόγον :

— Καλὰ τὸ λές, γείτονα, μὰ κείνος ὁ Ξυγκάκιος, τοῦ χρωστοῦμε, λέει, δὲν ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιες δραχμές, ὅλο τὸ διάφορο * κεφάλι, τὸ διάφορο κεφάλι... κι ἄς τοῦ πληρώναμε ταχτικά τὸ διάφορο, μόνο δυὸ χρονιές δὲν τοῦ πληρώσαμε...

Ὁ κηπουρὸς ἔσεισε τοὺς ὠμους, ἔπιε μίαν εἰς ὑγείαν τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων της καὶ ἔψαλεν εὐθύμως τὸ βραχνὸν ᾠσμὰ του.

Καὶ ἡ Μαργαῶ, ἡ γυναῖκα του, εἶπεν :

— Ἐγλύτωσεν ὁ κοσμάκης καὶ τῇ φορὰ αὐτῇ, δόξα νὰ 'χῃ ὁ Θεός !

« Πρωτοχρονιάτικα Διηγήματα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

32. ΜΕ ΤΑ ΠΑΝΙΑ

Μεγάλῃ ἀπλοῦται ἡ Λήμνος, μακρὰ καὶ χθαμαλή, μὲ ὠραῖα ἀκρωτήρια, μὲ μεγάλους καὶ βαθύκολπους λιμένας, μὲ χρυσοκίτρινους ἀγρούς θερισμένους, μὲ εὐμορφες ἀκρογιαλιές. Χωρὶς δάση, χωρὶς χωριά, ἔρημος, θαρρεῖς, ἀκατοίκητος.

Ἀπὸ τὴν Λῆμνον ἔπειτα εἰς τὴν Τρωάδα καὶ ἀπὸ τὴν Τρωάδα εἰς τὴν πολὺκωμον Ἰμβρον, ἀπὸ τὴν Ἰμβρον εἰς τὴν Τένεδον.

Βόλτες, θαλασσινοὶ περίπατοι, αἱ ναυτικαὶ λοξοδομίαι.

Συντροφιά μὲ τοὺς γλάρους.

ὦ ! τὴν ἀγάπησα τὴν συντροφίαν τὴν λευκὴν τῶν γλάρων. Εἶναι ἁθῶα, ὥς εἶναι κάτασπρα τὰ πτερά των. Σὲ διασκεδάζουν, χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. Ἀθορύβως καὶ σιωπηλῶς. Εὐγενῶς. Εἶναι καλόγνωμος ἡ συντροφιά τῶν γλάρων. Ἐμφανίζονται ἐνώπιόν σου ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις. Ὡς παλαιοὶ σου φίλοι. Δὲν ἐξίστασαι δι' αὐτό, ὥς νὰ τοὺς ἀνεζητήεις μετὰ κόπου. Νομίζεις κι ἔπλευσες δι' αὐτούς. Νομίζεις κι ὑπέφερες δι' αὐτούς.

Κι ἐκεῖνοι πάλιν κάμνουν ὅ,τι θέλεις διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν· χορεύουν, βουτοῦν, παίζουν. Προηγούνται ὥς νὰ θέλουν νὰ σὲ ὀδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των, τὰς δροσεράς, τὰς ὑγρὰς φωλεάς των, ὅπου τὸ κῆμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰώνια.

Κι ἐνῶ προβαίνουν ταχύπτεροι, αἴφνης ἴστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κράζουν μὲ τὰ μονοσύλλαβά των, γλαριστί :

— Καλῶς τὸν φίλον μας ! Καλῶς τὸν φίλον μας !

Κι ἐνῶ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ἄερα μὲ τὰς κυρτάς των, ὥς δαμασκιὰ, πτέρυγας. Καὶ φιλοῦν τὸ κῆμα μὲ τὰ ράμφη των. Πόθεν ἦλθον ; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κάτασπροι γλάροι τῆς Μυτιλήνης ; Εἶναι γλάροι τῆς Λήμνου, τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλάροι ἢ τῆς Τενέδου ; Τοὺς ἔβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἀχαιοί ;

ὦ ! ἡ λευκὴ, ἡ καλὴ συντροφία μου, οἱ γλάροι τοῦ Αἰγαίου ! Καταμεσῆς στὸ πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετίσωσι τοὺς ταξιδεύοντας. Ἀγγελοὶ τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρξεις ποθηταὶ ἐν τῇ κρυερᾷ τοῦ πόντου ἐρημίᾳ. Μειδίμα γλυκὺ ἐν τῇ πικρᾷ μοναξίᾳ. Ἐλπίς ὅτι ἐγγὺς που ὁ κόσμος. Ἀφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. Ἐμπνευσις διὰ τὸν ποιητὴν. Παραμυθία διὰ τὸν ναύτην, ὅστις, ἐπακουμβῶν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, συνάπτει ἄφωνον διάλογον μὲ τὸν λευκὸν πτερωτόν του σύμπλουν. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλάρος πρὸς γλάρον.

Καὶ πετοῦν ἐνίοτε ψηλά. Πλησιάζουν εἰς τὰς κόφας τοῦ πλοίου, τρέχουν γῦρο καὶ χορεύουν περὶ τὸν θαλασσομάχον, τὸν ξύλινον τῆς πρῶρας ἀδελφόν των, ὅστις βουτᾷ καὶ αὐτὸς καθῶς καὶ αὐτοί,

ὡς δίστομον στιλέτον, κόπτων τὸ κύμα. Καὶ πολλάκις πολλοὶ - πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουσι τὴν σκούναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν.

Ἐκόπασε πλέον ὁ σάλος· τὰ κύματα καταπονθηθέντα καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐπραύνησαν. Ἡ θάλασσα γαληνιάζει πάλιν. Δευτέραν φορὰν διερχόμεθα ἐγγὺς τῆς πολυσχιδοῦς Λήμνου ἡρέμα ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἐπὶ τινος χρυσίζοντος λοφίσκου ὑπολευκάζει παρεκκλήσιον. Ὅλοι οἱ ναῦται, πρὸς αὐτὸ ἀτενίζοντες εὐλαβῶς, κάμνουν τὸν σταυρὸν των.

— Ἀἰ - Νικόλα ! λέγουσιν ὅλοι ἐγκαινιάζοντες τὸ ἄγνωστον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ θαλασσινοῦ των Ἀγίου.

Μικρὰ βρατσέρα πλέει πρὸς τὴν ἀκτὴν φοβισμένη, μετὰ τὸν σάλον ξετρυπώσασα.

Ἐξημέρωσε Κυριακή.

Οἱ ναῦται, ἀπηυδακτές ἀπὸ τῆς παρελθούσης τρικυμιώδους νυκτός, κοιμῶνται ἀκόμη, ἐνῶ ὁ μάγειρος ἐγερθεὶς ἀπολεπίζει ἰχθυδιά τινα, σημαδιακοὺς χάνους ἑκατοστάρικους, τοὺς ὁποίους εἶχομεν ἄλιεύσει κατὰ τὴν γαλήνην τῆς προτεραίας. Μόνον ὁ πηδαλιούχος, κουκουλωμένος ἀκόμη μὲ τὸν χειμερινὸν μουσαμᾶν του, ἴσταται παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ὁ φρουρὸς τῆς πρῶρας, ἀνάψας τὸ εἰκοστὸν σιγάρων κατὰ τὴν τετράωρον βάρδιαν του βρεγμένος ἀκόμη, μὲ τὸν κηρωτὸν μουσαμᾶν του, φρουρεῖ.

Τὰ πανιὰ ὅλα ἐπάνω τώρα. Καὶ ὁ μοναχογιὺς ὁ κόντρας, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ γαλαζοαίματος. Ἡ ταχεῖα σκούνα, πετῶσα μαλακὰ - μαλακὰ, ἄνευ τιναγμῶν πλέον, προηγεῖται πέντε ἄλλων ἱστιοφόρων μεγάλων, ἅτινα μᾶς παρακολουθοῦσι μετὰ σπουδῆς, ὡς νὰ θέλουν κάτι νὰ μᾶς εἴπουν. Ἀλλ' ἡ σκούνα φεύγει, πετᾷ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἔνθα ἴσταμαι, νομίζω ὅτι δὲν ἀπτεται κὰν τῆς θαλάσσης. Τόσον γλυκὰ πλέει, θαρρεῖς, καὶ στὰ νύχια πατεῖ. Εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν νυκτερινὴν νίκην.

— Σκάντζια βάρδια ! ἀνακράζει ὁ ναύκληρος, ἀκούσας κροτήσαντα τὰ ξύλινα κρόταλα τοῦ πηδαλιούχου, σημήναντος τὴν ὀγδόην ὥραν τῆς πρωΐας, καὶ συγχρόνως κρούει τὸν κώδωνα τῆς πρῶρας, τύπτων συνάμα τὸ κατάστρωμα διὰ τῶν ποδῶν του, ἄνω τοῦ θαλάμου τῶν ναυτῶν, ὅπως ἐξεγείρῃ αὐτούς.

Ταυτοχρόνως γλυκύτατα άντηχοῦσιν ὀπισθέν μας ἐν τῷ πελάγει οἱ κώδωνες τῶν δύο ἰστιοφόρων, ὡς παρεκκλήσια λειτουργοῦντα σημαίνοντες τὴν ὀγδόην ὡσαύτως ὤραν.

Μετ' ὀλίγον οἱ ναῦτες νιφθέντες κι ἐνδυθέντες κατέρχονται εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου, καλέσαντος αὐτούς, ὅπως προσευχηθῶσι — Κυριακῇ πρωΐ — κι εὐχαριστήσωσι τὸν Ἅγιον Νικόλαον, διασώσαντα αὐτοὺς ἀπὸ τῆς τρικυμίας.

Ὁ φαειρὸς καὶ πρόθυμος πάντοτε Γιαννάκης, ὁ υἱὸς τοῦ πλοιάρχου, ἀλλαγμένος γαλάζιαν βλούζαν, ἐκτελεῖ χρέη καμαρώτου, παθόντος ἐκ ναυτίας τοῦ τοιοῦτου καὶ κοιμωμένου ἀκόμη, καὶ ἀνάψας κηρίον καὶ θέσας πῦρ μετὰ θυμιάματος εἰς τὸ ὀρειχάλκινον στυλπνὸν θυμιατήριον θυμῖξ πρῶτον εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μικρὰν ἐπάργυρον, κρεμαμένην ἀπὸ τινος δοκοῦ ἐν τῇ ἄκρᾳ τοῦ θαλάμου καὶ εἶτα πάντας τοὺς λοιποὺς, ψάλλον καὶ τὸ μεγαλυνάριον τοῦ Ἁγίου « Ὁρφανῶν προστάτης ».

Τέλος ἀσπάζονται πάντες τὴν εἰκόνα τοῦ θαλασσινοῦ ἱεράρχου εὐωδιάζουσιν θάλασσαν, ὡς νὰ ἡγωνίζετο καὶ ὁ Ἅγιος μὲ τοὺς αὐτὰς ὅλην τὴν νύκτα, παλαίων κατὰ τῶν κυμάτων.

Οἱ ναῦται εἶτα εὐφροσύνως πίνουνσι τὸ προσενεχθὲν αὐτοῖς ποτήριον ρουμίου καὶ ἀνέρχονται οἱ μὲν ν' ἀντικαταστήσωσι τὴν βάρδιαν, οἱ δὲ νὰ τακτοποιήσωσι τὰ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀντικείμενα, μετακινήθοντα ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ σάλου.

Τὰ πανιὰ δουλεύουν.

« Μὲ τὰ πανιὰ » (Ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

33. ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ

Θὰ ἡμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ εἰπῇ « ἄλογο τῆς θάλασσης », γιὰτὶ καὶ γρήγορο σὰν ἄλογο εἶναι καὶ στὴν ἀνάσα τὸ ἄλογο θυμίζει· φρρρ! κάνει δυνατὰ κάθε φορά, πού βγαίνει ἐπάνω, καὶ σὰν ἄλογο προσφέρεται γιὰ... ἵππασία.

Θυμηθῆτε τὸν θρῦλο τοῦ Ἀρίονα. Δελφίني ἵππευσεν ὁ ἀρχαῖος αὐτὸς μουσικὸς κι ἐδραπέτευσε ἀπὸ τὸ καράβι τῶν ληστῶν κι ἐσώ-

θηκε στο Ταίναρο. Νά κι ό « θεός τῆς θάλασσας » παρουσιάζεται πάντοτε καβάλλα σ' ένα δελφίني, ὅπως θέλει ό θρύλος.

Ἀκόμα καί ό Πλίνιος διηγείται τήν ἱστορία ἐνός παιδιοῦ, πού ἐπηγαινοερχόταν στο σχολεῖό του καβάλλα σέ δελφίني. Μιά ἱστορία συγκινητική. Δελφίني καί παιδί ἐπιασαν, λέγει, φιλία στήν ἀκτή. Τό παιδί ἔρριχνε ψωμί στο δελφίني. Καί τό δελφίني ἔπαιρνε τό παιδί στήν πλάτη του καί τό ἐπερνοῦσε ἀντίπερα, στήν ἄλλη ἀκτή, ὅπου εὑρισκόταν τό σχολεῖο. Κατόπιν ἐπήγαινε καί τό ξανάφερνε πίσω. Τό παιδί μιὰ μέρα ἀρρώστησε καί πέθανε. Καί τό δελφίني γιά καιρό φαινόταν στήν ἴδια θέσι, στήν ἴδια ἀποβάθρα, κι ἐπερίμενε τόν μικρούλη καβαλλάρη. Καιρό κράτησε αὐτή ἡ δουλειά, ὅσο πού πέθανε καί τό δελφίني ἀπό μελαγχολία. Αὐτή εἶναι ἡ ἱστορία.

Καί γιά μὲν τήν καβάλλα συμφωνοῦμε. Γιά τή μελαγχολία ὁμως ὄχι. Γιατί τό δελφίني δέν εἶναι πλάσμένο γιά λύπη. Εἶν' ένα πλάσμα ζωηρό, χαρούμενο, πού τοῦ ἀρέσουν τὰ παιγνίδια, ὁ χορός, ἡ μουσική, ἡ ἀλλεγρία. Τό εἶδατε νά κολυμπᾷ, νά πηδᾷ, νά παίξει γῦρο ἀπό τὰ καράβια ; Ἐχάσατε ! Καθὼς συναντᾷ τό πλεούμενο στο πέλαγος, τρέχει κοντά κι ἀρχίζει τὰ παιγνίδια. Χαριτωμένο θέαμα ! Καράβι καί δελφίني πηγαίνουν πλάγι - πλάγι, σχίζουν καί τὰ δυό τῇ θάλασσα, σά νά παραβγαίνουν στο τρέξιμο. Εὐθεῖα τραβάει τό καράβι. Καμπύλες γράφει τό Δελφίني. Προχωρεῖ μ' ἐλιγμούς, ἀνεβοκατεβαίνει, στρίβει δεξιά, στρίβει ἀριστερά, σέ προσπερνᾷ, σέ περιμένει, φεύγει, ξανάρχεται. Κι ὅλο κοντά σου εἶναι. Ἄν ἔχης μάλιστα μαζί σου βιολί ἢ φουσαρμόνικα καί τοῦ παίξης κανένα καλό κομμάτι μουσικῆς, δέν ξεκολλᾷ ἀπό τή γειτονιά σου. Καί δέν εἶναι ἕνα· εἶναι πολλά. Μιά θάλασσα ἀπό ράχες μαυροπράσινες κι ἀπό ρύγχη μυτερά. Τρέχουν, καλπάζουν, χαίρονται τῇ θάλασσα. Πλάσματα ξέγνοιαστα κι ἐλεύθερα, σάν ἄγρια ἄλογα στὸν κάμπο, ἅτια τοῦ Ποσειδῶνα, πού τρέχουν μέσα στὰ κύματα, ὅμοια μὲ κύματα κι αὐτά.

Οἱ θαλασσινοὶ τὰ καμαρώνουν. Περνοῦν τήν ὥρα τους μαζί τους. Τοὺς ἀρέσει πολὺ αὐτὸ τό παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, πού δέν πειράζει τὸν ἄνθρωπο ποτέ, πού κολυμπᾷ σάν γοργόνα, πού ξετρελλαίνεται γιά τή μουσική. Μὰ οἱ φαράδες γιά τό δελφίني ἔχουν γνώμη διαφορετική, ἐντελῶς ἀντίθετη. Γι' αὐτοὺς εἶναι ἕνας φαγᾶς διάσημος, ἕνας ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστής, πού ἐπιβουλεύεται σέ μεγάλο βαθμὸ τὰ συμφέροντά τους.

Μὴν τοὺς μιᾶτε γιὰ μουσική, γιὰ ποίησι, γιὰ... θαλασσινὲς ἵπποδρομίες. Μετρήστε καλύτερα τὰ ψάρια, ποὺ τοὺς κλέβει ὁ μεγάλος φαγᾶς ! Ψάρια γιὰ ψάρια δὲν ἀφήνει. Κι ὅταν δὲν εὕρῃ ψάρια, ἀφανίζει τὰ χταπόδια καὶ τὰ καβούρια. Διακόσια δόντια ἔχει. Κι ὅλα πρέπει νὰ δουλέψουν. Πάλι καλά, ποὺ γεννάει ἓνα παιδί. Ἀλλοιῶ-
τικά τὰ ψάρια θὰ τὰ βλέπαμε μόνο στὸ ζωολογικὸ μουσεῖο.

(Ἔδω βυθὸς)

Θέμος Ποταμιάνος

34. ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρᾶ
κι οἱ σταλαχτίνες λάμπουν σὰν ἀστέρια
καὶ στῆς σπηλιᾶς τὰ διάφανα νερά
φεγγοβολοῦν καντήλα κι ἀγιοκέρια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερά
καὶ στὶς φωλιές ξυπνοῦν τὰ περιστέρια
καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερὰ
ἀπ' τὸ καμάκι στοῦ ψαρᾶ τὰ χέρια.

Ἀπάνω στῆς σπηλιᾶς τὴν κορυφή,
μέσ' ἀπ' τὰ μούσκλια κι ἀπ' τὰ πολυτρίχια,
σταλάζει βρύση ἀνώφελη, κρυφή.

Καὶ πέρα ἀπὸ μιὰ τρύπα σκοτεινὴ,
στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

35. ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἀπλώνουν τὸ πένθος των εἰς
τὰ λευκὰ σπιτάκια τῆς Ὑδρας. Ὁ ἥλιος, πελωρία αἱματόχρωμη
σφαῖρα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ὁμίχλην τοῦ ὀρίζοντος καὶ αἱ τελευταῖαι
μελαγχολαὶ τῶν χρωμάτων ἐχάθησαν σιγὰ - σιγὰ ὑποχωροῦσαι εἰς
τὴν ἡμερὴν γαλήνην τῆς σκιάς.

Ἐν τούτοις, μ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ καταλαγιάζη, φωνές, τραγούδια καὶ βιολιὰ φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς κωμοπόλεως. Βρυασμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικά δρομάκια καὶ τὴν προκυμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικά, καΐκια καὶ τεπόζιτα σαλεύονται ἐλαφρὰ εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἐσπέρας.

Ὅμιλοι ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμένοι καὶ ψημένοι εἰς τὸν ἄγῶνα τῆς θαλάσσης, Ὑδραῖοι καὶ Συμαῖοι, Αἰγινῆται καὶ Κρανιδιώται, Καλύμνιοι καὶ Ρόδιοι, παρέες - παρέες, ἀγκαλασμένοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸν ἀμανὲ τοῦ συντρόφου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποὺ ἐτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καὶ οἱ ὅποιοι ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

Ἄλλ' ἡ διασκέδασις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν θὰ ξαναἰδῇ τὸν Ὀκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἐξακολουθεῖ.

Ἐδῶ κάποιος ἐφοπλιστὴς συμφωνεῖ ἓνα δύτην ἄλλος φιλονικεῖ μὲ τὸν καλαουζέρην του, δυὸ τρεῖς ροδάδες καὶ κουπάδες μετροῦν τὰ χρήματα, ποὺ ἔχουν πάρει, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου ὁλόκληρη οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιὰ, γέροι γονεῖς, ἀδέρφια, συνοδεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὁποίου τὸ καΐκι κἀναι ἀπόψε πανιὰ.

Εἰς τὴν νεόβραφη καὶ νεοπαλαμισμένη βρατσέρα ὁ παπα - Πάμφιλος, κρατῶν τὸ θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι, μέσα εἰς τοὺς ἀσκεπεῖς σπογγαλιεῖς, σκορπίζει γῦρο τὸν καπνὸν τοῦ μοσχολιβάνου του.

«Κρὶν - κράν, κρὶν - κράν...».

Ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἓνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἁγιασμόν.

«Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν...» ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπα μὲ τὸ χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα.

«Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν...».

«Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο...».

Γύρο οί σπογγαλιείς, καπετάνιος, κουπαδες, ροδαδες, καλουαζέρηδες, στέκουν εύλαβώς με σταυρωμένα τὰ χέρια, προσέχοντες εἰς τὴν παράκλησιν. Εἶναι μορφαὶ ἡλιοκαημένοι καὶ ἄρρενωπαί, κορμοὶ ψημένοι ἀπὸ τὴν ἄλμην τῆς θαλάσσης, λαιμοὶ ταύρειοι καὶ μπράτσα στρογγυλά, ἔχοντα τὴν ἀβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Καὶ ὁ παπᾶ - Πάμφιλος, βουτῶν τὸ κλαδὶ τοῦ βασιλικοῦ εἰς τὸ διαβασμένο νερό, ἀγιάζει τὸ σκάφος καὶ τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ ἄρμενα, τὰ μηχανοκαΐκα καὶ τὰς ἀντλίας.

« Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου
καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου... »

Ὅλοι σταυροκοποῦνται καὶ ἔρχονται νὰ ἀσπασθοῦν κατὰ σειρὰν τὸν Σταυρόν, τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα καὶ τὸ χέρι τοῦ παπᾶ. Ἐκεῖνος ραντίζει μετὰ τὸν βρεγμένον βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα καὶ δίδει ἔπειτα νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι !... Καλὰ κέρδη !...

Ὁ διάκος παίρνει τότε εἰς τὰ χέρια του τὴν εἰκόνα. Ἡ ἐξοδὸς τῆς ἀπὸ τὴν βρατσέραν χαιρετίζεται μετὰ βροντεροὺς πυροβολισμοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀντηχεῖ ὁ λιμὴν. Ὁ ἱερεὺς προχωρεῖ εἰς ἄλλα σκάφη, διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ ἴδια σκηνή.

Ἡμέρα παρ' ἡμέραν, τέσσερα πέντε σκάφη κάμνουν ἑξαφνα πανιὰ καὶ ἀφοῦ καβατζάρουν τὸν μῶλον τοῦ μικροῦ λιμένος, ὀλίγον κατ' ὀλίγον μικραίνουν καὶ χάνονται εἰς τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος. Εἰς μίαν ἑβδομάδα ὅλα ἔχουν φύγει.

Ἡ ὕδρα ξαναπέφτει εἰς τὸ ἥσυχον φυτοζῶημα τῶν μικρῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ὀνειρευομένη τὴν παλιὰν δόξαν τῆς !

« Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου » (Ἀπόσπασμα)

Ἀγγελος Τανάγρας

36. ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου : ἄμπωτις καὶ πλήμμυρα. Ἔχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπι εἰς τὸν ὀρίζοντα. Τὰ ψαράδικα, κατάκλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουν μὲ παράγκες ἐμποροπανηγύρεως, ἡ ὁποία ἐτερματίσθη πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος : Εἶναι ἡ ἄμπωτις . . . Ἀἶφνης ἑκατοντάδες κασσέλλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμᾶτα ἀπὸ μυθῶδεις θησαυροὺς. Ἀπὸ τὸν ροδίζοντα χρυσὸν τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στιλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλλας καὶ τὸν ὀξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας μὲ σπάραχνα γαρύφαλλο καὶ μίαν σφήναν χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο : Εἶναι ἡ πλήμμυρα. Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται, σπρώχνονται, φωνάζουν, βραχνιάζουν, ἰδρώνουν πρὸ τοῦ ψαρεῖ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῇ, κραυγάζων δυνατότερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους :

— Ὑπομονή, βρὲ παιδιά ! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω ; Ἐνα κεφάλι τόχω κι' αὐτὸ ρωμαϊκό !

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῇ κανεὶς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρητηρῇ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν καί, ἂν ἔχη καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσῃ.

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιότερον : Εἶναι ὁ « φλεγματικός », ἄγνωστον πῶς ἐξοκείλας ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νευροσπᾶστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστὴς καλῶς ὀργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἓνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωῒ, εἰς τὰς ἑξ εὐρίσκεται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρὸς, ἀκαμπτος, ἄγγλος πόλισμαν, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζωνται, νὰ κραυγάζουν, μ' ἓνα μειδίαμα μόλις ὁρατὸν εἰς τὰ χεῖλη. Εἶναι τὸ μειδίαμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους. Οὗτος γνωρίζει νὰ περιμένη καὶ νὰ ἐπιμένη σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμᾶτο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμως,

ἐκλέγει τὴν κατάλληλον στιγμήν, πασσάρει τὰ χρήματά του, καὶ ἡ δουλειά του τελειώνει ἀμέσως, ἐνῶ, ἂν τὸν ἴδῃτε κολλημένον εἰς τὸν πάγκον, ἔχει τὸ ὕφος ὅτι αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ πάρῃ ψάρια ποτέ ! Προσέξτε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ζωὴν. Βαδίζουν μὲ ἀσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ἰσόχρονον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν.

Θέλετε τώρα καὶ τὸν ἀντίποδά του ; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, « ὁ καπετὰν Φασαρίας ». Φθάνει, δημιουργεῖ πάραυτα ἐπείσοδιον, καλεῖ τὸν ἐπόπτην, μόλις ἐξευρεθῇ μισθὸς ὁκᾶ, ψάχνει γιὰ σακκούλα, ἡ μισθὸς ὁκᾶ ἐξαφανίζεται, πιάνεται τότε μὲ τὸν σακκουλοπώλην, παρεμβαίνει ἕνας τρίτος, τσακώνεται καὶ μὲ τὸν τρίτον, διευθύνεται εἰς ἄλλον μπάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εὐρίσκεται ἐκεῖ ἀπὸ τὰς τρεῖς τὸ πρῶν, ἐνῶ ἔρχεται συνήθως στὰς δέκα, τοῦ σχίζουν εἰς τὸν συνωστισμόν τῇ σακκούλᾳ, τρέχει ν' ἀγοράσῃ ἄλλην, διευθύνεται εἰς τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' ἀνοίξῃ δρόμον, βλέπει ἕναν ἀξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δὲν εἶναι κατάστασις αὐτῇ, γίνονται προτιμήσεις, ἐπακολουθεῖ ἐπείσοδιον μὲ τὸν ἀξιωματικόν, χάνει τὴν σειρὰν του, διευθύνεται εἰς τέταρτον μπάγκον, καὶ τέλος, ἂν κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, μεταβαίνει νὰ τὰ ζυγίσῃ πάλιν εἰς τὸ ἀγορανομικόν τμήμα, λείπουν ἐπτάμισυ δράμια, ἐπιστρέφει, ἐπιπίπτει ὡς κυκλῶν ἐναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαματρυραὶ, ὕβρεις, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζί μὲ τὴν σακκούλα. Ἡ ὥρα εἶναι μία μετὰ μεσημβρίαν. Ὁ καπετὰν Φασαρίας εἶναι ἀκόμη στὴν ἀγορά : Ζητεῖ τὴν σακκούλα.

Ἄλλος τύπος εἶναι « ὁ κύριος Μελέτης ». Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νὰ ψωνίσῃ ἢ διὰ νὰ κάμῃ φιλολογίαν ; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται εἰς σχετικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν πάγκον καὶ σχολιάζει μεγαλοφώνως :

« Ἐρίτιμε κύριε ψαρᾶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νὰ μᾶς ἀτενίσετε ἀπλῶς καὶ ὡς ἀποθάνωμεν ! Ἄνθρωποι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὐας, ὅπως καὶ ἡ ὑμετέρα εὐγενία... ».

Αἰφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν :

« Ὅριστε, περᾶστε. Θανμάσια ψάρια, ὠραῖον θέαμα. Καθίστε νὰ τ' ἀπολαύσωμεν ».

Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδὸν πάντοτε μὲ ἄδειανὰ τὰ χέρια ; Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του, « τὸν ἄρπαγα ». Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἓνα διασκέλισμα, κλωτσᾷ ὅλους, ἀναποδογυρίζει ὅλους, εὐρίσκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὅποιον εἶναι ὡς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιμποῦρες, τὶς βάζει ἀμέσως στὴ ζυγαριὰ μόνος του, καὶ πρὶν προλάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Ὁ ψαρᾶς πρέπει νὰ θεωρῇται πολὺ εὐτυχὴς ἂν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ. Ὁ ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη εἶναι πολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς.

Ἐφημερὶς « Ἐλεύθερον Βῆμα »

Σπύρος Μελάς

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ

1. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ, ὄχι νὰ σᾶς περιγράψω, — ποὺ θὰ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον, — ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὴν ὠραιότητα τῆς ἐλληνικῆς φύσεως.

Διατί ἡ ἐλληνικὴ φύσις θεωρεῖται καὶ ὁμολογεῖται ὡς ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου ; Ἐχει τίποτε τὸ ἐκτάκτως μέγα καὶ μεγαλοπρεπές ; Ὑπάρχει πουθενὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα κανένας καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα, κανένας Ἀμαζόνιος, κανὲν Λευκὸν Ὄρος, καμμία λίμνη τοῦ Κόμο, καμμία πεδιάς τῶν Ἀρδεννῶν, κανένας Μέλας Δρυμός ; Ὁχι, τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὅλα, σχετικῶς μικρὰ καὶ κοινά. Βουναλάκια μᾶλλον καὶ λόφοι, μικροὶ ποταμοί, μικραὶ λίμναι, μικραὶ πεδιάδες. Καὶ οὔτε ἡ πλουσία βλάστησις τῶν Τροπικῶν οὔτε οἱ ἀτελείωτοι πάγοι καὶ αἱ λευκαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βορρᾶ. Ἀλλ' οὔτε ἡφαίστεια καὶ καταρράκται οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα « Μεγάλα φαινόμενα τῆς φύσεως ».

Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἡ ἐλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμερος καὶ σχεδὸν πτωχὴ, εἶναι ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου.

Πῶς ; Διατί ;

Ἕνας Γάλλος σοφός, ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος πολλὰκις ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐξηγεῖ θαυμάσια. Ἀφ' ἑνός, λέγει εἰς ἓν ἄρθρον του, ποὺ ἀνέγνωσα πρὸ ἐτῶν καὶ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη, εἶναι ἡ μοναδικὴ διαύγεια τῆς ἐλληνικῆς ἀτμοσφαίρας, ποὺ σὲ κάμνει νὰ διακρίνης καθαρῶτατα τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἀντικείμενα. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ διάταξις τῶν ποικιλιῶν τοῦ ἐδάφους εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ ἐν πρᾶγμα νὰ μὴ κρύπτη καὶ νὰ μὴ βλάπτῃ τὸ ἄλλο. Ὑπάρχουν ὑψώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα ἡμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ἐλληνικὴν χώραν. Νὰ ἰδῇ βουνὰ ἀλλεπάλληλα εἰς ἀτελείωτον βάθος μέχρι τῶν ἀπωτάτων, τὰ ὁποῖα συγχέονται πλέον μὲ τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειτα, κοιλάδας, πεδιάδας, ποταμούς, κόλπους, θαλάσσας, ἀκρωτήρια, νησιά, ὅλα ὡς ἐπὶ ἄβακος ζατρικίου. Λοιπόν, παρόμοιον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς πουθενά.

Καὶ τὰ πλέον φημισμένα τοπία τῆς Εὐρώπης — ἔξαφνα, τὰ πολυθρύλητα Ἑλβετικά καὶ Ἰταλικά — εἶναι σχετικῶς περιωρισμένα. Βλέπεις ἔξαφνα μίαν ὁροσειράν, ἢ ἓνα στεφάνι ἀπὸ βουνὰ μὲ μίαν

λίμνην ἐν τῷ μέσῳ, ἡ μίαν ἀπέραντον καὶ κατάφυτον πεδιάδα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον. Ἕνας πέπλος ἀέρινος, μία ὀμίχλη στενεύει τὰ ὅρια τοῦ πανοράματος, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιπροσθῇ ἕνας μεγάλος ὄγκος, φραγμὸς βαρὺς καὶ ἀπτόμος.

Ἀπεναντίας, ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὀρίζοντες εἶναι πάντοτε ἀνοίκτοί, ἡ ὀπτική ἀκτὶς ἀπεριόριστος καὶ μ' ἕνα βλέμμα ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης θαλάσσης ἡμπορεῖς νὰ ἰδῇς τόσην ἑκτασιν ποικιλοτάτην, δι' ὅσην θὰ ἐχρειάζοντο ἄλλοῦ δέκα διαφοροὶ σκοπιοί.

Τὴν ἡμέραν, — καὶ ἦτο μία ὥραία ἡμέρα, — ποὺ ἐταξίδευνα μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἀπ' τῶν Ἀθηνῶν εἰς Πάτρας, ἀνεγνώριζα εἰς κάθε στιγμὴν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. Ὅτι ἐβλεπα παρέρχόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰς τὸν αἰώνιον κυκλικὸν χορὸν τῶν τοπιῶν, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἴσως δὲν ἦτο τίποτε ἑκτακτον. Βουνὰ μᾶλλον ἄδενδρα, λόφοι γυμνοί, ποταμοὶ σχεδὸν ἄνυδροι, βλάστησις μετρία, πράγματα ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ τὸ γιγάντιον. Μὰ αὐτὰ ὅλα, χάρις εἰς τὴν σοφὴν των διάταξιν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀποτελοῦν πάντοτε ἕν σύμπλεγμα μέγα, θαυμάσιον. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ βαγονιοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὅποιον βλέπω νὰ συγχορεύουν τὸ ἡλεκτρικὸν σύρμα, ὁ στῦλος, τὸ δένδρον, ἡ καλύβη, ἡ μάνδρα, ἡ γέφυρα, τὸ ποταμάκι, ὁ ἀγρός, τὸ χωριουδάκι στοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, τὸ βουνὸν αὐτὸ καὶ ἡ ὀπισθέν του ὁροσειρά, ποὺ σχίζεται, διὰ νὰ φανῇ ἄλλη, θάλασσα μὲ νησιὰ καὶ ἄλλα ἀετώδη βουνὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα, νομίζω κάθε τόσον, ὅτι βλέπω... ὅλον τὸν κόσμον ἕως τὰ πέρατα!

Ἡ φύσις κάμνει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου, ἔκαμε μίαν φορὰν κι ἕνα καιρὸν τὸν Ἕλληνα, τὸν ὠραιότερον ἄνθρωπον σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Ἡ φύσις ἀπὸ τότε δὲν ἡλλάξε, μένει ἡ ἴδια. Μόνον πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ περιστάσεις ἔκαμαν τὸν νεώτερον Ἕλληνα νὰ ἐκπέσῃ τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου. Ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος Ἕλλην ἀπέκτησε πρὸ ἐνὸς καὶ πλέον αἰῶνος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπὸ τότε νὰ ἐξελίσσεται καὶ νὰ προοδεύῃ. Ἡ Ἑλληνικὴ φύσις θὰ ξανακάμῃ τὸ θαυμά της, καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον ἕνα νέον Ἕλληνα, ὠραιότερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Μέγας πολιτισμὸς θὰ φανῇ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, καὶ πάλιν

θὰ γεννηθῇ μεγάλη τέχνη καὶ ἀληθινὴ ἐπιστήμη. Θὰ τὸ δημιουργήσῃ ἡ ὥραία, ἡ σύμμετρος, ἡ διαυγὴς Ἑλληνικὴ φύσις.

« Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

2. Η ΕΞΟΧΗ

Ἀπὸ μικρὸ παιδάκι εἶχα πάντα τὴν ἐξοχὴν μπροστὰ στὰ μάτια μου. Τὴν ἔβλεπα ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι εἶχα ἀκόμα τὸ περιβόλι μας, ποὺ ἦταν, σὰ νὰ ποῦμε, ἡ μικρογραφία τῆς : χῶμα, δένδρα, λουλούδια, πουλιά, πεταλούδες κι ἓνα ψηλὸ κυπαρίσι γεμᾶτο φωλιές ! ... Ἐπειτα οἱ περίπατοί μας γίνονταν τακτικὰ στὴν ἐξοχή, ποὺ τριγύριζε τὴ μικρὴ μας πόλι. Δὲν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ μεταφορικὰ μέσα, γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸν κάμπο, στὸ χωράφι, στὸ λόφο. Πηγαίναμε σὲ λίγα λεπτὰ μὲ τὰ ποδαράκια μας. Κι ὅταν κάπου-κάπου κανένα γιορτινὸ ἀμάξι μᾶς μετέφερε σὲ καμμιὰ πιὸ μακρυνὴ ἐξοχή, ἔβλεπα κι ἐκεῖ πράγματα, ποὺ τὰ ἤξερα, ποὺ τὰ εἶχα ξαναῖδεῖ καὶ γι' αὐτὸ δὲ μοῦ ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωσι. Ἡ ἐξοχὴ μὲ ἄλλους λόγους δὲ μοῦ ἀποκαλύφθηκε ποτὲ διὰ μιᾶς. Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ περίπτωσι ὅλων τῶν παιδιῶν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα : Ζοῦν σὲ μικρὲς πόλεις, τριγυρισμένες ἀπὸ ἐξοχή. Μὲ δυὸ βήματα βρίσκονται στὸ χωράφι. Χωριστὰ τ' ἀναρίθμητα παιδιὰ, ποὺ ζοῦν στὸ χωράφι τὸ ἴδιο ...

Κι ὅμως ! Ἐχῶ μιὰ ἀνάμνησι, ποὺ μοιάζει λίγο μὲ ἀποκάλυψι ἐξοχῆς : Εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτην φορά, ποὺ ἔμεινα στὴν ἐξοχὴ νύχτα. Γιατὶ χτῆμα στὸ νησὶ ἐμεῖς δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ μένωμε, ὅπως ἄλλες οἰκογένειες, ὅλο τὸ καλοκαίρι. Συνήθως ἐπισκεπτόμαστε κτήματα φιλικὰ καὶ πάντα οἱ ἐκδρομὲς μας ἦταν ἡμερινές· μόλις σουρούπωνε, μπαίναμε στ' ἀμάξι γιὰ τὴν χώρα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχε σκοτεινιάσει γιὰ καλὰ, ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι. Μόλις προφταίναμε ἔξω τὸ τραγοῦδι τῶν τριζονιῶν καὶ τὸ πέταγμα τῶν νυχτερίδων. Καὶ μόνο κάπου-κάπου τὴν φωνὴ τοῦ γκιώνη, ποὺ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγι ἄργότερα.

Ἀλλὰ μιὰ φορὰ σ' ἓνα φιλικὸ κτῆμα, ποὺ πήγαμε ἀπὸ τὸ πρωί, δὲ μ' ἄφησαν τὸ βράδυ νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου. Ὁ μεγάλος γιγιὸς

— παιδί της ηλικίας μου — ήθελε και καλά να με κρατήσει κοντά του δυο-τρείς μέρες. Έδίστασαν, αλλά μ' άφησαν. Αϊ, ήμουν πιά μεγάλος... όχτώ χρονών ! Και τ' άμάξι με τους δικούς μου έφυγε κι εγώ — τί χαρά μου ! — έμεινα στο κτήμα με το φίλο μου, στην οικογένειά του και την οικογένεια του σέμπρου.

Ήταν Αύγουστος. Ή σταφίδα σε μερικά άλώνια είχε ξεραθής πιά κι είχε σωριαστή. Σ' ένα τέτοιο σωρό, σκεπασμένο με σταφιδόπανα, άφοϋ δειπνήσαμε στη σάλα της βίλας, ξαπλωθήκαμε ό φίλος μου κι εγώ, για να μιλήσουμε και να ρεμβάσουμε. Πιο πέρα στ' άλώνι, σ' ένα στρώμα με πάπλωμα, είχε πλαγιάσει ό σέμπρος, που θά φύλαγε την σταφίδα και... μās. Παραξενεύτηκα με πάπλωμα σκεπαζόταν καλοκαίρι καιρό ; Μοϋ έξήγησαν, πώς την νύχτα στην έσοχή έκανε κύο, μά δέν ένοϋσα να το πιστέψω.

— Εγώ έδω, είπα, ντυμένος θα κοιμώμουν μιá χαρά ως το πρωί.

— Με το νοϋ σου ! άποκρίθηκε ό σέμπρος. "Αμα προχωρήση ή νύχτα θα πάτε κι οί δυο μέσα να πέσετε στο κρεβάτι σας...

Ήταν όμως άκόμα νωρίς. Και μπορέσαμε να μείνωμε δυο-τρείς ώρες στ' άλώνι, κουβεντιάζοντας και ρεμβάζοντας. Δυο πράγματα, θυμάμαι, μοϋ έκαναν την μεγαλύτερη έντύπωσι· ή σιγαλιά του κάμπου κι ή λαμπρότης του έναστρου οϋρανοϋ.

Άλήθεια, ή σιγαλιά ήταν τόση, που μοϋ φαινόταν πώς ό κόσμος όλος είχε σταματήσει, είχε πεθάνει. Σά να μη ζούσαμε, παρá έμεις οί δυο. Οϋτε φωνή, οϋτε τραγούδι, οϋτε γαύγισμα. Κι ό σέμπρος σε λίγο κοιμήθηκε κι οϋτε άκουόταν. Τά τριζόνια είχαν πάψει, οί νυχτερίδες είχαν εξαφανισθής κι οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών, μακρινές, στιγμιαίες, έκαναν άκόμα πιο βαθειά την μυστηριώδη σιγαλιά... Το αίσθημα αυτό, κρᾶμα φόβου και θαυμασμοϋ, άληθινά πρώτη φορά το δοκίμαζα. Δέ φανταζόμουν, πώς ή έσοχή τη νύχτα ήταν τόσο μεγάλη — καθαυτό άπέραντη, — τόσο άγρια και τόσο ήμερη μαζί.

Και δυνάμωσε την έκτασί μου ό οϋρανός, που άπλωνόταν άπό πάνω μας, το ίδιο άπέραντος, το ίδιο πρωτογνώριστος. Ποτέ μου δέν είχα δεί τόσο πολλά μαζί και τόσο λαμπρά άστρα ! Ή εκείνη τη νύχτα ήταν και συχνά πεφτάστερα. Κάθε τόσο ένα άστέρι ξεκολλούσε, θα έλεγε, έτρεχε γράφοντας μιá φωτεινή γραμμή κι έσβηνε.

Μά όμως οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών και τὰ πεφτάστερα αυτά δέν έκαναν άλλο παρá να δείχνουν άκόμα περισσότερο την

ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Συσχέτισα, χωρίς νὰ τὸ θέλω, τὰ δυὸ φαινόμενα καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἄκουα μιὰ στριγγιὰ περίμενα νὰ ξεκολήσῃ κι ἓνα ἀστέρι. "Α ! νὰ το !

*Ἐπειτα ἄρχισε τὸ κρῦο. Νὰ κι ἄλλο πρᾶγμα, ποὺ δὲ φανταζόμουν· πὼς στὴν ἐξοχὴν ἢ θερινὴ νύχτα θὰ ἦταν τόσο . . . χειμωνιάτικη ! Χωρὶς νὰ φυσᾷ καθόλου, κι ἂν εἶχαμε ξαπλώσει ντυμένοι, ἀνατριχιάζαμε πάνω στὸ σωρό. Τὰ σταφιδόπανα λές κι ἦταν βρεγμένα . . . Κι ἄξαφνα, ἐκεῖ ποὺ νομίζαμε τὸ σέμπρο κοιμισμένο, ἀκούσαμε τὴ φωνή του :

— Στὸ σπῖτι γρήγορα ! Πηγαίνετε τώρα νὰ κοιμηθῆτε, εἶναι ὥρα !

*Ἐτσι εἶδα σὰν μιὰ ἀποκάλυψι ἐξοχῆς — ἐξοχῆς ἄλλης ἀπὸ κείνη ποὺ ἤξερα ὡς τότε, — τὴν ἀξέχαστη ἐκείνη νύχτα . . .

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

3. Η ΕΣΠΕΡΑ

Ὁ ἥλιος ἐκρύβη
εἰς νέφη πορφυρᾶ
κι ἡ μειδιῶσα Φοῖβη
προβαίνει εἰς τὰ νερά.

Τὴν δρόσον ἀναπνέει
ἡ ἀναζῶσα γῆ,
κι εἰς τοὺς ἀέρας πλέει
γαλήνη καὶ σιγή.

*Ἀστρα κεντοῦν τὸν θόλον
τοῦ οὐρανοῦ χρυσᾶ,
κι ἡ αὔρα μυροβόλον
τὸ πνεῦμά της φυσᾷ.

Ἡ πλάσις ὅλη, μία
δοξάζουσα φωνή,
ὑψοῦτ' ἐν ἁρμονίᾳ,
τὸν Πλάστην ἐπαινεῖ.

("Απαντα)

Ἀλέξανδρος Παγκαβῆς

4. ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Σήμερα έκαμα μιὰ συγκινητικήν ἀνακάλυψι. Βρήκα τὰ πρῶτα κυκλάμινα. Καὶ δὲν ἦταν, νὰ πῆς, λίγα. Ἔγιναν ἓνα σωστὸ μάτσο. Τάβαλα μέσα σ' ἓνα κόκκινο μικρὸ κανάτι καὶ τᾶχω κοντά μου. Εἶναι τὸ εὐγενικὸ ἀγριολούλουδο τοῦ φθινοπώρου. Τὰ βρήκα ξαφνικά, ψάχοντας μέσα σὲ μιὰ λαγκαδιά γιὰ καρύδια. Σὰν ὠριμάσουν τὰ καρύδια, ἀνοίγει ἀπὸ μοναχό του τὸ πράσινο καρυδότσουφλο. Σκάει σταυρωτὰ καὶ πέφτει ἀπὸ ψηλὰ τὸ καρύδι, σὰν μέσα ἀπὸ τὴ χοντρή φασκιά ἐνὸς κάλυκα. Κι ἔτσι, ποὺ ἡ λαγκαδιά εἶναι γιομάτη μέντες καὶ φτέρη καὶ φύλλα πεσμένα, ποὺ σαπίζουν πάνω στὸ χῶμα, τὰ καρύδια κρύβονται καὶ ψάχνεις νὰ τὰ βρῇς.

Σὲ μιὰν ἀπόμερη γωνίτσα, κάτω ἀπὸ μιὰ τούφα πουρναρόκλαδα, τὰ βρήκα, μιὰ μεγάλη παρέα κυκλάμινα. Τὰ πρῶτα φετεινὰ μας κυκλάμινα. Ἡ φρέσκη μοσκοβολιά τους εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ ἀκριβὰ χαρίσματα τούτης τῆς ἐποχῆς. Ἐδῶ στὴ Συκαμινιά, τὰ κυκλάμινα τὰ λένε ἀκόμα « καντινοῦλες », ποὺ θὰ πῇ χανουμάκια. Ἔτσι τὰ παρωμοίασαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, γιατί τοὺς θυμίζουν τὶς χανουμίτσες, ποὺ ἀντάμωναν τὰ παλιὰ τὰ χρόνια στὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ καὶ τὶς ἔβλεπαν νὰ σταματοῦν μονομιᾶς παράμερα καὶ νὰ σκύβουν τὸ κεφαλάκι τους κατ' ἀπὸ τὸ γιασμάκι, ταπεινὲς καὶ ντροπαλές, νὰ μὴν τὶς διῇ ἀνθρώπου μάτι στὸ πρόσωπο. Ἔτσι κρύβονται καὶ τὰ σεμνὰ κυκλάμινα στὶς ὑγρὲς γωνίτσες. Ἔτσι κρύβονται παράμερα καὶ μυρίζουν μυστικὰ ἀνάμεσα στὰ κεντημένα τους φύλλα οἱ « καντινοῦλες » τῆς Συκαμινιάς. Σὲ λίγες μέρες, σὰν κἀνὴ ἀκόμα μιὰ - δυὸ βροχές, θὰ πλουτίσουν μὲ τὸ μῶβ κέντημά τους τοὺς δασωμένους λόφους ὥς κάτω στὴν ἀκρογιαλιά. Θὰ πλημμυρίσουν τὸν κόσμο. Θὰ βγοῦνε παρέες - παρέες μέσα στοὺς χωραφόδρομους, μέσα στὰ λιοχτήματα, φουντωμένες σύρριζα στὶς « ποδόμες », ὅπως λέγονται ἐδῶ οἱ μακρυνὲς ξερολιθιές, ποὺ εἶναι μέσα στὰ κατηφορικὰ χωράφια, γιὰ νὰ συγκρατήσουν τὸ χῶμα στὰ λιόδενδρα. Οἱ Συκαμινιωτοποῦλες τὶς ἀγαποῦνε πολὺ τὶς « καντινοῦλες ». Καὶ σὰν ἀρχίσουν νὰ ραβδίζουν τὶς ἐλιές, τὰ χωράφια γιομίζουν τραγούδια καὶ κοπέλλες μὲ τὰ σαλβάρια, « μαζῶχτρες » δροσερές, μὲ τὸ καλαμένιο καλάθι στὸ μπράτσο, κάνουν μεγάλα δεμάτια, γιὰ νὰ πᾶνε τὸ βράδυ στὶς φτωχικὲς τους κάμαρες. Κάνουν ἀκόμα ὁμορφα μάτσα ἀπὸ τὰ φρε-

σκοκομμένα κυκλάμινα καὶ τὰ προσφέρουν στὴν Παναγιά, μαζί με τὶς μυστικὲς προσευχὲς τους, ποὺ εἶναι κι αὐτὲς ντροπαλὲς καὶ σκεπασμένες στ' ἀπόσκια τῆς καρδιάς τους. Ἔτσι μπῆκε τὸ φθινόπωρο με ἓνα στεφάνι ἀπὸ κυκλάμινα στὸ κεφάλι.

Αὐτὸ εἶναι ἓνα μεγάλο γεγονός, ὅπως εἶναι ὅλα τὰ σπουδαῖα καὶ σημαντικὰ πράγματα, ποὺ γίνονται στὴν ἐξοχή καὶ στὴ θάλασσα τὶς τέσσερες ἐποχὲς τῆς χρονιάς. Στὴν πολιτεία δὲν παίρνουμε εἶδησι. Ἐκεῖ ἡ ζωὴ ξεφεύγει ἀνούσια ἀπ' τὸν ἡμεροδείκτη, ποὺ φυλλοροεῖ ἀδιάκοπα, με ἀνόητη ὁμοιομορφία, τὰ τετράγωνα χαρτάκια τῶν ἡμερῶν του. Ἐδῶ ὅμως ὅλα ἔχουν τόση σπουδαιότητα. Ὅλες τὶς μέρες, ὅλες τὶς ὥρες γίνονται πράγματα σοβαρὰ καὶ συγκινητικά. Γυρίζεις μέσα στὰ χωράφια, σκαλώνεις τὶς ρεμματιές, ποὺ βρυάζουν τὰ μοσκόχορτα, φορτωμένα ἀπὸ πολυχρῶμα ἔντομα καὶ μικροσκοπικὲς πεταλουδίτσες, μικρὲς σὰν πανσέδες. Ἐκεῖ μέσα βασιλεύουν τὰ ἀρχαῖα πλατάνια κι οἱ δροσερὲς καρυδιές. Οἱ γαλιὲς πηδᾶνε ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο τρομαγμένες. Τινάζονται ἀνωθὲ σου καὶ μόλις βλέπεις ἀνέρα τὸ φουσκωτὸ θύσανο τῆς οὐρᾶς τους νὰ χαϊδεύῃ τὸν ἄερα. Ἀγαποῦν ξεχωριστὰ τὰ μύγδαλα αὐτὲς οἱ λιχοῦδες.

Προχτὲς οἱ χωριανοὶ εἶχαν πανηγύρι στὶς καρδιές. Ἐρρίξε μιὰ γερή, μιὰ καλὴ βροχή ὅλη τὴ νύχτα. Φέτος εἶναι καλὴ ἡ χρονιά, δόξα νὰ ᾗχῃ ὁ Θεός! Ὁ ἐλιώνας εἶναι ἓνα καμάρι νὰ γυρίῃς κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Χοντρύναν οἱ ἐλιές, ψύχωσαν, ἄρχισαν κιόλας νὰ κοκκινίζουν. Καὶ περίμεναν ἓνα νερὸ πῶς καὶ πῶς. Ἐβρεξε λοιπὸν πάνω στὰ δέντρα, ἔβρεξε χαρμόσυνα. Ἀνοιξαν οἱ οὐρανοὶ πάνω στὴ ζεστὴ γῆ καὶ χύθηκε ποτάμι ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Ἀν κρατήσῃ ὥς στὸ τέλος ὁ καρπός, οἱ ἀγρότες θὰ ξεχρεώσουν πιά φέτος καὶ θὰ φᾶνε, λέω, μιὰ φέτα μερωμένο ψωμί.

Εἶδα ἓναν ἀπλὸν ἄνθρωπο νὰ στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου, μέσα στὴ βροχή. Εἶχε τὸ πρόσωπό του σηκωμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ Θεοῦ ἔπεφτε πάνω στὰ μάγουλά του τ' ἀργασμένα ἀπὸ τὸ λιοπύρι.

—Ἐ, μπάρμπα, τοῦ φώναξα, θὰ γίνῃς μουσκίδι!

Ἐγύρισε σιγὰ-σιγὰ τὸ κεφάλι του καὶ με κοίταξε ἤσυχα. Τότες εἶδα πῶς χαμογελοῦσε φιλικὰ πρὸς τὸν οὐρανὸ.

Ἐσήκωσε τὸ χέρι του καὶ μούδειξε ψηλά. Εἶπε:

— Είδες ; Βρέχει . . .

Χαμογελούσε άκόμα και έγώ μόλις τότε κατάλαβα τη σπουδαία είδηση.

Πήγα και ξάπλωσα μιιά ζεστή μέρα κάτω άπ' τις φυλλωσιές ένός « ποτιζάμενου ». Ένα χωράφι με όλα τα φρούτα της εποχής. Τα σταφύλια κρέμονται σκαλωμένα τετράψηλα πάνω στις λαμπαδωτές λεύκες. Οί ρωδιές . . . Πρέπει να δήτε τις ρωδιές. Είναι από τα πιό όμορφα πλάσματα της έλληνικής έξοχής. Έη κλάδωσί τους είναι λεπτή, ή φυλλωσιά τους έχει τόσο άφθονο τό πράσινο φώς, που γεμίζει τρυφεράδα τό τοπίο. Τα λουλούδια τους είναι έξαίσια σύνθεσι ένός ειδικοϋ κόκκινου με τό τρυφερό πράσινο της ρωδιάς. Τώρα τα λυγερά κλωνιά τους λυγάνε άπ' τον καρπό. Τα ρώδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, τσιτωμένα άπ' τις σφιχτές « ρωδοπαππούδες », που ζουλιούνται αλύπητα στριμωγμένες μέσα στον ίδιο κορσέ. Τό ντόπιο παραμάντεμα έτσι όρίζει τό ρώδι : « Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ένα ράσο τυλιγμένοι ». Μερικά ρώδια σκάνουν άπ' τ' άσυγκράτητο σφριγός τους. Σκάνουν ψηλά σαν ειρηνικές χειρομβοβίδες και σέ ραντίζουν με τους τριανταφυλλιούς σπόρους τους, που άστράφτουν στον ήλιο. Σαν να σου ρίχνουν κατακέφαλα μιιά φούχτα ρουμπίνια. Είναι μερικές, που έχουν ώριμασμένους τους καρπούς και την κορφή τους στολισμένη άκόμα με μερικά άπ' τα θαυμαστά λουλούδια τους. Μοιάζουν με κοπελλιές, που φοροϋνε στ' άφτι γαρύφαλλο κνικάτο. Κοντά τους οί κυδωνιές σκύβουν ως κάτω τα έλαστικά κλωνάρια τους. Είναι δέντρα βεργάτα, χαριτωμένα, με τη φυλλωσιά τους θαμπή και σκούρα. Άμ' πώς να μη σκύβουν ; Οί καρποί τους κρέμονται όγκώδεις, σκεπασμένοι από κιτρινωπό χνούδι. Τό παραμερίζεις με τό δάχτυλο και γυαλίζει από κάτω τό τσιτωμένο φλούδι. Είναι κάτι νέες κυδωνίτσες τόσο φορτωμένες, που άπορείς, πώς τό σηκώνουνε τόσο πρᾶγμα.

“Όλα τα δέντρα έτσι έσκυβαν μέσα σέ τοϋτο τό χωράφι. Όρίμαζαν ύπομονετικά τα μεγάλα φρούτά τους, έστέκονταν φορτωμένα άπ' τάγαθά τους, έστέκονταν σκυφτά κι περίμεναν νάρθουν οί άνθρωποι, να τα ξαλαφρώσουν άπ' τό βάρος της δημιουργίας τους. Είναι ή χαρά τοϋ « δίνειν ». Μά ύπάρχει πιό μεγάλη εύτυχία άπ' αυτή ; “Αν δέν ύπήρχαν οί τρυγητές, όλη ή δημιουργία, ή κάθε δημιουργία, θα γινότανε δυστυχία πάνω στη γή.

Ξάπλωσα ἀποσταμένος γλυκὰ πάνω σὲ νιοθέριστη φτέρη.
Μύριζε δυνατά. Πάνω στὶς ἀπλωμένες ρίγανες, παρέκει, ἐστέγνωσαν
τὰ σῦκα. Μέσα ἀπ' τοὺς ἀγριόβατους, ποὺ τὰ βατόμουρά τους
μαύριζαν πιά καὶ κανένας ἄλλος ἀπ' τὰ πουλιὰ δὲν τὰ καταδέχεται,
ἔβγαιναν ξαφνικοί, βιαστικοὶ κελαηδισμοί. Τὸ νερὸ ἔτρεχε μέσ' ἀπ'
τὸ χορταριασμένο αὐλάκι καὶ τραγουδοῦσε. Εἶχα κλεισμένα τὰ μάτια
καὶ ἄκουγα συγκινημένος. Ἕνας μαλακὸς δοῦπος μὲ ξάφνισε κοντά
μου, πλάϊ στὸν ἀγκῶνά μου. Ἀνοίγω τὰ μάτια. Εἶναι ἓνα ροδάκινο
μεγάλον σὰν τὴ γροθιά μου. Μοῦ τῷρριξε τούτη ἡ σγουρή ροδακι-
νίτσα, ποὺ γέρνει ἀπὸ πάνω μου.

Τὸ παίρνω καὶ λέω δυνατὰ « εὐχαριστῶ ». Ζουλιέται στὰ δά-
χτυλά μου σὰν κερένιο. Χαϊδεύω τὸ δέρμα του, ποὺ εἶναι λεπτότατον
σὰν ἀτλαζένιο, ποὺ εἶναι χνουδάτον καὶ διάφανον. Σ' ἓνα μέρος εἶναι
πληγωμένο ἀπ' τὸ πέσιμο καὶ στάζει ὁ γλυκὸς χυμὸς του μέσα στὴ
φούχτα μου.

Χώνω τὰ δόντια μου βαθιὰ στὴ σάρκα του καὶ σηκώνω τὰ μά-
τια μου καὶ χαμογελῶ στὴ σγουρή ροδακινίτσα. Ἔτσι χαμογελοῦσε
πρὸς τὸν οὐρανὸ κείνος ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, ποὺ στεκόταν μέσα στὴ
βροχή καὶ τὴ λουζόταν εὐτυχισμένος.

Πετῶ τὸ κοκκινωπὸ κουκούτσι, κι αὐτὸ κυλάει καὶ κρύβεται
κάπου. Ξέρω. Τοῦ χρόνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ τεντώνη μὲ λαχτάρια
τὰ φύτρα τῆς μιᾶς νέας ροδακινίτσα.

Ἐφημερίς « Πρωτὰ »

Στρατῆς Μοριβήλης

✠ 5. Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Λεύκα, ποὺ ξεχειμώνιασεν
ὀλόρθη, σὰν κατάρτι,
μὲ παρακλάδια ἀπόστεγνα
καὶ μ' ἄφυλλα κλαδιά,
σὰν ἄκουσεν ἀπ' τὰ πουλιὰ
τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μάρτη,
μέσ' στὸν κορμὸ τῆς ἔνοιωσεν
ἀνθρώπινη καρδιά.

Κι ὥς τὴν κορφή ἀναγάλλιασε
 κι ἄρχισε νὰ φυλλώνη
 τὸ κάθε παρακλάδι της,
 τὸ κάθε της κλαδί,
 κι ἀνάσανε κι ἐφλοίσβισε
 κι ἐκάλεσε τ' ἀηδόνι
 ν' ἄρχεται στὰ κλωνάρια της
 νὰ νυχτοκελαηδῇ.

« Τραγούδια τοῦ Μαρτίου »

Ἰωάννης Πολέμης

6. ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΙ ΣΤΟ ΣΟΥΛΙ

Ἕνα πρωί. Ἐχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότε. Ἡ Ἑλλάς γιόρταζε τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἐλευθερίας της καὶ κάθε βουνὸ καὶ κάθε γκρεμισμένο κάστρο ξαναζοῦσε τὴν ἱστορία καὶ τὴ δόξα του. Γύρο μοσχοβολοῦσε ἡ ἀνοιξι, ἀνάστασι τῆς ἐλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς μαζί. Ἔτσι ἓνα τέτοιο ἀνοιξιάτικο πρωὶ τοῦ Μαΐου ὠδεύαμε — συνοδεῖς χαρούμενες — ὥσάν σέ προσκύνημα πρὸς τὰ ἡπειρωτικὰ ὕψη, μὲ κατεύθυνσι τὸ ἡρωικὸ Σούλι. Ἀφήνοντας πίσω μας τὸ Λοῦρο, τὸν ποταμό, τὰ πλατάνια του καὶ τὶς σελίδες, ποὺ ἐγράφησαν γύρὸ του εἰς τοὺς νικηφόρους βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 12, ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο πρὸς τὸ Σούλι, τὸν τόπο, ὅπου στὸ Κούγκι ὁ μοναχὸς Σαμουήλ ἔγραψε τὸ ἀθάνατο ἐλληνικὸ ἔπος, προσφέροντας τῇ ζωῇ του ὀλοκαύτωμα στὸ βωμὸ τῆς πατρίδος.

Μονοπάτια, στενὰ λημέρια, βουνά, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ χαράδρες ἄγριες, ὁ Ἀχέρων μὲ τὰ μαῦρα νερά του καὶ τὸ ὀρμητικὸ ἄγριο βουνὸ του καὶ οἱ θεόρατοι βράχοι, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐχόρευαν τεράστιοι αἰετοί. Ἡ ψυχὴ μας σφιγμένη ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως. Ἐπάνω ὅμως στὴν ἀγριότητα ἡ ἐλληνικὴ ἀνθησι ὀλόκληρο ποίημα, ποὺ μᾶς ἐσκόρπιζε βάλσαμο. Ἀνάμεσα ἀπὸ ἀγριοκουτσουπιῆς χοροπηδοῦσαν τρελλὰ σπουργίτια καὶ τὸ φῶς, καθὼς ἔπεφτε ἐπάνω στὶς λαψάνες καὶ τὰ τρεχούμενα νερά, συνθέτετε εἰκόνες ἀφαντάστου γοητείας καὶ θάμβους. Τραγουδοῦσαν τὰ νερά καὶ μαζί των ἀπὸ μακρὰ κοῦκοι καὶ σπῖνοι καὶ κοτσίφια συνέχιζαν

μιὰ συναυλία συμφωνική μεῦ ἀόρατο ὑπέροχο μαέστρο τὴν ἑλληνικὴ φύσι τῆς Ἠπείρου.

Ἀριστερά μας τώρα οἱ βράχοι τοῦ Ζαλόγγου ἔκαμαν τὴν ψυχὴ καὶ τὴ σκέψι μας νὰ γονατίσουν σ' ἓνα νοερὸ μνημόσυνο γιὰ τὶς Ἑλληνίδες γυναικες, ποὺ ἔπεσαν ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν βράχων αὐτῶν, ὕστερα ἀπὸ ἓνα ἡρωϊκὸ χορὸ κι ἀπὸ ἓνα τραγούδι — τραγούδι ἀποχαίρετιστήριο τῆς ζωῆς :

Ἔχετε γειὰ βρυσοῦλες,
λόγγοι, βουνά, ραχοῦλες.

Μέσα στὴν ἄγρια αὐτὴ ἀνοιξιάτικη σκηνοθεσία τῶν ἡπειρωτικῶν βράχων καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς φύσεως, ἡ ἱστορία ὅλη, ὥσάν νὰ ξαναζωντανεῖται μπροστά μας καὶ ὁ ὄραματισμὸς τῆς, ὥσάν νὰ φωτίζει παράδοξα τὴν ψυχὴ μας.

Προχωροῦμε γεμάτοι ἀπὸ ἐθνικὸ ἐνθουσιασμό. Στὸ δρόμο μας τώρα ἀκοῦμε ἀπὸ μακρυνὰ γαυγίσματα καὶ ἤχους κουδουνιῶν. Ὁ Θεόκριτος πλανιόταν γύρω στὰ λημέρια αὐτά. Καὶ αἰσθανόμεθα τώρα τὴ θρησκεία του. Ὁ Κρυστάλλης ἀγκάλιαζε τὴν ψυχὴ μας καὶ ζοῦμε τὴ βουκολικὴ ποίησι καὶ τὰ τραγούδια τῆς στάνης. Αὐτὴ ἡ ἀνοιξὶ μεῦ ὅλη τὴν ποικιλία τῆς ὁμορφίᾳς — κελαρίσματα τρεχάμενων νερῶν, τραγούδια πουλιῶν, ἤχους κυπριῶν καὶ φλογέρας — παρουσιάζουν τὴν ἡπειρωτικὴ αὐτὴ ἑκτασι πρὸς τοὺς βράχους τοῦ ἡρωϊκοῦ Σουλίου, ὥσάν μιὰ εἰκόνα γεμάτη ἐξωτισμὸ καὶ μυστήριο.

Γιὰ μιὰ στιγμή ἓνα σύννεφο ἀπλώνεται ἀπὸ πάνω μας. Καὶ τὸ σύννεφο γίνεται μολυβένιος ὄγκος καὶ ἀπειλὴ ἄγριας μπόρας. Κάπου ἐκεῖ σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ βουνά ὁ Ζεὺς θὰ ἔχη καταφύγει με τοὺς κεραυνούς καὶ τὴν ὀργή του.

Ξάφνου ἓνα γαύγισμα μᾶς ὁδηγεῖ σὲ κάποιο καταφύγιο, μιὰ στάνη. Αἰσθανόμαστε στὸ ἀνοιξιάτικο σούρουπο νὰ μᾶς ραντίζει τὸ πρόσωπο ἡ πρώτη φιλὴ βροχῆ, προμήνυμα μιᾶς ἄγριας μπόρας.

Ἡ στάνη φιλόξενη μᾶς προσφέρει καταφύγιο. Ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀνοιξὶ μέσα στὴν ποιμενικὴ αὐτὴ κατοικία. Κάτω ἀπὸ ἓνα ἀσθενικὸ μισομαυρισμένο φῶς ἀγκαλιάζομε τὸν κόσμον τῆς. Ἐνα πρόσωπο με φωτερὰ μάτια, κάποιες συμπαθητικὲς παιδιάστικες μορφές, ἡ σκιὰ μιᾶς γριούλας με τὸ δράχτι στὸ χέρι καὶ ἡ λεβεντιά κατόπιν τοῦ τσέλιγγα, ποὺ μᾶς ὑποδέχεται. Ἀθάνατη ἑλληνικὴ φυλή,

που έκληροδότησες όλες τις μεγάλες ἀρετές σου. Τὸ τραπέζι στρώνεται πλούσιο. Καὶ ἔξω ὕστερα ἀπὸ ἓνα δυνατὸ ἀέρα ἀρχίζει ἄγρια βροχή. Τὰ ματάκια μικρῶν συμπαθητικῶν μορφῶν τῆς στάνης ἀνοιγοκλείνουν ἀπὸ ξαφνιασμό καὶ φόβο καὶ ἓνα στοργικὸ χέρι — τὸ χέρι τῆς γιαγιάς — ἀπλώνεται σ' ἓνα χᾶδι ἐπάνω ἀπὸ τὰ ξανθὰ καὶ τὰ καστανὰ των μαλλάκια. Ὁ τσέλιγγας ἀρπάζει τὴ φλογέρα καὶ παίζει τὸ χαρούμενο παθητικὸ σκοπὸ, ποὺ ἔχει καὶ χαρὰ καὶ κλάμα καὶ ἐλπίδα μαζί. Γιὰ μιὰ στιγμή ἡ γυναῖκα μὲ τὰ φωτερὰ μάτια ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴ στάνη, γιὰ νὰ γυρίσῃ σὲ λίγο φέρνοντας στὴν θερμὴ ἀγκαλιά της μιὰ καινούργια ζωὴ. Ἐνα μικρὸ κατσικάκι, ποὺ μόλις εἶχε γεννηθῇ καὶ ἐκλαυθμύριζε.

— Ἡ Μπλιώρα γέννησε.

Τὰ κούτσουρα, ποὺ ἐδυνάμωναν τὴν φωτιά, ἐπάνω στὴν ὁποία ἐβράζε μιὰ μαυρισμένη χύτρα, ἀνέδωσαν τεράστιες φλόγες, κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐφωτίσθηκαν τὸ πρόσωπο τῆς ὁμορφῆς τσελιγγοπούλας καὶ τὸ προσωπάκι τῆς καινούργιας ζωῆς τοῦ μικροῦ μαυριδεροῦ κατσικιοῦ, ποὺ ἐγέννησε ἡ Μπλιώρα. Μιὰ βουκολικὴ ἱεροτελεστία τὴ στιγμή ἐκείνη. Τὸ τραγούδι ἀντήχησε ὥσάν εὐχαριστήριος αἶνος καὶ ἡ ζωὴ πῆρε καινούργιο ρυθμὸ, χαιρετίζοντας τὸν ἐρχομὸ τῆς νέας ζωῆς τῆς στάνης. Ἡ μπόρα ἔξω ἔδερνε τὸ κάθε τι καὶ μᾶς ἀπεκοίμισε.

Τὸ πρωῒ ἡ θεία ἑλληνικὴ ἀνοιξί πάλι. Τὸ ποίημα τῆς ἄγριας ἡπειρωτικῆς φύσεως καὶ ἡ ὁμορφιὰ τοῦ δρόμου πρὸς τὴ Σαμανίβα, τὸ πρῶτο χωριὸ τοῦ θρυλικοῦ Σουλίου. Περπατούσαμε μὲ ἐλαφρὲς πατημασιές. Τὸ ἔπος τοῦ Σαμουήλ μᾶς δονοῦσε τὴν ψυχὴ σάν καμπανοκρουσιές χαρμόσυνες, ἀναστάσιμες, καὶ ἡ σκέψι μας γύριζε πάλι πρὸς τὴ νύχτα τῆς στάνης μὲ τὴν ἄγρια μπόρα. Ἡ Θεοκριτικὴ ποίησι μᾶς ἔδενε στὰ δίχτυα της. Καὶ ἀκούαμε — ἦ, πόσο γλυκὰ ἀντηχοῦσε ἡ φωνοῦλα του! — τὸ κλαυθμύρισμα τοῦ μικροῦ νεογνοῦ τῆς Μπλιώρας, ποὺ τὸ θέρμαινε ἡ στοργικὴ ἀγκαλιά τῆς τσελιγγοπούλας μὲ τὸ φωτισμένο ἀπὸ δυὸ μεγάλα μάτια πρόσωπο.

Ἐπέρασαν δέκα χρόνια ἔκτοτε. Ἐνας ἑλληνικὸς Μάιος καὶ μιὰ ἀνοιξί στὰ βουνὰ καὶ στοὺς θρύλους τῆς ἡρωϊκῆς πολυτραγουδισμένης Ἡπείρου. *ΠΛΗΡΟΦ. ΔΙ ΟΛΑ ΤΑ ΟΝΟΜ. (ΘΕΟΚΡΙΤΟΣ)*

7. ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Τοῦ Μαΐου ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
 ποῦ ὠραιότερη ἡ φύσι ξυπνάει
 καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
 πρασινάδες, ἄχτινες, νερά·
 ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
 παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι
 ἀσπροεντύματα, γέλοια καὶ κρότοι,
 ὅλοι οἱ δρόμοι γιομαῖτοι χαρά·
 ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴ νιότη,
 ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ.

«Ἀπαντα»

Διονύσιος Σολωμός

8. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Ὁ κόσμος λάμπει σὰν ἓνα ἀστέρι
 γιορτάζουν κάμποι, δέντρα, νερά,
 φωνοῦλές, γέλια φέρνει τ' ἀγέρι
 μέσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τὰ καρπερά.

Τὴν ὥρα τούτῃ σκορπᾷ ἓνα χέρι
 χάδια καὶ πλούτῃ, μύρια καλὰ.
 Μοιάζει πορφύρα ζωῆς πλημύρα
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

Ἡ φύσι πέρα, ὦ νέοι καὶ γέροι,
 σὰ μιὰ μητέρα μᾶς καρτερᾷ.
 Ἡ φύσι ὅλη, σὰν περιβόλι,
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

«Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων»

Κωστής Παλαμᾶς

9. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δὲν ἐντρέπομαι νὰ ὁμολογήσω, ὅτι καὶ ὡς γέρων ραψωδὸς παράξενος καὶ ὡς ἀπλοῦς θνητὸς ἔχω καὶ ἐγὼ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰς ἰδιοτροπίας μου. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει καὶ ἡ ἀπέραντος συμπάθειά μου πρὸς ἐν τῶν κοινοτέρων καὶ τῶν ταπεινοτέρων φθινοπωρινῶν πτηνῶν μας, τὸ λάλον, τὸν ἀγαθὸν καλογιάννον.

Ἀγνοῶ πόθεν προῆλθε τὸ ὄνομά του ἢ ἂν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος οὕτω πῶς ὀνομάζεται ἢ ἐρυθανὶς ἢ ἡ πυρραλὶς τῶν ἀρχαίων. Καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν ἑλληνικὸν ὄνομα μαρτυρεῖ πιθανῶς περὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ ἥθους καὶ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ τάσεως πρὸς τὴν οἰκειότητα, τὸ δὲ ἀρχαῖον πηγάζει ἐκ τῆς ὡραίας ἐρυθροειδοῦς κηλίδος, ἣν γαυριῶν ἐπιδείκνυσιν ἐπὶ τοῦ τραχήλου.

Πολλαχοῦ τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης τὰ χαριέστατα ταῦτα πτηνὰ ἐμφανίζονται κατὰ τὸ ἔαρ, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι μόνον κατὰ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ φθινοπώρου ἔρχονται καὶ δίδουν ζωὴν εἰς τὰ νεκρά μας δάση. Φθάνουν δὲ ταυτοχρόνως τόσον πολλὰ καὶ τόσον ἐκθύμως εὐθύς μετὰ τὴν ἀφίξίν των ἐπιδίδονται εἰς τὸ προσφιλὲς κελάδημά των, ὥστε μένει τις ἐκστατικὸς ἐνώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

Ὁ καλογιάννος εἶναι τὸ πρωϊνώτερον τῶν πτηνῶν μας· δίδει εἰς τὸν γεωργὸν τὸ σύνθημα τῶν ἐργατικῶν ἐργασιῶν καὶ τὸν ἀνακουφίζει διὰ τοῦ ἄσματός του, ὅταν παρὰ τὸν κορμὸν τοῦ σκιεροῦ δένδρου ἀναπαύηται ἐκ πολλοῦ κόπου. Τὸ λάλημά του εἶναι μὲν βραχύ, ἀλλὰ γλυκύτατον, καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνει ἀδιακόπως, χωρὶς νὰ ταράττηται καθόλου ἐκ τῆς παρουσίας τῶν ἀνθρώπων, μεθ' ὧν ἀρέσκεται νὰ συζῇ καὶ εἰς τὰς κατοικίας τῶν ὁποίων ἀφόβως εἰσέρχεται καὶ ζητεῖ τὴν τροφήν του, ὅταν ἡ χιὼν καλύπτουσα τὸ ἔδαφος κρύπτῃ τὰ ἐντομα, δι' ὧν συντηρεῖται. Ἐγὼ δὲ εἶδον αὐτὸν ἐνίοτε καθήμενον ἀταράχως ἐπὶ τῶν κεράτων τῶν ἀροτῆρων βοῶν καὶ ψάλλοντα, χωρὶς νὰ φοβῇται διόλου οὔτε τὴν βουκέντραν οὔτε τὸν σάλαγον τοῦ ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος καὶ προστάτης τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων πτηνῶν ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ καλογιάννος εἶναι φύσει ζηλότυπος καὶ διηγεῖται ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔζη ἐλεύθερος ἐν τῷ γραφείῳ του, ἐπετέθη μανιωδῶς κατὰ μιᾶς ἀηδόνης, ἣν εἶχεν ἀποκτήσει καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπένειμεν ἐξαιρετικὰς περιποιήσεις. Πολλάκις δὲ τὸν

παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του βεβυθισμένος εἰς τὴν μελέτην παρημέλει τὸν γηραιὸν του φίλον.

Καὶ ὁμως τὸν καλογιάννον περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸ πουλί, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ἐρωτικούς ρεμβασμούς τῆς ἀηδόνος, ἐξυπνᾷ πάρα πολὺ πρῶτ', εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὐθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

Ἄλλ' ἐγὼ τὸν ἠγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου καλογιάννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιᾶς (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται), ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡς ἂν αἴφνης ἐβλεπον παλαιούς φίλους ἐπανερχομένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

Ἀπέναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῇ ἐξοχικοῦ μου οἴκου ἐγείρεται παμμεγέθης ἐλαία, ἣτις εἶναι ἀληθὴς ἀγορὰ τοῦ λαοῦ τῶν καλογιάννων. Ἐκεῖ συνέρχονται, ἰδίως ὅταν ἐπίκειται χειμῶν ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἑμοῦ καὶ μὲ εὐφραίνουν διὰ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορές μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαῦρα νέφη τῆς φαντασίας ! Χίλιες φορές μὲ παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαναν τὰ κρυφὰ φαρμάκια τῆς ψυχῆς ! Χρεωστῶ εἰς αὐτοὺς τόσῃν εὐγνωμοσύνην !

« Ἐργα »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

10. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγώνει,
ἡ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε παντέρημη καὶ μόνη.

Τοῦ σπίνου χάθηκε ἡ γλυκεῖα λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσοργὸς τὸ χιόνι,
καὶ ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὀλόξερο κλαδί,
τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
μικρὸς προφήτης, φτερωτός, μηνᾶ
τὴν ἀνοιξι, πού θά γυρίση πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΟΡΝΙΘΑ ΚΙ Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Στοὺς πρώτους - πρώτους καιροὺς ἡ ὄρνιθα ζοῦσε ἐλεύθερη στὴν ἐρημιὰ κι ἡ κουκουβάγια ἔβλεπε κι ἐπετοῦσε στὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Ἦσαν γειτόνισσες· κι ἡ γειτονιά, πού φέρνει τὴ φιλία στὴν ἀρχή, στὸ τέλος γεννάει τὴν ἔχθρα. Ἡ κουκουβάγια εἶχε τὴ φωλιά της στὴν κορφή ἑνὸς δέντρου. Ἐκοίταζε ἀπὸ κεῖ τὴν ὄρνιθα, πού πότε ἐσκάλιζε μὲ τὴ μύτη της τὸ χῶμα γιὰ νὰ ἔβρη κανένα σπόρο ἢ σκουλήκι, πότε ἔτρεχε πρὸς τὴν ρεμματιά, πότε ἡσύχαζε σὲ καμμιὰ πέτρα, καὶ πότε κούρνιαζε στὰ χαμόκλαδα. Καθὼς τὴν ἔβλεπε χαμογελοῦσε καταφρονετικά.

Ἡ ὄρνιθα κάποτε, πίνοντας νερὸ στὸ αὐλάκι καὶ σηκώνοντας τὸ κεφάλι της ψηλά, καθὼς τὸ ἔχει συνήθεια, εἶδε τὸ πειραχτικὸ χαμόγελο τῆς κουκουβάγιας καὶ τῆς ἔκακοφάνηκε.

— Τί ἔχεις καὶ γελαῖς ; τὴ ρώτησε. Δὲν κοιτᾷς καλύτερα τὰ μούτρα σου !

Ἡ κουκουβάγια χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ τῆς ἀποκρίθηκε :

— Εἶναι νὰ μὴ γελαῖ κανεὶς ; Τί πουλὶ εἶς' ἐσύ, πού δὲν πετᾷς καὶ πού ἔχεις τέτοιο ἄχαρο περπάτημα !

Ὅρνιθά μου, γειά σου, γειά σου !

τί τὰ θέλεις τὰ φτερά σου ;

καὶ τὰ πόδια σου τί ἀξίζουν

ἀφοῦ ἐδῶ κι ἐκεῖ τρικλίζουν ;

Τόσο δὲν ἔχει ἀδικήσει

ἄλλο πλάσμα της ἢ Φύσι...

Νὰ γελῶ δὲν ἀγαπᾷς·

νὰ σὲ κλαίω μὴν προτιμᾷς ;

Τὸ περιπαιχτικὸ λιανοτράγουδο τῆς κουκουβάγιας γιὰ τὴν ὄρνιθα τᾶκουσε ὁ κότσυφας, ποὺ ἦταν κρυμμένος παραπέρα, πίσω ἀπὸ ἕνα κισσό, καὶ τὸ ξανατραγούδησε πετώντας κάτω πρὸς τὴ χαμηλὴ ρεμματιά. Ὁ κελαηδισμὸς του ἔμοιαζε σὰν σφύριγμα κι ἀντιλαλοῦσε σὲ ὅλο τὸ δάσος.

Ὁ κότσυφας εἶναι καλὸς τραγουδιστής· γιὰ τοῦτο, σὰν ἄκουσε τὸ σκοπὸ του τὸ ἀηδόνι τὸ περήφανο, ποὺ ἦταν κρυμμένο στὰ κλαδιά, βάλθηκε νὰ τὸν ξαναπῇ μὲ πιὸ γλυκόφωνη τέχνη.

Σὲ λίγο ὅλο τὸ δάσος ἐβούιζε, σὰν ν' ἀντηχοῦσαν φλάουτα, πίφερα, λαγοῦτα, φλογέρες... Ὅλα τὰ πουλιά εἶχαν μάθει τὸ πειραχτικὸ λιανοτράγουδο καὶ τὸ ξανάλεγαν, καθένα μὲ τὴ δική του τέχνη. Ἦταν μιὰ μουσικὴ συμφωνία !

Ἡ καημένη ἢ ὄρνιθα, ντροπιασμένη καὶ θυμωμένη, δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ, ποῦ νὰ πάῃ νὰ κρυφτῇ, γιὰ νὰ μὴν ἀκούῃ καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴ βλέπουν...

— Τέτοια προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑποφέρω, συλλογίστηκε. Θὰ πετάξω κι ἐγώ.

Ἄνοιξε τὰ φτερά της, ἔδωσε μὲ ὅλη της τὴ δύναμι ἕνα τίναγμα πρὸς τὰ πάνω κι ἔφτασε στὸ χαμηλότερο κλαδὶ τοῦ δέντρου, ποὺ βρισκόταν ἡ κουκουβάγια. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνέβηκε στὸ ἄλλο κλαδὶ καὶ βρέθηκε κοντά της.

— Σώπα πιά, κακορρίζικη, τῆς εἶπε. Νά με ! μαζί σου...

Κι ἄρχισε νὰ τινάζεται μὲ δυνατὸ φτεροκόπημα καὶ νὰ καθαρίζῃ σπαραχτικά, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλα τὰ πουλιά καὶ νὰ τὴν ἰδοῦν, πὼς ἦταν στὸ ἴδιο κλαδὶ μὲ τὴν κουκουβάγια. Κι ἐγύριζε προκλητικὰ τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι της μιὰ δεξιά, μιὰ ἀριστερά, μιὰ πάνω, μιὰ κάτω, καὶ τὰ μάτια της ἄστραφταν ὠργισμένα.

Ὅλα τὰ πουλιά τώρα ἔπαψαν νὰ τραγουδοῦν τὴ σάτιρα τῆς ὄρνιθας κι ἄρχισαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τὴν κουκουβάγια. Μάλιστα μιὰ σουσουράδα μακρινούρα, κάνοντας γύρους ἀνοιχτοὺς κι ἀδιάκοπους γύρω ἀπὸ τὸ δέντρο, ποὺ ἦταν ἡ κουκουβάγια μὲ τὴν ὄρνιθα, τραγουδοῦσε περιγελαστικά :

Στέκουνε κι οί δυο μαζί
 συντροφιά σ' ένα κλαδί,
 σάν νά τούς έκάναν μάγια,
 ή ὄρνιθα κι ή κουκουβάγια...
 κι εἶναι ή χάρι τους μεγάλη !
 Πάρ' τή μιὰ χτύπα τήν ἄλλη !

Ἡ κουκουβάγια δέν μπορούσε νά ὑπομείνῃ τέτοιο ρεζίλεμμα κι ἐπέταξε πέρα. Πῆγε καί κρύφτηκε σέ μιὰ σπηλιά, πού ἦταν φιδοφωλιά καί συλλογιζόταν, πῶς νά ἐκδικηθῇ τήν ὄρνιθα. Δέν ἄργησε νά βρῇ τόν τρόπο.

— Κάθεσαι ξέγνοιαστα στή φωλιά σου, εἶπε στοῦ φίδι, καί μήτε φαντάζεσαι πῶς ή ὄρνιθα σοῦ ἐτοιμάζει μεγάλο κακό. Μοῦ εἶπε πῶς μέ τή μύτη της θά σοῦ βγάλῃ τὰ μάτια, γιά νά μή βλέπῃς καί νά μή μπορῇς νά τρῶς τ' αὐγά της. Φυλάξου, κι ἂν μπορῇς κοίταξε γρήγορα νά τήν ξεκάμῃς, πρὶν προφτάσῃ νά σέ βλάψῃ.

Ἀμέσως τὸ φίδι ξεκίνησε νά βρῇ τήν ὄρνιθα. Καθὼς πήγαινε εἶδε τὴ σουσουράδα.

— Γιατί σέρνεσαι τόσο βιαστικά ; τὸ ρώτησε.

— Πάω νά πνίξω τήν ὄρνιθα, τῆς ἀποκρίθηκε.

Τότε ή σουσουράδα, πού 'ναι πονόψυχη, γοργοπέταξε κι ἔφερε τὸ κακὸ μήνυμα στή δυστυχισμένη τήν ὄρνιθα.

Ἡ ὄρνιθα συλλογίστηκε, πῶς δέν θά μπορέσῃ πιά νά γλυτώσῃ στοῦ λόγγο ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ φιδιοῦ κι ἀμέσως ἐπῆρε τὴ μεγάλην ἀπόφασι : ἔφυγε κι ἔτρεξε στοῦ χωριό. βρῆκε τὸν ἄνθρωπο κι ἐζήτησε τὴν προστασία του.

— Σῶσέ με, τοῦ 'πε, κι ἐγὼ νά 'μαι δούλα σου γιά πάντα καί τ' αὐγά μου δικά σου.

Ὁ ἄνθρωπος τήν καλοδέχτηκε καί τήν ἔκλεισε γι' ἀσφάλεια μέσα στήν αὐλή τοῦ σπιτιοῦ του.

Στὸ λόγγο τώρα ή σουσουράδα κελαηδοῦσε :

Ἡ ὄρνιθα πῆγε ταξίδι,
 νά γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ φίδι,
 μήτε θά ξαναγυρίσῃ
 καί μᾶς ἔχει παρατήσει.
 Τὴ ζωὴ της, ή καημένη,

θέλει νά 'χη ἀσφαλισμένη.

Ἄκουσαν τὸ τραγούδι τ' ἄλλα πετούμενα καὶ τὸ ἔλεγον.

Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε καὶ στ' αὐτιά τοῦ αἵτοῦ, τοῦ βασιλιᾶ τῶν πουλιῶν, πού ζήτησε κι ἔμαθε ὅλα τὰ καθέκαστα. Σιχάθηκε τῇ συκοφάντισσα τὴν κουκουβάγια καί, σὰν ἡρωϊκὴ ψυχὴ πού 'ναι, ἀμέσως ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ τὴν καταδικάσῃ σὲ θάνατο. Ὅταν ἔστειλε νὰ τὴν πιάσουν, ἡ κουκουβάγια τὸ 'χε μάθει καὶ κρύφτηκε. Καὶ κρύβεται ἀκόμα καὶ θὰ κρύβεται γιὰ πάντα. Ποτὲ δὲν φανερώνεται τὴν ἡμέρα, τόσο πού ξεσυνήθισε νὰ βλέπῃ στὸ φῶς καὶ ξανοίγει μόνο μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ μήτε λαλεῖ γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσουν καὶ προδοθῇ, τόσο πού βουβάθηκε. Κι ἔτσι τριγυρίζει μισητὴ καὶ καταφρονεμένη τὶς νύχτες ὁλομόναχη μέσα στὰ σκοτάδια καὶ στὶς ἐρημιὲς ἀναζητῶντας λίγη τροφή, γιὰ νὰ μὴν ψοφήσῃ.

Τόσες χιλιάδες χρόνια τώρα ἡ κουκουβάγια ζῇ ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ βασανίζεται γιὰ τὸ ψέμμα, πού εἶπε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαγοράσῃ τὸ κρίμα της, γιὰτὶ μονάχα ἡ συκοφαντία εἶναι ἀσυχώρητη.

«Ἐκλεκτὲς σελίδες»

Μαρίνος Σιγούρος

12. Η Μ Π Ε Κ Α Τ Σ Α

Προσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας μίαν « ἀγγλοπρεπεστάτην » κυρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος, ρυθμός, τάξις, πρόγραμμα.

Θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ἅμα φανῇ τὸ πρῶτον ἄστρον. Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσο τυπικόν, ὥστε παλαιοὶ πρακτικοὶ κυνηγοὶ βεβαιοῦν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὡς πρόγραμμα τελετῆς : Τὴν τὰδε ὥραν βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ, τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὕστερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. Ἄν εἶναι ὕγρασία, ἴδετε ἀνατολικά· ἂν εἶναι ξηρὸς καιρὸς, κατεβῇ τοὺς ὄχθους, κτυπήσατε ἐκείνην τὴν τούφαν κλπ.

Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ πουλὶ αὐτὸ ἔχει τόσην τάξιν εἰς τὴν ζωὴν του, ἀφοῦ τὸ πρόγραμμά του κατάρθωσε νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί,

ἀφοῦ ἐπὶ πλέον ἔχει τὸ νοστιμώτερον κρέας ἀπὸ ὅσα τρέφει ὁ λόγγος, πῶς ζῇ ἀκόμη, πῶς, μολονότι αὐξάνονται καὶ πληθύνονται οἱ κυνηγοὶ του, αὐτὸ μ' ὅλα ταῦτα ἔρχεται κάθε χρόνον ἀφθονώτερον μὲ τὰ δροσόπαγα τοῦ Ὁκτωβρίου ;

Εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε κανὲν πλάσμα μὲ τόσην στοργικὴν πρόνοιαν. Πρῶτα-πρῶτα εἶναι διφυτῆς ὕπαρξις : χωριστὴ ζωὴ ἢ μύτη της, χωριστὴ ζωὴ ἢ μπεκάτσα.

Ἡ μύτη της ἀναμοχλεύει τὴν γῆν διὰ σκουλήκια καὶ τὰ μάτια της, ξένα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐνασχόλησιν, ἀνιχνεύουν σκιὰς, θορύβους, ἀνέμους, φύλλα, κάθε πνοὴν τοῦ λόγγου. Ἄν ἀντιληφθῇ τὸν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νὰ πετάξῃ κατ' ἀρχὰς τρικλίζουσα εἰς τὸν ἀέρα, ὥσάν νὰ εἶναι μεθυσμένη, καὶ κατόπιν εὐθυγραμμίζουσα τὸ πέταγμα της ὡς βέλος. Δι' αὐτὸ οἱ πολυπτεροὶ κυνηγοὶ συνιστοῦν ἀναμονήν, μέχρις ὅτου « στρώσῃ », τουτέστι μέχρις ὅτου πάρῃ τὸ γραμμικὸν πέταγμα.

Ἄμα ὅμως ὁ κίνδυνος εἶναι πολὺ πλησίον, ὥστε νὰ μὴν ἔχῃ καιρὸν νὰ πετάξῃ, τότε στρώνεται ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ γίνεται « ἓνα » μ' ἐκεῖνο. Ἄν τυχόν ὁ χρωματισμὸς της εἶναι ἀταίριαστος, τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ τὴν πάρετε ὡς ἓνα λίθον ἢ διὰ μίαν τούφαν ξηρῶν φύλλων ἢ διὰ μίαν ρίζαν, παρὰ νὰ νομίζετε, ὅτι ἐκεῖνο, ποὺ βλέπετε, εἶναι ζωντανὸν πρᾶγμα.

Κανεῖς δὲν τῆς ἠρνήθη τὴν σοφίαν διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἐκλέγει τὰ βοσκοτόπια της. Δὲν πρέπει νὰ ἔχουν μόνον σκουλήκια καὶ ἔντομα, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ κάμνουν καμμίαν παραφωνίαν μὲ τὸν χρωματισμὸν της.

Ἐν μόνον λησμονεῖ κάποτε : Ὅτι ἡ γῆ σφίγγει τὴν νύκτα ἀπὸ τὸν πάγο καὶ τὸ πρωῒ τὴν εὐρίσκουν οἱ χωρικοὶ ὥσάν σπαθὶ σφιγμένην μὲ τὴν μύτην της εἰς τὸ χῶμα.

Τί τῆς εἶχεν ὅμως γράφει ἡ μοῖρά της ! Νὰ τὴν ἐνδύσῃ ὁ Θεὸς μὲ τόσην πρόνοιαν, νὰ τῆς χαρίσῃ τόσην νοημοσύνην, ὥστε νὰ χρησιμοποιῇ τὰ εἰς χρώματα, εἰς μύτην καὶ εἰς μάτια δῶρά της, καὶ νὰ τῆς παρουσιάσῃ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ τηλεγράφος.

Αὐτὸ τὸ πουλὶ στερεῖται τηλεγραφικοῦ αἰσθητηρίου. Ἄν εἶναι ἐμπρὸς του τηλεγραφικὸν σύρμα, θὰ πέσῃ ἐπάνω του καὶ θὰ σκοτωθῇ. Πρὶν ἀνακαλυφθῇ ὁ τηλεγράφος, ἐχθροὺς μεγάλους εἶχε μόνον τοὺς φάρους. Οἱ φυσιοδίφαι ἀπελπισθέντες ν' ἀνακαλύψουν ἀπὸ ποῦ

ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει, ἐζήτησαν μὲ μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν' ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του καὶ τὴν διεύθυνσίν του.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐχύθη τόση μελάνη, ὅση διὰ τὴν ἐξέλιξιν ἑνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ καὶ πηγαίνει παντοῦ.

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου » *Στέφανος Γρανίτσας*

13. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι !...

Ἀλήθεια, κάνει κρύο δυνατό, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρεי ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Νὰ πάη πέρα μὲ τὰ χελιδόνια καὶ τ' ἄλλα ταξι-διάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει, πῶς ἐκεῖ καὶ ζέστη θὰ βρῇ καὶ ἄφθονα ἔντομα, γιὰ νὰ φάη. Μὰ τὸν τόπο, ποῦ γεννήθηκε, δὲν τὸν ἀλλάζει.

— Κάλιο νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει μὲ πείσμα.

Καὶ χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερά καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό, ποῦ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἑνὸς ἐρημοκκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσὶ καὶ οἱ πέντε γλῶσσες τοῦ ἑνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοιγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαλίζουν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν ἓνα καταπράσινο σκέπασμα ἀπάνω στὸν τοῖχο. Ἄν πῆς γιὰ φαγί, ὥς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρῶγές τους, ποῦ μοιάζουν μὲ χοντρά σκάγια. Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκεῖες σὰν τῆς ρῶγες τοῦ σταφυλίου οὔτε ξινό-γλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα, ποῦ λείπουν ἐκεῖνα, καὶ εἶναι πολὺ καλὲς καὶ θρεπτικὲς.

— Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκης ἔτοιμο τὸ φαγί σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι !...

Ἀλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πε-

τσὶ κι ὁ καρπὸς του νόστιμος καὶ θρεπτικός. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο ! Ἀλήθεια, τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. Ἀμα ζεσταθοῦν ἐκεῖνα, θὰ δα-νεῖσουν καὶ στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. Ὅχι μόνο τὸν κότσυφα, μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρώσουν, καὶ τότε ;

— Τότε θὰ εἶμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερμάστρα του, συλλο-γίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ εἶναι ὁ ἥλιος ; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα καὶ ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. Ἡ παγωνιά ὄχι μόνο φτάνει στὸ τοῖχο, μὰ περνᾷ τοὺς τοίχους καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. Ἀδύνατο νὰ κρατηθῇ ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

— Πρέπει νὰ κατέβω στὶς ρεμματιές, λέει. Ἐκεῖ καὶ νὰ πέση τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θὰ λειώση. Τὰ χαμόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα καὶ μπορῶ νὰ φυλαχτῶ.

Τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ καὶ κατέβηκε στὴ ρεμματιά. Μὰ καὶ τὸ πέταγμά του εἶναι βαρὺ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμά του. Δὲ μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν πολλή ὥρα ψηλά, κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσυφας κάθετα σὲ δέντρο, σὲ πέτρα, ἢ καὶ σὲ χαμόκλαδα, νὰ ξε-κουραστῇ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι, ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασιά. Ὅλα του εἶναι μαῦρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιά ἀπὸ κοράλλι. Κι ἡ σπιθωτὴ οὐρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὀλομέταξη βεντάγια.

Ἔτσι πότε πετώντας καὶ πότε ἡσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσυφας στὶς χαμηλές ρεμματιές :

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι !...

Τώρα ὁ κότσυφας τεντώνοντας τὸ ἓνα ποδαράκι του, λέει :

— Οὔτε κρύο οὔτε τσίφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλὰ.

Στάθηκε ἐπάνω σ' ἓνα χαμόκλαδο καὶ κοίταξε γυρὸ του τὴν κοιλάδα.

— Σωστὸς παράδεισος ! εἶπε μὲ χαρά.

Ἀλήθεια, σωστὸς παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λειώσει καὶ πολλὰ ρυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὀμορφὴ

ζωή. Κελάρυσαν καὶ κυλοῦσαν τὰ νερά τους στὴ ρεμματιά κι αὐτὴ ἀνοιγε τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. Ὅπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες χρυσορρόδινες σπίθες, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ βιογέννητη χλόη. Κοντὰ στὴ ρεμματιά φύτρωναν δάφνες καὶ μυρτιές μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλές ρωγές τους, καὶ στὶς πλαγιές ψήλωναν λυγρές ἀγριελιές καὶ ἡμερες ἐλιές μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπὸ τους. Ὁ κότσυφας πεινοῦσε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα ! εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Νά, ἐγὼ τώρα ποὺ πεινώ καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ καὶ τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολάει ! Καὶ τῆς ἀγριελιάς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκειές, μὰ καὶ τῆς ἡμερης γλυκύτερες καὶ πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω;

Ἐκεῖ, ποὺ συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριὰ του ἓνα χαμόκλαδο, ποὺ τοῦ ἄλλαξε ἐλωσιδιόλου τὴ σκέψι. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὀρθὰ καὶ κόκκινα καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ καὶ καταπράσινα. Ἀπάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, ποὺ ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρουμπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

— Ἀ, τὰ κούμαρα ! . . . φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξῃ τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἐννοίωσε γυρὸ του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του καὶ μὲ μιᾶς πέταξε χτυπώντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔξωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαυγίζοντας καὶ γύριζαν τοὺς θάμνους καὶ τὰ βάτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς. Ἀδύνατο νὰ πιαστῇ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίξῃ ἀνάμεσα στὰ κλαδιά τόσο γοργά, ποὺ νὰ θαμπώνῃ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, ποὺ ἀδύνατο νὰ τὸν βρῇ λαγωνικό. Ἔτσι γλύτωσε. Καὶ ὅταν κατάλαβε πὼς οἱ ἐχθροὶ του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές καὶ ρίχτηκε μὲ ὄρεξι στὰ κούμαρα. Ἐφαγε, ἔφαγε, ὅσο ποὺ χόρτασε.

κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι ! . . .

Τώρα όμως πάει τὸ κρῦο. Ἦρθε ἡ ἀνοιξὶ καὶ ὁ κότσυφας ἀπόχτησε καὶ τὸ ταῖρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντροφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνη καὶ νὰ μορφαίνη. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίσῃ τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμῃ τὰ παιδιὰ του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἑνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθησε. Συνάζει ρίζες λεπτές καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσυφίνα κάθετα καὶ γεννᾷ πέντ' ἐξ αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσσᾷ, κι ὁ κότσυφας στὴν κορφή τοῦ βράχου κάθετα καὶ φυλάγει, νὰ μὴν τύχη κανένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἀπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλὶ δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νοιώθει ὁ κότσυφας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδῇ ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ὁ κότσυφας ἀγαπᾷ τὶς δροσιές, ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι.

Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγό, εἶναι ὀλόγυμα. Ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιὰ τους.

Κι ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιὰ του, ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνησι. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι ἀπάνω στὸ χῶμα, πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγύρω. Ὅταν νοιώσῃ κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἀπάνω τὴν οὐρά καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθῃ ὁ χειμῶνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωὴ :

Κάνει κρῦο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι !...

Ἀνδρέας Καρναβίτσας

14. ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ

Καλῶς μᾶς ἦλθαν ! Ἄν δὲν τὰ εἶδατε ἀκόμη, προσέξτε καὶ θὰ τὰ ἰδῆτε. Διότι ἦλθαν ! Ἦλθαν μαζί μὲ τὰ γεράνια, ὅπως ἔρχονται πάντοτε. Ἡ, ἀκριβέστερα, πρῶτα ἦλθαν τὰ γεράνια καὶ κατόπιν των τὰ χελιδόνια. Καὶ μαζί των ἦλθεν ἡ Ἄνοιξις. Ζήτω ἡ Ἄνοιξις μὲ τὰ χελιδόνια !

Πολλοί, πραγματικῶς, ἔχουν τὴν ιδέαν, ὅτι τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῶν γερανίων, ὅτι δηλαδή τὰ γεράνια εἶναι τρόπον τινὰ τὰ πτερωτὰ ἄλογά των, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν καὶ ἐν κοίλωμα εἰς τὴν ράχιν, ὅπου, λέγουν, μαζεύεται καὶ διατηρεῖται νερόν, ἐπίτηδες διὰ τοὺς ἀναβάτας των ! Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι λαϊκὴ πρόληψις.

Ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνὰ, καὶ τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν μὲ τὰ πόδια των, θέλω νὰ εἶπω μὲ τὰ πτερά των. Πτωχὰ πουλιά, πῶς θὰ ἠνείχοντο τὴν πολυτέλειαν τῶν πτερωτῶν ἀλόγων ; Ἄλλ' ἐπειδὴ συνήθως γεράνια καὶ χελιδόνια ἔρχονται μαζί κι ἐπειδὴ τὰ γεράνια εἶναι μεγάλα, ἐνῷ τὰ χελιδόνια εἶναι μικρά, ἡ σύμπτωσης αὐτὴ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ἡ πρόληψις καὶ νὰ πιστευθῇ, ὅπως πιστεύεται κάθε περίεργον.

Ἐφέτος τὰ χελιδόνια ἤρghσαν νὰ μᾶς ἔλθουν. Ἐκινδυνεύσαμεν νὰ ἑορτάσωμεν τὴν 25ην Μαρτίου χωρὶς χελιδόνια. Καὶ πῶς γίνεται 25η Μαρτίου χωρὶς τὸ πουλὶ τῆς Ἀνοιξεως, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας ;

Ἄλλὰ διατί ἤρghσαν ἐφέτος τὰ χελιδόνια ;

Ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ἐφέτος ὁ χειμὼν παρετάθη δριμύς, τὰ χελιδόνια ἐφοβήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἀφρικανικὴν ζεστασίαν των καὶ νὰ μᾶς ἔλθουν πρὶν λειώσουν ἀκόμη τὰ χιόνια.

Θὰ εἰπῆτε : καὶ ποιὸς τοὺς ἐτηλεγράφησεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὅτι ὁ Ὑμηττὸς εἶναι ἀκόμη χιονισμένος ; Αὐτὸ πλεον δὲν τὸ ἤξεύρει κανεὶς. Ἄλλὰ τὰ χελιδόνια εἶναι προικισμένα μὲ ἐνστικτον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅλα τὰ θαύματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ περιμένῃ.

Καὶ νὰ, μόλις ἔλειωσαν τὰ χιόνια, μόλις ἐγλύκανε ὀλίγον ὁ καιρὸς, μόλις ἡ Ἄνοιξις ἤρχισε νὰ χαμογελᾷ, τὰ χελιδόνια μᾶς ἦλθαν. Αἱ παλαιαὶ φωλεαὶ ἐπανεῦρον τοὺς πρῶτους ἐνοίκους των καὶ ὁ ἀέρας ἐγέμισεν ἀπὸ χαρμόσυνα κελαηδήματα.

Ἦτο καιρός ! Τὴν 25ην Μαρτίου τὴν ἐρωτάσαμεν μὲ λόγους, μὲ ποιήματα, μὲ ᾠδαί, μὲ στεφάνια, μὲ σημαίας, καὶ μὲ χελιδόνας. Ἄς εἶναι εὐλογημένα τὰ πουλάκια τὰ ἐλπιδοφόρα ! Ὁ ἐρχομὸς τῶν μᾶς ἀναγγέλλει τὴν ὥραιότεραν ἐποχὴν καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ ἀγαλλίαςιν. Ἡ Ἄνοιξις εἶναι ἐδῶ !

Θὰ εἰπῇτε : Ὁ Οὐρανὸς εἶναι συννεφιασμένος. Ἀλλὰ τὰ σύννεφα περνοῦν, φεύγουν, διαλύονται. Καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα ὁ ἀνοιξιάτικος οὐρανὸς λάμπει καταγάλανος καὶ ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος σκορπίζει ἀκτῖνας θερμὰ καὶ χρυσᾶς. Ὑπὸ τὸ φίλημά τῶν ἀναβλαστάνει ἡ χλόη καὶ φυλλοστολίζονται τὰ δένδρα καὶ ἀνθίζουν οἱ θάμνοι καὶ γίνεται ἡ γῆ ὡς παράδεισος. Εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ νεότης, ἡ χαρά, ἡ εὐτυχία.

Ἄς ἀπολαύσωμεν λοιπὸν τὴν ὥραίαν αὐτὴν ἐποχὴν, εὐλογοῦντες τὸν Οὐράνιον Πατέρα, ὁ ὁποῖος μᾶς τὴν στέλλει πάντοτε εἰς τὴν ὥραν τῆς.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Τ 15. ΑΙΓΑΓΡΟΣ

Αἱ αἰγαγροὶ εἶναι τὰ ἀφθονώτερον μὲ πολεμικὴν τέχνην προικισμένα ζῷα. Ἐν σχέσει πρὸς ταύτας μόνον οἱ ἄγριοι ἵπποι ἔχουν τελειότερα τὰ συστήματα τῆς ἀμύνης τῶν κατὰ τῶν λύκων. Ἄμα λόγου χάριν ἡ ἀγέλη ἀντιληφθῇ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν, ἀμέσως σχηματίζει κύκλον πέριξ τῶν πώλων, τῶν γερόντων καὶ ἀνικάνων ἵππων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀμύνεται θαυμασίως διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς. Ὀλόκληρον φάλαγγα λύκων δύνανται οὕτω νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν.

Ἡ πολεμικὴ τέχνη τῶν αἰγάγων εἶναι περισσότερον ἀρχέγονος. Ἐχουν τὴν τακτικὴν ἀτάκτων σωμάτων, καὶ ἴσως ὁ ἑλληνικὸς ἄρματολισμὸς εἰς αὐτὴν νὰ χρεωσθῇ πολλὰς ἐκ τῶν μεθόδων του. Τὸ περίφημον « καραούλι », ἡ τοποθέτησις δηλαδὴ σκοπῶν εἰς ὑψηλὰ σημεῖα, ἡ « βάρδια », ὅπως λέγεται σήμερον, εἶναι μέχρις ἀπιστεῦτου βαθμοῦ ὀργανωμένη εἰς τὴν φυλὴν τῶν αἰγάγων. Καὶ τρεῖς ἀκόμη ἐκ τούτων ἀν ἀποτελοῦν τὴν ἀγέλην, ἡ μία θ' ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τοῦ σκοποῦ, διὰ νὰ βόσκουν αἱ ἄλλαι μὲ ἀσφάλειαν.

Ἡ βάρδια τῶν αἰγάγων σφυρίζει, ὅπως καὶ ἡ τῶν κλεφτῶν. Καὶ ἔχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν σφυριγμάτων, ὅπως τὸ κλέφτικο καραούλι.

Ἄλλο εἶδος σφυρίγματος ἐὰν ἐπέρχεται λύκος, ἄλλο ἐὰν ἀντιληφθῇ κυνηγούς καὶ ἄλλο ἐὰν πλησιάζουν ὁμόφυλοι ἐχθροί. Διότι καὶ αἱ αἶγαγροι εὐρίσκονται μεταξὺ των εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν.

Τίποτε ἴσως δὲν ἀφθονεῖ περισσότερο εἰς τὴν Εὐρυτανίαν, ὅσον αἱ αἶγαγροι. Ἀλλὰ τὰ βουνὰ τῶν Ἀγραφῶν εἶναι τόσον δύσβατα, ὥστε δὲ συμβουλεύω κανένα κυνηγὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομὴν. Οἱ ἐντόπιοι κυνηγοί, μολονότι καλοὶ σκοπευταί, εἶναι μικροεπιχειρηματίαι· ἀρκοῦνται εἰς λαγούς, πέρδικας καὶ πότε-πότε συνεταιρίζονται διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ προτίμησιν ὅμως αὐταὶ στρέφονται πρὸς τὰς δορκάδας καὶ τοὺς ἀγριοχοίρους, οἵτινες διαιτῶνται εἰς κλειστοὺς δασώδεις τόπους περὶ τῶν χωρίων.

Κρέας αἰγάγρου ἔχομεν ἐν ἔτος νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ κυνήγιόν του ἀπαιτεῖ μεγάλην τέχνην. Τὰ «σύρματα», ὅπως λέγονται τὰ δυσκολοπάτητα μονοπάτια τῶν κρημνῶν, εἶναι οἱ μόνοι δρόμοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διέρχονται αἱ αἶγαγροι. Καὶ μόνον χάρις εἰς τὰ σύρματα αὐτὰ τρώγουν ἐνίοτε ἐδῶ αἰγάγρον τινα, ὅχι ἀπὸ συστηματικούς κυνηγούς, ἀλλὰ ἀπὸ ποιμένας. Οὗτοι καταλαμβάνουν τὰ σύρματα καὶ ἐνεδρεῦνουν τὰς διαβάσεις τῶν ἀγελῶν.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔφεραν αἰγάγρους φονευμένους· οἱ πωληταὶ των δὲ ἐπέμενον, ὅτι κατῴρθωσαν νὰ τὰς φονεύσουν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον : Ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ σύρματα σανίδια ἐπαλειμμένα μὲ σάπωνα. Ἀφοῦ «ἐμπῆκαν παγάνα» εἰς τὸ δάσος, ἐξηνάγκασαν τὰς αἰγάγρους νὰ διέλθουν ἐπάνωθεν τῶν σανιδίων· ἐγλύστρησαν λοιπὸν κάτω εἰς τὸν κρημνόν, ὅπου καὶ ἐγίναν θρύμματα. Ὅλοι ὅμως ἤκουσαν ὑπόπτως τὰ παραμύθια αὐτά, πιστεύοντες μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θυμάτων ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Ἐν τούτοις οἱ πωληταὶ ἐπέμεναν. Καὶ ἴσως μετεχειρίσθησαν τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ πῶς αἱ αἶγαγροι ἦσαν σχεδὸν θρυμματισμένοι. Οἱ πονηροὶ ὅμως χωρικοὶ τοὺς ἡρώτων :

— Ἀπὸ ποῦ εἶχετε ἀγοράσει τὸν σάπωνα ;

Καὶ ὁ διαρκῶς φιλοσοφῶν καφεπώλης τοῦ χωρίου ἀπήντησεν ὑπερασπιζόμενος δῆθεν τοὺς κυνηγούς :

— Βρὲ παιδιά, τί σᾶς μέλει γιὰ τὸ σαπῶνι τί ποιότητος εἶναι ; Ἀγοράζετε τὸ κρέας διὰ νὰ τὸ φᾶτε ἢ γιὰ μπουγάδα ;

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

16. Η ΠΡΩΤΗ ΔΟΚΙΜΗ

Ἀπὸ τὴν καπνοδόχο, μπροστὰ στὸ γεῖσο τῆς στέγης, πρόβαλε ἓνα κεφαλάκι, ἓνα ράμφος. Καὶ δυὸ ματάκια, δυὸ ἐκστατικές χαντρίτσες, ἐπισκόπησαν προσεχτικὰ τὰ πέριξ.

Ἦταν ἓνα πετειναράκι, ἓνα σπουργιτάκι τῆς τελευταίας ἐσοδείας, μὲ φρέσκη πτεροφυΐα, ἓνα τόσο δὰ πλασματάκι, ὀλοκαίνουργο, ποὺ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὴν μποέμικη κατοικία τῶν γονιῶν του, ἀπὸ κάποια πτυχή τῶν κεραμιδιῶν, κι εἶχε τολμήσει, γιὰ πρώτη φορά, νὰ φτάσῃ ὡς τὰ σύνορα τοῦ γνωστοῦ του κόσμου, γιὰ νὰ μείνῃ ἐμβρόντητο. Ὅπως τὰ ρόδα ἐνὸς λαμπροῦ παραμυθιοῦ, ποὺ φαντάζονταν, ἐπάνω στὸ κοτσάνι τους στὴν τριανταφυλλιά τους, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο περιβόλι, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ποῦχαν φυτρώσει, ὅτι ὁ κόσμος ἦταν ἡ γωνιά τους καὶ κύριος τους αἰώνιος ὁ περβολάρης, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ νέο σπουργιτάκι θὰ ἦταν βέβαιο, πῶς τελειώνει τὸ σύμπαν στὴν καπνοδόχο.

Τί συγκολινιστική ἐκπληξι! Ἕνα γαλάζιο βάθος ἀπαλώτατο ἀπλώνεται ὡς τὸ σταχτὴν ἴσκιο τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ κάτω, μέγα, κολοσσαῖο, ἀπίστευτο, εἰκόνα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς ἀπέραντης ἐλευθερίας. Πλήθος ἀκακίες ἀνεμίζουν ἀντίκρυ τὰ χιονᾶτα ἀνθοστάφυλά τους κι ἡ φυλλωσιά τους, φουντωτή, τρυφερή, δροσερή, προ, καλεῖ τὸν ἄλλον νὰ παίξῃ μέσα τους τὸ κρυφτούλι.

Μὰ τὸ ἀμαξοστάσι, πέρα-πέρα, σᾶς παρακαλῶ ; Μιὰ μεγάλη αὐλή, κισσὸς πελώριος, τὰ νέα βλαστάρια μιᾶς κληματαριᾶς καὶ σωροὶ κοπιριάς, πού, χωρὶς ἄλλο, στὰ μάτια τοῦ μικροῦ θὰ παρασταίνανε τὰ χρυσωρυχεῖα τῆς Ἀλάσκας. Θεέ μου ! Καὶ νὰ μὴν εἶναι κανένας βέβαιος, πῶς τὸν βαστοῦν τὰ φτερά του !

Ἀπ' τὸ παράθυρο παρακολουθοῦσα αὐτὸ τὸ χαριτωμένο δίσταγμα τοῦ ἀρχάριου : Νὰ πετάξῃ, νὰ μὴν πετάξῃ ; Καὶ ἂν πετάξῃ τί μπορεῖ νὰ συμβῇ ; Αὐτὸ πάλι κάτω τί εἶναι ; Πέτρες, χώματα-δρόμος, ἄγνωστα πράγματα. Εἶναι μαλακά ; Μπορεῖ νὰ πετάξῃ ἔπειτα κανεὶς ἀπὸ κεῖ ; Ἄν ἔρθῃ ὅμως ἡ γάτα ; Ἐδῶ σὲ θέλω !

Σὲ μιὰ στιγμή ὁ μικρὸς ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσῃ, τινάζει τὰ φτερά του, ποὺ ἀνοίγονται γιὰ πρώτη φορά, καὶ λάμπουν σὰ μετάλλινα στὸν ἥλιο. Μὰ τὰ ποδαράκια του δὲν ἀφήνουν τὸ κεραμιδί· ὁ φόβος τὰ κάνει ἀπὸ μολύβι, καὶ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης

αὐτῆς δοκιμῆς εἶναι νὰ καρφωθῇ τρομαγμένο στὰ χεῖλη τοῦ γέισου. Ἔνας μεγάλος, ἕνας σπουργίτης μὲ πείρα, περνᾷ — τσάβ ! τσάβ ! τσάβ ! — μὲ γοργὸν ἔλιγμό ἀπὸ πάνω καὶ φεύγει πρὸς τὸ ἀμαξοστάσιο, ποῦ προσγειώνεται μὲ ἀσφάλεια, μ' ἑλευθερία, μὲ μαστοριά. Ὁ μικρὸς παίρνει ἔξαφνα θάρρος καὶ φρρρρρρ ! ρίχνεται μ' ἀνοιχτὰ φτερά στὸ διάστημα.

Μὰ τὸ πέταγμα τοῦ εἶναι ἀστεῖο. Δὲν κατέχει τὴ χρῆσι τοῦ τιμονιοῦ — τῆς οὐρᾶς του — δὲν μπορεῖ νὰ πάῃ ὅπου θέλει, γράφει μαῖανδρο στὸν ἄερα, ξαναγυρίζει στὰ χνάρια του, χάνει τὸ ἠθικό του, τὰ φτερά του παραλύουν, καὶ τέλος πέφτει μὲ « βόλ πλανέ » καὶ φωνίτσες γεμάτες ἀπόγνωσι στὴ βάσι τῆς μάντρας τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου. Φυσικά· ἡ ἀεροπορία δὲν εἶναι παιγνίδι. Εἶναι ὀλάκερη ἐπιστήμη. Ἡ μάννα φτάνει λαχανιασμένη. Πετᾷ γυρὸ του, τὸν μαλώνει γιὰ τὸ ξεθάρρεμά του κι ἀρχίζει νὰ τοῦ δίνη πρακτικὰ μαθήματα ἀεροπτητικῆς.

Ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος παιδαγωγός ; Ἡ πιὸ ἀσήμαντη μάννα ! Κατέχει τὴν τέχνη νὰ κατεβαίνει ὡς τὸ νηπιῶδη ἐγκέφαλο τοῦ παιδιοῦ της, γιὰ νὰ τὸν σηκώσῃ ὡς τὸ δικό της. Ἡ ἀγάπη, τὸ φίλτρο, ἡ στοργὴ τῆς δίνουν τὸ δύσκολο κλειδί τῆς μεθόδου, ποῦ κανεὶς σοφὸς δὲν κατάφερε ὡς τὰ σήμερα ν' ἀνακαλύψῃ.

Ὅριστε τώρα αὕτῃ ἡ σπουργιτομάννα. Γιὰ νὰ μάθῃ στὸ παιδί της τὰ μυστικά τῆς πτητικῆς, ἀρχίζει νὰ γίνεται μωρό. Προσγειώνεται. Ὑστερα μ' ἕνα ἀδέξιο, πρωτόγονο πέταγμα, σὰν τοῦ παιδιοῦ της, ὑψώνεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ σκαρφαλώνει σὲ μιὰ προεξοχὴ τῆς μάντρας. Κάνει τέσσερες φορὲς αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶμα, ὥσπου νὰ πείσῃ τὸ μικρὸ της νὰ τὴ μιμηθῇ. Κι ἔτσι, μὲ μικρὲς — μικρὲς πτήσεις, ἀπὸ προεξοχὴ σὲ προεξοχὴ κι ἀπὸ στήριγμα σὲ στήριγμα, μακραίνουν ὁλοένα καὶ χάνονται στὸ δαίδαλο τῶν στεγῶν.

Στὸ καλὸ ! Ἱερὴ εὐλογημένη δυάδα μητέρας καὶ παιδιοῦ. Εἴσαστε τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότερης ἀγάπης, κι ὁ πρῶτος κρίκος, τὸ θεμέλιο τῆς Δημιουργίας.

17. ΔΙΑΤΙ ΑΓΑΠΩ ΤΟΝ ΒΑΤΡΑΧΟΝ

“Εν ἀπὸ τὰ ἀθωότερα ζῶα, τὰ ὁποῖα μανθάνομεν ἀπὸ τοὺς μεγάλους νὰ ἀντιπαθῶμεν δίχως κανένα λόγον, εἶναι ὁμολογουμένως ὁ πτωχὸς βάτραχος.

Ἐπειδὴ ἔβλεπον λοιπὸν καὶ ἐγώ, ὅταν ἦμην παιδίον, τοὺς μεγαλυτέρους μου νὰ ὀπισθοχωροῦν μὲ φρίκην, πολλάκις δὲ καὶ νὰ πηδοῦν, μόλις ἔβλεπον ἕνα ἀθῶον βάτραχον, ἔμαθον νὰ πηδῶ καὶ ἐγὼ ἔντρομος, ὡσάκις ἔβλεπον βάτραχον.

Μίαν ἡμέραν ὅμως, ὅταν ἦμην πλέον γέρων, εἶδον ἐντὸς ἐνὸς παλαιοῦ ὑδραγωγείου ἕνα βάτραχον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἡλικίαν, τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀδηφαγίαν του εἶχε λάβει πελωρίας διαστάσεις. Οὐδέποτε ἐφαντάσθην, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχη τοιοῦτος βάτραχος. Τὸν ἐπίεσα ἐλαφρῶς μὲ τὴν ράβδον μου καὶ κύψας παρετήρουν μὲ προσοχὴν καὶ περιέργειαν τὴν πολὺ ἀνθρωπίνην φυσιογνωμίαν του, τὰς παρειάς του, τὸ δέρμα του, τοὺς ὀνυχάς του... Τὸν ἀνέστρεψα μὲ τὴν ράβδον μου, ὅτε ἐθαύμασα τὴν στίλβουσαν λευκότητα καὶ ἰδίως τὰς διαστάσεις τῆς κοιλίας του. Ἄλλ’ ὁ πειρασμὸς δὲν μὲ ἄφησεν ἢ μᾶλλον δὲν τὸν ἄφησεν ἡσυχον.

—“Ὡς τὸν ἴδω καὶ αἰωρούμενον, εἶπον.

Τὸν ἔλαβον διὰ χάρτου καὶ τὸν ἀνύψωσα. Φοβηθεὶς ὅμως, ἔκαμε βιαίως καὶ ἀπηλπισμένας κινήσεις καὶ μὲ τοὺς τέσσαρας πόδας του συγχρόνως, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο νὰ ἐκφύγῃ τῶν χειρῶν μου καὶ νὰ πέσῃ κατὰ γῆς.

Ἐνεθυμήθην τότε τὴν παλαιὰν ἀντιπάθειάν μου, τὸν ἄφησα καὶ ἔφυγον μὲ τρόμον.

Τὴν νύκτα βλέπω εἰς τὸν ὕπνον μου τὴν αὐτὴν σκηνὴν τοῦ βατράχου, ἀλλὰ μὲ προσθήκας. Δηλαδή, ἐνῶ τὸν ὕπνωνον καὶ τὸν περιεργαζόμην, τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ ρυθμικὰ μὲ φωνὴν λεπτοτάτην, θρηνώδη :

— Πῶ... πῶ... τί ἔπαθα... ὁ κακόμοιρος... πῶ... πῶ... τί ἔπαθα... ὁ κακόμοιρος !

Ἐξύπνησα πρὸ τῆς ἀνατολῆς μὲ λύπην εἰς τὴν ψυχὴν μου. Δὲν ἐβράδυνον δὲ νὰ κάμω τὸν αὐτὸν πρὸς τὸ παλαιὸν ὑδραγωγεῖον περίπατον ὀδηγούμενος ὑπὸ τινος προαισθήματος.

Καὶ τί βλέπω !... Τὸν βάτραχον εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὕπτιον,

νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμη, διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν κανονικὴν του στάσιν, καὶ νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Πρῶτον μου ἔργον ἦτο νὰ τὸν γυρίσω. Ἡ ἐλπίς τῆς σωτηρίας του ἔδωσεν εἰς αὐτὸν δυνάμεις καὶ τότε ἤρχισε νὰ πηδᾷ κωμικώτατα, ἀφοῦ ἐστάθῃ πρῶτον ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκίνητος, ἢ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἢ διότι ἤργησε νὰ πεισθῇ, ὅτι ἐσώθῃ.

Ἡ διπλῇ αὐτῇ σκηνὴ ἔφερεν ἐντὸς μου μεταβολὴν τινά. Ἦρχισα νὰ μὴ ἀποστρέφωμαι πλέον τὸν βάτραχον, νὰ τὸν θωπεύω καὶ νὰ τὸν συμπαθῶ. Καὶ τὸ παράδοξον μάλιστα εἶναι, ὅτι, ὁσάκις ἀρχίζει ν' ἀτονῇ ἢ συμπάθειά μου καὶ κλίνω πρὸς τὰς παλαιὰς ἐντυπώσεις, τότε ἀκούω, ὥσάν νὰ σφυρίζῃ τις εἰς τὰ ὠτά μου, τὸ θρηνητικὸν τοῦ ὄνειρου μου :

— Πῶ... πῶ... τί ἔπαθα ὁ κακόμοιρος...

Καὶ τοῦτο μὲ ἐπαναφέρει εἰς τὴν συμπάθειάν μου.

Δημήτριος Καμπούρογλου

18. Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις λέγει : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἐπλάσε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποῦ ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλῇ. Ἄκουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

Τί ὁμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα ποῦκαμε ὁ Χριστὸς ! εἶπε.

Κι ὁ νοῦς του πῆγε, πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιὰ κι ἄρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ Λύκο. Γι' αὐτό, ποῦναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιά, δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἄμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ Λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἀφοῦ εἶδε καὶ ἀποεἶδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν Λύκο, πῆγε στὸν Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε :

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλάσμα σὰν τὰ δικά σου. Μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἀξίωσέ με νὰ τὸ δῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ τοῦ φωνάξεις : « Σήκω ἔργο μου καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς ».

Ὁ Σατανᾶς γνοιόστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστὸς νὰ μὲ φάη ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἓνα λάκκο κοντὰ στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἓνα ποδᾶρι του μόνο φώναξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ Λύκος ἐπήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδᾶρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδαίμονας εἶναι κουτσὸς καὶ λυκοφαγώμενος.

Ἡ πονηρία τοῦ λύκου : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμή του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἄερα. Ἄν ἔχη ρεῦμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲν βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάντοτε τ' ἀπόσκια, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται εὐκολά. Ἄν εἶναι συμμορία λύκων, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ φυσᾷ, ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιὰ καὶ νὰ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. Ἄμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιὰ, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα ; Πιστεύουν, ὅτι ἅμα μπῆι στὸ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἕως 99. Ἄμα φθάσῃ τὰ 160 λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἓνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσει. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; Ἄνοίγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : « Ἄμα ἔχει ἓνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. Ἄμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἓνας λύκος ».

« Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι ; Ἄλλοιὰ πῶχει τὸ ἓνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι, ὅτι, ἂν σ' ἓνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἓνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἐξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαιτέρα πάντα φκιασμένο. Ἄν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἓνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως, ὅταν ἦταν χωρισμένα. Ἄν λοιπὸν στὸ κοπάδι εἶναι ἓνα μοναχὸ πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καὶ ἴσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιὰ, τὰ ὅποια σκυλιὰ ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισσότερα. Ἄλλὰ τὸ ἓνα σπάνιον νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια ὁ λύκος νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὐκολον νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνῃ μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς : Ἄν μὲν εἶναι μικρό, τὸ πετᾷ στὴ πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. Ἄν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

Ἄν εἶναι ἄλογο, τὸ πιάνει ἀπὸ ἀδύνατα μέλη τοῦ σώματός του. Ἄν εἶναι βόδι, πηδᾷ στὸ λαιμὸ του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει, σὰν καβαλλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. Ἄν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ καί, ἅμα πλησιάσῃ τὴν μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. Ἄν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψιν τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο, γιὰ νὰ βαρύνῃ, καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

« Ἄλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι », λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς ; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῇ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαίτερως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀλεπούς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴ φωλιά τοῦ Μονιᾶ, χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια, πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὅρος ἀπαράβατος : Ἀπὸ κοπάδια, ποὺ εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴν φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὐρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἀφ' ὅτου ἔρχεται ὁ στόλος στὸν Ἀστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτίβα τοῦ σιδηροδρόμου Κρουνερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὀρεινοὺς δήμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικούπης ἐμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι

« τοῦ διαβόλου τὸ σιδερικό », ἤγουν τὸ τραῖνο, ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους.

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικὰ ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῇ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῇ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Βεργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἴδῃ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαί, ποὺ κάνει στὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ ὁ συλλαμβάνων λύκον ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη τὸν περιφέρει στὰ χωριὰ καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα, κι ὅμως ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι σπουδαῖο γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε ἐδίκαζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώνασε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποὺ δὲν μιλοῦσε, ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλὰ, μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχ'ω κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσένα τὸ ἀμόνι σοῦ ἔφαγα, π' ἀνάθεμά σε, παλιόγυφτε !...

Ὅταν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κατηγορήσαν τὰ ζῶα, ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἄμ ἂν ἐγὼ ἔτρωγα πρόβατα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸ γυμνός ; Δὲν θάφκιανα καὶ ἐγὼ μὲ τὰ μαλλιά τους μιὰ κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνη ἢ βροχή ;

Κάποτε ἡ Ἀλεποῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιατί δὲν τῆς ἔφθαναν τὰ δικά της, νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. Ὁ λύκος κατάλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάσματα, νὰ βάλῃ κι ἓνα ζευγάρι καλτσοδέτες καὶ γιὰ μένα...

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

19. ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΛΑΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ὦ ! τὴν ἐγνώρισα τὴν συντροφίαν τὴν λευκὴν τῶν γλάρων. Εἶναι ἀθῶα πουλιά, ὡς εἶναι κάτασπρα τὰ πτερά των. Σὲ διασκεδάζουν, χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Ἀγάπη κουράζουσα δὲν εἶναι ἀγάπη. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. Ἀθορύβως καὶ σιωπηλῶς. Εὐγενῶς. Εἶναι καλόγνωμος ἡ συντροφιά τῶν γλάρων.

Ἐμφανίζονται ἐνώπιόν σου ἐκεῖ, ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις, ὡς παλαιοὶ σου φίλοι. Δὲν ἐξίστασαι δι' αὐτό, ὥσάν νὰ τοὺς ἀνεζήτητες μετὰ κόπου. Νομίζεις, ὅτι ἔπλευσες δι' αὐτοὺς. Καὶ ἐκεῖνοι ἀλὶν κάμνουν ὅ,τι θέλεις, διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν. Χορεύουν, βουτοῦν, παίζουν. Προηγοῦνται, ὡς νὰ θέλουν νὰ σὲ ὀδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των τὰς δροσεράς, τὰς ὑγρὰς φωλεάς των, ὅπου τὸ κῆμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰωνία. Καὶ ἐνῶ προβαίνουν ταχύπτεροι, αἴφνης ἴστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κράζουν μετὰ τὰ μονοσύλλαβα των γλαριστί :

— Καλῶς τὸν φίλον μας ! Καλῶς τὸν φίλον μας !

Καὶ ἐνῶ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ἀέρα μετὰ τὰς κυρτάς των, ὡς δαμασκηὰ ξίφη, πτέρυγας καὶ φιλοῦν τὸ κῆμα μετὰ τὰ ράμφη των. Πόθεν ἦλθον ; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κάτασπροι γλάροι ; Εἶναι γλάροι τῆς Μυτιλήνης ; Εἶναι γλάροι τῆς Λήμνου ; Τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλάροι ἢ τῆς Τενέδου ; Τοὺς ἔβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἀχαιοί ; Αἱ κυρταὶ των πτέρυγες ἐσυντρόφεον τὰς κυρτάς των πρῶρας, ὅτε ἐκδικήτραι ἔπλεον πρὸς τὴν Τροίαν ;

ὦ ! ἡ λευκὴ, ἡ καλὴ συντροφιά μου, οἱ γλάροι τοῦ Αἰγαίου ! Καταμεσῆς εἰς τὸ πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετήσουν τοὺς ταξιδεύοντας. Ἀγγελοὶ τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρξεις ποθηταὶ εἰς τὴν κριεράν τοῦ πόντου ἐρημίας. Ἀνθὴ λευκά, μετὰ τὰ ὅποια μᾶς ραίνουν ἀόρατοι Μοῦσαι. Μειδιάμα γλυκὺ εἰς τὴν πικρὰν μοναξιάν. Ἐλπίς, ὅτι πλησίον του εἶναι ὁ κόσμος. Συνδετικοὶ κρίκοι πρὸς τὴν ζωὴν. Ἀφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. Ἐμπνευσις διὰ τὸν ποιητὴν. Δουλεῖα διὰ τὸν ἄεργον. Παραμυθία διὰ τὸν ναύτην, ὅστις ἐπακουμβῶν ἐπὶ τῆς κουπαστῆς συνάπτει ἄφωνον διάλογον μετὰ τὸν λευκὸν πτερωτὸν του συνταξιδιώτην. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλάρος πρὸς γλάρον !

Καὶ πετοῦν ἐνίοτε ὑψηλά. Ἄλλοτε πλησιάζουν εἰς τὰς πλευράς

τοῦ πλοίου, τρέχουν γύρω καί χορεύουν περὶ τὸν θαλασσαμάχον, τὸν ξύλινον τῆς πρῶρας ἀδελφόν των, ὅστις βουτᾶ καὶ αὐτός, καθὼς αὐτοί, ὡς δίστομον στιλέττον κόπττον τὸ κύμα. Καὶ πολλοὶ - πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουν τὴν σκούναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν μὲ τὰς πελωρίας λευκάς τῆς πτέρυγας, τὰ δύο τῆς ἰστία !

« Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ κύματα »

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

20. ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΓΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Ἀνάμεσα σὲ δυὸ περιόδους κρύου — ἡ « κύματα ψύχους », ὅπως λένε σήμερα, — εἴχαμε μιὰ μικρὴ παρένθεσι ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες γλυκὲς, ἡλιόλουστες. Τὸ κλίμα μας παρουσιάζει αὐτὰ τὰ παράξενα. Ἐνῶ βασιλεύει χειμῶνας δριμύς, ποὺ σὲ κάνει νὰ ρωτᾶς μὲ τρόπο « πότε θὰ τελειώσῃ ; », ξημερώνει ἄξαφνα ἀνοιξί· κι ἐνῶ ἐλπίζεις, πῶς ὁ χειμῶνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγυρίζει δριμύτερος.

Μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τὶς γλυκὲς ἐκεῖνες μέρες εἶδα ἓνα θέαμα ἔξοχο. Ἦταν σὲ μιὰ μικρὴ κάμαρα, ζεστὴ σὰ φωλιά. Ἀπὸ ἓνα μεγάλο παρὰθυρο τὴν πλημμύριζε ὁ ἥλιος, χαρὰ Θεοῦ. Τὰ τζάμια μὲ τ' ἄσπρα μπερντεδάκια κλειστά. Μπροστά, ριγμένο ὡς κάτω, ἓνα διάφανο στὸρ. Κι ἀνάμεσα στὸ στὸρ αὐτὸ καὶ στὰ τζάμια,πάνω στὸ πεζούλι τοῦ παραθύρου, ἓνα μικρὸ ἄσπρο γατάκι, ποὺ λιαζόταν καθισμένο στὰ πσιναῖα του πόδια. Ἀπελάμβανε κι αὐτὸ τὴ λαμπρὴ χειμωνιάτικη μέρα, τὸ χρυσὸ φῶς, τὴ γλυκεῖα ζέστη. Καὶ φαινόταν τόσο εὐτυχισμένο ποὺ ζοῦσε ! Ἦταν, ἀλήθεια, ἡ εἰκόνα τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσος ὥραϊος θὰ τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καὶ πόσο καλὸς ὁ Θεός, ποὺ τὸν ἔκαμε ! Οὔτε θὰ θυμόταν πιά καθόλου τὸ τούρτουρο, ποὺ τράβηξε τὶς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπὸ τὰ ἴδια ἐκεῖνα τζάμια, θὰ ἔβλεπε τὸ σταχτὴ οὐρανὸ καὶ τὸ ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θὰ ζητοῦσε μιὰ ζεστὴ γωνιά σ' ὅλη τὴν κάμαρα, ἂν ἡ σόμπα ἦταν σβησμένη. Καὶ θὰ νόμιζε χωρὶς ἄλλο, πῶς, μιὰ ποὺ φάνηκε ὁ ἥλιος, δὲ θὰ χανόταν πιά ποτέ. Στὴν ψυχὴ του βασίλευε ἡ χαρὰ κι ἡ αἰσιοδοξία. Κι αὐτὸ φαινόταν σὲ κάθε του κίνησι. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο· κι ὅταν σήκωνε τὸ ποδαράκι του μὲ νωχέλεια,

νὰ παίξῃ λίγο μὲ τὸ μπερντέ ἢ νὰ πιάσῃ μυῖγα· κι ὅταν ἀνοίγῃ τὰ μεγάλα του μάτια, γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἐκστατικὸ τὸ ἡλιοφῶς· κι ὅταν τὰ μισόκλεινῃ σὰ θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἐλαφρὰ ἀπὸ εὐχαρίστησι...

Τὸ γατάκι αὐτὸ δὲν ἦταν πιὰ νήπιο. Εἶχε ἄρκετὸ καιρὸ, ποὺ ζοῦσε καὶ γνώριζε τὸν κόσμον. Ἦταν σὰν ἓνα παιδί μεγαλούτσικο — νά, σὰν ἓνα ἀγοράκι ἢ κοριτσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσσάρων χρόνων... Καὶ συλλογίσθηκα: Γιατί καὶ τὰ παιδιὰ νὰ μὴν εἶναι τὸ ἴδιο εὐτυχισμένα καὶ αἰσιόδοξα; Γιατί νὰ μὴν ἀπολαμβάνουν τὸ ἴδιο τὴ χαρὰ, τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς, παρὰ νὰ τὰ βλέπῃς νὰ μελαγχολοῦν, ἀκόμα καὶ σὲ τέτοιες ὡραῖες μέρες, νὰ παραπονιοῦνται, νὰ γκρινιάζουν, νὰ κλαῖνε;

Θὰ πῆς: τὸ παιδί δὲν εἶναι γατάκι, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ζῷον. Μὰ αὐτὴ εἶναι ἴσα - ἴσα ἡ δυστυχία: ποὺ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιὰ ζῷον σὲ τίποτα, ἐνῶ σὲ μερικά πράγματα ἔπρεπε νὰ εἶναι. Καὶ πρῶτα-πρῶτα σ' αὐτὴ τὴν ὀλόφυχη ἀπόλαυσι τῆς ζωῆς. Γιατί ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ μεγάλη εὐτυχία. Νὰ ζῆς, ν' ἀναπνέῃς, νὰ βλέπῃς τὸν ἥλιο, νὰ χαίρεσαι τὸ φῶς καὶ τὸ θάλασπος του, δίχως νὰ ἔχῃς πλεονεξίες, δίχως νὰ μισῇς τοὺς ἄλλους, ὅταν προσδεύουν. Πολλοὶ ἄνθρωποι φαίνονται νὰ μὴν ἐκτιμοῦν ὅσο πρέπει, νὰ περιφρονοῦν σχεδὸν αὐτὴ τὴν εὐτυχίαν καὶ νὰ γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἢ μάταιες ἢ λιγώτερο ἀγνές καὶ μεγάλες.

*Α, πῶς ἤθελα νὰ θυμοῦνται ὅλοι, πῶς ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες! Καὶ πῶς ἤθελα νὰ ἐβλεπα καὶ παιδιὰ, ποὺ νὰ μοιάζουν... μὲ τὸ μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο!

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

21. ΜΥΘΟΙ

Ι. ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ

Ποντικός, μὴν ἀρκούμενος εἰς ὅσας ἔκλεπτε καθημέραν τροφάς, ἐβασανίζετο μὲ τὴν ἐπιθυμίαν κομματίου κρέατος, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχῳρει τῆς φωλεᾶς του ἢ τρύπα. Ἀφοῦ ἐσυμβουλευθῇ μὲ τὴν γυναικά καὶ τὰ τέκνα του, ἀπεφάσισε νὰ πλατύνῃ τὴν τρύπαν, διὰ νὰ

δύναται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κλέπτῃ καὶ μεγάλα καὶ μικρά. Ἀλλὰ τὴν ἐπλάτυνε τόσο πολύ, ὥστε ὁ γάτος, ὁ ὅποιος εἶχεν ἔξωθεν ἀκούσει τὸ συμβούλιον, ἐμβῆκε πάραυτα καὶ τὸν ἐξωλόθρευσε μὲ ὄλην του τὴν οἰκογένειαν.

Ἔφερε πολλοὺς πολλακίς εἰς ἀπώλειαν ἢ πλεονεξία.

II. ΑΛΩΠΗΞ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣ

Πληγωμένος ἀπὸ κυνηγὸν λύκος ἔφθασεν εἰς δάσος βαθύ, ὅπου, νὰ ὑπάγῃ παρέκει μὴ δυνάμενος, ἔπεσεν ὀλιγοθυμισμένος. Τὸν εἶδε, διαβρίνουσα ἐκεῖθεν ἀλώπηξ καί, νομίσασα νεκρόν, ἔδραμε μετὰ χαρᾶς νὰ τὸν κατασχίσῃ. Μόλις ἐπλησίασε καὶ ὁ λύκος ἐσυνέφερεν ἀπὸ τὴν ὀλιγοθυμίαν καὶ ἐπροσπάθει νὰ σηκωθῇ, ἢ ἀλώπηξ, χωρὶς νὰ συγχισθῇ, τὸν εἶπε :

— Φίλε, σὲ εἶδα μακρόθεν πάσχοντα καὶ ἔτρεξα εἰς βοήθειάν σου· εἰπέ με, εἰς τί δύναμαι νὰ σὲ ὠφελήσω ;

— Σὲ εὐχαριστῶ, τὴν ἀπεκρίθη χαμογελῶν ὁ λύκος. Κατὰ μὲν τὸ παρὸν δὲν ἔχω χρεῖαν βοηθείας, εἰς δὲ τὸ ἐξῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ πλησιάζῃς, ὅταν μὲ βλέπῃς καταγῆς.

Ὑποκρίνεται τὸν φίλον ὁ πανοῦργος ἐχθρός, ὅταν χάσῃ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ βλάψῃ.

III. ΜΥΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

Μυῖα καυχωμένη πρὸς μέλισσαν ἔλεγεν :

— Ἐγὼ μὲν συγκατοικῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβαίνω εἰς αὐτὰ τῶν βασιλέων τὰ παλάτια, παραστέκω εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας ἀκάλεστος καὶ γεύομαι χωρὶς κόπον, πολλακίς καὶ πρὶν αὐτοὶ ἀπλώσωσι τὰς χεῖρας, τὰ νοστιμώτερα βρώματα. Σὺ δὲ κοπιάζεις ὄλην τὴν ἡμέραν κλεισμένη εἰς κυψέλιον ἢ, ἂν ἐκβῇς πρὸς ὀλίγον, περιέρχεσαι τὰ δάση συναθροίζουσα τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, διὰ νὰ κατασκευάσῃς τὸ μέλι, τὸ ὅποῖον τρέφει περισσότερο τὰς μυίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ σέ.

— Δικαίως, ἀπεκρίθη ἡ μέλισσα, ἤθελες καυχᾶσθαι εἰς τὴν τόσῃ σου ἀργίαν καὶ τροφῇν, ὦ μυῖα, ἐάν ἀπ' αὐτὰς ἐκέρδαινες καμμίαν τιμὴν. Ἀλλ' οἱ ἀνθρώποι εἶναι τόσο βαραμένοι ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν σου, ὦ μυῖα, ὥστε κατεσκεύασαν ἐπίτηδες ὄρ-

γανα, τὰ μυιαστήρια, διὰ νὰ σέ διώκουν ἀπὸ τοὺς οἴκους των.

Εἰς ἐκεῖνον πρέπει ἡ τιμή, ὅστις ὠφελεῖ τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς κόπους του, καὶ ὄχι ὅστις ἀργὸς αὐτὸς δαπανᾷ τὰ ἀπὸ ἄλλους ἀποκτώμενα.

Ἀδαμάντιος Κοραῆς

22. Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ἦτο κότινος ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου ; Ἦτο ἡ πρώτη ἡμερὴ ἐλιά, τὴν ὁποίαν ἐφύτευσεν ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῆς πόλεώς της ; Ἦταν τὸ δόρυ της, τὸ ὁποῖον ἔμπηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα, κι ἐφύτρωσε θαλλοὺς ; Ἦτο ἡ ἴδια ἡ Ἀθηνᾶ ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορφήν ἐλαίας ; Ἦτο τὸ πρῶτον της ἄγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ᾦτο, ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον πανίερρον, τὸ δὲ λάδι της ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄσβεστον λυχνίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

Ὀλβιος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον τῆς ἐλαίας αὐτῆς !

Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνην μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων » του.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἑρεχθείου μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε καὶ στεφάνους καὶ καρποὺς καὶ ποικίλα ἀναθήματα.

Καὶ ὅταν κατὰ τὰ Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν, τὴν ἐπιούσαν, ὅταν διετάχθησαν ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ ἀνέλθουν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια, μὲ ἀπορίαν των τὴν καυμένην ἐλαίαν νὰ ἔχῃ πετάξῃ βλαστάρια ἴσα μὲ ἓνα πῆχυν. Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαῖαι τῆς Ἀκαδημίας — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας της. Αὐταὶ δὲ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαῖαι — τὸ μόνον δένδρον, τὸ ὁποῖον ἐναρμονίζεται μὲ τὰς ἀρχαιότητας, —

ὅλα δὲ τὰ ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱερὰς ἐλαίας (μορίας)· πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὀλοκλήρους. Σηκὸς ἐθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν καὶ τὰ κοιλώματα κάθε ἐλαίας του ἦσαν κόγχαι ἀναθηματικά.

Ἡ γενίκευσις ὁμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὀφείλεται εἰς τὸν Πεισίστρατον. Οὕτως εἰς τὴν Ἀττικὴν, «πρότερον ψιλήν καὶ ἄδενδρον οὔσαν», τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, «Πεισιστράτου προστάξαντος».

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θέσιν τῆς ἡ ἐλαίας, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον. Τὸ δὲ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχή καὶ ἀμείωτον τῆς ἐλαίας ἐκτίμησιν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποιὸς δὲν εἶδε τὴν καλὴν γριούλαν μὲ ἓνα κατακάθαρο βαμβάκι νὰ παίρνῃ ὀλίγον ἀγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλα τῆς Ἀειπαρθένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν εἰς τὰ μάτια τῆς ἢ διὰ ν' ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς ;

Ἡ ἐλαία δὲν γνωρίζει τί θὰ εἰπῇ φθινόπωρον. Δὲν ἐξευτελίζεται πρὸ τοῦ καιροῦ, ὅπως οὔτε καὶ πρὸ τοῦ χρόνου. Καὶ τὴν θαλερότητά τῆς τὴν ἀρύεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Ὅλα τὰ δένδρα ἀριθμοῦν τὴν ἡλικίαν των μὲ δεκαετηρίδας, μὲ αἰῶνας, ἔστω· ἡ ἐλιά τὴν ἀριθμεῖ μὲ χιλιετηρίδας. Καὶ γνωρίζει νὰ κρύβῃ τὰ χρονάκια τῆς μὲ τὰς γούβας τῆς, ὅπου χάνουν οἱ βοτανικοὶ τὰ σημάδια τῆς ἡλικίας τῆς.

Πολεμικὰ μηχανήματα τῶν ἀρχαίων, εἰς τὰ ὅποια ἐχρησιμοποίησαν τὰ ξύλα τῆς ἐλιάς, ἐφύτρωσαν· σὰν νὰ εἶπαν : Διατί σκοτώεσθε ; ἡλίθιοι ἄνθρωποι ; Εἰρήνη ὑμῖν !

Καὶ στροφεῖς τῆς θύρας καὶ λαβαὶ ὅπλων καὶ ἀσπίδες καὶ ξύλα τάφων καὶ αὐτὸ τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους, ὅταν, περατώσας τοὺς ἀθλους του τὸ κατέθεσεν, ἐφύτρωσαν θαλλούς.

Ἡ ἐλιά συμβολίζει τὴν σοφίαν, τὴν γαλήνην, τὴν εἰρήνην, τὴν εἰρηνικὴν νίκην ἀγώνων, τὸν πολιτισμόν. Ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν.

« Ἀναδρομῆς »

Δημήτριος Καμπούρογλου

23. ΤΑ ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἀγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση
κάθε ἄγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο !
Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
καὶ πιστότερο φίλο ;

Μὲ ὀλίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἄερα,
ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμο στολίζουν
καὶ σὲ μᾶς ὅ,τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νύχτα μέρα
τὴν ζωὴν τοὺς χαρίζουν.

Ξεκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα,
μέσ' στοῦ ἥλιου τῇ λαύρα μᾶς δροσίζ' ἢ σκιά τους,
οἱ καρποὶ τοὺς μᾶς τρέφουν, δίνει σφριγὸς στὸ σῶμα
τὸ ἄγνὸ ἄρωμά τους.

Ὅταν μέσα στὰ δάση τὸ νερὸ μурμουρίζη
καὶ γλυκὰ ψιθυρίζη μέσ' στὰ φύλλα ἢ αὖρα,
ἡ θλιμμένη ψυχὴ μας ἀνασαίνει, ἐλπίζει,
δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

Ναὶ ! μεδίαιμα εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ λουλούδι,
π' ὅλο δρόσο καὶ χάρι μέσ' στὸ κάμπο προβάλλει.
ὦ ! κανέν' ἄλλο πλάσμα, ὦ ! κανένα τραγοῦδι
δὲν τὸ φτάνει στὰ κάλλη.

Ἀγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
κάθε ἄγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο !
Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
καὶ πιστότερο φίλο ;

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Νικόλαος Χατζηδάκης

24. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΟΥ ΣΙΤΟΥ

Ἡ ἱστορία ἑνὸς κόκκου σίτου διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα κεφάλαια: τὴν σποράν, τὸν θερισμὸν καὶ τὸ ἀλώνισμα.

Ἡ σπορὰ ἔχει κάτι τὸ μελαγχολικὸν καὶ τὸ μυστηριώδες. Οἱ βόες σύρουν μὲ κατῆφειαν τὸ ἄροτρον ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ ἀγροῦ· ὁ γεωργὸς προτρέπει αὐτοὺς μὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἡρεμίαν· αἱ μελανόπτεροι κορῶναι πετοῦν μὲ κρωγμοὺς καὶ ραμφίζουσιν τὸ σπαρὲν ἔδαφος· τὰ δένδρα εἶναι ἀφυλλα, ὁ οὐρανὸς βαρὺς· ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εἰκόνα τραγικὴν. Μετ' ὀλίγον θὰ πνεύσῃ παγερὸς βορρᾶς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἡ χιὼν θὰ καλύψῃ ὡς ἐπιτάφιος πλᾶξ τὴν γῆν.

Ἄλλ' ὁ γεωργὸς τότε, κλεισμένος εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του, προσατενίζει τὴν παρήγορον πυρὰν καὶ μειδιᾷ τὸ μεδιάμα τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἐλπίδος.

Εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς κατέθεσε τὴν τύχην του καὶ τὴν τύχην τῶν οἰκείων του. Οἱ θαμμένοι ἐκεῖνοι χρυσόχροοι κόκκοι διὰ τῶν δακρύων τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναστηθοῦν στάχυες ὑπερήφανοι, θαλεροί, μέχρις ὅτου τέλος κύψουν τὰς ξανθὰς κεφαλὰς ὑπὸ τὰ κυρτὰ δρέπανα. Εἶναι φιλόστοργος μήτηρ ἡ γῆ. Ἀποδίδει πολλαπλάσια ὅσα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξίν της. Ὁ ἀγρότης προσδοκᾷ, ὁ ἀγρότης ἐλπίζει.

Καὶ ἰδοὺ ἡ χιὼν τήκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Λεπτὴ χλόη καλύπτει τὴν γῆν. Ἡ λευκὴ νύμφη τοῦ ἔαρος, ἡ ἀμυγδαλή, ὀρθοῦται ἀνθοστόλιστος. Αἱ χελιδόνες λαλοῦν εἰς τὸν ἄερα.

Οἱ πρῶνι ξηροὶ καὶ γυμνοὶ ἀγροὶ ἀπλουῦνται τῶρα σμαράγδινοι καὶ ἡ εὐώδης πνοὴ τῆς αὐγῆς, πνέουσα ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς παρουσιάζει ὡς κυματῶδη θάλασσαν. Ὁ ἀγρότης δὲν ἐλπίζει πλέον, δὲν προσδοκᾷ· πιστεύει καὶ ἀνυπομονεῖ.

Ὑπὸ τὴν ἐπίμονον θέρμην τοῦ ἡλίου ἡ γῆ χάνει κατὰ μικρὸν τὴν ἀμέριμνον αὐτῆς καλλονήν. Τὰ ἀνωφελῆ ἀνθὴ μαραίνονται κάτω, γίνονται καρποὶ ἐπὶ τῶν δένδρων, οἱ στάχυες λυγίζονται ξηροὶ καὶ μεστωμένοι.

Χαρμόσυνος ἐκτυλίσσεται ἀνὰ τοὺς ξανθοὺς ἀγροὺς ἡ δευτέρα φάσις, ἡ δευτέρα σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος, ὁ θερισμός. Λευκόπεπλοι παρθένοι κατὰ στοίχους ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγροὺς. Αἱ

θερίστριαι γεμίζουν τὴν ἀγκάλην μὲ στάχυν, τοὺς ὁποίους δρέπουν μὲ τὰ κοπτερὰ δρέπανα. Τὰ ζῶα μεταφέρουν εἰς τὸ ἄλωνα τοὺς βαρεῖς θυσάνους καὶ ὁ ἀγρότης ὁδηγῶν αὐτὰ σφυρίζει ἢ τραγουδεῖ ἀπὸ χαράν.

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία σκηνὴ εἶναι θορυβώδης καὶ πανηγυρική. Ἴπποι μὲ καλπασμὸν τρέχουν κυκλοτερῶς ἐπάνω εἰς τοὺς στρωμένους στάχυν. Κραυγαὶ παιδίων, φωναὶ ζώων, ἤχοι ὀργάνων, ἄσματα χορευτῶν τοὺς παροτρύνουν εἰς τὸ ἔργον των.

Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου δὲν εἶναι τόσον ἀπλή ὅσον νομίζουν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων.

«Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαὶ»

Γεώργιος Δροσίνης

25. Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

...Ἐπάνω εἰς τὸν θαλασσόπληκτον βράχον, ὅπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριωδῶς νανούρισμα, ἐκεῖ ἄσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκῦπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εἰς τὰς πίτυς καὶ τὰς κατασταναέας, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ὠραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἀσελήνου, ὅπου ἐβασίλευε γλυκά, σιγὰ ὁ ἥλιος, ὡς νὰ ἔκρυπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ χρυσᾶ καὶ στίλβοντα στολίδια του μέσα εἰς τὸν θησαυρὸν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκούς τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν προσευχὴν — οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ' ἔκαναν μακρόθεν ἓνα σταυρὸν — κι ἐδιάβαζεν ὁ πάτερ Ἐφραίμ, ὁ πνευματικός, τὸν ἑσπερινὸν μαζί μὲ τὸν Μιχαῖαν, τὸν ὑποτακτικὸν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ γέρον ἕως τὴν βρύσιν, διὰ ν' ἀπολαύσῃ καὶ ἅπαξ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξιᾶς μέσα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει «γωνίαν τοῦ Παραδείσου».

Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἤμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις μισοσβησμένους τοὺς ἱαμβικούς* στίχους, τοὺς ὁποίους εἶχε γράψῃ ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς ὁ διάσημος ἀσκητὴς Διονύσιος :

Χείρας, πρόσωπα καὶ πόδας νίπτων ἄβρῶς *,
 ὁμοῦ δὲ καὶ διαυγὲς νῦν ὕδωρ πίνων, τῆς
 καλλιρρείθρου * τῆσδε τῆς κρήνης, ξένε,
 ψυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εἰς τὸ πλάγι, σιμὰ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἱστατο ἀκόμη ὀρθὸς ὁ χιλιετὴς πεῦκος, ὅπου εἰς τοὺς κλάδους ἐπάνω ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνας του εἶχεν εὐρεθῆ ἓνα καιρὸν αἰωρουμένη ἡ λαμπρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

Ὁ πεῦκος ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρη * τὴν κόμην εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεῖς δὲν ἐξάμωσε * νὰ κόψη φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. Ὅλοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναρίθμητοι, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνας του.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω εὐρέθη μίαν πρωΐαν, εἰς τὰ χίλια ἐξακόσια τόσα, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἦτο ζωγραφισμένη ὡς προτομὴ παιδίσκης, χωρὶς νὰ ἔχη τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας της, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ Εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς « τριετίζουσα δάμαλις » εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ναῖσκος τοῦ μικροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς τοὺς τότε ὡς νὰ ἦτο κόρη εὐαίσθητος, ἥτις ἐνέδωκεν * εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμῃ κούνια, νὰ λικνισθῇ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Παναγία Κουνιστριώτισσα.

«Ὁ νεκρὸς ταξιδιώτης» (ἀπόσπασμα) Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

26. Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου μὲ τὰ λούλουδα γῦρο,
 ποὺ σκορπούσανε πάντα τὸ λεπτὸ τους τὸ μῦρο,
 τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου δὲν τὴν ἔχω ξεχάσει
 κι ἄς μ' ἀσπρίσαν τὰ τόσα χρόνια ποῦχουν περάσει.

Στὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου μενεξέδες ἀνθοῦσαν
καὶ στὰ δύο τῆς πλατάνια τὰ πουλιὰ κελαηδοῦσαν.
Στὰ καθάρια νερά τῆς τρέχαμε ὅλοι τὸ δεῖλι,
ἀπ' τ' ἀλώνια γυρνώντας μὲ φρυγμένα τὰ χεῖλη.

Κι ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας μὲ τὴν ἄσπρη γενειάδα,
ποὺ κρατοῦσε τῆς Πίστης τὴν ἀκοίμητη δῆδα,
χαίρετώντας μας ὅλους, κάθε βράδυ περνοῦσε,
κι ἡ καμπάνα σὲ λίγο τὸ σπερνὸ μᾶς μνηοῦσε.

Βραδινὲς προσευχὲς μου τῶν παιδιάτι... ρόνων,
ποὺ νικοῦσατε πάντα τὸν ἀνθρώπινο πόνο,
σὰ γλυκεῖα νοσταλγία σᾶς γυρίζω στὸ νοῦ μου,
καθὼς πάλι θυμᾶμαι τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου...

Περιοδικὸν « Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ »

Γεώργιος Βερίτης

27. ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

Ἔνα καλοκαιριάτικο πρωΐ, ὅταν ἦμουν παιδί στὴ Ζάκυνθο, βρέθηκα — δὲ θυμοῦμαι τώρα πῶς καὶ γιατί — στὸ περιβολάκι τῆς γειτονικῆς μας ἐκκλησιᾶς. Ὁ ἐφημέριος, ὁ σεβασμιος παπᾶ - Σαράντης, καθόταν ἐκεῖ σὲ μιὰ καρέκλα μ' ἕνα βιβλίον στὸ χέρι, καὶ κάθε τόσο σήκωνε τὰ μάτια του καὶ κοίταζε ὀλόγυρα τὸ περιβολάκι, σὰ νὰ καμάρωνε τὸ « ἔργο τῶν χειρῶν του ». Γιατὶ πραγματικῶς αὐτὸς τὸ εἶχε φτιάσει, αὐτὸς τὸ εἶχε δημιουργήσει, σχεδὸν « ἐκ τοῦ μηδενός ».

Καὶ εἶχε δίκιο νὰ τὸ καμαρώνῃ. Τὸ περιβολάκι ἐκεῖνο, ἀφότου ἦρθε στὴν ἐκκλησιὰ ἐφημέριος ὁ παπᾶ - Σαράντης, εἶχε γίνει ἀγνωρίστο. Μόνο τὰ δρομάκια του ἔμεναν λευκά. Ὅλο τὸ ἄλλο πρασίνιζε ἀπὸ πυκνὰ δέντρα καὶ δεντράκια, ἀπὸ θάμνους καὶ ἀπὸ χλόη. Καὶ μέσα στὸ ἀδιάκοπο αὐτὸ πράσινο φάνταζαν ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, κόκκινα, κίτρινα, ἄσπρα, γαλάζια, ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν στὶς δόξες τους. Ἀκόμα καὶ οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι ὡς ἐπάνω μὲ κισσοὺς, γιασεμιές κι ἀγιοκλήματα. Μιὰ μεγάλη « περγουλιὰ » — δηλ. κρεβατίνη μὲ φουντωμένη κι ὀλάνθιστη κλη-

ματαριά — έρριχνε τόν ίσκιο της σέ κάποια έκτασι. Κάτω άπ' αύτήν καθόταν καί ό παπάς μέ τό βιβλίό του. "Όλο τ' άλλο περιβόλι ήταν μέσα στόν ήλιο, πού έκανε τίς φυλλωσιές νά λάμπουν χρυσοπράσινες, τίς λεπτές προπάντων καί τίς διάφανες, σάν τής κληματαριάς, πού τά νέα της φύλλα έφαίνονταν πραγματικώς χρυσαφένια.

Έγώ τριγύριζα. Κυνηγώντας μιá πεταλούδα έφτασα κοντά στόν παπά. Τή στιγμή εκείνη είχε τά μάτια του προσηλωμένα στόν τοίχο, πού πρασίνιζε άντίκρυ του. Στάθηκα καί κοίταζα καί έγώ πρós τόν τοίχο, σά νάθελα νά ιδώ τί είχε κινήσει εκεί τήν προσοχή του. Άλλά δέν είδα τίποτα έκτακτο. Μόνο τήν πρασινάδα καί κοινά λουλουδάκια, πού τή στόλιζαν. Καί τότε, σά νά κατάλαβε τήν άπορία μου ό παπάς, μου είπε :

— Ναί, βλέπω τήν πρασινάδα. Τί ώραία πού είναι !... Δές, δές... Τό πιό γλυκό χρώμα, τό πιό ευχάριστο, τό πιό ξεκουραστικό γιά τά μάτια είναι τό πράσινο. Γι' αυτό, παιδί μου, ό πανάγαθος Θεός τό σκόρπισε μέ τόση άφθονία στήν κτίσι. Αυτό καί τό γαλάζιο. Γιατί καί τό γαλάζιο τό ίδιο ξεκουράζει τά μάτια. Τά γυαλιά, πού φορούμε τό καλοκαίρι γιά τήν άντηλιά, είναι συνήθως πράσινα ή γαλάζια. Κάποτε καί μαύρα. Άλλά σπανίως κόκκινα, πορτοκαλιά, κίτρινα, μαβιά. Αύτά τά χρώματα κουράζουν. Μόνο τό πράσινο καί τό γαλάζιο είναι γιά τά κουρασμένα μάτια. Καί ένώ ό Θεός φρόντισε νά μς τά έχη άφθονα, περισσότερο άπό κάθε άλλο χρώμα, — μέ τή θάλασσα, μέ τόν ούρανó, μέ τή φυτεμένη γή, — ό άνóητος ό άνθρωπος έκανε ό,τι μπόρεσε γιά νά μñν τά βλέπη σχεδόν ποτέ. Κλείστηκε σέ πόλεις, μακριά άπό τ' άκρογιάλια, έκαμε στενούς δρόμους καί πανύψηλα σπίτια· ό ούρανός σ' αυτές τίς πόλεις δέν είναι παρά λουρίδες, καί ή πράσινη έσοχή, ή γαλάζια θάλασσα, δέ φαίνονται παρά άπό μακριά ή καθόλου. Έτσι τά ύγιεινά χρώματα έχουν έξοριστή καί ό άνóητος άνθρωπος, ό πολιτισμένος τών πόλεων, δέν έχει μπροστά στα μάτια παρά τά χρώματα πού τόν βλάπτουν. Έγώ τουλάχιστο έχω τό περιβολάκι μου. Έδώ τό πράσινο μέ τριγυρίζει. Κι άν θέλω καί γαλάζιο, δέν έχω παρά νά σηκώσω τά μάτια μου ψηλά...

Αύτά μου είπε, τό καλοκαιριάτικο εκείνο πρωϊ στό περιβολάκι του ό σοφός παπά - Σαράντης. Καί πόσες φορές δέν τά θυμήθηκα άπό τότε ! Τά θυμήθηκα καί σήμερα διαβάζοντας στίς έφημερίδες

για τὴν « Ἑβδομάδα τοῦ Πρασίνου ». Θὰ γίνη τὸν ἐρχόμενο μῆνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τοῦ εὐεργετικοῦ χρώματος στὶς πόλεις καὶ στὶς περιοχές, ποὺ τὸ στεροῦνται.

Αὕτὴ ἡ προπαγάνδα, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χρειάζεται πολὺ. Πρωτύτερα ἡ Ἀθήνα, ὅπου δὲν ἦταν ἄσπρη, ἦταν κίτρινη ἢ σταχτιά. Γύμνια καὶ ξεραῖλα στοὺς λόφους, ποὺ τὴν τριγύριζαν, καὶ στοὺς τόπους, ὅπου δὲν εἶχαν χτιστῇ ἀκόμα σπίτια. Σήμερα εἶναι πράσινα σχεδὸν ὅλα. Ἔγιναν δασάκια καὶ περιβόλια παντοῦ. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνη καὶ στὶς ἐπαρχίες, ὅπου ὑπάρχουν ἄσπρες κίτρινες ἢ σταχτιές πόλεις. Ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀθήνα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργο καὶ νὰ συμπληρωθῇ. Τὸ εὐεργετικὸ πρᾶσινο ὡς ἀπλωθῇ παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει γυμνὴ καὶ ξερὴ γῆ, κι ἡ « ἀναδάσωσης » ὡς εἶναι τὸ σύνθημα. Δὲν ξεκουράζει μόνο τὰ μάτια τὸ πρᾶσινο· ξεκουράζει καὶ τὴν ψυχὴ. Ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προορισμούς, — ἡ φυτεία ! — ἀλλὰ καὶ σὰ διακοσμητικὸ μόνο νὰ τὸ πάρουμε, εἶναι μιὰ εὐτυχία ! Μιὰ εὐτυχία μεγάλη καὶ ἀληθινή !

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

28. Σ' ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἀνάμεσα στὶς πολλὰς ἐκδρομές, ποὺ ἔκαμα στὴν Κύπρῳ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1952, γιὰ νὰ γνωρίσω τὰ παμπάλαια βυζαντινὰ της μοναστήρια, στὸ πρόγραμμα ἦταν καὶ ἡ ἐπίσκεψί μου στὸ ρωμαντικὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, στὸ βουνὸ τοῦ Ἀώου. Ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴ Λευκωσία μὲ μιὰ εὐχάριστη συντροφιά διασχίζοντας μὲ τ' αὐτοκίνητο, πρὸς τὰ νότια, κάμπους ὀλόχρυσους ἀπὸ τὰ μεστωμένα στάχυα, ποὺ τὰ θέριζε ἓνας κόσμος ἀπὸ στιβαροὺς * ἔργατες τῆς γῆς, ἀντάμα μὲ ἡλιοψημένες γεροκάμωτες κοπελλοῦδες. Ἡ βαθυγάλαζη ὁροσειρὰ τοῦ Ὀλύμπου * στὸ βάθος πλαισιώνει τὴν ὀλοζώντανη τούτην εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου μέσα σὲ μιὰ ὀργιαστικὴ ὥρα τῆς Μάννας Γῆς, ποὺ χάριζε ἄφθονα τὰ πλοῦτη της στὸν τίμιον ἰδρώτα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Ὅστερ' ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάμπους περνοῦμε ἀπὸ πράσινα περβόλια καὶ πευκόφυτους λόφους, χωνόμαστε μέσα σ' ἑλικοειδεῖς

χαράδρες, όπου πολύπυκνες ροδοδάφνες ξεχύνουν τον τριανταφυλλένιο χείμαρρό τους με το γλυκόπικρό τους άρωμα, όσο που προβάλλει μπρός μας το ψηλό βουνό. Σε μιὰ βαθύπτυχη πλαγιά του ζηλότυπα κρύβεται το λευκό μοναστήρι του Μαχαϊρά.

Έτσι καθώς περνούμε τώρα τις άνηφορικές κορδέλες του δρόμου ανεβαίνοντας προς το μοναστήρι, συναντούμε στα δεξιά μας ένα μικρό βυζαντινό εκκλησάκι, τον Άγιο Όνουφριο. Άν και μικρό στις διαστάσεις του, παρουσιάζει στην αρχιτεκτονική του σύνθεσι τον σταυροειδή τύπο με τρούλλο στη γνήσια βυζαντινή γραμμή του. Κάνουμε ένα μικρό σταθμό. Άνοιγουμε την ξεκλειδωτή ξύλινη πορτούλα του και μπαίνουμε. Ούτε τέμπλο, ούτε εικόνα, ούτε καμιά πουθενά τοιχογραφία. Όλοι οι έσωτεικοί του τοίχοι ξεφτισμένοι και τα θολωτά παραθυράκια του τρούλλου του όρθάνοιχτα στον άέρα, χωρίς κανένα κλείσιμο. Άπ' αυτά τα παραθυράκια μπαίνον-βγαίνουν συνεχώς δυο χελιδόνια με γοερά, αν μπορεί κανείς να τα πη, κελαδήματα. Φέρνουν κυκλικές βόλτες μέσα στο θόλο, φεύγουν και ξανάρχονται αρχίζοντας πάλι τα ίδια.

Για μιὰ στιγμή, που ύψώνουμε το βλέμμα, βλέπουμε κάτι το φρικιαστικό σ' ένα πλάγιο τοίχο. Ένα σταχτοπράσινο φίδι κουλουριασμένο μέσα σε μιὰ χελιδονοφωλιά. Έτσι καθώς είναι φουσκωμένο, με τεντωμένο και γυαλιστερό το δέρμα του, μάς προξενεί μιάν απρόσμενη ανατριχίλα. Το ζευγάρι τα χελιδόνια εξακολουθεί μέσα στο θόλο της εκκλησιάς το αγωνιώδες πάει κι έλα με τα πονεμένα ξεφωνητά πάνω από το δαίμονα της καταστροφής, που έχει θρονιασθή στην τρυφερή φωλίτσα τους και τη σκεπάζει όλόκληρη με τον άπαίσιο όγκο του. Έκεί μέσα στο ειρηνικό έρημοκκλησάκι, μιὰ τέτοια γελαστή καλοκαιριάτικη μέρα, άνάμεσα σ' ένα από τα πιό μαγευτικά τοπία, παίζεται μιὰ από τις πιό σπαραχτικές τραγωδίες, άγνωστη και άθώρητη, όπως άγνωστα κι άθώρητα ξετυλίγονται πολλά από τα δράματα της ανθρώπινης ζωής και του ζωϊκού κόσμου.

Ο όδηγός του αυτοκινήτου σκέφθηκε να πετάξει μιὰ μεγάλη πέτρα να σκοτώσει το φίδι. Οι κυρίες της παρέας όμως φοβήθηκαν μήν πέσει το έρπετο και μάς δαγκώσει. Γι' αυτό και φύγαμε ανεβαίνοντας στο μοναστήρι, με βαρεία καρδιά απ' όσα είδαμε.

Μᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἐξαιρετικὲς περιποιήσεις ὁ εὐγενικώτατος ἡγούμενος Εἰρηναῖος στὴν κατακάθαρη μονὴ μὲ τοὺς ὁλόλευκους νιπτῆρες καὶ τὸ λουτρό, τελευταία λέξι τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς καθαριότητος. Προσκυνοῦμε τὴν ἱστορικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ τὶς ἄλλες παλιὲς εἰκόνες, ποὺ στολίζουν τὸ βαρύτιμο σκαλιστὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησίας. Βλέπουμε ὕστερα μερικὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ κειμήλια τῆς μονῆς, εὐαγγέλια, σταυροὺς, ἅγια λείψανα, μιὰ μίτρα, ἓνα ἰδρυτικὸ βιβλίο τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ 1274, ἓνα παλιὸ χρυσόβουλλο *. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλούσιο γεῦμα, ποὺ μᾶς παραθέτει ὁ νεαρὸς καὶ προσοδευτικὸς ἡγούμενος, ὅπου ἐπακολουθοῦν ἀπαγγελίαι ποιημάτων, μαθαίνουμε τὸ ἱστορικὸ τῆς μονῆς.

Ἡ Παναγία τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς τρεῖς στὴν Κύπρο μονές, ποὺ μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζονται ὡς σταυροπήγια *. Κτίσθηκε στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς ἐξουσίας στὴν Κύπρο. Κι ἔχει τὸ ὄνομα Βασιλική, γιατί τὴν προστάτευσαν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ Ἀγγελοὶ.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας της ἔχει νὰ δείξῃ τέσσαρας μάρτυρας τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδος, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους λάμπει σὰν διαμάντι ἡ μορφή τοῦ ἐθνομάρτυρα Κυπριανοῦ.

Κάποιος ἀσκητὴς Νεόφυτος, φεύγοντας τὴν ἐπιδρομὴ τῶν Ἀγαρηνῶν, ἐγκατέλειπε τὴν Παλαιστίνη μαζί μὲ τὸ μαθητὴ του Ἰγνάτιο καὶ ἤλθαν κι ἔκτισαν τὶς πρῶτες καλύβες, στὸ ἄβατο * τότε, ἀλλὰ γεμᾶτο μουσικὴ καὶ ποίησι βουνὸ τοῦ Ἀώου (1774).

Ἐδῶ ἡ παράδοσι ὀργιάζει γύρω ἀπὸ τὴν εὐρεσί τῆς ἁγίας εἰκόνας. Διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι τῶν μοναχῶν, ὅτι οἱ εὐσεβεῖς πρῶτοι μοναχοὶ ἐβλεπαν τὴ νύχτα, τὴν ὥρα ποὺ διάβαζαν τὰ ὑπαίθρια κατανυκτικά * ἀπόδειπνά των, μιὰ ἐξαιρετικὴ λάμψι μέσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ σπηλιά. Μὴ τάχα ἦταν κάποιο ἀστέρι, σὰν ἐκεῖνο τῶν Μάγων ; Ἡ ἦταν κανένα σημάδι παρουσίας Θεοῦ ; Κάποτε ἀπεφάσισαν καὶ κατέβηκαν στὴ σκοτεινὴ σπηλιά, ποὺ ἦταν τριγυρισμένη ἀπὸ βάρους. Ποιὸς νὰ ἔμπαινε μέσα νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ θεῖο Μυστήριον ; Καὶ ἔξαφνα παρουσιάζεται ἡ Παναγία, ἡ ὁποία ἔδωσε ἓνα μαχαίρι στοὺς μοναχοὺς, ποὺ μὲ τὴ βοήθειά του ἔκοψαν τὶς βατιές καὶ στὸ βάθος τῆς σπηλιάς βρίσκουν τὴν εἰκόνα. Κι εἶναι τοῦτο μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδοχὲς γιατί ἡ Παναγία ὀνομάζεται « τοῦ Μαχαιρᾶ ».

Παλαιός όμως ιστοριογράφος τῆς Μονῆς λέγει ὅτι ὠνομάσθηκε « Μαχαιρᾶ » ἀπὸ τὸν ἐξουσίασαντα τὸ ὄρος ἐκεῖνο. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι ἡ εἰκόνα κρύφτηκε ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονομαχίας καὶ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σωζόμενες εἰκόνες τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Τὰ θαύματα τῆς εἰκόνης ἦταν τόσα πολλά, ποὺ ἡ φήμη τῆς ἀκούσθηκε ὄχι μόνο στὰ γύρω χωριά, ἀλλὰ σ' ὁλόκληρη τὴν Κύπρο. Γι' αὐτὸ ἀφθονο ἔτρεχε τὸ χρῆμα καὶ τ' ἀφιερώματα στὴ μονή. Μὲ τὴ βοήθεια ἀκριβῶς αὐτὴ καὶ μὲ τὴν προστασία τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων οἱ φίλεργοι μοναχοὶ ἔκτισαν τὴ Μονή. Ἀκολουθεῖ ἀπὸ τότε μιὰ λαμπρὰ περίοδο μέχρι τοῦ 1220, ὁπότε ἀρχίζει ἡ φραγκικὴ σκλαβιά. Τὴ φραγκικὴ σκλαβιά διαδέχεται ἡ τουρκικὴ. Πραγματικὰ μαῦρα χρόνια γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Κύπρο. Στὴν περίοδο αὐτὴ ἡ παρουσία μιᾶς ἐξαιρετικῆς μορφῆς, ἐνὸς Ἡγουμένου, τοῦ Παρθενίου, γύρω ἀπὸ τὸ 1750, ἐπαναφέρει τὴ μονὴ στὶς παλιές της δόξες. Πρέπει νὰ σημειώσωμε ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῶν κελλιῶν, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς κανδήλας, λειτουργοῦσε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τὸ κρυφὸ σχολεῖο, ποὺ ἐσφυρηλατοῦσε * τοὺς γενναίους ἄνδρες τοῦ 1821.

Ἀκολουθεῖ ἡ Ἀγγλικὴ κατοχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ μονὴ ἔχασε μερικὰ προνόμια καὶ περιῆλθε σὲ οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Παρ' ὅλα αὐτὰ παρουσίασε κατὰ τὴν τελευταία αὐτὴ περίοδο μερικοὺς θεολόγους, οἱ ὅποιοι ἐξυπηρέτησαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Κύπρο γενικά.

Ἡ ζωὴ τῆς μονῆς εἶναι κοινοβιακὴ. Κοινὴ προσευχή, κοινὴ τράπεζα, κοινὰ ἰδεώδη. Οἱ φίλεργοι μοναχοὶ τῆς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δραστήριο, ἀκούραστο καὶ μεγάλης μορφώσεως ἡγούμενό της Εἰρηναῖο, ἐργάζονται ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐπάλξεων, ὀνειρευόμενοι τὴ μονὴ τους ὡραία, μεγαλοπρεπῆ, πνευματικὸ καὶ ἐθνικὸ κέντρο.

Μαθαίνοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τοῦ παλιοῦ μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, περάσαμε μιὰν ἀλησμόνητη ἡμέρα ἀνάμεσα στὶς δροσόπνοες αὔρες τῶν πεύκων καὶ τῶν ἐλατοκυπαρίσσων, δίπλα στὸν παφλαστὸ κρουνοῦ ἐνὸς κεφαλόβρυσου, ποὺ ξεπετάγεται κελαρύζοντας τὸ ἀσύλληπτο νερένιο τοῦ τραγούδι, ἀνάμεσ' ἀπὸ χλόη βελούδινη καὶ ἀπὸ πυκνὰ πολυτρίχια*.

Τὸ δειλινὸ ἀρχισε νὰ χρυσίζει τὶς ψηλὲς κορφές, τὰ δέντρα κι ὅλο τὸ γύρὸ μας μαγευτικὸ τοπίο. Τὸ μοναστήρι ἔμπαινε σιγὰ - σιγὰ

μέσα σ' ἓνα μυστικοπαθὲς κι ἀπόκοσμο σκίοφωτο. Ἦταν καιρὸς νὰ φεύγωμε. Μ' εὐχές, μὲ δῶρα καὶ λουλούδια μᾶς ἐγέμισε ὁ φιλόξενος ἡγούμενος, οἱ δέκα μοναχοὶ καὶ τὰ μικρὰ καλογεράκια, ὅταν τοὺς ἀποχαιρετούσαμε, τὴν ὥρα ποὺ μπαίναμε στὸ αὐτοκίνητο.

Περιοδικὸν « Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά », 1953 Ἀθηνᾶ Ταρσούλη

29. Ο ΕΥΡΩΤΑΣ

Ὅπως στὴν ἐποχὴ τῆς θεογέννητης Ἑλένης, κυλάει τὰ ρεύματά του ὁ Εὐρώτας στοὺς ἑνδοξους κάμπους τῆς Σπάρτης. Καὶ στὸ τραγούδι τῶν νερῶν του, ποὺ ἀπόβαθα ζοῦν οἱ ἀρχαῖοι θρύλοι, δοξάζει τὴν ὁμορφιὰ τῆς νέας ζωῆς.

Θεριεύουν στὶς ἀκροπαταμιές του καὶ ὑψώνονται στὸν οὐρανὸ λαμπαδωτὲς καὶ λυγερόκορμες οἱ λεῦκες, νυφοῦλες τῶν νερῶν. Δάση ἀπὸ καλάμια πυκνὰ καὶ ἀροδάφνες * βαθυπράσινες φουντώνουν παντοῦ καὶ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο του ὡς τὴ θάλασσα κάτω.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ στὴν κοίτη του, ὅπως ἀκολουθεῖ τὴν κοιλάδα καὶ κατεβαίνει, κοπάδια χωριουδάκια ὁμορφα ἀπλώνονται, ποὺ πολλὲς φορές στὶς μεγάλες του πλημμύρες τὰ πελαγώνει.

Ἀπὸ τὶς πηγές του, ψηλὰ ἀπὸ τὸ Χελμόν ἐπάνω καὶ τὰ Ἀρκαδικὰ βουνά, ὡς κάτω στὶς ἐκβολές του, ἀνάμεσα στὰ χωριὰ Δουραλῆ καὶ Λεῖμονα — τὰ πιὸ τραγικὰ θύματά του — δυὸ μόνο μεγάλες σιδερογέφυρες ἀλυσοδέουν τὴν ἀκράτητη ὁρμὴ καὶ τὴν τρομαχτικὴ μανίαν τοῦ στοιχειωμένου Εὐρώτα τὸ χειμῶνα.

Ἀδοξο καὶ ταπεινὸ στὴν ἀρχὴ ποταμάκι, μέσα στὴν κατὰστενὴ ἐπάνω στὴν λαγκαδιὰ κοίτη του, ὅσο ροβολάει * τὸν κατήφορο, τόσο περισσότερα ξεροπόταμα δέχεται βουρκωμένα καὶ αὐλάκια ἄπειρα ρουφαί ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες ρεμματιές τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταῦγετου.

Ὅταν στῆς βαρυχειμωνιάς τὶς θολὲς ἡμέρες ὁρμαίει ἀνταριασμένος καὶ κατεβαίνει στοὺς κάμπους ἀγριεμένος ὁ Νεροδράκοντας, ἓνας τρόμος καὶ μιὰ φοβέρα ἀπλώνεται στὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, πέρα πρὸςπερα.

Βαρὺ καὶ ἀδιάκοπο ἀντιλαλεῖ τὸ ρέκασμα * τοῦ παταμοῦ. Τρο-

μερή ή κατεβασιά του γιομίζει φουσκωμένη όλη τή διάπλατη κοίτη του. Μαυρόθολη κυματίζει άγρια ή πλημμύρα, όλοένα παραδέρνει κι έξογκώνεται.

Χυμάει στίς άκροποταμιές, άνεβαίνει στά γυροπόταμα, χτυπιέται στά βράχια, ξερριζώνει θεόρατα δέντρα, σέρνει λιθάρια ριζιμιά*, ξεχειλάει στά σπαρτά, πηδάει στ' άμπέλια. Τρυγάει και θερίζει, νοικοκύρης άκάλεστος, χωρίς νά όργώση και χωρίς νά στείρη ποτέ του ό Νεροδράκοντας.

Βογγάει και τρικυμίζει άσώπαστα τής Σπάρτης ό νεροποντισμένος κάμπος. Δυναμώνει ό βοριάς και βράζει άπειλητική ή πλημμύρα γύρο άπό τά χωριά, πού κατεβασμένα χαμηλά στους κάμπους γειτονεύουν με τόν άγριεμένον τόν Εύρώτα, και καμμιά ανθρώπινη δύναμι δέν είναι νά σταματήσει τήν τρομεράν όρμή του.

Έτσι άνεμπόδιστος, όταν ξεχειλάη, χύνεται άκράτητος μέσα στά καμπίσια τά χωριά. Καταπατάει τά χωράφια τους και τά λειβάδια τους, καταλεί τά μαντριά, συνεπαίρνει τίς καλύβες, ανάσκάφτει τά χαμόσπιτα.

Και μέσα άπό τό κοσμογονικό γιγαντοπάλαιμα ύγρών και στερεών στοιχείων, τό άγριο ρέκασμα τής πλημμύρας — δαιμονική συμφωνία άπ' όλους τούς γόους και τούς βρόντους μίς καταστροφής — σκορπάει τόν τρόπο και τή φρίκη σ' όλη τήν πανέμορφη κοιλάδα τής Λακεδαίμονος.

« Σπάρτη - Μυστράς », σελ. 38 - 40

Κωνσταντίνος Πασαγιάννης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

ἄβατος	— ἀπάτητος.
ἄβελτηρία	— ἀνοησία, μωρία.
ἄβρως	— λεπτός, ἀπαλός, εὐγενικός.
Ἀγαθρός	— ὡς ὕν. Μωαμεθανός. Ὡς ἐπίθετον σκληρός, ἄσπλαχνος.
ἀγλαΐζομαι	— λαμπρύνομαι, ἐξωραΐζομαι.
ἀγρίλι	— ἀγριελαία, κότινος.
Ἀδάσχος	— ὁ ἄρχων τοῦ "Ἄδου".
ἀδημονῶ	— καθ' ὑπερβολὴν στενοχωροῦμαι, ἀγωνιῶ, ἀναμένω.
ἀδηφαγία	— ἀχορτασιά, ἀπληστία.
ἀενάως	— παντοτινά, αἰωνίως.
ἀέτωμα	— τὸ τριγωνικὸν ἐπιστέγασμα τῶν στενῶν πλευρῶν τῶν ἀρχαίων ναῶν.
Ἀϊβάτι	— χωρίον πλησίον τοῦ Σιδηροκάστρου Μακεδονίας.
αἵγειρος	— εἶδος ὑψηλῆς λεύκης.
αἵγλη	— λάμψις, δόξα, φήμη.
αἵμασία (ή)	— λίθινος τοῖχος ἄνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, κοινῶς ξερολιθιά.
αἰπόλος	— αἰγοβοσκός.
ἀκουμάζομαι	— ἀκροῶμαι προσεκτικῶς.
ἀλγεινός	— ὀδυνηρός.
ἀλγηδών (ή)	— πόνος.
ἄλικος	— πορφυροῦς.
ἄλκιμος	— θυνατός, εὐρωστος.
ἀλκυὼν (ή)	— θαλασσίον πτηνὸν κοινῶς καλούμενον ψαροφάγος.
Ἀμαζόνιος (ό)	— ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς.
ἀμοιβᾶδον	— ἀμοιβαίως, κατ' ἐναλλαγὴν, τὸ ἐν ἑπειτα ἀπὸ τὸ ἄλλο.
ἀμπαζοῦρ	— ἀλεξίφωτον (λ. γαλλικῆ).
ἀμπᾶς (ό)	— ἀνδρικὸν ἐνδυμα ἀπὸ χονδρὸν μάλλινον ὕφασμα, εἶδος ἐπανωφορίου.
ἀμυδρός	— μόλις διακρινόμενος, θαμπός, ἀσαφής.
ἀμφιλύκη (ή)	— τὸ μεταξὺ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀμυδρὸν φῶς, εἴτε πρόκειται διὰ λυκαυγῆς ἢ γλυκοχάραμα, εἴτε διὰ λυκόφως ἢ μούχρωμα.
ἀνάβλεμμα (τό)	— βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω.
Ἀναγνώστης Ἰωάννης	— Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐκ Θεσσαλονίκης. Περιέγραψε τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1430 ἔλωσιν τῆς γενεατείας τοῦ πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ἀναζωπυρῶ	— ἀνάπτω ἐκ νέου πυράν, ξανανάβω, ἀναζωογονῶ.
ἀνάθημα	— ἀφιέρωμα.
ἀναμέλλομαι	— ψάλλομαι ἐκ νέου.
ἀναρριχῶμαι	— σκαρφαλώνω.
ἀνεξιτήλος	— ὁ μὴ ἐξαλειφόμενος, ὁ μὴ ξεβάφω.
ἀνέρπω	— ἔρπω ἀνέρχομαι πρὸς τὰ ἄνω.
ἀντιφωνῶ	— ψάλλω κατὰ διαδοχὴν ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα, ἀπαντῶ εἰς προσφώνησιν.
ἄξεστος	— ἀκατέργαστος, τραχύς, ἀμόρφωτος.
ἀπαντέχω	— ἀναμένω.
ἀπαράβλητος	— ἀσύγκριτος.
ἀπανδῶ	— χάνω τὴν ὁμιλίαν, κουράζομαι, ἀποκάμνω.
ἀπόγαιον	— θαλάσσιος ἄνεμος.
ἀποτρέπω	— ἐμποδίζω κάποιον διὰ λόγων νὰ πράξῃ κάτι.
ἄπτομαι	— ἐγγίζω.
ἀπωθῶ	— ἀπομακρύνω, σπρώχνω μακριά.
ἀπώλεια	— χάσιμον.
ἀρά (ῆ)	— κατάρα, ἀνάθεμα.
ἀραμπᾶς (ὁ)	— φορτηγὸς ἄμαξα, κάρρο.
ἄρατε	— ἐγείρατε, σηκώσατε.
ἀργολικνίζομαι	— κουνιέμαι ἀργὰ καὶ νοηθεῶς.
Ἀρδένναι (αἱ)	— δάσος καὶ ὁροπέδιον μεταξὺ Β.Α. Γαλλίας καὶ Ν.Δ. Βελγίου.
ἀροδάφνη	— ροδοδάφνη.
ἀρύομαι	— ἀντλῶ, εὕρισκω.
ἀρχέγονος	— ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν του ἐμφανιζόμενος, παλαιός.
ἀρωγός	— βοηθός.
ἀσθμαίνω	— λαχανιάζω.
ἀσίκης	— λεβέντης, ὠραῖος (λ. Τουρκ.).
ἀτενῶς	— (κοιτάζω) μὲ βλέμμα προσηλωμένον.
αἰθεντικός	— γνήσιος, ἀσφαλής, ἀναμφισβήτητος.
αἰθύπαρκτος	— ὁ ὑπάρχων ἀφ' ἑαυτοῦ.
αἰλαία	— παραπέτασμα χωρίζον τὴν σκηνὴν ἀπὸ τῆς αἰθούσης τῶν θεατῶν. Τὸ πάλαι, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, ἡ αἰλαία ἐπιπτεν.
αἰτανδρός	— ἐπὶ βυθιζομένου πλοίου, τοῦ ὁποίου χάνεται ὅλον τὸ πλήρωμα.
αἰτοσχέδιος	— ὁ προχειρῶς ἐκτελεσθεῖς.
ἄφατος	— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραφτος.
ἄφραστος	— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραφτος.
ἄφρων	— εἶμαι ἄφρων, ἀνόητος.
ἀψιμαχία	— ἐλαφρὰ σύγκρουσις μικρῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

B

<i>Βαλαώρα (ή)</i>	— μικρόν, ἄδενδρον καὶ βραχῶδες βουνόν.
<i>βαρυγγωμῶ</i>	— βαρυγγωμῶ, δυσανασχετῶ ἐναντίον τινός.
<i>βαρυθορῶ</i>	— θροῖζω βαριά.
<i>βατσέλον</i>	— φορτηγὸν ἱστιοφόρον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διὰ μεταφορὰν σίτου κλπ.
<i>βεβήλωσις</i>	— μόλυνσις διὰ πράξεων ἢ λόγων.
<i>βεργτέα</i>	— εἶδος ἰταλικοῦ λευκοῦ οἴνου.
<i>βημόθυρα</i>	— ἡ μεσαία τῶν τριῶν θυρῶν τοῦ εἰκονοστασίου.
<i>βορά</i>	— τροφή σαρκοφάγων ζώων.
<i>βουβὼν (ό)</i>	— τὸ ἄνω ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ μηροῦ.
<i>βουρκώνω</i>	— θολώνω, σκοτεινιάζω.
<i>βορατσέρα (ή)</i>	— εἶδος ἱστιοφόρου καραβιοῦ μὲ μυτερὴν πρύμναν καὶ μεδύα κατάρτια, ποὺ ἔχουν ἀπὸ ἐν ἱστίον σχήματος τραπεζοειδοῦς. Λέγεται καὶ μπρατσέρα.
<i>βραχνᾶς (ό)</i>	— βαρὺ καὶ ἐνοχλητικὸν ὄνειρον, ἐφιάλτης. Εἰς τὸ ποίημα « τὸ κρυφὸ σχολεῖο » ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀκοιμήτου ἐλπίδος τῶν σκλάβων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.
<i>βρίζα (ή)</i>	— ἡ ἄλλως πασίγνωστη σίκαλη.
<i>βρουσμός</i>	— συμφυρμός, συνωστισμός.
<i>βροῦμα</i>	— φαγητόν, τροφή.

Γ

<i>Γαλάτης</i>	— οἱ Γαλάται, οἱ κατὰ τῶν Δελφῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
<i>γαυριῶ</i>	— καμαρώνω.
<i>γεῖσον (τό)</i>	— τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στέγης, ποὺ ἐξέχει τῶν καθέτων τοίχων τῆς οἰκίας.
<i>γιασμάκι</i>	— καλύπτρα τοῦ προσώπου (λ. τουρική).
<i>γολέττα (ή)</i>	— εἶδος ἱστιοφόρου, λεγόμενον ὑπὸ τῶν λογίων καὶ « ἡμιολία ».
<i>γρέκι</i>	— ἡ γκρίκι. Χῶρος θερμός, ὅπου σταυλίζονται τὰ νεογέννητα πρόβατα.

Δ

<i>δάκνω</i>	— δαγκώνω.
<i>δαμασκηνόν</i>	— ὡς ἐπιθετον τῆς λέξεως ξίφος σημαίνει ξίφος σπουδαῖον καὶ ἀκατανίκητον. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια λέγεται « τὸ δαμασκι σπαθί ». Ὡνομάσθη ἔτσι ἀπὸ τὴν Δαμασχόν, πρωτεύουσιν τῆς Συρίας, ὅπου κατὰ τοὺς βυ-

δαμασκι	ζαντινούς χρόνους ὑπῆρχαν περίφημα ἐργαστήρια πολεμικῶν ὅπλων, κατασκευαζομένων διὰ τοὺς Ἀκρίτας.
δαφιλῆς	— ὅπλον· κυρίως σπαθί κατασκευασμένον διὰ δαμασκηνοῦ χάλυβος.
δειγμα	— ἄφθονος, πλουσιοπάροχος.
δεκατίζομαι	— ἀπόδειξις.
δέρις	— ὑφίσταμαι ἀποδεκατισμὸν, καταστρέφομαι.
διαμείβομαι	— δέρμα.
διασπῶ	— στέλλομαι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο.
διάφορο (τὸ)	— χωρίζω, διαλύω.
διέπομαι	— ὁ τόκος (διάφορο - κεφάλι = τὸ διάφορο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον, ἦτοι ἀνατοκισμός).
διφρηλατῶ	— κανονίζομαι.
δραγμῆς	— ὁδηγῶ ἄρμα, ὄχημα.
δράνα (ἡ)	— πρέζα πράγματός τινος, μάτσο, δεσμός.
δρυμὸς	— ἀναδενδράς, φυτὸν ἀναρριχητικόν.
δυσθυμῶ	— δάσος πυκνὸν ἐκ μεγάλων δένδρων.
	— στενοχωροῦμαι, ἔχω κακὴν διάθεσιν.

E

ἐγγὺς	— πλησίον.
ἐγκατα	— τὰ ἐντόσθια, τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς γῆς.
εἰκασία	— συμπέρασμα.
εἰσελεύσομαι	— θὰ εἰσέλθω.
εἶτα	— ἔπειτα.
ἐκθύμως	— μὲ ὀλὴν τὴν καρδιά.
ἐκλιπάρησις	— ἐπίμονος παράκλησις.
ἐκμυζῶ	— βυζαίνω, ἀπορροφῶ.
ἐκτοτε	— ἀπὸ τότε.
ἐκφρων (ὁ, ἡ)	— ἔξω φρενῶν.
ἐλέφας	— τὸ διὰ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα χρησιμοποιούμενον ἐλεφαντοστοῦν.
ἐμπλεως - ος	— γεμάτος.
ἐμφυτος	— ὁ ἐκ φύσεως ὑπάρχων.
ἐνδεια	— μεγάλη ἔλλειψις, φτώχεια.
ἐνδίδω	— ὑποχωρῶ, παραδέχομαι.
ἐνθελς	— ἀφοῦ ἔθεσε.
ἐνθεν καὶ ἐνθεν	— ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
ἐνθρώσκω	— ἀναπηδῶ εἰς τὸ μέσον, ἐμφανίζομαι αἰφνης.
ἐνωμοτία	— ὀργανικὴ ὁμάς ἐκ 10 ἕως 12 στρατιωτῶν ἢ χωροφυλάκων.
ἐνωτίζομαι	— ἀκούω προσεκτικά.

ἐξάλλος	— ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ὁ μὴ ἔχων κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του.
ἐξανδραποδισμός	— ἡ πώλησις ἀνθρώπων (κυρίως αἰχμαλώτων) ὡς δούλων, ἢ τελεία ὑποδούλωσις.
ἐξίσταμαι	— ἀπορῶ πολὺ, παραξενεύομαι, μένω κατάπληκτος.
ἐπαγγέλλομαι	— ἔχω ὡς ἐπάγγελμα.
ἐπάρθητε	— σηκωθῆτε, ἀνοιξατε.
ἐπενδύτης	— ἐπανωφόρι· κηρωτὸς ἐπενδύτης = ἀδιάβροχον.
ἐπικὸς	— ὁ ἀναφερόμενος εἰς ἔπος, ὁ ἄξιος νὰ ὑμνηθῇ μετ' ἔπος (ἔπος = ἡρωϊκὸν ποίημα).
ἐπιούσα	— ἡ ἐπομένη.
ἐπίσασις (ἡ)	— ἡ πρᾶξις τοῦ ἐπισάττω, τοποθετῶ τὸ ἐπίσαγμα, κοινῶς τὸ σαμάρωμα.
ἔπος	— λόγος, μακρὸν ἀφηγηματικὸν ποίημα.
ἐρατεινὸς	— ἀξιμαγᾶπητος.
ἔρεισμα	— στήριγμα, ὑποστήριγμα.
ἐρμάριον (τὸ)	— τὸ ντουλάπι.
ἐρρυτιδωμένος	— ζαρωμένος, γεμᾶτος ἀπὸ ρυτίδας - ζαρωματιές.
Ἑταιρεία (ἡ)	— ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία.
ἔτισε	— ἐπλήρωσε.
εὐάγωγος	— πειθήνιος, πρᾶος, ἀνατρεφόμενος μετ' εὐκολίαν καὶ καλοὺς τρόπους.
εὐδιος	— (ἐπὶ καιροῦ) αἰθριος, καλοκαιρινός.
εὐδοκῶ	— δέχομαι εὐμενῶς.
ἐωθινὸν (τὸ)	— ὕμνος ἐκκλησιαστικὸς, ψαλλόμενος τὴν αὐγὴν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ὕμνου καὶ πρὸ τῆς μεγάλης δοξολογίας.

Ζ

ζευγάς	— γεωργός, ζευγηλάτης.
ζέφυρος	— δυτικὸς ἄνεμος (κ. πονέντες).
ζέω	— βράζω.
ζόφος	— σκότος βαθύ.

Η

ἡδοικῶς	— μετὰ πολλὴν εὐχαρίστησιν, ἀπόλαυσιν.
ἡδύλαλος	— ὁ λαλῶν, ὁ ψάλλων μετὰ πολλὴν γλυκύτητα.
ἡδύμελον	— τροπᾶριον ἔχον γλυκεῖαν μελωδίαν.
ἡμίκλιτος	— χωρὶς νὰ ἔχη ἐντελῶς κατακλιθῇ, μισόγεργτος.
ἡῶς	— τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας, ἄρχή.

Θ

- θαλασσόπληκτος — ὁ ὑπὸ τῶν κυμάτων κτυπούμενος.
 θαλλὸς — τρυφερὸς βλαστός.
 θάλλπος — ζεστασιά, περίθαλψις.
 θεοφύλακτος (πόλις) — ἔτσι ὠνομάζετο ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους.
 θυγατέρες (Διὸς) — αἱ Μοῦσαι.
 θυμέλη — βωμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

Ι

- ἱάμβος — μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἐκ δύο συλλαβῶν, μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς παρ' ἀρχαίους, ἢ μιᾶς ἀτόνου καὶ μιᾶς τονισμένης.
 ἱαμβικοί στίχοι — οἱ ἐξ ἱάμβων ἀποτελούμενοι στίχοι.
 ἱεραρχία — κλίμαξ διαφόρων βαθμῶν εἰς δημοσίας καὶ λοιπὰς θέσεις.
 ἱεροπρακτῶ — ἱεουργῶ, τελῶ τὰ τῆς θείας λατρείας.
 ἱλαρόνῳ — φαιδρύνω, καθιστῶ τί χαρωπόν.
 ἰόχρους (ὁ, ἡ) — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἵου (τοῦ μενεξέ), ὁ βαθυκύανος.

Κ

- καβαλλάρης(της στέγης) — ἡ ὀριζοντία δοκὸς ἡ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφαίαν ράχιν τῆς στέγης.
 κάλαμος — καλαμῆνια γραφίς.
 καλαουζέρης — χειριστὴς ἀεραντλίας σπογγαλιευτικοῦ πλοιαρίου.
 καλλίρρειθρος (πηγή) — ἡ ἔχουσα καλὸν ρεῦμα ὕδατος.
 καλλωπίζω — εὐπρεπίζω, περιποιῶμαι.
 κάμνοντες — (τοῦ ρήμ. κάμνω), οἱ κοπιασμένοι, οἱ ἄρρωστοι.
 Κανανὸς Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Περιέγραψεν ἀφελῶς καὶ εἰς δημῶδες γλωσσικὸν ἰδίωμα τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1422 πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι ἀπεκρούσθησαν.
 καρβανάρης — ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καρβανιοῦ.
 καριοφίλι — τυφένιον ἐμπροσθογεμές, πυροδοτούμενον διὰ πυριτολίθου.
 καταιονισμός — ρίψις πολλοῦ ὕδατος ἄνωθεν.
 κατανυκτικός — ὁ προκαλῶν κατάνυξιν, ὁ συγκινῶν καὶ προκαλῶν εὐλάβειαν.
 καταπακτὴ — ἀνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὁδηγοῦν εἰς ὑπόγειον.

καταπονηθείς	— πολὺ κουρασθεὶς, ταλαιπωρηθείς.
κατάπτωσις	— πτώσις, πέσιμον.
κατασκήπτω	— ἐφορμῶ, ἐπιπίπτω.
κατέχω	— γνωρίζω.
κατήφεια	— τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σκυθρωπός, κατσούφης.
κάτος	— γάτος.
κατράμι	— ρευστὴ πίσσα.
κεῖρω	— κόπτω τινὸς τὴν κόμην.
κεκυνῶς	— σκυμμένος, καμπούρης.
κελεύω	— διατάσσω.
κενταυρικὸς	— ὁ ἔχων σχέσιν ἢ ὁμοιότητα πρὸς κένταυρον. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν οἱ Κένταυροι ἦσαν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἄνδρες καὶ κατὰ τὸ κάτω μέρος ἵπποι.
κεχαριᾶς (ὁ)	— λέξις τουρκικὴ, ὁ φροντιστὴς μεγάλῃς οἰκογενείας, ὁ τοποτηρητής, ἐπίτροπος.
κιβούριον	— τάφος, φέρετρον.
κιλίμιον	— τάπης ἀπλῆς κατασκευῆς.
Κίρκη	— μάγισσα, θυγάτηρ τοῦ Ἥλιου. Προσείλκυε διὰ τῆς γοητείας τῆς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς μετεμόρφωνεν εἰς ζῷα.
κλαβανή	— καταπακτὴ (βλ. λ.).
κλαγγή	— ἤχος συγκρουομένων ὅπλων.
κλάρες	— μικροὶ ξηροὶ κλάδοι, τοὺς ὁποίους ἀποθηκεύουν οἱ χωρικοί, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ὡς προσανάμματα.
κλασσικὴ γῆ	— ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.
κνηκᾶτο	— ἡ κνηκᾶτο· με χρῶμα ἐρυθρόν ἢ κροκοβαφές.
κογχύλη	— ἡ κόγχη τῶν μαλακίων, τὸ βούκινο τῶν ναυτικῶν.
κοινῇ	— κοινῶς.
κολοβός	— ὁ ἔχων ἀποκεκομμένην τὴν οὐράν, ἐλλιπής.
κοιμὸς	— ἱματιοθήκη με πολλὰ συρτάρια (λ. γαλλ.).
κοπάζω	— καταπίπτω, ξεθυμαίνω.
κοπάνα (ῆ)	— ξύλινον ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου κτυποῦν τὰς ἐλαίας.
κοπετός	— μέγας θρῆνος.
κόρκωμα	— βάθρον.
κοσμογονικὸς	— ὁ ἐνθυμίζων τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις τῆς κοσμογονίας· συνταρακτικὸς.
κότινος	— κλάδος ἀγριελαίας, βραβεῖον, ἔπαινος.
κουβέλλα (ῆ)	— ξύλινον μεγάλον κιβώτιον, πρὸς ἀποθήκευσιν πολλῶν «κουβελιῶν» σίτου. Κουβέλλι δὲ ὀνομάζεται μέτρον χωρητικότητος δημητριακῶν.
κουρνιάζω	— (ἐπὶ πτηνῶν) = ἀναπαύομαι κατὰ τὴν νύκτα, συμμαζεῖσθαι.

κορυταλῶ	— κροταλῶ, κροταλίζω, κτυπῶ.
κούφος	— κούφιος, ελαφρὸς, ἀνόητος.
κόφη	— θωράκιον πλοίων.
κραίνω	— κρένω, ὀμιλῶ.
κράσπεδον	— γῦρος ἐνδύματος, ἄκρον ἀγροῦ κλπ.
κρηπίς	— βάσις, θεμέλιον.
κρινί	— σμήνος περιπλανωμένων μελισσῶν. Ἄπλως ὁμάς, σμή- νος.
κύλιξ	— κύπελλον εὐρύ καὶ χαμηλὸν μὲ δύο λαβάς.
κώνειον	— φυτὸν δηλητηριώδες, κοινῶς βρωμόχορτο. Ὅπὸν τοῦτου ἐπινον, οἱ εἰς θάνατον καταδικασθέντες τὸ πάλοι.
κωνσταντιναῖο	— χρυσοῦν βυζαντινὸν νόμισμα, παριστῶν τοὺς ἁγίους Κωνσταντῖνον καὶ Ἑλένην.

Λ

λα(γ)οῦτο	— ἔγχορδον μουσικὸν ὄργανον, ὁμοιάζον πρὸς μανδολῖνον, μεγαλυτέρων διαστάσεων ὅμως καὶ μὲ μακροτέραν τὴν οὐράν.
λαὸς	— πλῆθος, μέγα πλῆθος.
λειψίφωτος	— μὲ λίγο φῶς.
λήθαργος	— ὕπνος βαθύτατος καὶ συνεχής.
ληρῶ	— μωρολογῶ, ἀνοηταίνω, παραμιλῶ.
λιγώνομαι	— αἰσθάνομαι κόρον, λιγοῦραν. Ἐχὼ τάσιν πρὸς λιπο- θυμίαν.
λουμπάρδα (ῆ)	— ἡ βομβάρδα, μέγα πυροβόλον, κατάλληλον πρὸς βομ- βαρδισμόν.
λυγερός	— εὐλύγιστος, κομψός, λεπτός.
λυγμός	— ἀναφυλλητό.
λυκῶφως	— τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀμυδρὸν φῶς.

Μ

μακράϊον	— ὁ ζῶν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, μακρόβιος.
μαρμαρυγή	— λάμψις, παλμικὴ ἀκτινοβολία.
μαστίζω	— κτυπῶ μὲ μαστίγιον, βασανίζω, καταστρέφω, ἐρμῶνω.
μάταιος	— ἀσήμαντος, τιποτένιος.
μεγαλωσι	— εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
μειδιῶ	— χαμογελῶ.
μέλος	— ποίημα τονισμένον μουσικῶς, μελωδία.
μεταλαμπαδεύω	— μεταδίδω φῶς, γνώσεις, φῶτα πολιτισμοῦ.
μετερίζι	— πρόχωμα, ὀχύρωμα.
μνησικακῶ	— διατηρῶ κακίαν κατὰ τινας.

μνήσκω	— ἀπομένω.
Μουεζίνης (ό)	— μουσουλμᾶνος θρησκευτικὸς λειτουργός, τοῦ ὁποίου κύριον ἔργον ἦτο νὰ καλῇ ἀπὸ τὸν μιναρὲν τοὺς πιστοὺς πρὸς προσευχήν.
μούσκλη (τὸ)	— ὀνομάζονται οὕτω διάφορα εἶδη βρύων καὶ φυτῶν, ποὺ φύονται εἰς τοίχους καὶ μέρη ὑγρὰ.
Μουφτής (ό)	— μουσουλμᾶνος ἱερωμένος ἐρμηνευτὴς τῶν νόμων.
μπόμπιρας	— σφήκα, παιδίον μικροῦ ἀναστήματος.
μπουρλότο	— πυρπολικὸν σκάφος.
μπρίκι	— ναυτικὸν βρίκιον, πάρων, ἱστιοφόρον μὲ δύο ἰστούς, φέροντας τετράγωνα ἱστία.
Μύρα	— ἀκμάζουσα μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
μύχιος	— ὁ εἰς τὰ βάθη πράγματός τιнос εὐρισκόμενος.

N

νᾶμα	— πηγὴν ῥέοντος ὕδατος (ἐκκλ.). Ὁ οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας, κοινῶς ἀνάμα.
ναργιλές	— καπνοσύριγξ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγιστον σωλῆνα, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὕδατος.
ναυτίλος (ό)	— θαλασσοπόρος, ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα.
νεύω	— κάνω νόημα εἰς κάποιον.
Νιόκαστρο	— τὸ Ναυαρίνον.
νιφετός	— πτώσις χιόνος, χιονιά.
νωδός	— ὁ ἄνευ ὀδόντων, φαφούτης.
νωθρότης (ή)	— ὀκνηρία, βραδύτης, ραθυμία.
νωχελής	— ἀδιάφορος, βαρετός, νωθρός.

Ξ

Ξαμώνω	— τολμῶ καὶ ἀπλώνω τὸ χέρι κάπου, τολμῶ.
Ξωτάρης (ό)	— ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀπομονωμένην εἰς τοὺς ἀγρούς, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

O

οἶδα	— γνωρίζω.
οἰκτίρω	— εὐσπλαχνίζομαι κάποιον, περιφρονῶ κάποιον.
οἰκτιρόνως	— μὲ οἰκτον, μὲ εὐσπλαχνίαν.
ὀλβιος	— ὑπερευτυχής, ὁ οὐδὲν στερούμενος.
ὀλολύζω	— ἐκβάλλω θρηνητικὰς κραυγὰς, σκούζω.
*Ολυμπος (Κύπρου)	— τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου (ὕψ. 2140 μ.).

ὄμοσε	— ὀρκίσου.
ὀνειδίζομαι	— κατηγοροῦμαι, χλευάζομαι, περιπαίζομαι.
ὀρθοπλωρίζω	— πηγαίνω κατὰ τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου.
ὀρμάνια	— ρουμάνια, δασωμένα χαραδρώματα.
ὄρος	— σύνορον.
οὕτως εἰπεῖν	— γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, ὅπως λέγομε.

II

παζάρι	— ἀγορά (λ. τουρκ.).
πάλιουρας (ὁ)	— θάμνος ἀκανθωτός, ποῦ χρησιμοποιεῖται διὰ περίφραξιν κήπων. Λέγεται κοινῶς παλιούρι, ὑπὸ δὲ τῶν λογίων ὁ παλίουρος.
παννυχίς	— διασκέδασις ὁλονύκτιος.
παρακατιῶν	— ὁ ἀκολουθῶν, ὁ κατόπιν.
παραμυθία	— παρηγοριά.
παράπηγμα	— πρόχειρον οἰκοδόμημα ἐκ σανίδων, παράγκα.
πάρεδρος	— ἀναπληρωτὴς δημοσίου λειτουργοῦ, δημάρχου κλπ.
παρεπιδιμῶ	— μένω προσωρινῶς εἰς ἓνα μέρος.
πεζοῦρα	— πεζὸς στρατός, πεζικόν.
πειθήριος	— εὐπειθής, ἀπολύτως πειθαρχικός.
πελαγώνω	— ὀδηγῶ πρὸς τὸ πέλαγος « ὁ γερανὸς πελαγώνει τὰ παλιά » = ὀδηγεῖ τὰ ἀποδημητικά πτηνὰ πρὸς ἄλλας θερμὰς χώρας ἀντιπέραν τοῦ πελάγους.
πενυχτός	— πολὺ πτωχικός, ἀνεπαρκής.
περγολιά	— κληματαργιά, κρεββατίνα.
περιαλγής	— περίλυπος, βαρυαλγής.
περιδεής	— πλήρης δέους, περίφοβος.
περιδιπῶ	— στροβιλίζω, στριφογυρίζω.
περιστόλιον	— σειρά κίωνων πέριξ οἰκοδομήματος ἢ κατὰ μῆκος αὐλῆς, σχηματίζουσα στοάν.
περισυλλογή	— βαθεῖα συγκέντρωσις εἰς ἑαυτὸν, βαθεῖα σκέψις.
περίτεχνος	— μὲ πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένος.
Πίνδαρος	— ὁ μέγιστος λυρικός ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος, ἐκ Θηβῶν.
πίτυς	— πεύκη.
πίφερο (τὸ)	— ξύλινον πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον.
πλατάγισμα	— ἤχος παραγόμενος ἐκ συγκρουομένων ἀντικειμένων, κυρίως ἐντὸς τοῦ ὕδατος.
πλάτωμα	— τόπος ἐκτεταμένος, ὀροπέδιον.
ποικίλος	— διαφόρων εἰδῶν.
ποικιλική	— ἡ τέχνη τῆς διακοσμῆσεως.
πολιτάρχης	— ἀξίωμα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τοῦ ἀστυνόμου, ἐπὶ Καποδιστρίου.

πολιτεία	— Κράτος.
πολυτρίχι (τό)	— φυτόν, φυόμενον εἰς ὑγρά μέρη, φέρει πολλὰς τριχοειδεῖς ἐκβλαστήσεις καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ὄνομα εἶναι « ἕππουρις ».
πολυώδυνος	— ὁ πολλὰς ὁδύνας προκαλὼν.
πορθμεὺς (ὁ)	— ὁ ἔχων τὸ ἐπάγγελμα νὰ μεταβιβάσῃ διὰ πορθμείου ταξιδιώτας εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν ἢ ὄχθην.
πορφυροῦς	— βαθυκόκκινος.
ποτόκια	— μικρὸς λάκκος τῶν ἐλαιοτριβείων.
προσαγορεύω	— προσφωνῶ, ἀπευθύνω πρὸς τινὰ χαιρετισμόν.
προσατενίζω	— κοιτάζω μὲ προσοχήν.
προσενεχθεῖς	— προσφερθεῖς.
προωρεὺς (ὁ)	— ὁ ναύκληρος, ὁ ἐπὶ τῆς πλώρας παρατηρητῆς ναύτης.
πρωτόλειον (τό)	— οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς γῆς, ἡ ἀπαρχὴ τῆς συγκομιδῆς. Διὰ πνευματικὰ ἔργα νεαρῶν συγγραφέων πρωτόλειον σημαίνει ἔργον νεανικόν, χωρὶς ὀριμότητα.
πυρακτώνω	— πυρώνω, καίω μέχρι πυρακτώσεως.

Ρ

ραγὰς	— ρωγμή, ράγισμα.
ρασιώνη	— ραθυμία, νωθρότης.
ραφωδὸς	— ὁ συρράπτων ῥάδας, ὁ ἀοιδὸς ὁ ψάλλον ποιήματα ἐπικῶν ποιητῶν.
ρέκασμα (τό)	— ἡ φωνὴ τῶν ὀρνέων.
ρήγνυμαι	— διαρρηγνύομαι, σχίζομαι.
ριζιμιὸς (λίθος)	— ὀγκώδης λίθος ἐρμιζωμένος εἰς τὴν γῆν.
ροβολῶ	— κατέρχομαι ἀπὸ πλαγιᾶν βουνοῦ.
ρουπάκι	— εἶδος μικρᾶς βαλανιδιάς, μικρᾶς δρυός.

Σ

σάλαγος	— θόρυβος ἀνθρώπων ἢ ζώων.
σαλβάρι	— πλατεῖα περισκελὶς (λ. περσ.).
σιάδι (ισιάδι)	— ἐπίπεδος, ὁμαλὸς τόπος.
σίγκλος	— κάδος πρὸς ἀντλήσιν ὕδατος, κοινῶς κουβᾶς.
σιλουέττα	— ἀπεικόνισις προσώπων ἢ πράγματος μόνον διὰ τοῦ περιγράμματός του.
Σίπυλον	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
σκαμπαβία	— λέμβος πλοίου.
σκιάδι (τό)	— πλατύγυρος ἀχύρινος πῖλος, χρησιμοποιοῦμενος τὸ θέρος ἀπὸ τοὺς ἀγρότας, διὰ νὰ σκιάζῃ τὸ πρόσωπον.
σκιριτῶ	— ἀναπηδῶ, τινάσσομαι.

σκολιός (δρόμος)	— μη εὐθύς, ἀνώμαλος.
σκότα (ή)	— τὸ σχοινίον μὲ τὸ ὅποιον σύρουν καὶ τεντώνουν τὰ πανὰ μικροῦ πλοίου.
σκοῦνα (ή)	— εἶδος πλοίου, ἱστιοφόρον, λεγόμενον ἄλλως καὶ « γολεττόβρικο ».
σκηθροπάζω	— κατσουφιάζω.
σκῶμα	— πείραγμα δηκτικόν, κοροῖδια.
σmaalώνω	— ἐπιχρίω μὲ σμάλτον, ἥτοι μὲ ὑαλῶδες ἐπίχρισμα.
σουρτοῦκης	— ἄνθρωπος ἀκατάστατος, χασομέρης, ὀκνηρός.
σουσουράδα	— εἶδος μικροῦ πτηνοῦ, ἀρχ. σεισσυγίς (νεοελλ. σεισουράδα = ἡ σείουσα τὴν οὐράν).
σοφᾶς (ό)	— χαμηλὸς καναπές.
σοφιστής	— διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς παρ' ἀρχαίοις, μεταχειριζόμενος πολλάκις ἐπίτηδες ἐσφαλμένους συλλογισμούς.
σπιτίλι	— νοσοκομεῖον.
σταυροπήγιον	— μοναστήριον ὑπαγόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατριάρχην.
στέμφυλον	— τὸ στερεὸν ὑπόλειμμα ποῦ μένει μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλῶν, κοινῶς σάιπυρον.
στιβαρός	— ἰσχυρός, ρωμαλέος.
στιλπνός	— γυαλιστερός, λουστραρισμένος.
στοῖχος	— σειρά.
σουνπιό(ν) καὶ στυπ- πίον	— εὐτελὲς νῆμα, τολύπη ἐξ εὐτελῶν νημάτων.
στυλοβάτης	— βάσις στύλου, ὑπόβαθρον, μεταφορικῶς ὑποστηρικτής.
σύθαμπα	— μὲ τὸ σούρουπον.
συμμερίζομαι	— συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τινός.
σύμπλους	— σύντροφος τοῦ πλοῦ, θαλάσσιον ταξίδιον.
συμπλωτήρ (ό)	— ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ὁποίου συμπλέμεν, συνταξιδεύομεν.
συνωστίζομαι	— στρυμώχνομαι.

T

ταβλάς	— ξύλινος μέγας δίσκος, ὅπου τοποθετοῦν ποτήρια, σκεύη, ἢ κουλούρια, στραγάλια κλπ.
τεπόζιτον	— εἰδικὸν ἱστιοφόρον διὰ τὴν σπογγαλείαν.
τζιβιέρα	— πλαίσιον ἐκ σανίδων, ὅπου ἀποξηραίνεται ἡ σταφίς.
τήκομαι	— λειώνομαι (ἐπὶ μετάλλων).
Τμῶλος	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
τολύπη	— τουλούπα.
τομποθράς	— πνευστὸν ποιμενικὸν μουσικὸν ὄργανον.
τορβάς	— ἡ ντορβάς· σάκκος, πήρα (λ. τουρκ.).
τρικαντὸν	— ἐπίσημος πῖλος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ.

τρίπους	— παρ' ἀρχαίοις σιδηροῦν ὑπόβαθρον μὲ τρεῖς πόδας, διδόμενον ὡς ἐπαθλον εἰς μάχας ἢ ἀγῶνας.
τρισκελίον	— ξύλινον κατασκευάσμα ἐκ τριῶν σκελῶν διὰ τὴν τοποθέτησιν εἰκόνων ἀγίων.
τρόμπα - μαρίνα	— τηλεβόας, βούκινο τῶν ναυτικῶν.
τροπὶς (ἡ)	— τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πῤῥαν καὶ φθάνει ἕως τὴν πρύμνην, ἢ κοινῶς λεγομένη καρίνα.
τροχαῖος	— μετρικὸς ποὺς αποτελούμενος ἀπὸ δύο συλλαβάς, μίαν μακρὰν καὶ μίαν βραχεῖαν.
τροφή	— μαλθακὸς βίος, καλοπέρασις.
τσαπράζι (τὸ)	— ἀσημένιον κόσμημα τῶν φουστανελλοφόρων Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν πολεμιστῶν. Τὰ τσαπράζια ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ στήθους σταυροειδῶς.
τσαρδάκι	— πρόχειρον στέγαστρον, συνήθως ἐπιπεδόστεγον σκιαδίου.
τσάγκο	— περίφραγμα, ὅπου κλείονται τὰ μικρὰ ἀρνιά.
τύρβη	— θόρυβος, ταραχή, βοή.

Υ

ὑπερφανής	— ἀλαζών, ὑπερόπτης.
ὑπηχῶ	— συνοδεύω ἄδοντα, ἀκομπανίρω.
ὑποκορισμὸς	— τὸ νὰ καλῇ τις τινὰ μὲ θωπευτικὸν ὄνομα.
ὑποκρίνομαι	— ὑποδύομαι πρόσωπον, παίζω τὸ μέρος μου.
ὑπολεκτάζω	— ἀσπρίζω ὀλίγον.
ὑποστάθμη (ἡ)	— ἀδιάλυτα συστατικὰ τῶν ὕγρων, ἐλαίου, οἴνου κλπ., ποὺ κατακαθίζονται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος τὸ ὑγρὸν δοχείου, κοινῶς κατακαθία. Μεταφορικῶς λέγεται « ἄνθρωπος τῆς τελευταίας ὑποστάθμης » = ἄνθρωπος κατωτέρου ἡθικοῦ ποιοῦ.
ὑστερικὸς	— νευροπαθής.

Φ

φανακίζω	— ἀπατῶ διὰ κολακειῶν ἢ ὑποσχέσεων.
φθόγγος	— ἔναρθρος ἤχος.
φθορητὸς	— ἄξιος φθόνου, ἐπίφθονος.
φιλοπαίγμων	— ὁ ἀγαπῶν τ' ἀστεῖα, ὁ διαρκῶς ἀστειζόμενος.
φιλοσκώμμων	— ὁ ἀγαπῶν νὰ πειράξῃ τοὺς ἄλλους.
φλάμπουρο	— λάβαρον ἐκ μανδηλίου φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ κατὰ τοὺς γάμους· πολεμικὴ σημαία, λάβαρον.
φλάοντο (τὸ)	— πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον, πλαγίαυλος.
φλάσκα	— ξύλινον δοχεῖον ὕδατος ἢ οἴνου, φλασκί, τσότρα.

φλασκίον (τό)	— δοχεῖον νεροῦ ἢ οἴνου κατασκευαζόμενον ἀπὸ ξηρὸν καρπὸν τῆς κολοκύνθης τῆς ὀνομαζομένης λαγγνοφόρου.
φλοῖστος	— ἥχος θραυομένων μικρῶν κυμάτων.
φροῖβη	— ἡ Σελήνη.
φροίσσω	— ἀνατριχιάζω.
φύλαξ (ὁ)	— χαρτοφύλαξ, μαθητικὴ σάκκα, τσάντα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.
φυτεία (ἡ)	— τὸ νέον φυτῶριον. Ἐπὶ μικρῶν παιδιῶν, ἡ νέα γενεά.

X

χαλάλι	— ὅ,τι ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπαξίως κατεχόμενον ἢ ληφθὲν παρὰ τινος (λ. τουρκ.).
χειροπάλαμο	— ἄκρα χεῖρ. Τὸ ἐπίρρ. χειροπάλαμα (ἢ χεροπάλαμα) σημαίνει μὲ τις φοῦχτες.
χειρῶναξ (ὁ)	— ὁ ἐργαζόμενος χειρωνακτικῶς.
χιμαυικός	— φανταστικός, ἀπραγματοποιήτος.
χλαμὺς	— κοντὸς μανδύας τῶν ἱππέων.
χλευάζω	— πειράζω ὕβριστικῶς ἢ περιφρονητικῶς κάποιον.
χοαὶ	— παρ' ἀρχαίοις σπονδαὶ ἐπὶ νεκρῶν ἢ ἐπὶ τάφων.
χορηγός	— παρ' ἀρχαίοις Ἀθηναίους ὁ καταβάλλων τὴν δαπάνην διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἔργων.
χουχουλίζω	— φυσῶ διὰ νὰ ξεσάνω τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον.
χράμιον	— μάλλινον χονδρὸν συνδόνιον, κλινοσκέπασμα.
χρυσανγάζω	— χρυσίζω, ἀποδίδω χρυσὴν ἀνταύγειαν.
χρυσόβουλλον	— ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἐγράφετο ἐπὶ περγαμνῆς, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ἡ χρυσὴ βούλλα (= σφραγίς).
φρυσσοφαής	— φωτεινός, λάμπων ὡς χρυσός.
χρυσόχροος	— ὁ ἔχων χρῶμα χρυσοῦ.

Ψ

ψαρής	— ἡ ψαρός· ὁ διαστιζόμενος ὑπὸ λευκῶν τριχῶν, λευκόςστικτος, πολίος.
ψίκι	— πομπή, συνοδεία νυμφική.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1824, εἰς τὴν νησίδα Μαδουρὴν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ὅλλὰ δὲν ἤσκησε τὸ νομικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ ὕμνησε μὲ τὴν ποίησίν του τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἡρωϊσμοὺς τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἑνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἀντεπροσώπευσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἐλληνικὴν βουλὴν. Ἔργα του ποιητικὰ εἶναι τὰ « Στιχουργήματα », « τὰ Μνημόσυνα », ἢ « Κυρὰ Φροσύνη », ὁ « Ἄθαν. Διάκος » καὶ ὁ « Ἀστραπόγιαννος ». Ἀφῆκεν ἡμιτελῆ τὸν « Φωτεινόν ». Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἑπανάστασεως τοῦ 1821. Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ 1908 εἰς 3 μεγάλους τόμους. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΒΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γκάλα Ἀλεξάνδρου. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τὸ 1915 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1948. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ἰδίως τὴν θρησκευτικὴν. Ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν « Ἀκτίνων » καὶ ἄλλων περιοδικῶν.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑρμούπολιν Σύρου τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1908. Ἐζῆσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Ἐγραψε διηγήματα, ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ μελετήματα, ἀπομνημονεύματα καὶ πολλὰ ἔργα κατάλληλα διὰ παιδιὰ. Ἰδρυσε τὸν « Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων », διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1841. Νέος εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Κατόπιν ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Λειψίαν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τὸ 1864. Μετέβη μετὰ ταῦτα εἰς Τεργέστην καὶ ἐγένεν ἀρθρογράφος εἰς τὴν ἐφημερίδα « Ἡμέραν », τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος. Ἀπὸ τὸ 1874 ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε « Νέαν Ἡμέραν ». Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἔγραψε τὸν « Μέγαν ἐπαιτήν » (1800) καὶ τὸ « Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης » (1862), τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη εἰς τὸν Βουτσιναιῶν διαγωνισμόν. Ἀπέθανε τὸ 1898 ἐν Ἀθήναις. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ ἀδελφός του τὸ 1902.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — Έγεννήθη εις Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, ἐξημέτισε καὶ βουλευτής. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι « Τὰ ἀγρία καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγου ». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ζωολογία μαζί καὶ λαογραφία, ἀναγνωσθὲν ἀπλήστως. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ διάφορα ἀξιόλογα ποιήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά.

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ σημαντικώτερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Οἱ Κρητὲς μου ».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Έγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Ἀχίνας ἀπὸ γονεῖς Μεσολογγίτας καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τῆς υπαίθρου καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ὕφους του.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1805 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1858. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἡρωικὴν ἐξοδον. Ἐγραψε ποιήματα ἔχων ὡς πρότυπα τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του πασίγνωστα εἶναι « τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς », « τὸ Βοριᾶς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει », « ἡ Πέρδικα », κ.ἄ. Ὡς πατήρ ὑπῆρξε πολὺ ἄτυχος, διότι ὁ θάνατος ἀφῆρπασεν ἔνωρὶς τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὰ ἐπτά τέκνα του. Πολλὰ ποιήματά του ἔχει γράφει ἐμπνευσμένους ἀπὸ τὰ ὀδυνηρὰ αὐτὰ πλήγματα. Ἐπίσης ἔγραψε πολλὰ πατριωτικὰ ποιήματα.

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς. Έγεννήθη εἰς Ταταῦλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1892. Εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐσπούδασε νομικά, δημοσιογραφῶν συγχρόνως. Ἐγραψε τὰ διηγήματα « Σπίθες » καὶ « Ὅταν χτυποῦσαν οἱ καμπάνες » καὶ 15 θεατρικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων « Ἡ σβησμένη καντήλα », ἐδιδάχθη γαλλιστὶ εἰς Παρίσιους.

ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1878. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικά ἐν Ἀθήναις. Ἐπειτα ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐν Ρώμῃ, Παρίσις, Λονδίνο καὶ Νέα Ὑόρκη ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ κατέγεινε εἰς ἐρεῦνας εἰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα, συλλέγων

ύλικόν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας. Ἐξέδωκε πλείστας ὅσας ἱστορικὰς μελέτας ἑλληνιστί, ἰταλιστί καὶ γαλλιστί.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοδότης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλληλος Πρωτοδικείου, Ὑπουργείου καὶ διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ 1927 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐχει ἐκδόσει « Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας », « Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν », μελέτην « Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες », τὰ « Ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκηπος Ὑψηλάντου » γαλλιστί, « Τοπωνυμικὰ παράδοξα », τὸν « Ἀναδρομάρην », τοὺς « Χαλκοκονδύλας » (βραβευθέντας) κ.ά. Ἐπίσης διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα, μύθους καὶ θρύλους, γνώμης, ποιήματα καὶ φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα. Ὑπῆρξεν ἰδρυτὴς καὶ τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ « Ἑβδομάς ». Εἶναι πολυγραφώτατος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ἱστορικός τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἔπειτα. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀπενεμήθη ἡ προσωνυμία « Ἀθηναιογράφος ». Τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ σπιθηροβόλον πνεῦμά του καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν λαογραφικῶν στοιχείων.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1880. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912 - 1913 ὡς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας λυρικωτάτας τούτων περιγραφάς. Ἀπέθανε τὸ 1947.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας, καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὰ Ἐμπορικὰ πλοῖα ὡς ἱατρός καὶ ἔπειτα εἰς τὸν στρατὸν προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Ἐδημοσίευσεν μόνον διηγήματα καὶ ἐλάχιστα ποιήματα. Ἐφιλοδόγησε νὰ συνθέσῃ διὰ τοῦ ἔργου του ἕναν πίνακα τῆς Νεοελληνικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις. Ἐγνώρισε ὅσον οὐδεὶς ἄλλος πεζογράφος μὴ τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐμελέτησε μετὰ μεγαλῆς προσοχῆς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά του. Τὸ καλύτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ συλλογὴ ἐννέα θαλασσινῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Λόγια τῆς Πλάρης ».

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Βιάννῳ τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1920. Ἐσπούδασε νομικά. Εἰργάσθη ὡς συντάκτης καὶ χρονογράφος εἰς διαφόρους Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν διετήρησε τὴν χρονογραφικὴν στήλην τῆς Ἐφημερίδος « Ἐμπρός » ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον « Διαβήτης ». Ἔργα του : « Ὅταν ἦμουν δάσκαλος » καὶ ὁ « Πατοῦχας ».

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ γονέων Χίων τὸ 1748 καὶ ἀπέθανε τὸ 1833 εἰς Παρισίους. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν εἰς Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ

τὴν ἐγκατέλειπε χάριν τῆς φιλολογίας, διακριθεὶς ὡς εἰς τῶν μεγαλυτέρων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπέδωθε εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεικόνων του, γενόμενος εἰς τῶν προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς τὰ « Προλεγόμενα » τῶν ὁποίων ἔγραψε σοφωτάτας πατριωτικὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς νέους καὶ πρὸς δόκληρον τὸ ἔθνος. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μὲ παγκόσμιον φήμην συντελέσας ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν Ἑθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ Κοραῖς εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῆς μέσης γλωσσικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα μεταξὺ ἀρχαϊστῶν καὶ δημοτικιστῶν, γενόμενος οὕτω ὁ πατὴρ τῆς καθαρουσύσης.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συρράκων τῆς Ἠπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἄρταν τὸ 1894. Μαθητὴς ἀκόμη εἰς Ἰωάννινα, ἐδημοσίευσεν τὸ πατριωτικὸν ποίημα « Σκιαὶ τοῦ Ἄδου » (1886), διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἔζησε σκληρὰν ζωὴν, ἐργαζόμενος ὡς τυπογράφος, ἔπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ περιοδικοῦ « Ἑβδομάς » καὶ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἐταιρείας σιδηροδρόμων. Αἱ στερήσεις ὅμως ὑπέσκαψαν τὴν ὑγείαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐδημοσίευσεν ποιητικὰ τὸν « Καλόγηρον τῆς κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου », τὰ « Ἀγροτικά » καὶ τὸν « Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης ». Ἐπίσης τὰ « Πεζογραφήματα » διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ ἔργα του ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος, τὰ ὅποια διακρίνονται διὰ τὴν εὐχην καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν εἰδυλλιακὴν των χάριν. Πλήρη τὰ ἔργα τοῦ Κρυστάλλου ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους τὸ 1912, χωριστὰ δὲ κατόπιν ὅλα τὰ ποιήματά του τὸ 1916.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπαισε τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἠπείρου ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασεν φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ἔγραψε ποιήματα. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ὡς καὶ αἱ μεταφράσεις του ἐκ τῆς ξένης λογοτεχνίας ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : « Ἔργα ». Ὁ Μαβίλης ὑπῆρξε φλογερὸς πατριώτης εἰς τὴν ποίησιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1942. Ἐσπούδασεν νομικὰ καὶ ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας ἐπέδωθε εἰς τὴν ποίησιν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων : « Συντρίμματα », « Ὁρεῖς », « Πεπρωμένα », « Ἀσφόδελοι », « Μπαταριῶδες - Τάκης Πλούμας », « Ἀντίφωνα ». Μετέφρασε καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα « Ἡ Κυρά τοῦ Πύργου ». Ἐβραβεύθη μὲ τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ὁ Μαλακάσης εἶναι γνήσιος λυρικός ποιητὴς, ἔχει τὴν αἴσθησιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας καὶ πηγαίαν τὴν ἐμπνευσιν.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Κεφαλληνίαν τὸ 1823 ἀπὸ Κερκυραϊκὴν οἰκογένειαν. Ἐξεπαιδεύθη εις Κέρκυραν καὶ ἔπειτα ἐσπούδασε νομικὰ εις τὴν Ἱταλίαν. Δὲν ἤσκησεν ὁμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀφοσιωθείς εις τὴν ποίησιν. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ διετέλεσε μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτὴς Κερκύρας. Ἐδημοσίευσεν τὸν ἀριστουργηματικὸν « Ὁρκον » του, τὰ « Ποιητικὰ ἔργα » καὶ τὰ « Μικρὰ ταξίδια ». Ἀπέθανεν εις Κέρκυραν τὸ 1911.

ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εις Ζάκυνθον τὸ 1855 καὶ ἀπέθανεν εις Ἀθήνας τὸ 1913. Εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν Σολωμικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἱταλικὴν ποίησιν. Εἰς τὰ ποιήματά του διακρίνεται ρωμαντισμὸς καὶ ἀπαισιοδοξία.

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ. — Ἐγεννήθη εις Κωνσταντινουπόλιν τὸ 1812 ἀπὸ παλαιὰν ἡπειρωτικὴν οἰκογένειαν. Ἐσπούδασε νομικὰ εις Ἱταλίαν. Διετέλεσεν καθηγητὴς τῆς νομικῆς εις τὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπὸ τοῦ 1866, ἀφοσιωθείς εις τὰ ἐκπαιδευτικὰ, συνέγραψε τὸ πασίγνωστον ἀναγνωσματᾶριον « Γεροστάθης » εις τρεῖς τόμους, προσφιλὲς ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν ἑλληνοπαίδων. Ἐγραψεν ἐπίσης τὸν « Χριστόφορον », « Προσευχὰς καὶ ἡθικὰς ὁμιλίας ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων », τὴν πατριωτικὴν τραγωδίαν « Διάκος » καὶ τὸν « Μικρὸν Πλούταρχον », τὸν ὅποιον ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ « Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » εις τρία τομίδια. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. — Ἐγεννήθη εις Ναύπακτον τὸ 1883. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκὸς ἀπὸ τοῦ 1935. Θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Θεατρικὰ του ἔργα εἶναι: « Ὁ γυιὸς τοῦ ἥσκιου », « Τὸ κόκκινο πουκάμισο », « Τὸ χαλασμένον σπῆτι », « Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρον », « Μιὰ νύχτα μιὰ ζωὴ », « Ἰούδας », « Ὁ μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται », « Παπαφλέσσας », « Ὁ Βασιλιᾶς καὶ ὁ Σκύλος » κ.λπ. Ἐγραψεν ἐπίσης « Πολεμικὰς σελίδας », « Τὰ ταξίδια μου », « Τὰ βιογραφικά », « Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ » (βραβεῖον Ἀκαδημίας), « Μιαούλης », « Ματωμένα ράσα » κ.ἄ. Ἰδρυσε τὸ « Θέατρον Τέχνης » καὶ μετὰ τῆς Μαρίας Κοτοπούλῃ τὴν « Ἐλευθέραν Σκηνήν ». Συνειργάσθη εις πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐκδόσας καὶ δύο βιβλία χρονογραφημάτων μετὰ τοὺς τίτλους « Σφυρίγματα » καὶ « Κουβέντες τοῦ Φουρτούνου ». Διηύθυνε τὰ περιοδικὰ « Ἰδέα » καὶ « Ἑλληνικὴ Δημιουργία ».

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. — Ἐγεννήθη εις Μέγαρον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εις Ἀθήνας τὸ 1916. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφῇ ὡς συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ σατιρικῶν φύλλων. Ἀνέμιχθη εις ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειτα διετέλεσεν ἐπιθεωρητὴς τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάραινον τῶν φρενῶν. Ἐδημοσίευσεν διηγήματα, ἠθογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας. Ἀπὸ τὰ διηγήματά του τὸ « Φίλημα » μετεφράσθη εις τὴν Γερμανικὴν. Τὸ ὕψος

του, γοργὸν καὶ χειμαρρῶδες, δίδει εἰς τὰ διήγηματά του μεγάλην δύναμιν καὶ παραστατικότητα. Ὅλα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδοθῇ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους.

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συκαμνιὰν Λέσβου τὸ 1892. Ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐξέδωκε εἰς Μυτιλήνην τὰ περιοδικὰ « Σκρίπ » καὶ « Καμπάνα » καὶ τὴν ἡμερίδα « Ταχυδρόμος ». Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερίδας διηγήματα, χρονογραφήματα καὶ διαφόρους μελέτας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν « Κόκκινες ἱστορίαι », « Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ » μὲ ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, « Τὸ πράσινο βιβλίον », « Τὸ τραγούδι τῆς γῆς », « Ἡ δασκάλα μὲ τὰ χρυσὰ μάτια », « Τὸ γαλάζιον βιβλίον » κ.ἄ. Ἐγραψε καὶ λυρικά ποιήματα « Οἱ μικρὲς φωτιές ».

ΜΩΡΑ-Ι.ΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ μοναχὸς τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐδίδασκεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς καθηγητὴς εἰς Γυμνάσια. Συμπολίτης, σύγχρονος καὶ συγγενὴς τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχευται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀπολοικῆς ζωῆς. Εἰς τὰ διηγήματά του ζωγραφίζει καὶ αὐτὸς τὴν ναυτικὴν ζωὴν, κυρίως τῆς Σκιάθου. Ἐκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε καὶ θεατρικὰ ἔργα καὶ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις. Τὰ διηγήματά του ἐξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον « Μὲ τοῦ βοριᾶ τὰ κύματα ». Τὰ δράματά του φέρουν τοὺς τίτλους : « Καταστροφή τῶν ψαρῶν ». « Βάρδας Καλλέργης ». Τὸ 1928 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετ' ὀλίγον δὲ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ ἀπεσῦρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανεν τὸ 1929.

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΜΕΛΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1898. Διηγηματογράφος καὶ δημοσιογράφος. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ ἀνώτερόν του εἶναι τὸ ἱστοριοθερησκευτικὸ « ὁ Πρωτομάρτυρας » μὲ ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς Μαριανούπολιν τῆς Ρωσίας καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1937. Ἐδημοσίευσεν παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερίδας, ἰδίως χρονογραφήματα εἰς τὴν ἡμερίδα « Ἐστὶαν ». Πολυγραφώτατος διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, ποιητής, θεατρικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς καὶ κυρίως χρονογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ γλωσσικοῦ ὅφους τοι.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον καὶ μητέρα Φαναριώτισσαν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1951. Ἐσπούδασε Μαθηματικά καὶ Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα, ἐπιστολάς, χρονογραφήματα καὶ δράματα. Ἐγραψεν ἐπίσης « παιδικὸν θέατρον » διὰ μαθητὰς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη

ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Διάπλασιν τῶν Παίδων» ἐπιστολὰς μὲ τὸ ψευδώνυμον «Φαίδων», πολλὰς τῶν ὁποίων ἐξέδωκε εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον «Σὺς ἀσπάζομαι, Φαίδων». Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἶναι ἓνας ἐκ τῶν καλυτέρων πεζογράφων μας.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσεν τὰς σπουδὰς του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα. Ἐπὶ τριάντα ἔτη διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δὺς ἔβραβεύθη εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μετὰ τὸν Σολωμόν. Τὸ ἔργον του εἶναι πολυσχιδὲς καὶ σημαντικόν. Τὸ 1926 ἐγίνεν ἀκαδημαϊκός. Ποιητικὰ του ἔργα ἐκδοθέντα εἶναι: «Τραγούδια τῆς πατρίδος μου», «Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν», «Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου», «Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπτεστοι», «Ὁ τάφος», «Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἠλιογέννητης», «Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ», «Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου», «Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ», «Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά», «Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσας», «Τὰ παράκαιρα», «Δεκατετράστιχα», «Πεντασύλλαβα καὶ Παθητικὰ κρυφομιλήματα», «Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι», «Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων», «Περάσματα καὶ χαιρετισμοί», «Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου». Πεζὰ του δὲ ἔργα εἶναι: «Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ», τὰ «Διηγήματα», πλείστα κριτικά μελέτα καὶ τὸ δρᾶμα «Τρισύγεννη». Μετέφρασε πολλὰ καὶ ἐκ τῆς ξένης φιλολογίας. Εἶναι ὁ καθολικώτερος ποιητὴς μας, διότι ἐνεπνεύσθη τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν τρισχιλιετῇ Ἑθνικὴν Ἱστορίαν μέχρι τὴν σύγχρονον Εὐρωπαϊκὴν διανόησιν καὶ ἀπὸ τὸν συναισθηματικὸν βίον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικά, ἰδιαιτέρως δὲ ἡσχολεῖτο εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἄρκeton ὡς μεταφραστὴς ἐφημερίδων. Ἐζῆσε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἐγκαρτέρησιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ διήγηματά του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἐκδοσις τῶν «Ἀπάντων» του εἰς πέντε ὀγκῶδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗ. — Ἐγεννήθη τὸ 1853. Διηγηματογράφος. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Μασσαλίᾳ καὶ Λονδίνῳ, μεθ' ὃ ἐδίδασκεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ παιδικὰ διηγήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καρπενήσιον τὸ 1877 καὶ ἀπέ-

θανεν εις Ἀθήνας τὸ 1940. Διετέλεσε Νομάρχης, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἀκαδημαϊκός. Συνειργάσθη εἰς ἐφημερίδας ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ τεχνοκρίτης. Ἐξέδωκε «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897), τὸν «Λυτρωτὴν», τὰ «Διηγήματα», τοὺς «Πεζοὺς Ρυθμούς», τὰ «Θεῖα δῶρα», τὸν «Ὅθωνα», τὸ «Ἅγιον Ὅρος», τὸν «Βυζαντινὸν ὄρθρον», τὴν «Θυσίαν». Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἀναγνωστικὸν «Ψηλὰ βουνὰ» καὶ ἐξέδωκε καὶ τὰ «Χελιδόνια», παιδικὰ ποιήματα μελοποιηθέντα ἀπὸ τὸν μουσουργὸν Γ. Λαμπτελέτ. Ἐγραψεν καὶ θεατρικὸν ἔργον τὸν «Ὀρκὸν τοῦ πεθαμένου». Διακρίνεται διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως.

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 εἰς Ἀνδρούσαν Μεσσηνίας, καταγόμενος ἐκ Μάνης καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Λογογράφος. Ἐξέδωκε τὰ ἔργα «τὰ πρῶτα παραμύθια», «Μοσκιές», ἡθογραφικὰ Μανιάτικα διηγήματα, «Ἀττικοὶ περίπατοι», «Σπάρτη Μυστράς», «Μανιάτικα μοιρολόγια».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἄνδρον. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἔπειτα εἰς Παρίσιους αἰσθητικὴν. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἐνωρὶς ἔγινε γνωστὸς ὡς ποιητής, ἐμφανισθεὶς συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν Παλαμᾶν καὶ τὸν Δροσίνην. Τὰ θέματά του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ζωὴν, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολυγραφώτατος, ἐδημοσίευσεν τὰς ποιητικὰς συλλογὰς «Ποιήματα», «Χειμῶνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Τὸ παλιὸ βιολὶ», «Κεϊμήλια», «Ἐξωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Εἰρηνικά». Δράματα ἔμμετρα ἔγραψε τὸν «Τραγουδιστὴν», τὸ «Ὀνειρόν», τὸν «Βελισσάριον», τὸν «Βασιλιᾶ ἀνήλιαγον», τὸ «Εἰκόνισμα», τὴν «Γυναῖκα», «Μία φορὰ κ' ἔναν καιρὸ» κ.λ.π. Μετέφρασεν ἐπίσης ἐμμέτρως τὰ «Εἰδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὕφους του.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καλάμας τὸ 1852. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ 1890 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. Ἔργα του εἶναι : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι καὶ Παραδόσεις» κ.λ.π. Ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Εἶχε διεθνή φήμην μεγάλου ἐπιστήμονος.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1888. Ἐχρημάτισεν ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ εἰς τὸ Βασιλικὸν Ναυτικόν. Ἐγραψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ζωὴν καὶ ἐξέδωκεν εἰς τόμους «Θαλασσινὰς σελίδας», «Τ' ἀκρογιάλια μας», «Σιλουέττες τῶν βυθῶν», «Ἱστορίαι ἀνοιχτῆς θαλάσσης» κ.λ.π. Εἰς τὰ θέματά του προτιμᾷ τὸν θαλάσσιον κόσμον καὶ

παρουσιάζει μὲ χάριν καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωὴν καὶ τὰς ιδιότητας τῶν ζώων τῶν θαλασσῶν.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Γερμανίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτής. Ἐλαβε τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ ὑπῆρξε καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἡ ποίησίς του εἶναι δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἐγραψε τὰ «Ποιήματα», παλαιὰ καὶ νέα, «Ἐμπρὸς στὸ ἀπειρον». Ἐπίσης ἔγραψε τὰ δράματα «Κόρη τῆς Λήμνου», «Ρήγας», «Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου», «Νίκηφ. Φωκᾶς», «Μῆλον τῆς ἔριδος», «Θησεὺς» κ.ἄ. Καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν «Λαοκόοντα» τοῦ Λέσσιγκ.

ΠΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1809 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανε τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτὴς καὶ καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἦτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικά του «Ἄπαντα» ἐξεδόθησαν εἰς 20 Τόμους.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἐτράπη πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε «Βυζαντινὰ πολὺστιχα», «Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι», τὸ «Βυσινὶ Τριαντάφυλλο», τὸ «φλογισμένο ράσο», τὰ θεατρικά: «Θεατρίνα» καὶ «Ἅγιος Δημήτριος» κ.ἄ. ἀπέθανε εἰς Ἀθήνας τὸ 1920.

ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1885. Ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικός ὑπάλληλος. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἐδημοσίευσεν διάφορα ποιήματα, πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὡς καὶ κριτικὰς μελέτας περὶ τοῦ Ἠλίου Μηνιάτη, Ἰ. Πολυᾶ καὶ Ἀ. Λασκαράτου.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Εἰς τὴν ποίησίν του ὑπάρχουν ἐπιδράσεις Γαλλικῶν τεχνотροπιῶν, δὲν ἀπεμακρύνθη ὅμως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γενικῶς τὴν Ἑλληνικὴν ζωὴν. Ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Τὴν ἀπουσίαν τοιμηρᾶς φαντασίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκίπη ἀντικαθιστᾷ τὸ αἶσθημα καὶ ἡ μουσικότης τῶν στίχων.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798, ὅπου καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικά, ἔγραψε δὲ τότε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Μετὰ δεκαετίαν ἐπανήλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ τὸ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1857. Ὁμολογεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστὸς εἰς τὸ πανελλήνιον

ὡς ἔθνικὸς ποιητής. Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποιητικὴν αὐτοῦ ἦσαν σατιρικά καὶ λυρικά. Ἐγραψεν ἔπειτα τὸν « Ὑμνον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν » τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ ἀγῶνος ποίημα, τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ ἔθνικὸς μας ὕμνος. Τὰ « Ἀπαντὰ » τοῦ ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του Ἰ. Πολυλά, με κριτικὰ καὶ βιογραφικὰ σημειώματα. Ἐξεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς ἄλλας ἐκδόσεις, ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρσολῆ με κριτικὴν μελέτην τοῦ Κ. Παλαμᾶ. Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία καὶ παραστατικὴ, ἡ ἔκφρασις τοῦ ἀπλῆ καὶ ὁ στίχος τοῦ μελωδικὸς εἰς γνησίαν σχεδὸν δημοτικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων ποιημάτων του, ἐκτὸς τοῦ « Ὑμνου », εἶναι οἱ « Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι », ὁ « Κρητικὸς » καὶ ὁ « Λάμπρος ». Διὰ τὴν μεγάλην ποιητικὴν δύναμιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς πατὴρ τῆς νεωτέρας ποιησεώς μας.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888, καταγόμενος ἐκ Σίφνου. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας καὶ Παρίσιους ἱατρικὴν καὶ ὁδοντιατρικὴν. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀκτινολόγος εἰς τὰ ἀντιφυματικά ἱατρεῖα τοῦ Κράτους καὶ τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσεν τὴν « Ὁρθοδοντικὴν » καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας. Ἀσχοληθεὶς παιδιόθεν εἰς τὴν ποίησιν, ἐδημοσίευσεν τὰς συλλογὰς « Ἰάδες Αὔραι » (1901), « Συμφωνίες » (1905), « Ψηφιδωτὰ » (1920), « Ὅταν φεύγουν οἱ ὥρες » (1922), « Γαλάζιες Ρίμες » (1947), καὶ « Ὁρφικὸς Λόγος » (1952). Διακρίθει ἰδίως εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, ἔδωκε τὰς συλλογὰς (Παιδικὲς ψυχὲς), « Σὰν τὰ πουλιὰ » (1925), « Τραγουδιστὴς τῶν παιδιῶν » (1931), « Τὸ βιβλίον ποῦ τραγουδεῖ » (1949) καὶ « Μικρὲς Φωνὲς » (1953) καὶ τὸ πεζογράφημα « Ταξιδεύοντας με τὸν Κοντορεβυθούλη » (1951). Ἐπίσης τὴν μελέτην « Μπάγρον » καὶ πέντε κείμενα μελοδραμάτων, ὡς καὶ τὴν « Σκηνοῦλα μας », σειρὰν παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς διαγωνισμοὺς ἔλαβε 12 ποιητικὰ βραβεῖα, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Ἀποστολίδη. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Ἠσχολήθη μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα: « Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου » κ.ά.

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὸ 1840 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ὅπου τυφλὸς ἀπὸ τοῦ 1845 ἐδίδασκε μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1876. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς τὰ « Παίγνια » καὶ τὰ « Ἰδιωτικὰ Στιχοῦργήματα » καθὼς καὶ τινὰ πεζά.

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. — Ἐγεννήθη τὸ 1887 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς Παρίσιους. Ἐγραψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπαίθριον, πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1800 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1874. Διετέλεσε δικαστής, διακριθεὶς διὰ τὸν τίμιον χαρακτήρα του. Μαζὶ μὲ τὸν Πολυζωΐδη ἦσαν οἱ δύο δικασταί, οἵτινες ἐδωσαν ἀθωωτικὴν ψῆφον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅταν κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὴν ἐποχὴν τῆς Βαυαρικῆς Ἀντιβασιλείας. Ἐγραψε ποιήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ καλύτερα εἶναι: Τὸ φίλημα, ἔθνικὸ ποίημα, ἀφιερωμένο εἰς τὸν Ὀθωνα, «Κόριννα καὶ Πίνδαρος» καὶ «οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου». Ἐχει ὡς πρότυπά του τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸ 1868. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ὑπηρετήσεν ὡς καθηγητῆς, γυμνασιάρχης, ἐπιθεωρητῆς καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. Ἐγραψε διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις. Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἡ «Ἀπολογία μισανθρώπου» ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους, τὸ εὐθυμον πνεῦμα καὶ τὸ ἠθικὸν αὐτῶν ὕψος.

ΦΕΡΑΙΟΣ ΡΗΓΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Θεσσαλίας Βελεστίνον ἡ Φεράς τὸ 1758 καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ἀρχῶν εἰς Βελιγράδιον. Τὸ 1798 διὰ τῆς «Μεγάλης Χάρτας» του, τῶν «Δικαίων τοῦ ἀνθρώπου» καὶ τῶν φλογερῶν πατριωτικῶν ποιημάτων του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων προγόνων μας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἀνεκηρύχθη πρόδρομος καὶ πρωτομάρτυρας τῆς Ἐθνικῆς Παλιγενεσίας.

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Κρανίδιον τὸ 1888. Ἐσπούδασεν θεολογίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Ἦδη εἶναι Μητροπολίτης. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλὴν καὶ γλυκεῖαν ἔκφρασιν καὶ τὸ λεπτὸν συναίσθημα.

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητῆς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα, ἰδίως ποιήματα.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Νέος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἡσυχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν. Εἰς τὰ ἔργα του παρουσιάζεται ἡ παλαιότερα ἡπειρωτικὴ ζωὴ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. 'Εκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα - Σ. Δουφεξή.

	Σελίς
1. 'Η προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου.....	11
2. Πρὸς τὸν Θεόν, (ποίημα) 'Ηλ. Τανταλίδου.....	13
3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, (ποίημα) Δημῶδες.....	17
4. 'Ο Παπα - Διανέλλος, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη.....	26
5. 'Η 'Ανάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.....	47
6. Κολοκοτρωναίικο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.....	50
7. 'Αριστείδης, Α. Μελά.....	61
8. 'Η 'Αργεία Τελέστιλλα, Α. Μελά.....	64
9. 'Ο ναὸς τοῦ 'Ολυμπίου Διός, Γρ. Ξενοπούλου.....	65
10. 'Ο χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Α. Μελά.....	70
11. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, 'Αριστ. Βαλαωρίτη.....	71
12. Οἱ Κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου.....	72
13. 'Η ἐγκράτεια τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου, Α. Μελά.....	72
14. Ζῆ ὁ βασιλεὺς 'Αλέξανδρος, (ποίημα) Γ. Δροσίνη.....	73
15. Σωκράτης καὶ 'Αριστοφάνης, (ποίημα), 'Αλεξ. Βυζαντίου.....	75
16. Καλλιπάτειρα, (ποίημα) Α. Μαβίλη.....	84
17. Κλέφτικο, (ποίημα) Δημῶδες.....	91
18. Αἱ παραμοναὶ 'Ελλην. 'Επαναστάσεως, Γ. Δροσίνη.....	92
19. 'Ο Βύρων στὴ σκιαβωμένη 'Αθήνα, Δ. Καμπούρογλου.....	98
20. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη.....	109
21. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, 'Αντ. Τραυλαντώνη.....	110
22. 'Ανασύστασις ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα.....	114
23. Θούριον, (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.....	137
24. Νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμά.....	138
25. Πίνδος (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.....	138
26. 'Η συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδη.....	140
27. Γάμος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.....	145
28. Τὸ νανούρισμα (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.....	146
29. Τὸ Δωρητήριο, Δ. Καμπούρογλου.....	149
30. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, 'Αδ. Κοραΐ.....	150
31. 'Η ἐλεημοσύνη (ποίημα), 'Αριστομ. Πορβελεγγίου.....	158
32. Μὴ τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα.....	159
33. Τὸ δρᾶμα τοῦ μικροῦλη, Σ. Μελά.....	160
34. 'Ο Βοριᾶς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει (ποίημα), Γ. Ζαλοκώστα.....	162
35. 'Η ἐργασία (ποίημα), Γερσ. Μαρκορᾶ.....	181
36. Βοσκοῦ παιδάριον, 'Αδ. Κοραΐ.....	200

	Σελίς
37. Φθινόπωρο, Σ. Μυριβήλη.....	230
38. Τὴν ἀνοιξὶ στὸ Σούλι, Β. Ἡλιάδου.....	234
39. Πρωτομαγιά (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ.....	237
40. Καλογιάννος, Ἀλ. Βαλαωρίτη.....	238
41. Ἡ Μπεκάτσα, Σ. Γρανίτσα.....	243
42. Ἡ αἶγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα.....	250
43. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου.....	254
44. Ποντικός πλεονέκτης, Ἀδ. Κοραῖ.....	261
45. Ἀλώπηξ καὶ λύκος, Ἀδ. Κοραῖ.....	262
46. Μυῖα καὶ μέλισσα, Ἀδ. Κοραῖ.....	262

Β'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

1. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγ. Τανάγρα.....	14
2. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἀ. Μαρτζώκη.....	16
3. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου.....	19
4. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.....	24
5. Σαββατόβραδο (ποίημα), Δ. Βικέλα.....	43
6. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη.....	44
7. Ἡ γωνιά τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.....	54
8. Ἡ δόξα (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου.....	60
9. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα.....	64
10. Τὸ Στάδιον (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	69
11. Δῆλος, Π. Νιρβάνα.....	81
12. Δελφικός ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	84
13. Θεύριος ὕμνος (ποίημα), Ρ. Φεραίου.....	90
14. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος (ποίημα), Δημῶδες.....	91
15. Τὸ Μεσολόγγι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	101
16. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ ἐλληνόπουλα (Ἀπομν. Γ. Τερτσέτη).....	101
17. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελά.....	105
18. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη.....	116
19. Οἱ Ἕλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη.....	125
20. Ὅχι ποτὲ σκλάβα ζωὴ (ποίημα), Μιλτ. Μαλακάση.....	137
21. Τὸ ἐθνικὸν ἐλάττωμα, Γρ. Ξενοπούλου.....	139
22. Στὸ σπῖτι ποῦ γεννήθηκα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	146
23. Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη.....	164
24. Ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη.....	169
25. Τὸ τραγοῦδι τοῦ ξενιτεμένου (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη.....	174
26. Ὁ τρύγος στὸ Μωριά, Σπ. Μελά.....	193
27. Ὁ τρύγος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.....	194
28. Ζωὴ στὸ βουνό (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.....	197
29. Πτερωτοὶ Νομάδες, Ν. Καρβούνη.....	200

	Σελίς
30. Τὸ ναυτόπουλο, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	202
31. Μὲ τὰ πανιά, Ἀλ. Μωραϊτίδου	213
32. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου	214
33. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	216
34. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγελ. Τανάγρα	217
35. Ἡ ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	227
36. Ἡ ἐσπέρα (ποίημα), Ἀλ. Ραγκαβῆ	229
37. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Μάρτη (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	233
38. Τὸ κάλοκαίρι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	237
39. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	263
40. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	265
41. Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	266
42. Ἡ γωνία τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	267
43. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου (ποίημα), Γ. Βερίτη	268

Γ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Λ. Βρανούση - Β. Σφυρόρα.

1. Τὸ Πάσχα στὸ Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	21
2. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰ. Δαμβέργη	31
3. Ἐθνικὸς ὕμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	59
4. Σαλαμῖνα (ποίημα), Σ. Σκίπη	63
5. Ὅρκος Ἀθηναίων ἐφῆβων (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	70
6. Γυναικεῖοι ἥρωϊσμοὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη	85
7. Ὁ Ἀγγελὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, Ἀρσ. Παπαδοπούλου	88
8. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	108
9. Τὸ σπιτάκι στὸ λειβάδι, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	205
10. Ἡ ὄρνιθα καὶ ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου	240
11. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθ. Ταρσούλη	271
12. Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη	275

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου.

1. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	11
2. Ὁ ἐσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη	35
3. Τὸ ξωκκλήσι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	36
4. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	36
5. Σίμων Πέτρος (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	43
6. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	53
7. Ὀλυμπιακὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	68
8. Τὸ κρυφὸ σχολεῖν (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	90
9. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (ποίημα), Ἀρ. Βαλαωρίτη	97
10. Τῆς Δέσπως (ποίημα), Δημῶδες	98

Σελίς

11. Ἀπάντησι τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἱμπράχμ, Ἀπομν. Γ. Τερτσέτη ..	113
12. Τῶν Κολοκοτρωναίων (ποίημα), Δημῶδες	113
13. Ἡρώϊσμός μιᾶς γυναικός, Ἰ. Δαμβέργη.....	121
14. Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλιαντώνη.....	128
15. Πῶς γεννῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	147
16. Ἡ Σταχομαζώχτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.	151
17. Ὁ ξενιτεμένος (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	174
18. Ἡ φιλοξενία, Χ. Χριστοβοσάκη	175
19. Ἡ ὑπέρετρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.....	183
20. Ὁ Θερισμός, Ἀλ. Μωραϊτίδου	188
21. Στ' ἁλώνια (ποίημα), Γ. Δροσίνη	191
22. Τὸ ψωμί (ποίημα), Γ. Δροσίνη	192
23. Ἐνας λαός, ἕνας βασιλεὺς, Π. Νιρβάνα.....	196
24. Ὁ Γεροβοσκός (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	198
25. Ἦθελα νάμουν τσέλιγγας (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.....	199
26. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	216
27. Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, Σπ. Μελά. 2	218
28. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, Γρ. Ξενοπούλου.....	225
29. Καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	239
30. Ὁ κότσυφας, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	245
31. Τὰ χελιδόνια, Γρ. Ξενοπούλου	249
32. Ἡ πρώτη δοκιμή, Σπ. Μελά	252
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα.....	255
34. Συντροφιά με τοὺς γλάρους τοῦ Αἰγαίου, Ἀλ. Μωραϊτίδου	259
35. Ἐνα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρ. Ξενοπούλου.....	260
36. Τὸ πράσινο, Γρ. Ξενοπούλου.	269

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Ἡ προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, Ζαχ. Παπαντωνίου.....	11
2. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρόνων, Πην. Δέλτα.....	11
3. Πρὸς τὸν Θεόν, Ἡλ. Τανταλίδου.....	13
4. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγέλ. Τανάγρα.....	14
5. Στὴν Παναγία, Ἀ. Μαρτζώκη.....	16
6. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Δημῶδες.....	17
7. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου.....	19
8. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη.....	21
9. Χριστούγεννα, Κ. Κρυστάλλη.....	24
10. Ὁ Παπᾶ - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη.....	26
11. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰωαν. Δαμβέργη.....	31
12. Ἐσπερινός, Γ. Δροσίνη.....	35
13. Ἐωκλήσι, Γ. Δροσίνη.....	36
14. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου.....	36
15. Τὸ Σαββατόβραδο, Δ. Βικέλα.....	43
16. Σίμων Πέτρος, Ἰ. Πολέμη.....	43
17. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη.....	44
18. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.....	47
19. Κολοκotronαῖκο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.....	50
20. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ.....	53
21. Ἡ γωνιά τοῦ Παρ' δεῖσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.....	54

Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Ἐθνικός Ὕμνος, Δ. Σολωμοῦ.....	59
2. Ἡ δόξα, Ἀριστομ. Προβελεγγίου.....	60
3. Ὁ Ἀριστείδης, Α. Μελά.....	61
4. Σαλαμίνα, Σ. Σκίπη.....	63
5. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσειλλα, Α. Μελά.....	64
6. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νερβάνα.....	64
7. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρηγ. Ξενοπούλου.....	65
8. Ὀλυμπιακὸς Ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ.....	68

	Σελίς
9. Τὸ Στάδιον, 'Ι. Πολέμη	69
10. 'Ο χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελά	70
11. 'Ο ὄρκος τῶν 'Αθηναίων ἐφήβων, Κ. Παλαμᾶ	70
12. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, 'Αρ. Βαλαωρίτου	71
13. Οἱ κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου	72
14. 'Η ἐγκράτεια τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου, Λ. Μελά	72
15. Ζῆ ὁ βασιλιᾶς 'Αλέξανδρος ; Γ. Δροσίνη	73
16. 'Ο Σωκράτης καὶ ὁ 'Αριστοφάνης, 'Αλ. Βυζαντίου	75
17. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	81
18. Καλλιπάτειρα, Λ. Μαβίλη	84
19. Δελφικὸς ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ	84
20. Γυναικεῖοι ἡρώεσμοι εἰς τὸ Βυζάντιον, Π. Ροδοκανάκη	85
21. 'Ο 'Αγγελος τῆς 'Αγίας Σοφίας, 'Αρσιν. Παπαδοπούλου	88
22. Θούριος ὕμνος, Ρ. Φεραίου	90
23. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο, 'Ι. Πολέμη	90
24. Κλέφτικο, Δημῶδες	91
25. 'Ο 'Ολυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος, Δημῶδες	91
26. Αἱ παραμοναὶ τῆς 'Ελληνικῆς 'Επανάστασεως, Γ. Δροσίνη	92
27. Χαρακτηρισμὸς τοῦ 'Αλῆ πασᾶ, 'Αρ. Βαλαωρίτου	97
28. Τῆς Δέσπως, Δημῶδες	98
29. 'Ο Βύρων στῇ σκλαβωμένη 'Αθήνᾳ, Δ. Καμπούρογλου	98
30. Τὸ Μεσολόγγι, Κ. Παλαμᾶ	101
31. 'Ο Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ 'Ελληνόπουλα, Γ. Τερτσέτη	101
32. Τρόπαιο στῇ Μεθόνη, Σ. Μελά	105
33. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη, Γ. Δροσίνη	108
34. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	109
35. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, 'Αντ. Τραυλαντώνη	110
36. 'Απάντησις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν 'Ιμπραήμ, Γ. Τερτσέτη	113
37. Τῶν Κολοκοτρωναίων, Δημῶδες	113
38. 'Ανασῦστασις 'Ολυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα	114
39. 'Ο Κερκέζος, 'Ι. Κονδυλάκη	116
40. 'Ηρώεσμός μιᾶς γυναικὸς, 'Ι. Δαμβέργη	121
41. Οἱ 'Ελλήνες ἀντεπετίθενται, Ν. Καρβούνη	125
42. 'Ο Γυφτοδόσκαλος, 'Αντ. Τραυλαντώνη	128
43. Θούριον, Ζαχ. Παπαντωνίου	137
44. 'Οχι, ποτὲ σκλάβα ζωή, Μ. Μαλακάση	137
45. Νίκη, Κ. Παλαμᾶ	138
46. Πίνδος, Σ. Σπεράντσα	138
47. Τὸ ἐθνικὸν ἐλάττωμα, Γ. Ξενοπούλου	139
48. 'Η συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν 'Εθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδου	140

Γ'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Γάμος, Κ. Κρυστάλλη.....	145
2. Στὸ σπίτι πού γεννήθηκα, Κ. Παλαμᾶ.....	146
3. Τὸ νανούρισμα, Σ. Σπεράντσα.....	146
4. Πῶς γεννῶνται αἱ παροιμίες, Δ. Καμπούρογλου.....	147
5. Τὸ δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου. +.....	149
6. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἀδ. Κοραΐς.....	150
7. Ἡ σταχομαζώχτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.....	151
8. Ἡ ἐλεημοσύνη, Ἀριστομ. Προβελεγγίου.....	158
9. Μὴ τὸ ζυπνάτε, Π. Νιρβάνα.....	159
10. Τὸ δράμα τοῦ μικροῦλη, Σ. Μελεᾶ.....	160
11. Ὁ βοριάς πού τ' ἀρνάνια παγώνει, Γ. Ζαλοκώστα.....	162
12. Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη.....	164
13. Ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη.....	169
14. Τραγοῦδι τοῦ ξενιτεμένου, Ν. Χατζηδάκη.....	174
15. Ξενιτεμένος, Ζαχ. Παπαντωνίου.....	174
16. Ἡ φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη.....	175
17. Ἡ ἐργασία, Γερασ. Μακροζῶ.....	181
18. Ἡ ὑπηρέτρα, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη.....	183
19. Ὁ θερισμός, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου.....	188
20. Στ' ἀλώνια, Γ. Δροσίνη.....	191
21. Τὸ ψωμί, Γ. Δροσίνη.....	192
22. Ὁ τρύγος στὸ Μωριά, Σ. Μελεᾶ.....	193
23. Ὁ τρύγος, Κ. Κρυστάλλη. 1. +.....	194
24. Ἕνας λαός, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα.....	196
25. Ζωὴ στὸ βουνό, Σ. Σπεράντσα.....	197
26. Ὁ γεροβοσκός, Ζαχ. Παπαντωνίου.....	198
27. Ἦθελα νάμουν τσέλιγγας, Κ. Κρυστάλλη.....	199
28. Βοσκοῦ παιδάριον, Ἀδαμ. Κοραΐ.....	200
29. Πτωχοὶ νομάδες, Ν. Καρβούνη.....	200
30. Τὸ νουτόπουλο, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα.....	202
31. Τὸ σπιτάκι στὸ λειβάδι, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη.....	205
32. Μὲ τὰ πανιά, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου. +.....	211
33. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου.....	214
34. Τὸ πυροφάνι, Γ. Δροσίνη.....	216
35. Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, Ἀγγελ. Τανάγρα.....	216
36. Εἰς τὴν ἐχθυγοράν τῶν Ἀθηνῶν, Σ. Μελεᾶ. +.....	219

Δ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

1. Ἑλληνικὴ φύσις, Γρηγ. Ξενοπούλου.....	225
2. Ἡ ἐξοχή, Γρηγορ. Ξενοπούλου.....	227

	Σελίς
3. 'Η ἐσπέρα, 'Αλεξ. Ραγκαβῆ	229
4. Φθινόπωρον, Σ. Μυριβήλη	230
5. 'Ο ἐργουὸς τοῦ Μάρτη, 'Ι. Πολέμη	231
6. Τὴν ἄνοιξι στὸ Σούλι, Β. 'Ηλιάδου	234
7. Πρωτομαχιά, Δ. Σολωμοῦ	237
8. Τὸ καλοκαίρι, Κ. Παλαμᾶ	237
9. 'Ο Καλογιάννος, πεζόν, 'Αρ. Βαλαωρίτου	238
10. 'Ο Καλογιάννος, ποίημα, Γ. Δροσίνη	239
11. 'Η ὄρνιθα καὶ ἡ κουκουβάγια, Μ. Σιγούρου	240
12. 'Η μπεκάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	243
13. 'Ο κότσυφας, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	245
14. Τὰ χελιδόνια, Γρηγ. Ξενοπούλου	249
15. Αἰγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	250
16. 'Η πρώτη δοκιμή, Σ. Μελά	252
17. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου	254
18. 'Ο λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	255
19. Συντροφιά μὲ τοὺς γλάρους τοῦ Αἰγαίου, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	259
20. Ἕνα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρηγ. Ξενοπούλου	260
21. Μῦθοι, 'Αδαμ. Κοραῆ	261
22. 'Η ἐρώτης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	263
23. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση, Ν. Χατζηδάκη	265
24. 'Η ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	266
25. 'Η γωνιά τοῦ Παραδείσου, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	267
26. 'Η πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου, Γ. Βερίτη	268
27. Τὸ πράσινον, Γρηγ. Ξενοπούλου	269
28. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, 'Αθην. Ταρσούλη	271
29. 'Ο Εὐρώτας, Κ. Πασσαγιάννη	275
Λεξιλόγιον	289
Βιογραφικαὶ σημειώσεις	291
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς	303
Πίναξ περιεχομένων	307

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἑφ. Κυβ. 1946, Α 108).

024000018071

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', ΣΕΙΡΑ Α' 1957 (VI) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 50.000

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ — ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Π. ΓΑΡΜΠΗ, ΨΑΡΟΜΗΛΙΓΚΟΥ 22 — ΑΘΗΝΑΙ

